

801

# ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК

ВИДАЄ

Етнографічна комісія Наукового Товариства імени Шевченка.

Т. IV.

ЕТНОГРАФІЧНІ МАТЕРІЯЛИ З УГОРСЬКОЇ РУСИ

ЗІБРАВ ВОЛОДИМИР ГНАТЮК.

ТОМ II

КАЗКИ, БАЙКИ, ОПОВІДАННЯ ПРО ІСТОРИЧНІ ОСОБИ, АНЕКДОТИ.

У ЛЬВОВІ, 1898.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка  
під зарядом К. Беднарського.

# З М І С Т.

Передне слово . . . . .	Стор. VII—VIII
-------------------------	-------------------

## І. К а з к и.

1. Баронський син в Америці . . . . .	3—12
2. Модний „Робінзон“ . . . . .	12—14
3. Про Францка . . . . .	14—20
4. Про двацять чотирох братів і про Палірожу . . . . .	20—26
5. Крікус-Какус . . . . .	26—29
6. Гонимарник і його вішчий слуга . . . . .	30—33
7. Медвідь Іванко, Товчикамінь-Печиколачі, Сучи-Мотузок . . . . .	33—39
8. Сучкир Янко і його подвиги . . . . .	39—56
9. Про царя Ворона і його вояків: Голода, Мороза, Сту- дінь, Теплоту . . . . .	56—58
10. Як Коньтюфіть дістав сонце і місяць . . . . .	58—62
11. Як руський кральович з великим Янком сватав царську доньку . . . . .	62—69
12. Про трох царевичів і царівну на Яєїнській горі . . . . .	70—75
13. Три брати: Вечеря, Північник, Зоря . . . . .	75—81
14. Чудесний млинок, баранець і палиці . . . . .	81—88
15. Чудесний столик, коза і палиця . . . . .	88—92
16. Про барана, порток і палицю, що Бог дарував чоловікови . . . . .	92—96
17. Про пушкаря, що розумів бесіду усякої животини . . . . .	96—99
18. Про чоловіка, що розумів бесіду звірів . . . . .	99—101
19. Як Кудлош Янош був пеом . . . . .	101—106
20. Про Неятуду . . . . .	106—112
21. Про сімох братів гайворонів і їх сестру . . . . .	112—117

	Стор.
22. Про царя, що мав діти срібноволосі . . . . .	117—122
23. Як царевич вирвав царівну у чорта . . . . .	122—125
24. Про хлопця, що сів літ у колодязи сидів . . . . .	125—128
25. Про царського похрестника . . . . .	129—132
26. Марко багатий і подорож до сонця . . . . .	132—137
27. Яко чарівник . . . . .	137—140
28. Чорт наймитом . . . . .	140—143
29. Чорт шибеник . . . . .	143—146
30. Про нечисте місце . . . . .	146—147
31. Чому громи бють . . . . .	147
32. Звідки бере ся град . . . . .	148
33. Як бідний забагатів через кумову скіру . . . . .	148—149
34. Як вийшов піп на гостині у чарівниць . . . . .	149—150
35. Попада і її жертвий коханок . . . . .	151—152
36. Циган воїн . . . . .	153—157
37. Казка без правди . . . . .	157—159
38. Казка-небелиця . . . . .	159—161

## II. А. Байки. Б. Оповідання про історичні особи. В. Анекдоти.

A. 1. Як медвідь боров ся з стрільцем . . . . .	165—167
2. Про вовка, що не мав нігде щастя . . . . .	167—169
3. Вовк і лисиця . . . . .	170
B. 1. Про Матяша краля . . . . .	171—173
2. Про Матяша краля . . . . .	173—175
3. Про Матяша краля . . . . .	175
4. Про Матяша краля . . . . .	175—176
5. Про Иосифа II. . . . .	176—177
6. Чому Кошутівці побирають пенсію . . . . .	177
B. 1. Циган у царя . . . . .	178—180
2. Про Галичанів . . . . .	180
3. Як Крайняки йшли на вимолот . . . . .	181
4. Як Верховинець висиджував лошака . . . . .	182—183
5. Цигани косарі . . . . .	183—185
6. Циган у монастири . . . . .	185—186
7. Як циган свою маму ховав . . . . .	186—187
8. Як циган заробив шатя і до церкви пішов . . . . .	187
9. Як циган з паном обідав . . . . .	187—188
10. Пан і циган на ловах . . . . .	188—189
11. Чому цигани не сповідають ся . . . . .	189

	Стор.
12. Піп і дяк . . . . .	190
13. Піп і посестра . . . . .	190—191
14. Піп і невіста . . . . .	191
15. Як баба сповідала ся . . . . .	191—193
16. Як дівки молять ся в осени . . . . .	193
17. Проворний візник і пан . . . . .	193—194
18. Парафраза гласів . . . . .	194—196
Апостол . . . . .	196
Посьміховини . . . . .	196—197
Додаток . . . . .	198—205
Показчик мотивів . . . . .	206—233
Словарець угорсько-руських місцевих виразів . . . . .	234—251
Похибки . . . . .	253—254





На отім томі кінчу я першу серію „Етнографічних матеріалів з Угорської Русі“. Невеличкі відривки, які ще полишали ся в мене — зрештою не великої ваги — сподію ся принагідно, при інших матеріялах в своїм часі опублікувати. З ними вичерпають ся цілковито записки, пороблені в часі трьох моїх перших подорожей по Угорській Русі.

В другій серії маю намір подати любителям нашої народної словесности збірник прозових оповідань записаних мною в Бачці 1897 р. Кілька аркушів друку займуть там і пісні, які удалось мені виратувати від загибелі. На мою думку будуть матеріяли з Бачки в дечім навіть інтересніші від надрукованих вже в першій серії. Сама мова в них звертає на себе увагу. Крім величезного впливу словацького, що відбув ся ще в XVII та XVIII віці, коли нинішні поселенці жили в північній Угорщині в сусідстві зі Словаками, можна добачити в ній сліди мови сербської та мадярської. Такі самі впливи, з додатком ще німецького, показують ся також на поодиноких, нечисленних зрештою мотивах, що ввійшли в усні оповідання. Найде ся рівнож кілька оповідань перебраних впрот від Сербів або Мадярів. Та всеж загально руський характер цілої маси оповідань так що до мови, як що до змісту — з виключенням очевидно вандрівних тем не можна заперечити.

Як нічо не обходить ся без похибок, так само не обійдуть ся без них і мої матеріяли. Деякі з тих похибок мені дуже добре відомі, усунути їх однакож при найщиршій моїй охоті не був я в силі. На те склало ся много обставин, та не мало важна між ними й та, що мої матеріяли — то перша збірка подібного роду з Угорської Русі. З виїмком кількох народних переказів надрукованих в „Хрестоматії“ Сабова, доси не появилась ані одна, хочби меньша збірка, що доторкала би тої самої річи. Не диво отже, що я не маючи змоги своїх матеріалів з записаними тамже другими особами порівнати, мусів мимохіть спускати ся найбільше на самого себе. Да-

леко легше можна тут було би дати собі раду з народними піснями: Головацький, Де-Воллан, Врabelь — хоч як вони старалися народню мову зблизити до „літературної“, всеж перші леди проломали. З появою їх збірників не минула одначе потреба зібрати народні пісні Угорських Русинів і видати їх більше науковим методом, як то доси було.

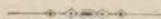
З причин незалежних від мене мушу я на якийсь час занехати дальших дослідів над Угорською Русню, сподіюся одначе до них все ще повернути. Задачню мою тоді буде переїхати всі комітати заселені Русинами, звидіти всі руські кольонії, подати докладне число Русинів, доси невідоме з різних причин, визначити етнографічні границі руські, списати назви географічні руські, усунені зовсім з уживання найновішою ухвалою мадярського пештенського сойму та звернути головну увагу на етнольоґічний бік, а не як доси обмежувати ся майже виключно на збираня устної словесности. З уваги знов на те, як велике значінє в етнографії мають ілюстрації, буду старати ся зібрати і подати їх найбільше. Програма моя, як видно, широка; на скільки її зможу виконати, трудно нині сказати; та всеж вільно мені надїяти ся, що за кілька літ не буду вже сам своїм проєктом займати ся і старати ся його виконувати, але найду товаришів, що схотять зо мною трудами поділити ся. Тодїж не трудно буде мій намір сповнити.

У Львові, 17 червня, 1898.

Володимир Гнатюк.

I.

КАЗКИ.





## 1. Баронський син в Америці.

Із рúського країу йиден баронський син дочуў са, же трійи царь-йови заженуть народ гльадати Америку. На тотó са складовали — на три сто хлопа — і дали їм справити на тотó шифу і на три роки хльїба, кильчику. Баронський син сам собі ўзяў на три роки хльїба — ішоў своїм кильчиком сам — жиби на нього ніхто ни кильтоваў другий, бо: кить пуйдуть до Америки на чісарьськѹм хльїбі, ни будуть ў Америці пѹт своїоў властьоў, бо ни будуть мати свуй хльїб до Америки — і ў Америці самі собі панувати ни будуть.

Шчо потрімно баронському сїнови? Двацять і пїать патронуў од рахїтлы. Де їїх маїи сховати? До чїжем мїжи талпи: треба ми йиннў балту, бо їа йду ў свїт; треба ми три ножи і йиден шоўковий мотуз; на тот мотуз кльўку, шчоби мала три гаки; бо там ни буди пана ў Америці, їак їа. Кидь їїи найдеме, трійи кондохтори, кидь ми найдеме Америку! Бо тотї хлопи заганьять царь: кидь найдуть Америку, та дольа їїх, а кидь ни найдуть, та ничо́го дїльа, пўжруть на мори. А кидь найдуть Америку, дасть са кáждому збудовати дум і кáждий хлоп буде ў Америці паном. Али йинна́ко старшого будуть мати нат собоў! А їа, баронський син, на своїм хльїбу, сам на сьа кильтуу, ни доўжен ми ніхто росказовати ў Америці.

Їак набрали на три роки хльїба, узьаў собі кáждий пўшку на плечї — три сто хлопа і баронський син — і посїдали трійи кондохтори: будуть гнати до Америки.

Баронський син рожáловаў са, жи: їа у своїого утца, у барона, лем йиден син; іс своїма товаришома промариў-им двї частї майїтку, шчо мнїи муї отець лишиў; учинїў-им са хворїи: ни будў ўже веце с товаришома у йидно! Охабиў-им жонў і матїрь... Жона мойа грўба:



можи буди хлопча, можи буди дьўча — а йа йду до світа. Кўлько-м утратиў утцьобова майїтку, та тўлько хочьу ў світі заробїти, кидь у туй путї ни умрў; а кидь йа у туй путї умрў, ни увидить на моїа жона, ани моїа мати, ани тота дїтина, шчо йа бавуу у путї за ньоў!

Вїпровадили трїї царї три сто хлопуў на шїфу: Ідїте і глядайте! Далї їм рїшникїїї ўшїткїм, шчоби в морьїа позирали дагдє зємльу.

Ішли за три мїсацьї на водї. У три мїсацьї пушли позирати, ци мнго хлїба. Шчо, Божї, робїти? На три роки хлїба брано, а ўже тўлько зьїденой, шчо ни їи ўже на чьум вєцей їти, йак за їи-дєн мїсаць.

Ідїте на вїшнїї шток шїфи і хоть котрїї — повїдять кондѳтор — котрїї добрі знаїйте на рїшникїїїу позирати.

Баронський син маў сам своїу рїшникїїїу. Вїйшоў на трєтїї шток у ночї і увїдїў тїсєач мїль зємльї ў Америкї блїско, шчо са свїтїло. І повїдять: Обирнїте у тот бук шїфу, бо йа вїдзьу там право свїтло і великї дум.

Убернїли шїфу право до Америки. Йїли смїло хлїп і мнєсо, пїли вїно рѳкошно, бо ўже са рѳдовали, жи найшли Америку. Приїшли у мїсєаць їд крайѳви, бо їїм ни йшла добрі шїфа пєрет камїньом, пєрет великїма скѳлами. І приїшли т крайѳви: їшчьї на сто сьах бўла шїфа вит крайїу. Кѳло крайїу морьїа буў бєрєх магнєсовїї. У шїфї бўло жєльїзо. Тот бєрєх шїфу їїмїў. Шчо, Божї, робїти? Чомў шїфа ни їде? Пушѳў кондѳтор крайѳом кѳло шїфи, попозїраў, шчо їуй за хїба, повїдять: Товѳрїшї моїї, туй поумїраїїме, бо бєрєх висѳкїї у гѳру на дєсѳть сьах; ни маїїме туй дѳўгой лѳзиво: табїсьме полѳжили на шїфу, табїсьме вїїшли горї на зємльу.

Повїдять баронський син: Йїи ў мєни дѳўгїї мѳгуз, на мѳгузїї їшнїа клѳўка, на туй клѳўцї три гѳки. Котрїї би гѳдин з мїжи вас, с три сто хлопуў, їд горї право метѳти?

Так нїїїден, повїдауть, ни гѳдин верєчи, йак їїден кондѳс, бо тот найлєкчєї рѳбїть, та лєхку рўку маїї; бо котрїї тѳашко рѳбїть, та тот ни вїверже право, та са клѳўка ни їнїть добрі бєрєга.

Верх кондѳс клѳўку і їмїла са на бєрєх. На клѳўцї дѳўгїї мѳгуз. Но, пѳдьме тепєрь горї. Котрїї мух за рукама вїїти у гѳру, горї тим мѳгузом, та вїїшоў на зємльу — а котрїї ни мух, та вєстаў тамѳой у шїфї. За чѳтїри мїсєацьї їшли водоў рѳскѳшно, їїли й пїли помнѳго: шчо на три роки хлїба, та за чѳтїри мїсєацьї їїм ни вїстало! Іс три сто хлопуў і с чѳтїри, та ни вїїшло горї на зємльу до Америки лєм сто. Найшли там дєрево барацки і почѳлї їїстї, почѳлї са рѳдовати.

Назбирали много, повесили сим до шифи метати, шчоби й тамтоти з голоду ни померли.

Подоьме гльадати амеріцьких людий. Бірьме собі своїи гвєри, цушки і сáблї, обисьме са могли ў Америкѣ видбѣти!

Ідуть за путьоў, увідыли дум йідєн і гварили, жи: ачєй то цєрькоў, бо то дужи високой, а й широкой. Прийшли там іт капурі, капура з дєрева на три сьаги у гору висока. Там йідєн чоловік; і тот такий вилїкий, на три сьаги високїй. Прийшоў д ним і йїх рукамі до хни подрїльаў. Даў йїм їсти турєцькі оріхи: онї тотї оріхи ўшиткі радо йїдѣать; баронський син — нїт! Страшно са напудиў, жи ачєй ун найшири уїне, бо ун вилїкий рєскош лїшиў дѡма, та пушоў собі гльадати смерть: ужє смерть гѡтова, бо йн лем мѡло бұлший йак вун по колына. Леў — тот чоловік са так клікаў — тогдї ўзяў три ружна, пушоў іт тим хлѡпум, йак йїх покориў турєцькими оріхома, порєскачоваў на них йїх гѡмбички і 'бзїрать, котрий дужи тучний. Та найгурши буў тучний кондас і йідєн кондѡхтор і з мїжи хлѡцуў йідєн. Розгорнуў йїх до гѡла, издїў од заду рѡжєн — йѡму вїйшло крузь гѡлову. Ушитких трьїох продїў, ўпер йїх у стївнў і наклѡў огнѡя сєрет хїжї на зємљу, а сїх нагнаў до такої хїшки, шчо ни бўло стїн, лем такі шахїтки, шчо цєрез них ўшитко позирѡли, шчо їс тїма трьїѡмѡ рѡбїть. Йак огєнь горїў, узяў до йинїїї рўки двѡх, а до дрўгої йїднѡго і так йїх уїўк, йак три пѡќаки. Узяў вилїку мїску, пурваў на фѡлатѡвѡ і полѡжиў йїх на стул про своїу чєльѡть, шчо прїйди з рѡботї. Чим лєвўц тотѡ зрихтовѡў, шчи прїйшлѡ йїдинацѡть таких лєвўў, жѡни і хлѡци, і сѡли собі т єтолѡви і ун йїм повїдѡть, жи ту прїйшли дїкї вўўцї. Та йїм указуїн крузь шахїтки. Та ўшиткі са бѡжєкауть, а баронський син мѡлить са Бѡгу, жи: ни бўду йїсти нїґла, радньи ўмру з голоду; бо йакби йѡ буў тучний, та вун би й минє на тот рѡжєн здыў і такби й минє сїйук.

Пѡбѡлунни забрѡла чєльѡдь у Америкѣ мѡтїки і пушли кѡло дєрева копѡти, бо унї ўшиткої дєрево окѡпували, та йїм окѡпуванѡї дєрево дужи дѡбрїй ѡвоц рѡдїло, та лем є тѡго жїли.

Тот йїдєн застѡў дѡма і пушоў назад іт тим хлѡпум і зась йїх почѡў обзирѡти ўсѡґдї, котрий дужи тучний. І продїў дрўгих трьїох і зась уїўк і подрѡбїў на фѡлатї, жибї мѡла чєльѡдь на вєчур гѡтовѡї, а сам собі постилїў на зємљу кѡло тѡго 'ґнѡя, почѡў спѡти. Баронський син прѡсїть своїїх товѡришуў сѡро: Їстваґнїте мѡїї чїжми долў з мѡїїх нух! Їстваґнїли і вун ўїмїў ўїтам двѡцѡть і пїять патрўнуў, а на тотѡ повїдѡть: Тїпєрька вїломїм дѡвєрї, жибї є тѡїї хїжї пушли іт тѡму чоловікови, шчо спїть, іт тѡму лєвўцови. І тогдї йѡму до ўху полѡжиў тотї 25 патрўнуў, ўшиткі. І ўзяў тот баронський син



тоті три ружна, шче на них пйук його товаришуў: йидён рожен йидно́му даў, другий другому, третій третьому. Виньаў зо жёбни́ такій гнут, шчо тоті патрони палити і тоті патрони запалиў — али самі с хин вон утекли. — Йак тоті патрони стрілили тому лёвови ў ўхах! Айбо вун ішчі са схопиў і почаў са ў хіжи обиртати у кружилку. А уни йому́ тоті два ружна до очий упхали, звернули його долу́ на зёмлю, шчо вун упаў. Тоглі с своїма войньськими збройома стрільати почали до того великого чоловіка. Йак його забіли, тогді відомили са с хіжі, та стали утікати гет. І тогді повідауть собі, йак ўже утікали: Нишчясна Америка наша!

Прийшли, шчо стала нучь і вийшли на дерево, бо са бойали на зёмлі спати, бо того, шчо го забіли, родичі, би йих гльадали: ўни теперь злі за свогого утца, шчо йих утца ўни доби́ли, з йих хіжи. Уни на деревах сидьати, на зёмлю позирають: іде барз превеликий гад. Прийшоў і трьйох прожер. І йойкауть: Нишчясна наша Америка, шчо такі у нуй льуди, шчо́би нас у до́лонях подавили, а такі гаді, шчо́би нас пойли так йак мушки. Теперька утікайме наза́д на мо́ре і му́сíme у мо́рі з голоду померти.

Йидни́ други́х ривали, та йидён друго́го йили, товариш товариша. До шифи долу́ тим мотузом изушли́, лем за рука́ми. Тогді кльуку зорвали долу́. На третій день повідають ба́ронський син: Отка́нчайме тот мале́нький гайу́ў. Кондо́хтор повідають: за́канчайме шість. І посідали хло́пи, — до ка́ждого пйать — забра́ли собі пу́шки, — три́цять хло́пуў — і ба́ронський син узьяў с собо́ў ба́лту. Плавали по мо́ри, найшли́ мїжи водо́ў суху́ зёмлю, та на тум найшли́ йидно́ йайце́ тако́й вели́кой, шчо ни зна́ли, ци то́то хлы́ў, ци дум, ци то біла ска́ла. Повідають ба́ронський син: Возьміте мо́ю ба́лту і рубайте до ньо́го; кидь йи ска́ла, та ни бу́ди йти ничь із ньо́го, а кидь тако́й, шчо живо́й, та буде йти з ньо́го хоть кроў, хоть во́да. Утвали́ раз ба́лтоў, поча́ў йти біло́к: Тото́, бра́тья, йайце́; кла́дьме у оге́нь. Найшли́ там дерево і ко́ло того йайца́ накла́ли оге́нь, уекли́ йайце́: три́цять хло́пуў са найло́, і шчи ка́ждий по тако́му фалатови узьяў, ку́лько бирува́ў не́сти. І посідали на гайо́ви, та са ве́рли наза́д іт шифі: не́сли йїсти сво́йім товаришум. Изива́ла са на во́ды йинна́ ты́ня: Позира́йте, бра́тья, ба́ронський син повідають, вітки то́та хма́ра йде. Уни попози́рали: то ни хма́ра, то лем летить йидён вели́кий птак йих загубіти. Чо́го ўни загубили його́ йайце́? Почали́ ду́жи утікати водо́ў до шифи. Чоти́ри гайо́ви утекли́ — льуди до шифу — а з двох не засти́гли, шчо заби́ў тот птак на гайовку́ў двох де́сать хло́пуў і занури́ў і то́то мья́со ў во́ду. Шчо будеме́ робіти? Ни йїсти, ни піти.

Мойі товариші! великі-м майітки дома лішиў, йа, баронський син: од грóфа са-м ўженіў; йа маў по своїому утцў свій богáтний хлїб і по своїуй жонї... а йа так мáрно лішиў, шчо ўжеби-м даўно смєрть при-йáў, кї' буў-им тучний — а то-м сухий, та нѣа ничь ни хóчи. Типєрь мóльме са Бóгу: йак Вох хóче, так нѣай з нáми дасть.

Ізгíрало мóри, йак са почьалї Бóгу молїти, пуньѣалá са шїфа пó-вишиє тóго великого дéрева, почьалї у шїфї 'гєнь клáсти і вит крáйу утеклї. Почьалї йти мóрьюм домў: хоть знáйимє, хоть і пизнáйимє, де йдеме, хвáла Бóгу, колї шчи шїфа плáўле; чєй шчи даколї свóго крáйу увїдїме.

Ішли мóрьюм. Опєудїли собї прáво: кáждий дєнь са зболыкáли; котрий найтучнѣйший, тóго загубїли і с тим са живїли. Іє три сто ни зустанó лєм йидєн сто. Ішли на вóдї, зустрїтили шїфу дрўгу: вїста-вили бїлу фáну, почьалї на нѣу трубїти, жеби дрўга шїфа, тотї кондох-тóри, изрозмїльї, жи ўви хотьáть погїнути. Од дрўгої шїфи прїйшли трїйї на малўм гáйóвику позирáти, хто там йи. Прїйшли і поклонїли са, áйбо ни мóжуть са збєсїдовати, бо то лѣуди не с тóго крáйу, вїтки ўни áни ни с тóїї Америкї; лєм йи край мїжи мoryйáми. Та са збєсїдоваў із нїма тот сам йидєн баронський син. Повїдать: гїнїмє; пушлїсьме Америку глáдати, тáй-йїсьме найшли!

Тотї са звїдууть: Та кидь йїсьтє найшли, та чогóсьтє тáмої ни бўли, кидь йїсьтє йїй найшли?

Там нїдóбрї лѣуди вилїкї і гадї і грўбї птáки; шчо нас хóчи по-бїти чоловїк так йак мўшку, тáбо й гад зїїсти так йак мўшку і птáки такї велїкї, шчо лєм нас подзвóблє. Та типєрь ни знáйимє ўже, де бїднї їдеме.

Пóтьтє до нас! повїдáуть тотї трїйї іє тóїї Америкї, шчо мїжи мoryйáми. Ми їдеме домў. Прїкáпчáйте свóйу шїфу їд нáшуї. Пóйте з нáми!

Так тотї учїнїли. Далї йїм тотї йїсти і пїти і звїдали йїх са: Йáкў рóботу знáйїте?

Баронський син повїдать: Йа ни знáу рóботу нїяку, бо йа пан, áли мóїї товариші знáуть. Та ни бўйте са, пóтьтє з нáми, та наш царь ачєй вас ни угубїть, ачєй вун вам порьйáдок дасть.

Прїйшли до йїх крáйу, мельдовáли уў йїх панўў і ў йїх цáрьйá: Найшлисьме лѣудий на мóри, шчо заблудїли, та ни знáуть де йїх край.

Ми мáйимє ту новинкї од ушїтких крáйўў, та ми бўдеме знáти ачєй, вїткїсьтє.

Чїтáли новинкї, ни найшли тот край, вїтки тотї лѣуди.



Ачѣй ви, льўди, дўжи із дáлека, шчо вас нiгда нiхто ту ни найде. Та ци хóчите шчи дóма бўти, абó туй газдовáти?

Ми, бiднi, ни знáйиме, де наш край; туй са ўшиткi пожéниме.

А йа вам царь бўду, бо йа ту кáждому за цáрьйа у вáшум крáйу. Дам вам зéмльу, будетé газдовáти. Дам вам будiнки побудовáти, дам вам вóли i ўсилийáку худóбу на змáганьа.

Повiдать бáронський син: Бо йа вóли ни хóчу, бо йа пан, йа з вўльми робiти ни знáу; бо йа ў тум крáйi, йа богáтiй пан, áли пушóў-им по свiтi вандровáти, та тiпéрь-им собi найшóў бiдў; рóскош-им лишиў, а тiпéрь робiти ни знáу, жибрáти са ганьбóльў.

Ни буй са, кидь йа твóйим льўдьом царь, тай твуй. Йiм дам зéмльу, а тибé приiму у свóйим дóми до дайакóйи слўжби. Будéш писарь лéбо йнаш, котрiй ти са лéкший хльiн вiдить.

Так вун учиниў: Цáрьйу, та будў йнаш.

Звiдуйи са йогó царь: Ци мáйиш женў?

У мóйум крáйi мáу, áйбо йа ни знáу, де муй край.

Муy любий iнашу! ни знáу й йа.

Позирáуть до мáнуў, на котрўм мiстi йiх край стоийть i не мóжуть знáти.

Ни так ти зроб, муy любий iнаш. Ти уж лехкó нiгда ни бўдеш дóма ў свóйум крáйу. Возьми дьiўку мóйу, будéш мóйому крáйови за цáрьйа; ни бўдиш служити, лем бўдиш роскáзовати.

Ун са зрáдоваў, жи то шчи добрi бўди, кидь вун буў пан дóма, ай вун паном i ў свiтi. Исправили óгласки: Прийшóў до нáшого крáйу нам молодий царь, вóзьми нáшого цáрьйа дьiўку; вун ту будé пановáти ўже, бо му ўшиткой оддайи царь зо свóйоў дьiўкоў.

Порáдовали са тóму товáрини йогó, котрi з ним хотьiли погинуть на мóри: ачѣй ми бўдеме мáти iшчи шчáстья, бо будé наш товáрини у тум крáйу цáрьйом, та нас ни дасть убiти, áни загубiти.

Ун са жениў. Та на йогó присьязви, коли с цáрьськоў дьiўкоў присьязáў, так пуп повiдаў: Йа вас лáу, жи мáйите пирозлўчно жити до свóйини смёрти; а котроў пёрше умрé, ци муш, ци жонá, та котроў оп-стáни iшчи живóй<sup>1)</sup>, — та би йа увiдыў тотў свóйу жонў, шчо-м уже з вьоў даўно присьязáў!

I тогдi похворiла цáрьська дьiўка, йогó дрўга жонá, у тум крáйу мiжи морьйáми. Бўла хвóра i умерла; i повiдáуть, жи й йогó поховáуть.

Шчо йа собi у чьужўм крáйу роскáжу, кить ту такá вiстанова, з умерлима живiх ховáуть. Забэру йа шчо дорогi вéци, найперше зóлото, йидén цент свiчок, дорогi нáправи, жéби ми дохтóри далi.

<sup>1)</sup> Ту зав далъше пiп говорити: „мусить дати са поховати з умерлим;“ бар сини перемiнив тi слова на далъше наведени.

Їшиткою йому тотό поўбіцьзали. Праўдльць трўну його жонї і йому. Айбо його така велика, шчόби до неїї стало: мѣтер свічок і вун і на рук хлїба готόвого, печѣного. Дали йому дόхтори такую направу, шчό йак тим коло сѣби попахаў коло носа, ничь му ни смердыло.

Йак ви менѣ будетѣ ховати, найясньиши царьїу? Ци нѣа до зѣмлы, ци до крїнту?

Ун йому повїў: Ту йи цїлого вараоша крїпта у йидиўй горї, такой вїбраной, йак велика пиўница; а на тум суть у дну чотїри пўти, та на тум суть шїни, та так са ховаўть.

Тай минѣ з вашоў дьїкоў так дасьтѣ поховати.

Прийшоў чѣас дьїку царьску ховати, мўсьїў живої поховати з омерлїм у йидно, лем му трўну окрѣме зробїти.

От того са напўднїў, жи ун живїй мўсїть лечї до зѣмлы, колї його жонá пѣрше умрѣ. Кидь би вун пѣрше ўмер, та на то ун би ни збаў ничь, алы кидь жонá умрѣ, та тогдї шчό ун будѣ робїти? Повїдаль свόму тѣствови: Найясньиши царьїу! То нїдобрий прáво.

Чому сїне муї?

У нашум країу умрѣ муш, а жонá опстáни, слобўдно йуї са оженїти, не мўсїть унá живá с свόїїм умерлїм мўжом до зѣмлы лѣгати. У нашум країу так йи йак і ту, муї нѣаньу і панови, ўсилиїакой прáво.

Та ў вас лўди бизбόжны, повїў йому царь, кидь унї ни ў йидно ўмираўть, бо унї на сїм свїтї ни бўдуть ў йидно у царьствї; а наш наруд ў йидно умїраць у нашум країу і на сїм свїтї у царьствї муш їж жонόў у йидно бубаўть,

Засмуїў са царьскїй зьать: Водáй такой прáво нїгда ни бўло! — Ни вїднїў там шўмну нивїсту. Лем у царьїа кїртїс шўмнїй і його жонá: дрўгї то ўшїтькї ни шўмнї. — Хоть і йа царь, алы лѣпшї-бїм лубїў, кїбї нѣа Бог допровáднїў буў домў, йак туй на царьство! Почьзали дьїку царьску ховати; мўсьїў і вун до свόїнїй трўни лѣгати. Набрáў зόлото — бо му жаль бўло, жи му гварїли, жи ун царьскїй зьать — забрáў зόлото і ўшїткї дорогї вѣцї, набрáў собї хлїба; дали му дόхтори ўсилиїаки ворόшки і лўх до трўни. Узьáў с собόў тот мотус, котрїй з дому узьáў, колї шчї до Америкї йшоў і тотў бáлту: Ни охаблў нїгде свόїу прáцу, бо йа узьáў свόїу прáцу собї на помучь, ачѣй нѣа Бох або вїтти вїслободить, абό туй умрў! — Поховали його до крїнту, привѣзли го на чотїри пўти, та на йиднїў, котрá царьска, поховали. Там його охабили.

На кáждїй день по йидѣн кїфлїк йїў, та с тим за дόбу жиў. У тїждень умѣр кїртїс. Поховали з ним його живў жонў. Чьўїи вун, жи крїпта скрїпїть, колї крїнту утварьїали, кїртїса с кїртїскоў ховали.



Скоро ун са схопиў і ўзяў собі ў рўку ворóшки і за́рас стаў крича́ти, хто там йи. Дўжи зайойкала кирты́сова жо́на, бо са нану́дила, жи ўже й йи́и там сме́рть бу́ди.

Повіда́ть йуй ца́рьський зять: Буг із ва́ми, хто там йи?

Уна́ повіда́ть йому́: Йа кирты́сова жо́на.

Ун йуй повіда́ть: А йа на́рьський зять. На тубі то́ту ворóшку, жи́бі ми смирдýло! І то́гди гва́рить: У́же ми на сім сві́ты бу́деме дво́й бува́ти; ни бу́де ца́рьська пра́уда, шчо́бі жи́ві з умерли́ми ў йидно́ бува́ли! — І то́гди вун йи́и полу́диў на дру́гой мѝсто і там са ра́дять: шчо́ будеме́ робі́ти? Ку́лько́й бу́ло зо́лото у ца́рьйа, та-м го ў́зяў, а́ли з нбо́го ху́сна ни бу́ду ма́ти. А йа́кби ми запали́ли сві́чку, ко́ли ма́йне свічо́к дост, та́бсьме пу́шли позира́ти по тум кри́тові, ко́ли нам ничь ни сме́рдить? — Пу́шли і най́шли ды́рў, шчо́ са проло́мила кри́нта з дру́гого бб́ку ва́роша, звѝтки ни ви́дно бу́ло. То́гди ун йуй пові́ў: По́дьме наза́д ід мо́йуй тру́ны, там йи у ме́ни йиде́н мо́тус і на мо́тузы́ кля́ўка с трѝйома́ га́ками. І забра́ли зо́лото і уна́ свой, бо й уна́ безды́ткиня́ бу́ла, та банува́ла за ўши́ткім сво́йім, шчо́ доро́гі ве́ди, та́й уна́ забра́ла. Прине́сли пуд ды́рў, у́зяў мо́тус і вер вон го́рі на ды́рў. Там са кля́ўка хопи́ла. Іми́ў са рука́ма мо́туза і ви́йшоў на то́т верьх, у ку́тру́м кри́нта бу́ла і пушо́ў, найшо́ў йиду́ острóўку і при́вѝс і до то́йи ды́ри пу́стиў, же́бі ви́йшли обóй. Забра́ли с собо́ў ўши́ткою́, шчо́ бра́ли на се́сь сві́т. Типе́рь, ни́бого, утѝка́йме, бо кидь нас ту зба́чять, та нас росстре́ля́ти даду́ть, чо́го йа ўха́биў ца́рьську ды́ўку, а ти ца́рьського кирты́са. Ци го́нна ти знати, ка́ди тре́ба йти на шѝфу, шчо́бсьме де у дру́гу Аме́рику пропа́ли? Уна́ зна́ла. Прий́шли на шѝфу, звѝду́и са вун: До ко́тро́йи Аме́рики пѝ́деме? До то́йи і до то́йи. То́т пові́ў: Ко́ли ішчи́ йа до́ма бу́ў, та до то́йи Аме́рики лѝ́уди ходи́ли і йа чу́ў. Прий́шли до то́йи Аме́рики, звѝду́и са тих лѝ́удий: Ви́тки ви?

А уні́ му повіда́уть: Ми не ви́тти валóушні́, ми з ру́ського кра́йу.

Ізѝ йако́го ва́роша?

Уні́ му повіда́уть: Іе то́го.

А ун йи́м пові́ў: І йа с то́го ва́роша, та́сьме ўши́ткі. Та оха́пте то́ту робóту, по́йме на ка́су.

Прий́шли на ка́су, ви́няў зо́лото, золотѝ грóші і помѝна́ў на іншакі́ грóші і у́зяў с собо́ў тих лѝ́удий і сам пушо́ў до сво́го кра́йу. Прийшо́ў до́му, уклони́ў са сво́йуй ма́тери і сво́йуй жо́ны і сво́йому ма́ленькому хлóпцеві́. Звѝду́и са ма́тері: То́ чий йи то́т хлóпець?

Повіда́ть: То́ си́не му́й, наш.

Гу́рько запла́каў, жи вун та́кий бога́чь і сво́йу жо́ну ма́йи, а вун са на та́кі му́ки даў: Жо́но мо́йа, отцү́сьть мѝ, бо йа чу́жу жо́ну прилѝ́дў;

бо ми хотіли убій поумирати; ўжесьме бўли на смирть поховані, та нам Бох подароваў житва.

Уна йому повіла: Їак йа мау фрайцімерку, так і ўна будé мати. Ту жийн сто народа дарёмного, і уна будé.

Тогдї ун са зрадоваў, жи його паны дóбра, приўказаў йуй свой золото і ушиткї своїй грóшї, кўлько вун заробіў мно́го у світы: найаў собї музикантуў, шчóби грали кáждий день, за́кля ун будé жити. Али ун тотó слўхати ни хóчи, бо йому ўсе на сёрци великий страх, йак ун хотыў умёрти ў Америкы, там де суть левўци: у дрўгум країи, мїжи морыямі, його живóго поховали. Ішоў йиден жид вáроном, та чьуў великий за́пах, шчо там йїсти вари́ли у то́го богáтого пана. Повідать: Ђóжи, йакóй ту добрó чьути! Ки́бим тотó покоштуваў, мно́го ро́куў доўше бим жиў. Тотó пан учьўў, скóро за тим жидом загнаў свóго йнаша і росказаў му дати, то́му жидовї, доро́гой свой ша́твa, жеби́ жид лахавий пéред ньóго ни прийшоў. Прийшоў йнаш: Полóште тотó желїзо долў, а по́йте д мóйому пáнови, бо вас потребўи. Прийшоў жит до бáронського бўрку, пéред бáрона: Їакў робóту рóбиш, жиди? звїтуи го са бáрон. От склéпу до дрўгого склéпу желїзо но́шу. — Окля́то дўжи жит са напўдїў. — Ни бўйте са! йа вам будў кáждий день йиннў кáску казати — йа, бáрон, — а вам будў давати по тўлько, по кўлько ви на день заробили. Такий буў день, шчом заробіў двї златóўки. Кўлько чéльади ви ма́йнте? Шість дьитий. Їак са кльичи? І жид йому повїў. Написаў жид квїт до своїнїй жонї, жеби́ са поста́вила на óбїд до вéлького бáрона. Вéлький бáрон виньаў два златóўки і даў жидўўцї: Твуй муж уж у мéни 'се будé на робóты; кáждий день будé мати двї златóўки робїти ни бўде нич, лем сидьїти; і будў му трїмати кўхарьйа і йнаша, бо йа бідў знаў, та́бим ни хотыў, жиби́ кáждий бідў маў. Али своїй дьити ни мош іти ўвидьїти, лем там ма́и 'се йїсти а сидьїти; лем на кáждой пóлунне, за́кля твуй муш у мéни бўди, за грўшми ма́иш прийти кáждий день.

Пан бáрон тотў припóвїтку два раз на день жидови приказоваў; робїти му не вельїў, крáсьнї шати даваў, крáсний кост, та сидьїти. Жит сидьїў за два тїжнї, та му з'унува́ло: Муї любїй пáне! йа би хотыў видьїти своїй дьитї. Кидь будёш видьїти дьїти, та не будёш бра́ти грóшї. Йа ни збаў, лем ньай своїй дьити ўвижу.

*Зап. в липни, 1896, від Михайла Пустяка, в Збюю, Землянської столицї.*

Паралелї: Мотив про людоўдів дивнї: I. G. Krauss, Sagen und Märcchen der Südslaven. T. I. Ч. 35: Der Waldmensch. — Руд-



ченко, І, Н. 39. — Драгоманов, Малор. Нар. Пред. Н. 3. Песиголовцы-людоѣды; ст. 384—385: Песиголовцы. — Гринченко: Этн. Мат. I. Н. 2. II. Н. 4. — Номис, Н. 4081. — Ястребов, Матер. Новорос. кр. ст. 80—83. — Этногр. Обзорѣніе, 1890, Н. 1, 94 і Н. 3, 236. — Moszyńska, Bajki i zagadki ludu ukraińskiego, Н. 4. — Харьк. Сб. II. 86. — Чубинський, Труды, II, Ст. 85—86. — Аванасевъ Народ. рус. сказки Т. III. Ст. 100—101. Т. IV. 411—420. — Stier, Ungarische Volksmärchen. Ст. 148—150. — Haltrich, Deutsche Volksm. a. d. Sachsenl. in Siebenbürgen. Ч. 36. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. Т. II. Ч. 191: Der Räuber und seine Söhne. — В. С. Караджич, Српске народne приповијетке. Ч. 38: Дивљан. — Отечеств. Записки. 1840, р. Ч. II — Nowosielski, Lud Ukraiński. Т. II. Ст. 29—31. — Wolf, Zeitschrift für deutsche Mythologie. Ст. 210. — Аванасевъ, Поэтич. возвр. Славянъ на природу. Т. II. Ст. 398—701. — Tausend und eine Nacht. Т. I. Ст. 117—140: Geschichte des Prinzen von Charisme und der Princessin von Georgien (лише початок). — Поодинокі епізоди дивн тамже: Ст. 336—363: Dritte, vierte, fünfte Reise Sindbad's, des Seefahrers.

Жона вмирає, а муж мусить з нею дати ся поховати: Grimm, Märchen, I, ч. 16, ст. 85, Die drei Schlangenblätter. Т. III. Ст. 29—30. — Ciszewski, Krakowiacy. Т. I. Ч. 86: Z podróży Syndbaba.

## 2. Модний „Робінзон“.

Буў ў Азії індѣн богатый купецъ. Маў імяны великой, а не маў лем індного сина. Того даў виучити за фискальша. Йак умираў, та му наказав: Сине, майши на чьум жити і учений-иис чоловік; заказуу ти то, жебе сьа на мори нігда ни пушчаў. І ўмер. Син марьотратный буў, ўшитко промаривуў. На остаток пришло му на мисль того, жи отець його ходив по морью, та так богачом встает; так і вун собі погадав: Даржо мині отець заказував, жибі йа ни йшоў на мори. Йа пуйду і так буду богач, йак муї отець буў.

І так сьив на гайив і йшоў через море. Йакась рѣба гайив розривала на два страни; ўшитко сьа затопило до морья. Але вун сам окреме буў на индіи пулювци із иидлом, із водоў. Вітор го хонив і через цѣлий рук волна го гнала перет себе. На остаток близь низнайомной зѣмлі на индіу скалу го пригнало і там стаў. Тогди справив собі човник і переплив на суху зѣмлю. Шчо за гори! Кить там жадна чоловіча душа ни була. Походив ўсѣгди — ни були лем маўни, та дѣяки звѣрки, але чоловіка жадного нѣт. Тогди ун із гайова, шчо маў хлѣба, та поперевозив на суху зѣмлю. Ходить, ходить і раз увидить индіу хижу. Увойдуть ў дну, на кухни тогди лем огонь припелельив. Увойди до хиж і видить на столы иидно писмо і читать: „Кибі дахто так

нищаслівий буў, гі жн трійн, нхай собі нігда ни міслить, же вўтти вийди або жи даколи чоловіка ўвїдить. Лем нхай так копле, садить гі жн, абї маў ш чо́го жыти. І кїдбї ішчі мине ни розгнітого найшоў, нхай би нха погрїўб!“ Попозїрать ўсьагди і вїдить йндно́го чоловіка умерлого пуд лаўкоў. Пуїде до кїрты і вїдить два хрести на гробах. І вун при них вїбраў йа́му третьому і погрїўб го. Йак ўчений чоловік ісправнїў собі сам йндну́ ту́рню над мо́рем висо́ку і ка́жду нуч огень клаў на верх ту́рні, місльачи собі, же кидь на мо́рїю буде блудїти дахто́, жибї ід ньому цыловаў. І так тру́дно му бу́ло само́му дрива́ рубати, носїти — но на шчасьтєа научїў йндну́ маўну, іт собі прїзвичаїў і тотá помагала му рубати, копати, огень класти, во́ду не́сти. І на ту́рні, йак огень клала маўна, прїбїгне до хиж, їмїть його́ за ша́ту і тьагне вон і фельвер му ка́жи, жибї браў іс собоў. І ўка́жи йому́, жи при му́рїю там хтось йн. Прїйде вун із да́леку на́дзырцьї і позїрать; вїдить діких лудїй, шчо на́ших лудїй прївезлі собі печї. Бу́ли там і хло́пи паські, але умерлі. А йак із гайова́ йїх вїметали, таї йндна́ дывочка на споды́ там бу́ла. Тотá ўже ни зна́ла о собі. Увїдыў вун тотó і до́раз мїжи діких лудїй стрїлю: дво́х забїў, а третьому лем но́ги поранїў, шчо ни го́дин буў утечі на чоўник. Прїйде ід дывоцьцьї і дасць йуй сьа студеноїї во́ди напїти. І рекла́: О Го́споди! кому́ йим у рука́х? Ци прїйательови, ци непрїйательови?

Ун прорек: Бох с тобоў! ти прїйательовї у руках; не буй сьа!

Тогó дікого пораненого поўйзаў і прїнїс до хїжї і тогди́ на нога́х вїмїў му ра́ни. Вїмїў, поўйзаў і гоїў. І вїгойїў. І наўчїў го на сво́ю бесы́ду. Дїкий чоловік ід ньому прївїк і вїрний слуга́ му буў: ўшїтко мїсто нього́ робїў. Али ун сам захорїў. І пўчне дывча́ плакати і наріка́ти: Чогось нха уд сме́рти ментоваў, коли́ йа ўже у тум сьвїты́ начь ни зна́ла, а теперь нха лїшаш на дікого чоловіка. Ка́же минї, ш чия́ го́днабим тьа вїздоровити?

Ун отповїдать, же ун лем з лўбости умїрати мўсїть, понева́ж дывчїннї нїгде ни хотїў о тум, лўбві, сло́во речї.

Но уна́ му на то так рекла́: Тадь вїдїш, жи йа ту дру́гого ни маў, ани ни мо́жу ма́ти о́крем те́би; та́к ти будеш муї, а йа твоїа́.

І так чоловік до́раз оздоровїў од радостї. І росказаў дікому́ слуго́ви і маўпї, жебї три рас ту́лько готовїли на обїд, йак дру́гий рас. Тотн сьа о́крутно чу́довали, шчо то с то́го бу́ди. І так ун узьаў дывчїню за ру́ку і повїў на гробнїй хрест і там прїкля́к і обїдвой, йндно́ дру́гому вїрность прїсьагли. І так угостїли маўну і дікого чоловіка і себе. І жили йак муж їж женоў. Ма́ли мєжду собоў дво́х хло́пцьюў. Слўчыло сьа раз ў почї, коли́ спали, же йндна́ зьвїрка до ко́лына на-носїла пїску́ до хиж, котрїй пїсок — бу́ло чїстой срібло. Ну, там хусна́



іс то́го узвати́ нїя́к ни мо́гли. І да́лі вино́сити вон на йи́днї гро́маду. Ну, а́ле оге́нь на ту́рні ўсе го́рїў. І так ві́тор при́дрилиў там де́сять хло́пуў і́з га́йво́к. При́йшли — і у́н їм роспо́вість ў́шитко, йя́к там сьа ду́стаў і жи ни мо́жуть ма́ти на́дежду, же ў́ттам гет пў́йдуть. Але то́тї лў́де ме́жи собо́ў сьа ура́дили, і́з дво́х га́йвоуў спра́вили со́бі до́бри́й га́йўў, на́брали с то́го пі́ску, кў́лько лем га́йўў би́роваў і пў́стили сьа мо́рьїом, низна́ючи ка́ді. Ішли́, ішли́ і при́шли до а́нгли́цького кра́йу. І там пі́сбок до́рого спрода́ли і шча́сливо жи́ли.

*Зап. в липни, 1896, від старого дяко-учителя Рєная в Убли, Земплинської столицї.*

### 3. Про Франца.

Йи́дєн Фра́нцко ў йи́днїм ва́роши маў чо́тири до́ми, шчо ў них бў́ло по двана́цать хи́ш, а пото́мжуў ни маў, лем йи́ннїго сї́ва. Уме́р Фра́нцко, опстаў його́ снї і́с старо́ў ма́тьїроў. Начаў пі́ти тот його́ снї, шчо опстаў с старо́ў ма́тьїроў. І то́му бў́ло ме́но Фра́нцко, його́ снїови. Хо́диў на ва́рош і́з дру́гими ва́рошча́нами мо́лоді́ма. Йїў, ниў на ка́вейга́зї зо ў́шитки́ма ва́рошча́нами; вун сам за ва́рошча́н платїў, шчо про́йли і про́йли. Прома́риў ў́шитки́ двана́цать до́муў, шчо му його́ оте́ць ли́шиў. Йя́к пролаў тот двана́цатїй дум, ма́ти його́ і́шчи од ньо́го одїо́йка́ла два сто́ўки, од йи́днїго худо́бно́го чо́лові́ка на ко́нець ва́роша ку́пити со́бі йи́днї хї́жу, же́би шчи ма́ла де нуч пере́ночо́вати. Йя́к прома́риў ў́шиткой, так йшоў на ка́вейга́з на́зад, же́би то́ва́рини йо́му платїли йї́сти і пі́ти. Ни да́лі йо́му ни́ч; хотїў з го́лоду уме́рти; пушоў на пї́ац со́бі да́йка́у ро́бо́ту гля́дати. Ни схотїў го ні́хто до ро́бо́ти ўзвати́: Ми його́ ве́лькомо́жним кли́кали, де́би ми йо́му роска́зовали у на́шуй ро́бо́ти? Хотїў Фра́нцко з го́лоду ўме́рти. Отно́виў сво́йуй ста́руй ма́тери, жи йде ў сві́т гет, бо ун у ту́м ва́роши ни го́дин опста́ти. Пушоў Фра́нцко ў сві́т да́леко, де го лў́ди ни зна́ли. По́йиднаў го йи́дєн чо́лові́к. То буў дья́бол. Новї́: Фра́нцку, найми́ са до ме́ни, дам ти ту́лько гро́шїй — на ка́жду нуч тї́сяч банкóвок. Тотї гро́шї і́з ва́рошча́нами ў йи́днї нуч ма́йши про́пїти. Кить ти с тї́сяч зла́тих зу́станї сто зла́тих, та будеш́ біти́й, чом порья́дочно ро́бо́ту ни ро́бїш. Кидь ве́це йя́к тї́сяч, сто́ўку, двї або́ й три ў йи́днї нуч прома́рили, то́гдї тьа по́хвальу́, жи́сь му́й фа́йши́й слуга́, ўчи́ниўи́сь ми по́ дья́ци.

Так вун ро́биў. До́лумаў со́бі за́йиди́ати ка́вейга́з, до ка́вейга́зу со́рок і чо́тири му́зикантуў, шчо́би му гра́ли за його́ ви́лїки гро́шї. Роска́зоваў ї́м йї́сти і пі́ти і ва́рошча́нум. Йя́к вун са тї́шить, шчо то́ту

службу робіть, жеби і уні так. Ўсе прийшоў до́му на дру́гой ра́но, ўсе го дьа́бол похваляў, бо по трина́цать сто́вок ў йиде́н де́нь і нуч ўсе ама́рніў. — Ни ма́йш ми ве́це за рук нич робі́ти, лем го́тові гро́ші ма́рніти. — До́брий Фран́цко слуга́ буў: за рук му́зикан́ти гра́ли; ка́вейга́зник йі́сти ла́діў, льуді́й го́стиў на ро́сказ Фран́цкуў. У рук, у котрі́й де́нь маў і́ти ге́т, попросі́ў го дьа́бол, жеби́ му йидну́ дьа́ку учині́ў, до йидно́й ско́ри льух, до тако́й ве́ліко́й, йак і́с ко́ня, а дьа́бол жеби́ го позака́пчоваў на го́мби́цы ў ньуй. І даў му йидну́ брі́тоў: йак ўчу́йи, жи лим ско́ра лі́ркни, жеби́ ві́різаў са ге́т і́с то́й ско́ри. Там уви́дять ді́яме́нтуў мно́го, де го ско́ра понесе́ і зо́лота. Ньа́й па́каўйи до то́й ско́ри по́ўно і с то́й го́рі до́лоў дрі́лїть, а сам ньа́й опе́тани́ та́мой. Йак дьа́бол і́спры́ятать зо́лото і ді́яме́нт, та́й за ним ва́жени́ ско́ру, шчо́би го ві́ттам а́несла, бо би́ сам ни а́уїшоў.

Че́каў на туй го́рі за три́ дни, ни загнаў дьа́бол ско́ру, жеби́ йшоў Фран́цко гро́ші ма́рніти. У три́ дни у дру́гий бук го́роў Фран́цко пушоў, ка́ді са́мому мож бу́ло пу́їти. На́йшоў там по зе́млі ўсі́лийа́кі ко́сти і спі́знайи, ш чо́го то́то йи: хо́тьым йі́ў і пу́ў за рук, а́ли тїпе́рка ўже ў́гїну на туй го́рі, бо то ку́ста з льуді́й; то йа ўже ни пе́ршїй про дьа́бла ді́яме́нт браў і зо́лото! — І́ле го́роў да́ле, уви́дуў йиде́н дум Фран́цко. По́віў: Хва́ла Бо́гу, жи ту ўже су́ть йакі́сь льу́ди!

Уви́дуў го Пе́огла́вець, шчо́ то́та го́ра його́ бу́ла і ді́яме́нт і зо́лото. Пе́огла́вець маў йидно́й во́ко ве́ліко́й, а дру́гой ма́ло́й. Йак Фран́цку уви́дуў, і́д ньо́му бі́х і́зїсти го, бо ун його́ зо́лото і ді́яме́нт, до́рогі ве́ци, уд ньо́го покраў. Фран́цко са напуді́ў, бо шчи ні́гда тако́й стра́шно́й ни ві́дуў: йидно́й во́ко чо́ловічо́й, дру́гой тако́й, йак пу́ўгїле́тница. Фран́цко спі́знаў, же то́то нїдо́брий, та то́то його́ зї́сть. Прихі́ліў са д зе́млі на сво́йї ко́льїна, та так ньа́й го йі́сть. При́йшоў Пе́огла́вець і́д ньо́му: Йак ти ві́йшоў на та́ку висо́ку го́ру по́га́на сво́йїма?

Фран́цко йо́му по́віў, жи вун за то́то рук служі́ў.

Йа́ку ро́боту?

Ка́жду нуч прома́рніўйїм тї́сяч зла́тнх, а да́колі по три́ сто і́шчі ве́це.

Похваляў го Пе́огла́вець: Ты фа́йний ро́бу́тник. І́шчі ти да́м по́куй, бо ту ни йи ка́спно́ва а́ня му́зикан́туў; -ту бу́де́ш йі́сти за поры́ятком і пі́ти. Ма́у до́ста ві́на, йи шчо́ пі́ти. Бу́де́ш ми с сту́днї́ во́ду носі́ти, про ме́ни бу́де́ш сїро́во́й мнѡ́со ла́їти, про се́би ва́рено́й.

Подѡ́коваў Бо́гу Фран́цко; ко́лі бу́де́ до́ста ві́на, шчо́ пі́ти, а хлѡ́б йі́сти і мнѡ́со, шчи му ни бу́ди пудло́ жи́ти, бо вун со́бі бу́де́ до́брі йі́сти ла́їти. У Пе́огла́ўца за рук служі́ў, ні́гда ни а́наў, ві́тки ві́но Пе́огла́вець ста́тчыть і му́ку ўсі́лийа́ку і мнѡ́со. На туй го́рі мно́го бу́ло се́ри і во́ленї. за́йаці — та вун і́с сво́йїх лѡ́віруў жи́ў і Фран́цко. Два



вóли маў Псоглавець, шчо самі по горі ходіли і на горі робіли. Йидно́го тако́го, шчо з нїма газдоваў на хлїб і на віно, шчо го тиш так скóра винисла. Дóбрый робóтник буў, та го Псоглавець ни губиў. Тот, шчо у Псоглаўца газдоваў, дўжи мнóго мух поробити, Фрáнцко мнóго пошїти. У рук сидїли кóло столá Псоглавець і Фрáнцко. Повиў Псоглавець Фрáнцкови, жи вун буў го звиў, ки' буў молóтший Псоглавець буў, а то ўже хотїў, жеби́ му служити, та шче подаруваў Фрáнцкови жити. Роспóвиў му, йакі ма́йи вóли і дóбри зéмлы на туй горі. Ти шчи, Фрáнцку, ни видїў мой газдўўство. Нїч на свїтї тако́й ни йи, йак ў мéни два вóли. Нїгда шчи нїч на гóру ни вийшло на тутú і' дó-жнї, лем тот дьáбол, шчо ньа кáждий рук опкράдуи; мой зóлото і муї дїйáмнїт йа ни мау нїнашчо дóма, лем сам про сéби. Йа йак на зóлото нарóблбу, óкрем йидно́го чóрта та вїтти ни ўкраде нїхто нїч. Ту йи на óколо скáла, шчо д ньóму ни вийди нїхто нїкади — а зверьха шўмно́й пóли. Йи на чум газдова́ти, — йи дóста льсїўў і пóли; рóдить са віно дóброй і ў туй горі лем ньай кóпле зóлото дóста і дїйáмнїтуў. Йа ўже, Фрáнцку, стáрий і тамтóт стáрий, шчо газдўйи, шчо на нас грóзно кóпле. Лехкó вун пéрше ўмре; а ти шчи молóдий, тоби́ ўшїтко зустанї!

Зажуриў са Фрáнцко: на шчо йомў тóго, кить вун сам ни ма́йи жонї. Псоглавець скóро увидїў: шчóсь Фрáнцкови хибїть, жи са Францко жўрить. Шчо тоби́ йи, муї Фрáнцку?

Отповиў му Фрáнцко: Та йак унї минé ладьáть ту лїшити самóго, а йа ни мау жонї?

Отповиў му Псоглавець: На нáшум пóльу йи стўднья, шчо са хóдьáть купáти чотїри дьїўкї, шчо йїх прокльáлá отéць і ма́ти, жеби́ нїгда ту лїста ни ма́ли, та йїх вїттам узьáў вїтор, та йїх приньўс ту пуг тотú гору́ до льса. Унї там мауць йидéн дум, льтáуть птáкома. Де схóчи, там полéтить гóлубом. Кидь іс сéби злóжить йидно́й пéро, — унá знáйи, котрóй пéро — та опстáни гóла, справедлїва дьїўка. Кить хóпнть пéро, ў рўки, сотворїть са на ньуй пїрьйа і ўже летить гóлуб. Иди́ т стўдни на пóлудни, нї са прїйдуть купáти до нáшої стўдни. Пїрьйа лóлóжать з бóку вóди. Прибéрь такїй спóсeуб, жебїсь укрáў уд нїх пїрьйа!

Унї на пóлудни прїйшли́, Фрáнцко ўже вартоваў: полóжиў кóло вóди кльўку, шчобї ва зéмлі лéжала і на конéць на кльўку йидéн дóўгий шпáгáт. Йак унї пїрьйа склáли на зéмлю, самі поскакáли ў вóду гóлы, почалї водóў пльўскати. Вун далéко вид нїх буў, шчо унї йогó ни видїли. Вун за шпáгúт іт сóбї тьáгаў. Хóпило му са нáймолóтшої пéро на тутú кльўку. Притьáг іт сóбї, завиў дó йидно́ї хўсточки, полóжиў до кишéнї, сам позирáў, шчо будúть робїти. Йак са вїкупали, пїрьйа заханáли і так полéтїли. Читвэрта опстáла, почáла йойкати, жи

гавьба, бо уна гóла, ани ни гóдна ўже нiгде пуйти. Вун йуй са указаў. Уна дўжи зйойкала, жи вун йий загубить: Почэкай ту кóло студнi, йа тибé ни загубльу, ти бóдеш мóйа, а йа твуй.

Привее вун йуй шáти, бо ў Пеоглаўца бóли, йакi пáни трéба бóло, бо Пеоглавець дóбрый гáзда буў, ўшiтко маў. Прийшла до дóму Пеоглаўцевого, Пеоглавець йих присьáх, жéби ў йидно обóйи бувáли, жеби вiгда го ни лiшила на туй горi. Стáло са Францкóви дóбрi. Перебуў Францко шчiй три рóки. Почаў са жўрити, шчо ни зняйи, ци ўмёрла, ци жийи йогó стáра мáти. Вiдыў Пеоглавець, же шчось хiба Францкови: Шчо са жўриш Францку?

Лiшиў-ни у йиднiм вáроши, дем са рóдиў, свóйу стáру мáтырь, ни зняу, ци жийи, абó ўмёрла.

Пеоглавець буў мўдрий. Так йогó порáдиў, же кить пўйдеш до свóйого крайу, нiгде ти ту ни бóдиш. Ту сам чоловiк шчи нiгда ни прийшоў, ани ни прийди, хибáль з дайкаў мўдрустьоў. Кидь йдеш до свóйого крайу, суть у мéни два вóли й вуз, шчо лем по туй горi хóдять по зéмли, а йнде нiгда нiгде ни хóдять, лем лiтáуть, йак два гóлуби i вуз за нiма. Та за тотó, шчось у нá тўлькó рóкуў служйў, набёрь собi, шчо ти са лiпше лўбить: ци зóлото, ци дiйáминт, ш чо́го ў вáшум крайу лiпший хосэн будé. Пустá гора, Францку, опстáни, бо ми дваи стáри туй зустаймé. Ти молодий i' жонóў i жонá ти ўже дiтiну мáйи, та ви йдетé гет!

Набраў Францко до вóза дiйáминтуў i зóлото, сiў собi ж жонóў iе свóйоў дiтiноў, полéтили вóли до тóго вáроша, де вун хотьйў. Стáли собi кóло пудлóйи хiжи, де Францкова мáти бóла. Францко за зóлото i за дiйáминт у тум вáроши накуниў пóльа i каштэлюў, лiпши мáйитки, йак вун уцьвóи пропiў. Купиў собi лiсий, шчобi ходйў на вадáску, бо го кортыло у тум крайу ходити с пўшкоў. Вóли спровáдиў Пеоглаўцеви назáд домў, про двох стáрих гáздовáти. Перебиў Францко пáру чýсуў кóло мáтери, пушоў на вадáску; од малóй лáдчкi кльуч iстрáтиў, де стоiло жонинóй пéро. Жонá нашлá кльуч у пóстили, шчо са урвáў золотий ланцок. Ўсьáгди мiрьйáла, де са прiдасть тот кльуч: прiдаў са до малóй лáдчкi. Одомкнўла, пéро с хўсточкi вiвiла, облáки ростворiла, пéро узáла ў жмёнью, дiтiну на рўку, самá т сéстрам полéтила далéко ў свiт, шчо там пiний чоловiк нiгде ни мóжи дуйти. Францко на вадáсцьцi пóзвiраў са по свóйим тiльбi, ни йи ланцкá, шчо вiсiў на нiум кльучик. Зайойкаў мéжи пачáми ў лiсий свóйум, же пропáла жонá йогó; ўже ни мáу пáньи! Охабиў вадáску i мáтырь свóйу. Роздўмаў собi, же лем кидь би гóрами йшоў, та ачéй би пёрше найшоў, бо лем кльучать гóри за гóру, усé далé. Ишоў лiсом, шчо ўже ани пiака нiйакóго ни бóло, такi пўсты вёртiни. Нич кóло са ни маў, лем збруй,



огень, та нуш і йидну́ пúшку дуплáшку, ў два цыўки. Йак зголодныў, забіў птака, клаў огень, пúк, та йіў. Дúжи му виліккй жаль бúдо за його жонбóў, дúжи шúмна бúда! Ідэ дáле вертэнамі, чьўли, шчо воробель кричítь; і вун іспóзнаў гóлос, жи йакій то птак кричítь: Ачэй ту близь валáт, вун дúйди до валáлу. Прийде іт тóму птакови, де кричítь, чьўйи, шчо лиш пишчítь, гі кідьби йий дашчó імíло. Вídить на лúцý тóравого коньá і лéва кóло ньóго, шчо го хóчи звiсти. Тот куш тóравий буў: áбо бúдо го застрiлити, áбо на такóй мiсто одвéсти, шчо там нич ни дохóдить. Тот пан жаловаў свóго коньá забiти. Видўйў до гур, пьай го звiрi звiдáть. Увiдýла миш чоловіка тóго, Фрáнцку, прореклá д ньóму с трави: Чоловiчи! Фрáнцко са напудў. Подýль нас с тим тóравим коньбóм. Йа найперши найшла тóго коньá, там ни моглá ўвалiти. Потóму воробель го найшóў: ни гóдни го розвiсти — Найшóў го леў, та тот повiдáть, жи ўшитко хóчи звiсти. Роздiль нас, заплатимé ти дóрого. Будé ти хоснáва нáша плáца. Такóй ти дам, такú сереть, шчо полóш собi пуд йазик і схóваш са до зéмльи мiшоў.

Воробель повiдáть: Прóшу тьа, на мéни ўважáй. Йа ти дам лiншму плáцу. Чогó би ти ў зéмльи сидiў? Йа ти дам пéро iс сéби такóй, шчо кить собi до пiска тóтó пéро полóжиш, йак йа полéчбу, так ти, де схóчиш.

Леў повiдáть: Ни забiй пьа, а криўду ни ўчинь. Роздiль нас iс тим коньбóм, дам ти с сéби двi сéрети, шчо йакій йа звiр льутий і муцний, та ти два рас такий будéш, кить собi до рóта пуд йазик полóжиш.

Одрiзаў коньбóви гóлову Фрáнцко, верг долóў лúкоў. Росказаў мiши, жéби пушла за гóловóў: Вийiзь мóдзок коньбóви з гóлови і вóчi. — Увóйи собi гнiздó, та будé мáти каштiль! — Коньá роспорóў, бéбихи вiвалиў с коньá вон на бук, жéби воробель тóтó дзвóбаў, бо ў тум суть гуньакi, а воробель тóтó лúбить. — А лéвови ўшиткой мньáсо. Похва-лиў го леў, жи шчи вiгда ни йiў такóй чистóй мньáсо. Типéрь хóчбу знáти, йакú ми плáцу дали? Полóжиў пéро пуд йазик, перемiниў са на вороблá, поньúс свуй товáр ўшиток воробльбóм до йиднóго лыса на висóку гóру. Вун дúмаў, жи ўже там, де ў Неоглáцá буў, там буў дрúгий гáзда, шчо лем вúўцi пас, з молóкá а с сiра жиў. Кáждий день уд ньóго лéви вúўцi забирáли, наўчили са два. Прийшóў вун воробльбóм на тóту горú, зложиў пéро до пáпiрьiа, прийшóў т тóму дóмови чоловіком, шчобi ўвiдiў, хто там йи. Узваў собi сереть мiсьчачу ў рúки; кидь увiдiть дашчó пúдлой, полóжить сéреть пуд йазик, схóвать са мiшоў до зéмльи. Вiттам са ўказаў йиден гáзда. Звiдуйи го са: Вiткiсьти чоловічи?

Ун йомú повiў, жи зо свiта.

За йакій штроф вас ту Бог даў?

Ун повіў, жи жову гльадаць.

Ту ви жону ви найдзці, бо ту жони ни буваўць, бо ту лем такі пудлы вертэпв, шчо нігда ніхто ни доходить. Наймі ти са ў мени помочи ми вўўцці пасти, бо са ни мѳжу обогнаць перед двомá лѳвома; хотьяць уд нѳа поїісти вўўцці. Шчо ѳа буду ѳісти, таї ви: сир, та молоко.

Ун отповіў, жи лїіши лѳубить мнѳасо.

Ішчі лїіши так лѳубльу, будетѳ ѳісти молодї сисакї, лем би вўўцці ни попойіли лѳви. Заплачўу вам дѳрого.

Ун са пойдзѳаў вўўцці пасти. Зайалї на поли аш там, де ѳогѳ жонá бува́ла, кѳло тѳїї кїрти, кѳло ѳїїї дѳму. Приїшли лѳви вўўцці ѳісти, ун полѳжїў два сѳрети пуд ѳазїк, тўлько маў сїли, ѳак два лѳви. гак ѳїх у рўки зїмаў, так лўжи бїў, ѳак два мачкї. Гáзда тотѳ відїў, ѳакїї вун хлѳпец, жи такі прокльáты два зьвїрі ни бїў пўшкоў, лем пáлицѳў. гак ѳїх пўстїў, нігда вѳце рáзи д вўўццáм ни прїїшли. Пас вун вўўцці там за мїсьаць. Кáждїй день ўсе дáте з вўўццáми ѳшли, бо ўже д ним лѳви ни прїхѳодили; аш прїїшли по тотў кїрть, де бува́ли закльáты чѳтїри дѳїкї, шчо ѳїх прїнѳуе вїтор за штроф до бѳського дѳму — такѳї там бўло, ѳак арѳшт бѳськїй — і ўви там бува́ли гѳлубамн. гак увїдїў Фрáнцко дум, повїдаць гáздови: Пўсьтьме вўўцці по туй кїртї!

Тѳт гáзда повїў: Ни слубўдно, бо там сьць чѳтїри пáннї; та тотѳ ўже ни мѳї!

Почáў са Фрáнцкѳ звїдувати, шчо тотѳ за пáннї?

— То такі, шчо ѳїх мáти прѳлáла.

Фрáнцко знаў, бо му жонá повїдáла. То ѳому са удабáло, шчо гáзда повїдаць: Іду ѳа до тѳго дѳму! Прїїшѳў, жонá го спѳзнала: Шчо ту рѳбїш Фрáнцку? Жонá са гáзди звїдовала.

гїїї сестрї звїдовали са од нѳїї, ци звáїни унá тѳго чѳловїка. Унá отповїла, жи то вид нѳѳго тот хлѳпец: то ѳї муй пáн!

гшїткї го обїїмáли і цїловáли, жи вун наш. Пѳребўў вун за два рѳки з нїма ў тум дѳмї: Пѳдьме жѳно там, де ми раз бўли, на туй гѳрї, де ѳа тїбѳ їмїў, ци шче там дахтѳ жїїї.

Унá ѳому отповїла: Кáждїй день два рáзи на день там бўвaть. Там ўже нїїякого гáзди ни ѳї, лем самї два вѳли гáздўуть: пасўть са ўсе.

Та пѳїме ми на гѳру, кїть там ни ѳї нїкого!

— Унá ѳому отповїла, жонá: га самá гѳдна вїйти на тотў гѳрў, áли бїм тїбѳ вїнесла — та нїт.

га шчи гѳднн пѳрми вїйти, ѳак ти.



Уна узвала пѣро у жмѣнѹ, на рѹку дѣтину, почзала летьѣти на горѹ. Ун полѣжиў пѣро пуд пазик із воробльа, ізробиў са воробльѡм, ішчи пѣрши вийшоў на горѹ, чим уна. Там зустанї буванї. Їа са вирнѹў, та тцѣрька ту.

*Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая, в Збру, Землинської столицї.*

Паралелї: Казки Игнатія зъ Никловичъ, ч. V. (Жона утїкає як ту). Тамже, ч. VI. (Перша частина). — Чубинський, Труды, II, Ст. 358—359. Про віночок царівни і шанку невидимку. — Деякі спільні мотиви з сею казкою пор.: Grundtvig, Dänische Volksmärchen. T. II. Ст. 194—218: Der Schusterjunge. — Gebr. Schott, Walachische Märchen. Ч. 19: Der verstossene Sohn (лише деякі мотиви спільні).

#### 4. Про дваццять чотирох братів і про Палирожу.

Буў йидѣн худѡбний чоловік і бѹла му жонá грѹба. Їак жонá хотѣла злечї, заклїкали валáльську бáбу: Уна мала таких дѣтїй малїх, самїх хлѡпцѹў, дваццять і чотїри. Бáба зобрáла тотѡ до кошарá, порáдили са, жебї тотѡ ў вѡду верѣчи. То булѡ до днѣа. Пан із їїх лѡсного валáлу маў ітї десь до путї ду днѣа. Ідѣ за грацькоў ў долину, вáрмецька бáба іс кошарѡм са пѹстила чѣрез путѣ, же побїгне д вѡды; пáна увїдѣла, до дворá назáд ўтеклá. Пан на бáбу скричáў, бо думáў, шчо бáба дашчѡ крадѣ: Чѣкай, пої ту! Бáба приїшлá назáд, бо мѹсїла і кошáр принѣсла. Шчо там нѣсеш? Уна повїла, жи худѡбний чоловік і жонá, та шчи їм Бох такѹ бїдѹ даў, шчо пѡвин кошáр дѣтїй мáйи; дваццять і чотїри, пáни, хлѡпцѹў! Пан іздихнѹў до Бѡга, же сїрохмáнъа тѹлькї дѣтї мáйи, а йогѡ пáнѣ, áни йиднѡго! Пан тотѡ ўшїткѡ забрáў, вирнѹў са домѹ назáд. Найáў плекоторї, дѡйки, обї дѣтї плекáли. Їак хлѡпцї бѹли бѹлшї, даў їїх пан до шкѡли. Фáйно ўни са ўчїли ўшїткї. Айбо пан ісхудѡбнѹў, одогнáў їїх гет от сѡбї: Їа вам ни отѣць, мѡйá пáнѣ ни вáша мáти!

Уни приїшли назáд до свѡйого утцá — бо то ў йиднѹм валáлї бѹдо — і почзали са рáдити, йак ўни мѡжуть чинїти. Повїў отѣць і мáти: Ідѣтї дѣтї служїти, бо йа ни гѡдин їм вас годѡвати, бо йа ни мáу хибáль вам на йидѣн обїд!

Ішли за путѣбѹ слѹжбу глáдати, та ни хотѣли са розривáти, жебї поїидѣн служїў, лем такѡго гáзду глáдали, шчѡбї ўшїткї ў йиднѡ служїли. Приїшли до йиднѡго вáроша, де буваў царь. Там їїх приїлáли

ўшиткіх до царьскаго двора служіти. Кождый пидён стўўку пойднаў. С тойі плаці покупілі собі шўмні шати, жеби ў царьїа бритко ни ходілі. Кождому зустрала полўўка плаці. Купіў кождый корову; зайалі до утца своёго, жеби отець тото годоваў: самі будеме служіти, бо шчи нам треба конї. — Пришли до царьїа, пугступіў їм царь плану по ето по пїадесать златих; пїадесать на шати, а стўўку на коня. Їак служили другий рук, заслужили чотири двацать коний. Їак уш мали рук дослужувати, у пидён чгтвёр разо вїйшоў на двур наймолотший із маштальнї найперше — а тому ўсе са спати ни хотїло — і вїнѹс мало сїна, бо ў царьїа було пўдлой гачья, шчо го ўже до маштальнї ни пушчялі. лем по дворї ходїло. Та вун вїнѹс тому гачьати тото сїно, шчо ўкраў, бо тому гачьати ни хотїли йїсти давати, жеби перши бїда здохла. Вун тото сїно положиў перет гачья. Гачья прорекло, тот са пудїў: Їак будеш вїтти йти гет, обїсь вит царьїа другого коня ни браў, лем мине. А то було по пўночи. Вун повїдате: Шчо би йа с тобоў чинїў? Мойї братья би пушли на коньох, а йа би зустряў с тобоў. Кїд би ти мине ўзяў, та нїхто би такого коня ни маў, йак йа. — А тот дўмаў, жи нїхто би такого пўдлого ни маў, а уно са хвалило. — Їа кнїть собоў потрїяасу, гварїло гачья, та такий са з нбого кунь справить, шчо ни буди по земли бїгати, лем понуд небо лїгати. І йа тобї приўкажу! Їак собоў рас потрїяасло, справїў са з нбого шўмний кунь, полетїло понуд небо. Увїдїў вун, шчо то за кунь, жи таких коний вєце ни йи! Пришло назат, жи са раз їскорчїло, ўже бїда нїпотрїбної.

Даў Бог, дослужили хлони, даїи царь кождому по коньовї і йому, тому наймолотшому; тот ни хочи брати, лем тото, шчо по смїтїу нїпотрїбної ходить. Царь му повїў: Шчо найкрасший кунь ў мойїу маштальнї йи, та си воземї, а тото ни дам, бобїсь ми ганьби задаў!

Даў йому царь своёго, котї йи найкрашший і тото пудлой. Вїйшли за капуру, та йак рас са пудлой заперло, та го добрий кунь ни муг рўшнїти. Повїло пудлой свому пїновї: Ідї та кун реміньї грубї і дўгї, жеби го закарпчяў того коня д нбому, доўїйдно. Тот пудлий е тим добрия злєтїў аш понут хмарї до того двора, до йїх утїа. Найперши приїшоў тот на двох коньох. Пришли ўшиткї сїновї дому, повїли утцовї, жеби дагдє йшоў тўлько дївок до йидного гадї глїадати, або до пїаа. Зладїли му бляшаний калац, жилїзньї бочкори, жеби йшоў сватати. Опстали дома чотирє конї і коровї годоваїти. Двацать пушло грощї зарабляїти, бо треба на свадьбу кильговати. Ньанько пушоў за сїнуў жонї глїадати. Ішоў за сїм рокуў, найшоў ў йидного поня двацать чотири дївок. Приїаў са пун разо дати. Приїшоў дому, велїкой богатство дома найшоў, шчо нїгдє такої ни находїў: сїм тїсяч сїновї заслужили, сїм рас по трицать ўже короў було, коний ачєї і два сто,



вóлуў сiлу вилiку — i тогдi повiў: Сино́ви! Поiме за жо́на́ми до трéтього кра́йу! Найма́ли д́жи мно́го слугу́ў, ка́ждий син собi i про ут́а, бо ўни йду́ть з до́му; ни мо́гли са на чужды́х л́удий збiвова́ти, мусiў йиде́н з мiжи них до́ма опста́ти. Опсудiли самi ме́жи собо́ў, же лем наймоло́тший зоста́ни, бо наймудри́ший, ай тот до́ма найве́це ко́ний ма́и. У котро́й ра́но хоты́ли йти з до́му, наймоло́тшого купь проры́ўк, шчо буў найгурши п́длий, а найгурши лы́тати го́дин буў: Йак будé йти оте́ць твуй, йак прыйду́ть до трéтього кра́йу, та ни будé лем така́ мала́ ро́вiнь, ай з йидно́го бо́ку ро́вени верьх висо́кий д́жи бу́ди, ай з дру́гого такiй; ў середiньи ро́вень, долу́ ро́внюо́у гра́цька, ко́ло гра́цькоiй йиди́а гру́шка. Там бу́ди на твоíих брату́ў д́жи со́нни грiти. За́йдуть пуд гру́шку до хо́лоду ко́ни i ўни. Йак буду́ть вiттам iти, же́би лишили пуд гру́шкоу́ грейца́рь, бо кидь не ли́шать, та за́кльа са на́зад ве́рнуть, дя́бол ро́вень перемуру́йи, ни буду́ть ма́ти ка́ди на́зад до́му йти. Так йiм нака́ж.

Уни йак тамта́ди йшли, оте́ць iз два́цать три сина́ми i пуд гру́шкоу́ спочива́ли, грейца́рь забу́ли ли́шити. Прийшли́ до по́на за моло́дiца́ми, присагли́ са, нуи йiх погóстиў, даў своíйм ды́ўкам два́цать чо́тири ко́ний i ка́ждуй по сту́ўцьи. Тотá наймоло́тша бу́ла найкра́шша, а д́умала жи йи́и га́зда жо́брак, жи ни прыйшо́ў, та д́жи йшла́ плачу́чи у туй пу́ти. Прийшли́ на то́то мiсто, де спочива́ли, де ли́шити ма́ли грейца́рь, дя́бол ро́вiнь перемурова́ў з ве́рха на ве́рх, же́би ни ма́ли ка́ди до́му пуйти́ i сам на гре́цькуй ко́ло му́ра сiў, пашче́гу розна́ў, хто ви́йди на мур, та го звiе́ть. Прийшли́ д му́рови, ви́садили ут́а: кидь го шчо там за му́ром во́зьме, та ньяй го бе́ре, вун ўже й так ста́рий, та го ни тре́ба. Йак ста́рий ви́йшоў на мур, дя́бол му са спуд му́ра стра́шний указа́ў i повiда́ть му, жи го за грайца́рь будé йiсти. Вун повiў, же́би грейца́рь даў — а́ли чорт ни хо́чи; чо́го тогдi ни лишиў, ко́ли там спочива́ў, бо вун ни бу́ди за да́рмо л́удьом хо́лот трiмати. Ве́це та́ди ни будете́ хо́дiти, ани такi скупi л́уди ни бу́дуть пуд моíоу гру́шкоу́ спочива́ти. Йа ни жа́дау за своíу гру́шку лем йиде́н грейца́рь. — Лы́чать са, бо дя́бол гва́рить, у ч́ум ни зна́йнти до́ма, то ми́ны да́йти, за тот грейца́рь.

Уни са польiчи́ли: добрi йiх йи, два́цать чо́тири, йак жив, так i хло́пуў. Дя́бол му́ри розми́таў, бо му даў записа́ти то́го сiна, шчо за ньо́го забу́ў, наймоло́тшого. I пу́стиў йiх до́му.

Прийшли́ до́му, за́рас са почы́али звiдувати, жи йак са до́ма га́здуйи. Отповiда́ть наймоло́тший син нья́нькови: Хва́ла Бо́гу, ўши́ткоу до́бри са га́здуйи, лем ви грейца́рь ни ли́шили, дем вам нака́заў. Бо́йди́сьте са, жи́би вас чорт зви́ў, та́сти ми́не записа́ли, обi ми́не зви́ў.

На тот день, на котрій дьабол собі контрат справнїу, жеби приишоў! Збїрать са тот наймолотшии сии на росказ поставити са. На жонї своїю чьасть газдїуства лїшиїу. Приишоў до третього країу, у чорта на жїльу зємлї муст буї коло його хїжї. Тот кунь, шчо попут хмари лїтїїу, справнїу са на нїч, шчо з нього ни було лем йиднїа кусть. Росказаў са положити пуд муст: а ти сам їди мостом; а йак приїдши перєд нього, та собі на кольїна стань і повїджь му: тум пїши!

Тот приишоў і перєт чорта на кольїна стаў: Но, добрі, жєсь са на роскас поставиї. Хто тибє на тотό порїдиї?

Отповїї му: Йа са сам порїдиї, кїдь муї пьанько доўг начинїї.

Повїдать му дьабол: Кїдьбїсь сам ни приишоў, йак буї йа за тобїу пушоў, за свуй грїецарь, та буїбим тьа на капїсту порубаў, до бочьки склаў і так поїї. Али вїджьу, жїсь мїдрий. Табим ти шчи жїтьа подаруваў, кїдьбїсь їзза червєного морьяа приїїїї од йидного гордого дьабла його шїмну жонїу, шчо такоїї нїгде ни їи, йак унї; хїбаль би од нєїї їїїї пїан україї, ўже ни годнаби бїти така красна. Та кїдь їїї од нього ўкрадєш, абό го загубїш — а жинї дошкїїїш Палїрїжа за жонїу.

Тот са приїаў, жи му допровїдїть. Даў му дьабол грїонїи на путь. Тот пушоў мостом, вїнїаў кусть, справнїу собі конья, сїї на нього, полєтьїї попут хмари їт чорному морьяови. Коло морьяа стаў кунь, росказаў му с хвоста вїрвати йидєн вїлос і верєчи на мїри. С того са справнїу муст. Перєїшли мїри. Росказаў кунь узьатї тот вїлос і положити до кишєнї. Їшли дїле. Найшли чорної (певно: сїної) мїри. І так і там вїнїаў вїлос їс кишєнї, вер на мїри і перєїшли. Їшли зась чєрєз йиднїу Америку, гїби чєрєс трєтьу. Приїшли т червєному морьяу, шчо горїло. Перєскочїї кунь червєної мїри. Приїшли вїдалїко того дїму, де бувїла Палїрїжа. А тот дьабол, Гордїїї, упєрєч Палїрїжї маў жонїу Мш-бїбу, шчо колї хотїла, та жонїа бїла, а кїть са погнївїла, до дїрї ўтекїла, до зємлї. Тотї Мш-бїба його ўвїдїла і повїдать: Шчо там пїи?

Тот са побзирїаў ўзад і перєд, ни вїдїть нїч. Вун у чьужїм країу буї, чьуї гїлос, та так са бойїаў. Краснї подвоїїї<sup>1)</sup>, жи: Хто там їи?

Унї са сотворїла шїмноў жонїу перєд ним дїжи, шчо ун дїмаў, жи то тотї Палїрїжа. Росповїї коло тоїї жонїї, за чїм ун їде і йак. Тотї са зрїдовїла, Мш-бїба і повїла му: Дїльу мїїїш, жи мїнєсьтї на путї найшлї, бо йа будї вам ў помочї. Кїбї лем Палїрїжа сїла,

<sup>1)</sup> Говорив дуже чємно чєрєз „онї“ (3 особу), а не чєрєз „вї“ (2 особу).



та йа вам йий дам. То вун, тот Гордүү, перший муї гаада, а йа його жона, та вун вимінаў за золотий перетинь од йидного царьїа собі тоту Палірожу. Даў му за нью такий перетинь, шчо на чотіри міль зёмлы у ночі са од нього світило, а Палірожу ўзяў, а мине за служницю убириў; Палірокі зась ўльляў такий перетинь, шо на пїать миль зёмлы од нього ў ночі са відно.

Пушла ўперид нього за путьоў Миш-баба, али сиравила са мїшоў, до Гордогового дома, ў котрїм бїли дванацетері двері, шчо хто хотїў до хиш увойті, мўсыў дванацать раз отвирати двері. Прийшоў вун на конї до того двора. Тим чьасом ізнївала с палца Миш-баба золотий перетинь, с палца Палірожи, шчо спала і у пїску винїсла перетинь, подала йому на коньа. Вун ўзяў, здїў собі на мадзїльний палець, ўсагди са відно бїло по тум дворі. Гордүү перетинї льяў. Увїдыў на дворі блиск тому на палци, вїйшоў іе сабльоў наперед нього і повідать: А чей ви муї перетинь украли?

Тот повідать, шчо на конї сидїть: Пани, шче ми нїгда нїхто такї ганьбу ни гурваў, бим са так дўжи заганьбуї!

А ун повідать: Йа на свїт перетинї льялю, та йа знаў, ў кого йакий перетинь йи, жи такоґо ни йи, лем у мойнїї Палірожі.

Пани, застаўме са; кидь ваш ни тамой, та йа дам ісцьати своїю голову.

Тот тоўстїй буў, Гордүү. За́кля дванацетері двері ўтвориў позирати, ци ў Палірожі перетинь його, тот ісеўнуў с палца перетинь, даў мїши, мїша ўзвала до пїска і крусь стїну чєрес дырў скоро ўнєсла і здїла назад на палци Палірожи. Ун увїдыў, жи його Палірожа спить і перетинь на палци, зайойкаў: Йа казаў, жи йа його зотну, ун са зо мноў заставиў, жи од мєни ни краў! За́кля тот помале на двур вїйшоў воц, миш перетинь узвала, наза́т тому виднєсла на коньа. Вїйди тот Гордүү і повідать: Йа казаў, жи тьа загублю, али праўда твоїа. Ни загуп ти мине; у пуў години такий ти перетинь ульляю, шчо на сім миль зёмлы будє са відно вид нього, лем нзїи ни застани дайка гора, або дайакой дєрево.

Пушоў дьабол і ульляў перетинь за пуў години дрўгий. Миш-баба сильачу Палірожу йому на коньа на облак подала. Пóстїль бїла на ланцох. Баба ўзвала за ланци та йому подала. Вїньус дьабол перетинь йому на палци, Палірожа ў нього на конї. Вїняў дьабол сабльо, повідать: Зрубау тьа, бо ти йакась напасть мойа. Шчо йа мау і ти такой мїйши; али перетинь ти на.

Тот перетинь ўзяў і завїў до папирїа, одложїў до кишєнї. Пушоў дьабол до хїжі позирати, ци тамой його Палірожа спить на постели, тот коньа стїс, кунь ізлєтїў іе сильачоў Палірожоў у колїсци

аш чéрез мóри. Шчо вун мóри перéскочнїў на свóйум конї, дьáбол за ним бїжить. Прибїг д мóрьови, уже зустанї стоїати, бо ни гóдин мóри перейти, бо мóри горьйáчой. Йак са Палирóжа пробудїла, звїдуи са, де ўна йи. Вун йуй росповїў, жи йак вун йий дустáў, йакїм спóсoбoм і йак вун мўсыў за ньoў так далéко йти.

Ўна йомў повїла, же: Ни буї са! Кить ти минé вїттам вїслободнїў, а йа вїслободжу тибé вит тóго.

Зайшли до йиднóго чоловїка ночовáти кóло чóрного мóрьйа. Коньá пўстнїў нáсти, а сам пушóў до йиднóйї хїжи, шчо там ни буў, лем йидéв старїй дьáдо: рїби йїмáў та пїук, та с тóго жиў. Звїдуи са Палирóжа: Чомў кáжити, жи лем рїби йїстé, а ўже три гóрци биди мáйити.

А ун йуй росповїў: У йиднїум гóрци вóда пїти, у дрўгум такá масть, шчо йа старїй йак са ньoў помáшчы, та будў молодїй.

А ў трéтьум?

Ў трéтьум такá масть, же кибї са помастїў молодїй, тáби буў старїй.

Издїльти нам двї шкату́лки мáсти, молодóйї і старóйї.

Припровáднїў Палирóжу до дьáбла, старoў мáстьoў са намастїў, жи вун старїй дьáдо. Звїдуи го са дьáбол: Чомў ти такїй молодїй буў, а типéрь такїй старїй?

Дўжим себї розўм ламаў, йак йа Палирóжу дустáти мáу, бо йа такїй ўже слабїй, старїй, шчoм де ни муг іти, та ньа Палирóжа нéсла.

Но, типéрька йди ти себї домў, а Палирóжа мóйа.

Отповїў вун дьáблови, жи вун вїгда вїттам ни йде, бо вун ўже ни гóдин, бо старїй; з ньoго ўже áни пóрох домў би ни дуїшóў.

А Палирóжа дьáблови кáжи, жи: Вун тобї добрї ўчиннїў, бо зва червéного мóрьйа жонў дошкoвáў, а ти йогó домў спрoвáджаш, старoго чоловїка. Будемé му давáти йїсти, та будé нам хїжї замїтáти, і вóди нам ўнéсе.

Повїў дьáбол: Праўду мáйи Палирóжа. Дéби йа йогó губнїў, кидь вун минé ратовáў.

Прийáў старoго за слугў. Пёршїй дeнь на вéчур повїў дьáбол Палирóжи, жи йогó на заўтра клїчуть на згльáнў гóрў на свáтбу, на дьáблўўську. І рáно пушóў дьáбол рoсказáти, жéби кóни ўпрїягáў, бо йдуть на згльáнў гóру на свáтбу; а вoстрóжно будé йти, бо йде з ним молодá жонá. Палирóжа повїла тóму старoму дьáдови, жéби са скóро, наколі унї пуйдўть з домў, помастїў молодóў мáстьoў; а ту йи на клїянци у дьáбла вoйїмськoй шáтъа, та жéби са обoльўк, жéби са ўчннїў прїнц.



Йак уні пушли в дому, старий са уміў молодоў маістроў, оболу́к са ў воймеські шати, вінчаў кусть спуд моста, сотвориў собі коньа і почаў дьабла здоганя́ти. По́над дьаблового коньа почаў своїм скакати. Палірожа ка́жи: Ци скака́ў ти даколи так муї па́ни? Уи повіда́ть, жи скака́ў.

Та ану́ тпёрька йак би ти сіў на то́го коньа, а офі́цір на коч, ци го́диби ти так?

Повіў дьабол прінцови, жи: Де ви йдете?

Йа йду на згляну́ го́ру на сва́тбу.

Тогди́ дьабол повіў: Йа са́ду на ва́шого коньа, а ви до мо́го ко́чья.

Тот сіў на його́ коньа, кунь з ним зле́тїў по́пуд не́бо, а так ним уда́риў спуд не́ба на гра́цьку, шчо пак упа́ў, та са з нбо́го коло́мазь розольа́ла. Нігда ве́це раз на ко́чи а́ни ни коні ни бу́ў. Палірожа са з ним вирну́ла до́му. Там бува́уть ішчі аче́й і дне́ська.

*Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая в Збуро, Землинської столиці.*

## Б. Крікус-Какус.

Два кату́ни ўты́кли с кату́н, та ўсе йшли бо́ком хашча́ми, бо бо́йали са, ож іміть йїх да́тко ў селі. Дужя йім тьашко бу́ло, бо ни ма́ли шчо йїсти і грóший ни ма́ли, шчоби́ за шчо собі куніти йїсти. Найшли ў хашчи йинну́ виліку пи́ўницьу і зайшли ў ону́ і відба́ть, шчо там мно́го гордо́воў. І тоді ка́жи йиден кату́на ід дру́гому: Но та хóть вина́ будеме́ піти, кидь ви́шчо йїсти! Позира́уть гордо́ў, а гордо́ў порожний йиден, дру́гий, ўсе́ порожні. Раз на по́сьлыт, послы́нний гордо́ў позира́уть, а онó тот тьашкий гордо́ў: Ага! ка́жи, ў сьім йи вино́! — Розде́нчать гордо́ў, айно́ ў то́м гордо́ві дру́гий ме́нший гордо́ў. Розде́нчать тот ме́нший, а онó ў то́м опіа́ть гордо́ў шчи ме́нший. Розде́нчать тот шчи ма́й ме́нший і ў то́м найдуть такий гордо́ў гі йинно́ віко. Розде́нчать тот, шчо такий гі віко, а онó ў то́м шчи ме́нший і до́ти находіли гордо́ви, шчо найшли такий гордо́ў ге́й лїско́вий оріх. Розде́нчать тот, шчо гі оріх і ў то́м найдуть йинну́ ка́ртку. І ка́жи тоді йиден кату́на: та позірай, шчо ў то́ў ка́ртиці, ти зна́йш пасьмо́.

Туй, ка́жи, йи на́писано: Крікус-Какус. — Та́й до́раз зйа́вить са́ тот чорт — бо то чо́ртови на мья́ так бу́ло — спе́ред них: Шчо роска́жуть панóви, йа до́несу.

Та шчо нам і́нше? Істи, пі́ти до́несі нам.

І дóраз запалили сьа свічки, стóл закриў і на столы усьа́чини дóста: вино́, мьа́со, лéвеш, хлѣп, пугарі; ідба́ть, пѣуть, го́сьтыць сьа катѹни. Там сидба́ть за три мѣсацы ў тоў пѣўніци. Крікус-Кáкус старчыть ўшѣтко. І дора́дили сьа так катѹни, шчо іті т цáреви, шчо ачѣй би ѿх царь ўслободѣў із во́инства, кидь оні дадѹть ўшѣткóм катѹнім і офіці́рім, кóлько ма́йи царь, обѣд. — Царь на списѣ пристаў: Ну, кидь ви мо́йім катѹнім дастѣ обѣт, та офіцѣ́рьём, тоді ѿа вас утпушча́у домó. І раз лем пóчыали сьа столі закривáти, айбо никóго ни вѣтко, тко закривáть, лем так ў вóадусѣ стóл летѣть і на столі сьа кладѣ па́ленка, вино́, пугарі, вѣлки, нóжі, мьа́со, хлѣп, шчо трѣба ку обѣдови. А офіці́рім ё́кстра укрѣли. То Крікус-Кáкус мѹсьѣў поста́вити, бо ѿго́ кáртка ў то́го катуні. І ѿак сьа обѣд удбѹў і лем іс столá ўшѣтко пропáло; ни вѣтко бѹло, он тко отó бирѣ іс столá. І тоді царь кáжи тим двом катѹнім: Типѣ́рьки мóжете ѿти собі домó.

Ме́жи сѣми двомá катѹніми знаў ѿидѣн письмó, а дрѹгий нѣт. Кáжи тот, шчо письмá ни знаѿи: Та, хлóпи, кáжи, ѿа ни бѹду ма́ти нич, бо Крікус-Кáкусова кáртка ў тѣби ѿи, та то́бі, шчо роска́жш, то ти постáрчыть. Роска́жш му типѣ́рь, шчобѣ мнѣ́и пѣать сто золотѣх прѣнѣс, обѣ ѿа маў іс чим дóма жѣти. — І дóраз Крікус-Кáкус прѣнѣс пѣать сто золотѣх і даў томѹ, шчо письмá ни знаѿи. І так катѹни сьа розѣйшли і пóшли собі домó. А у то́го, шчо знаў письмó, ішчѣ ма́мка жѣла, самá булá ў хѣжи. І вóн ѿак прѣйшоў домó, ма́ти ѿго́ ни спозна́ла. І вóн сьа просѣў на нóч: Чѣсна гáздѣнько, ци ни прѣснаѣў би ѿа тѹй списѣў нóч ў вас?

Ай, пáночку, а ѿак ви ў мѣне перѣспште, кидь ѿа такá убо́га?

Та ѿа ѿакóсь перѣспѣу ў вас.

І рáно ўста́ли, вóн повѣў ѿѣў, шчо овóн снѣ ѿѣѣ. І то бѹло ў ѿнѣнóм вáроши. Кáжи тот катунá ма́тери свóѣѣў: Ідѣть, ма́мка, у кавѣйгáз, просѣть нá двóѣн чѣльади обѣд за два сто сѣбнѣх.

І пóшла ма́ти ѿго́ ў кавѣйгáз і прóсить ў кѣльнѣра обѣд на двóѣн чѣльади за два сто сѣбнѣх. Кѣльнѣр собѣ дѹмайш: Шчо то за пан такѣѣ вѣлѣкѣѣ, шчо за два сто золотѣх обѣд на двóѣн чѣльади роска́зѹѣш; таѣ што ѿа гóдин дати ѿомѹ? Дѹмайш собѣ, шчобѣ да́шчо такѣѣ изобрáў до́рогѣѣн. Таѣ зобрáў такѣ до́рогѣ рѣчі, таѣ так собѣ гадаѣш, шчо отó мнóго будѣ коштовáти, шчо ѿа сам понѣсу! Так і ўчинѣў. Айбо ў тóм вáроши дóрас чѹ́тѣ ўсьади, шчо вѣлѣкѣѣ пан прѣйшоў, вѣлѣкѣѣ грóшнѣк. І жѣў там у тóм вáроши дрѹгий пан богáтѣѣ, ай маў ѿнѣнѹ кѣшáсовѹ.

Прѣѣде ма́ти до то́го пáна свáтати за свóго сѣна. Пан увѣдѣў ѿѣѣ на гáнку і кáжи: Шчо ти, бáбо, хóдиш сѹдѣ трѣѣасѹчѣ сьа? пди до кѹхнѣ, дадѹть ти кѣгѣнѣа ѿѣсти.



Ой, паночку, ни прийшла йа, обі ви мині йісти дали, а йа ото прийшла: Мині снн загнаў, обі ви дали своіу доньку, кішасоньу, за нього.

Іді ми с хіжи, йа бим своіу доньку за твого сина?...

Прийшла баба домѣ і снн звідать йійі: Шчо, йакисти ходили?

Та прогнаў нья пан, казаў так, шчо вѣн ни дасть за теби своіу доньку.

Айбо панови прийшло ў розум йак бабу-прогнаў: Та тотѣ пан ви-лікий маїи бѣти, богатїй, китъ тот на двѣйи чельади обід за два сто срібних росказаў! — І кажи тот катуна: Ідїть, ма́мко, опїа́ть до то́го па́на свѣтати за ме́ни! — Прийде баба наза́д і пан до́раз иньшак по-чаў із ньоў говорїти: Та до́бри, йа за твого сина дам своіу доньку, китъ така хїжа ў нього будѣ, йак ў ме́ни, такий двѣр, такий га́нок. Та кажїть му так, шчо тоді дам за нього.

Прийде она́ домѣ, звїдаїи сѣа снн: Шчо пан казаў?

Та то казаў, шчо кидь у теби така хїжа будѣ, такий двѣр, такий га́нок, йак у нього, тоді дасть за теби своіу доньку.

О, ма́мо, смїйти ви сѣа іс то́го! Ни такий ў ме́ни будѣ га́нок, та хїжа, та ўшїтко, йак у нього! — Ўйде у вичѣрі тот катуна вон і кажи: Но, Крікус-Какус! знаїиш то́го пана́, шчо йа ў нього кішасоньу свѣтау; на заўтра обісь мині таку хїжу поставїў на три штѣки: га́нок іс це́ментом, стоўпи склячанїи, ў двѣрі ўсѣади це́ментом обісь ізольляў і обі тот га́нок моїим киртом до то́го па́на досѣгаў! — І раз на рѣно то сѣа ста́ло. Ста́ни тот пан, шчо доньку удаїи, позираїи на ѓболок, а онѣ ни мош позирѣти, так сѣа свѣтитъ ут то́го га́нку, таї ут скла. І тоді овѣн кажи своїїу доньцї: Ўставаї, пої скѣро до то́го катуни́, будеме́ свадьбѣвати! — Прийшли́, тот катуна́ ўстаў, пошли́ до пана́, по-мїна́ли сѣа (за обручки) таї посвадьбували.

Кажи тот Крікус-Какус то́му катуни́: Просїў бих йа вас, кидь би ви минѣ пусти́ли домѣ до мо́го нѣаньа, бо до мо́го нѣаньа трѣба шїсьть ннїў ходїти.

Катуна́ собі подумаў: Мо́жиш йти, лем обісь на́зат прийшоў.

Айбо Крікус-Какус кажи: Даїти ми й тоту́ кѣртку моїу, йа вам на́зат принѣсу.

Катуна́ даў і Крікус-Какус тоді кажи, йак ўзваў кѣртку: Перестї сѣа льївоў рукоў; не ўвидиш ти минѣ бо́лши туй, до́ста йа тибѣ служїў! — Таї пропаў.

Айбо раз дрўгїй де́нь тот катуна́ ўстаїи, айно́ тоїї хїжї ни йи, шчо Крікус-Какус учинїў йому́. Овѣн сирѣд зимльї спитъ іс своїоў жо-ноў ў тоў кўчи, де його ма́ти жїла. І тот пан богатїй йак то́то ўвїдыў, шчо пѣлати ни йи, скѣро побїг і ўзваў своіу доньку наза́д до се́би,

в того кату́ну так осудили, шчобі його́ при́язати ко сто́упови, изйазати му ру́ки і но́ги, а їсти му нич ни дати́, обі там його́ о́вади ай шёршуни измили. І раз овён там сто́йить ко́ло сто́упа йинно́їі по́чи, чьу́йи, гримля́ть во́зи; а вён лі́чить во́зи; налічїу́ со́рок де́ўять, а на пїадїеся́тѣм іде́ Кріку́с-Ка́кус. І йак ўвіды́ў Кріку́с-Ка́кус, шчо тот там при́язаний ко́ло сто́упа, по́чьяў сьа твёрдо смі́яти. І ка́жи: Га, га, га! Ци ти туй? Так ти трѣ́ба. Віднїш, ка́жи, ти мине́ ни знаў шко́дова́ти, ко́лі ти росказа́ў, обі́х йа ца́ревим кату́нїм і офі́цїрїѣом обід даў; ни зна́йш ти то́то, ўтки йа доно́шуваў, то лем йа знау. Ци ти зна́йш, ко́лько йа постоло́ў по́рваў, до́ки йа ў те́бї буў? Сисі́ возї, шчо ти́перь іду з нїми, пїадїеся́ть во́зоў жылі́зних постоло́ў по́рваўїим. Тай то́то буў йим наві́чїу то́ті постолї́, та ти́перь іду́ купова́ти, бо му́шу то́ті постолї́ то́му оберну́ти.

Тот кату́на ка́жи: Та гїяба́, йа ўже віжу, шчо йа туй сво́ї вік му́шу до́бити ко́ло сьѣго сто́упа; та йа за сїм ни жа́луу, бо йа сї за́служїў, лем за йиннїм ми дўжи жа́ль, шчом сьа ут тьа ни уткло́нїў, ко́лісь уд ньа йшоў гет. Та хоть, ка́жи, ти́перь бисьме сьа по́цьїльова́ли.

Кріку́с-Ка́кус ка́жи: Йа ни гада́у, по́цьїльу́їме сьа. — І по́цьїльова́ли сьа. А кату́на ка́жи: Ко́бісте ми то́ту ка́ртку дали́, обі́м по́цьїльова́ў.

Кріку́с-Ка́кус ў́ньяў ка́ртку і ка́жи: Цы́льу́ї.

І кату́на швак! у зубї́ і тоді́ ка́жи: Ти́перь ўжесь мо́ї на́зад. Розїа́жї ньа ут сто́упа, ско́ро їсти, пі́ти ми принесї́, бо йа ўже пїа́ть пнї́ў ни йїў туй. — І Кріку́с-Ка́кус поста́виў йо́му, шчо трѣ́ба бу́ло. То́ді́ росказа́ў Кріку́с-Ка́кус тим сво́їим фу́рманьо́шїм, шчо обі́ ўже ни йшли на постолї́, бо йа ўже ў рука́х. Іды́ть со́бі до́мѣ.

І тот кату́на при́шоў до́мѣ і ка́жи Кріку́с-Ка́кусови: Віднїш, до йако́го нишчя́сѣтья ньа привї́ў; жону́ ў ньа ўзы́али і хїжі ни йи. На заўтра обі́сь ми на́зат то поста́виў, шчо бу́ло перѣ́же. — І то на́зат поста́виў. І йак ўвіды́ў тот па́н, шчо ўже ў його́ зьа́тѣ хїжа на́зад йи, так йак бу́ло перѣ́же, ка́жи со́бі до́ньцы́: До́нько, йди ід га́зды! І до́нька́ по́шла і там із ним жи́ла.

*Зап. в мартї, 1896, від Николи Проця, в Дусинї, Бергської столицї.*

Паралелї: Чубинський, Труды, II, Ст. 52—59. (Там парубок женить ся з царівною). Тамже: Ст. 59—63. — X. Sadok Baracz, Bajki, Fraszkii... na Rusi. — Ст. 91—92: Knabe. —



## 6. Гонимарник і його вішчий слуга.

Йнде́н худобни́й чоло́вік ма́в шість дьти́й. По́льа ни ма́в ни́якого, лем ма́леньку хі́жу: с то́го жи́, шчо заробі́, шесте́ро дьти́й годува́. Йнде́н хло́пець вішчий бу́, шчо зна́, йак бу́ди вели́кий, та бу́де ма́ти до́льу. За́то найперше вун утца́ лишці́, пушо́у служи́ти. Ішо́у за путьо́у службу́ гляда́ти; зустрі́тїу го тот, шчо хма́рами го́нить; гляда́у собі́ слугу́. Де ти йдеш си́не?

Іду́ собі́ гляда́ти да́яко́й мі́сто, бо му́й оте́ць худобни́й, та йа му́шу йти́ служи́ти, о́бсьме ни поме́рли з голо́ду.

Служ у ме́ви; заплачу́ ти с сво́йни́й дя́ки до́рого. Йа ўсе до́ма ни бува́у, лем да́колі, а ти бу́деш усе́ до́ма: двана́цять хі́жок замі́тати і ўши́тку робо́ту у хі́шках бу́деш сам робі́ти. Тво́го утца́ і сесе́й дьти́ бу́ду живі́ти за то́то, шчо ти ми́ни бу́деш служи́ти! пові́ йому́ гони́-хварник.

По́йни́на́у са йому́ служи́ти; пообі́ца́у му до́бру пла́ну, указа́у му дум сво́й: двана́цять хі́жок, двана́цять та́рілью́ на сто́лі і двана́цять стра́у ва́рених і пече́них. Пові́у хло́пцю́ви: Не тре́ба нам ні́гда ва́рїти, а́ні печі́, усе́ до́брой йи йї́сти і гото́вой.

Пушо́у гони́хварник хма́ри го́нити. Хло́пець зу́ста́у до́ма. Уві́ди́у на сто́лі у двана́цату́й хі́жи зо́лоті чо́тири б́кви, шчо зо́лотом напи́са́ні бу́ли. Вун то́то ві́ди́у крузь две́рі на кльчо́ву ды́рку йпдні́м во́ком, де гони́хварник йи ў сві́ті, шчо хма́рами жи́не. Зна́, шчо ро́блять ро́дичі його́, зна́, йак на сві́ті ўши́тку йде: ўказа́ли му то́ті чо́тири б́кви зо́лоті. Та́кі бу́ли то́ті чо́тири б́кви зо́лоті: хто йї́х ві́ди́у, та ўши́ток сві́т ві́ди́у і ўси́лийа́кі порья́тки. Отету́пи́ са хло́пець ві́ттам, ни зна́йи ни́ч. У п'у́рока при́шо́у хло́пець наза́т іт тим дзве́рь-йом і по́зира́у на кльчо́ву ды́рку: хоти́у ві́ди́ти, шчо там йи, у двана́цату́й хі́жи чо́тири б́кви на сто́лі зо́лоті. Йак уві́ди́у чо́тири б́кви, ўши́ткою зна́, йак йи на сві́ті. Уві́ди́у, іш чо́го то уні́ двайи́ жи́вуть, пан і слуга́, а́ні ни ва́рья́ть, а́ні ни пи́ку́ть, ўсе гото́вой ма́уть у ту́й хі́жи пун сто́лом: ў при́пороше́нум горня́ти та́ка зо́лата́ масть, шчо ки́би собі́ то́у ма́стью́ ішчі́ та́кі б́кви іспра́ви́ і дру́гий, та́к би го́дин го́нити хма́рами, йак і тот гони́хварник! Спра́ви́у хло́пець та́кі б́кви іс то́у ма́стью́, шчо сто́йала ў ча́льадну́й хі́жи пун сто́ликом ў при́пороше́нум горня́ти; зо́лата́ масть, а на горня́ти по́рох, же́би ніхто са ни спо́дыва́у, шчо там йи; вит то́їи ма́сти, шчо пун сто́лом сто́йала, само́й йи́м са ви́жиўлы́нба́ пра́вило, зо́лото́їи. Тогди́ хло́пець то́ті б́кви, шчо собі́ зла́ди́у сам, ўзва́у і ўты́к до́му з ні́ма. Зду́ганба́у го гони́хварник, жи го за́губи́ть: чо́му ун хо́чи му́дріши́й бу́ти од ньо́го? Зду́гони́у го по

утцёву хіжку і там му даў покуй, гоніхмарник. Вирнуў са домы гоніхмарник.

Тот відыў, іш чого мож ісправити йакой чыдо; повіў утцёві: Ни мусите бідно жыти! Йа сибé перемінью на йидного золотого барана, а пудлий мотузок. Поведете нѣа на йармарок; дорого нѣа продавайте, бо на тум йармарку ніч такой дорогой ни бѣде, йак йа. Так повічте кáждому, же баран золотий. Мотузок вам ни продаву, лем барана золотого.

Звідууть са лѣуди того чоловіка, шчо просить за барана золотого?

Три тисѣач банкѡвок!

Ни клали са много. Айбо мотузок ни продаву.

Тот пан отповіў, шчо барана куніў, жи тотó брить, пудлий мотузок, а баран золотий.

Удобраў отець пудлий мотузок, положиў до таныстри. Накупиў пан овець: хоть вѣўцы ни золоты, айбо баран золотий, будѣть йагнѣата золоты. Гнали вѣўцы за грацькоў домы; лѣуди их здуганѣали. Йак надушли велика тоўпа лѣудий ко́ло панських овець, задыў са десь баран сперет панських вочий і з мѣжи панських овець. Пан лѣудий становіў: Де йи муй баран? Кáждий са розгорнуў і ўказаў. І його баран переміниў са і ўказаў: буў чоловік, с паном бесыдоваў, а пан з ним. Пропали панські грѡші і баран золотий!

Похвалиў са гоніхмарник: Чекай пѣсый сину, будѣш знати, йак дарѣяны грѡші брати!

Пушоў домы ід утцёві своёму, котрий його продаў за дорогі грѡші, мотузок ни продаў: ки' буў продаў мотузок, нігда буў са син ни вирнуў.

Закля тих грѡший виставало, ўшитка чѣльять жыла. Йак грѡший ни бѣдо, попозираў на золоты бѣквы: йакѣ мудрѣсть ісправити, шчо обі лѣхко вижили нѣанько і мати і ўшиткі дѣти, його сины. Сотвориў са, сам сибé, на золотого буйака. Повіў утцёві: Возьмите нѣа на мотус; буйака дорого продавати, бо буйак золотий на вицѣку сѣму дорогой; али мотус ни продайти!

Поўйўў сина отець до йармарку золотим буйакѡм продавати. Просіў за нѣого пѣать тисѣач. Ни доўго са богаты панѡви клали, заплатили буйака. Повіў тот чоловік, шчо буйака продаваў: Буйака продау, айбо тот пудлий мотус нѣит! Панѡви го вѣсмѣяли: ни йи му жаль за золотом, лем му жаль за пудлим мотузом! Оддали панѡви мотус, купили шѣўний ланц ж жоўтима карѣкама: узѣали буйака. Маў пан шѣмуу гѣльбу; такѣ ніхто ни маў, йак вун, ани такого буйака. Пришли домы із буйакѡм з йармарку, давали му йѣсти: буйак са видѣзаў, переміниў



са на головіка і шчи й ланц до кобілки ўзаў. Відыли дворьяни коли с паньскої маштальні чоловік вийшоў : ни казали му нич ; ни ўкраў нич, ни гнаў ни воли, ни конь — нхай йде чоловік ! Прийшли позирати, шчо робить буйак, порожньої місто, де стоїаў буйак. Бігли панови повідати : Ни йи золотого буйака ! Пан пописав у новину, великі гроші його пропали за золотого буйака.

Тот пушоў собі дому жити з утцём і матырьоў і зо своїма братами, закла йи гроши ставало. Повідать : Нхай, ўже гроши мало, мўшу са зробити йидним шумним конём, вайцаком. Поведете нхай на йармарок, будете нхай продавати, та будете просити пїать сто тїсяч за золотого коня. Йак вам пообіцауть тўлько, ви просьте дїсать тїсяч у стрїблї, бо нхай нїгда веце ни будете продавати. Так продайти дорого, бїсьте мали ш чоґо жити на віки. Йак са приймуць заплайти дїсать тїсяч у стрїблї, просьте двацать тїсяч ; та пак ўже ни буде нїхто тўлько давати, лем йиден пан, тому нхай ни продайти. А кить продастї, та китефїй ни дайте. Али йаби льубїў, обїсте нхай тому ни продавали, котрїй будї велику сўму давати, бо тот будї гонїхмарник, та нхай світа спасї. Ци ни жаль вам будї, кидь ви великі гроші визбиритї, а мишї смирть будї ? Памнхатайти, йаким вам наказаў і вїтьте до йармарку нхай !

Прийўў на йармарок золотого коня. Бігли лўди на чўдо позирати, жидї і панови богаты, йакїй краснїй золотїй кунь. Стали го купувати. Уи продайи за пїать тїсяч. Радо гроші у жмїньу дауть. Вун ни хочи брати. Повїч, шчо хочиш за коня своїого ? Дїсать тїсяч у стрїблї. Пхают гроші у жмїньу. Просить двацать тїсяч за йидного коня. Ни хочи нїхто тўлько дати. Тот йиден дайи тоту сўму, кўлько вун просить. Али китифїй назад ! Кидь бим ти китифїй виддаў, табим вит тьа али ни купуваў ! — Мудрїй кунь, шчи мудрїшшїй тот пан, шчо його купуваў ! — Ошалу са його нхайко, порадоваў са великим грошам, продаў сїна своїого с китефїём.

Гонїхмарник його ўзаў : Чикай пїсїй сїну ! ужїсь мноґо накламаў, али веце раз ни будиш. Дам тьа добрі поковати фунтовима пўтковами на твоїї лаби ! А то лаби — були рўки й нїґи ! Напўдї са страшно кунь, али йти мўсїў пуд ним. Прийшоў гонїхмарник іє своїм конём до ковача. Приўйзаў коня ід рїґлови, сам пушоў росказувати, йакї пўткови правити. Ковачова служнїца на дворї була. Прорьїк кунь : Сеунь ми в голови китефїй ! Служнїца повідать : Ци ни забївш нхай, златїй конь ? Лем ти сеунь каптарь з мїшїй голови ! Дьїка сеунула, кунь пронаў і гонїхмарниковї грошї.

*Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустя, в Збуо, Землянської столицї.*

Паралелі : Драгоманов, Малор. народ. пред. и разск. Ст. 326—328. — Рудченко, Народн. Южнорус. сказки. II. Ч. 29. Ох. — Мордовців, Малор. сборникъ, Ст. 354—361. — Чубинський. Труды, II, Ст. 368—373: Ох або чорт. Ст. 372—375: Про Оха-Чудотвора. Ст. 375—379: Ох. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. I. Ст. 324—326: De Gaudeif un sien Meester. T. III. Ст. 114—116. — Аонасьевъ, Народныя русскія сказки. T. II. Ст. 463—485: Хитрая наука. T. IV. Ст. 329—332. — Худяковъ, Великоорусскія сказки. T. I. Ч. 19. T. III. Ч. 94. — Повѣсти казака Луганскаго. T. IV. Ст. 217—234. — В. С. Караджич, Српске народne приповijetke. Ч. 6. — Bož. Němcova, Slovenske pohadky. Ст. 307—315. — Kulda, Moravské narodní pohadky a povesti. T. I. Ч. 65 i 82. — Sumlork, Staročeske pověsti, hry, obyčej. T. I. Ст. 568—570. — Maly, Bibliot. zabavneho čtení. T. XII. Ст. 26—38. — Gliński, Bajarz polski. T. I. Ст. 209—225. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. T. II. Ч. 68. — Gebr. Schott, Walachische Märchen. Ч. 18: Der Teufel und sein Schüler. — Шиді Кур в рос. переводі в Етнограф. Сборникѣ. T. VI. Ст. 7—9. — Nowosielski, Lud Ukraiński, T. I. Ст. 301—303. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 63. — Kolberg, Lud. T. XIV. Ст. 46. — Zbiór wiadom. do antropol. kraj. T. XVI. Від. 2. Ст. 68. Ч. 13. — Садовниковъ, Сказ. и пред. Самарскаго края. Ч. 64. — Іванницькій, Мат. по етногр Вологодској губ. Ст. 182. Ч. 10. — Kolberg, Lud. Kujawy. I. Ст. 136—138. — Wójcicki, Klechdy, staroz. podania i powieści lud. III. Ст. 151—153. — I. G. Krauss, Sagen und Märchen der Südslaven. T. II. Ч. 109: Der durchtriebene Diener. — В. II. Добровольскій, Смоленскій етногр. сборникъ. T. I. Ст. 615—619: Якъ старуха свайго сына Воху на абученіе атдала, а потѣмъ яго узнавала; научившись, старушкинъ сынъ самаго Воха прихитриў.

## 7. Медвѣдь Іванко, Товчи́камінь-Печиколачі, Сучи-мотузок.

Пішла йинна дѣўка на оріхи; найшоў їйї медвѣдь і так повїў їй у гаўру і там ма́ла уд нього дѣтїну. І вѣн носїў їїў стрўча їїсти. І ўрѣдила тотў пак дѣтїну і бўло прѣзвїшчи їїў: Медвѣдь Іванко. Сѣала тотá дѣтїна йидѣн рѣк і дрўгий рѣк; а там була грўшка ко́ло гаўри то́ї; і тот медвѣдь Іванко ўйшоў, та тотў грўшу потрїяє і грўші ў половинї ўпáли з дѣрева; та с то́ї части польѣўку поїў і так кажи: Дáйти ми їшчи цїцьки, бих буў мѣцнїй! Дала їомў шчи ма́ма цїцьки за йидѣн рѣк. І пошоў шчи рас тотў грўшу трїястї ў рѣк і ўшїткі грўшкі ўпáли і сїў вѣн, та поїў їїх. Так кажи: Ма́мо! опстава́й здо́рова, бо їа їду ў свѣт! Она́ йгоб їмїла просїти, обї ни їшоў, обї ни лишáў її там, бо їїў там дўжи добрі бўло. Вѣн пушоў на путь. Вѣзли двана́цять вѣзоў жельїза ко́ньми і вели́коюн там болѣто бўло дўжи.



Тоты лѹди увойшли ў болото і ни могли ўйти. І так вѡн кажи: Чесьныі лѹди! Дайти мины на мѡзыльник желыза, та йа вас ўтти ўратуу!

Онѡ поўбіцѡали: Даме, обѡсьме лем ўйшли!

Утпрыйагли кѡвы на-бѡк ўшиткі, скапчѡли возѡ ў йидно; тогдѡ вѡн імѡ тѡм мѡзыльником, та ўшиткі двацѡать возѡў за йинним рѡзом ўтыг із болота. І скѡали йсмѡ тотѡ желызо на мѡзыльник, сто маж желыза держѡў на пѡлец на йидѡн; і лѹди узѡали сѡа і пушли ў порожны. Вѡн ўзѡў тотѡ желызо і понѡіс до ковачѡ і повѡў: Чесьныі майстрѡі! Испрѡўти ми пѡлицѡу, обѡх на мѡзыльнику обиртѡў. І ўнер тотѡ желызо ў майстровѡу хѡжу, а хѡжа хотѡіла ўпасти. Майстрѡі ни хотѡіли правѡти, бо тотѡ вѡліка пѡлицѡа сто маж желыза. Вѡн сказаў: Кидь ни правѡти, то вам ўшиткім ту смѡрть бѡди! — Зробѡіли йомѡ пѡлицѡу і пушѡў вѡн на пѡть, а на пѡтѡ йидѡн чоловѡк тоўчѡ кѡмѡнѡ і пѡчѡ с тогѡ колачѡ. Тогдѡ кажи мѡдѡвѡдѡ Иванкѡ: Ти будѡш мѡй цѡмборѡ! Пѡдемѡ ў свѡт, пробалѡватѡ свѡт!

Пушѡў до майстрѡў і кажи: Чесьныі майстрѡі! Ни маѡ чѡм платѡти, та дѡѡку за робѡту!

А йшли долѡй пѡтьѡм, найшли чоловѡка Сучѡмотускѡ. Рубѡў хѡшчу, мѡкаў травѡу, а во ўшиткого сукаў чѡгу. Мѡдѡвѡдѡ Иванкѡ пушѡў, узѡў котѡл двацѡать мажѡвий на тотѡ пѡлицѡу на плѡчѡ, заклаў ѡцѡк і ка-заў: Ви тѡй бѡўти; кладѡть огѡнѡ пѡд котлѡм, та носѡть водѡу, а йа йду дѡшчѡ привѡсти йѡсти.

І пушѡў, ўдѡриў тоў пѡлицѡѡу волѡ, привѡіс там, поклаў ў котѡл, а сам пушѡў на сѡль, бо шѡа сѡлі ни бѡло. І прѡйшѡў іт Пѡчѡколачѡвѡн і Сучѡмотускѡвѡн до лѡбѡкта чоловѡк, до колѡіна борѡдѡ і кажи: Йѡн шѡінику, йа ша жжаб! Цѡ йн дѡшто йѡсти, бо йа бѡх йѡў.

А Пѡчѡколач кажи: Йн, айбо тотѡ про нас, таѡ про нашѡго цѡмборѡ.

А тот до лѡбѡкта чоловѡк кажи: Йа вам на чѡреві поѡім тотѡ!

Схѡпѡў сѡа тот дѡдо і ўзѡў тот котѡл так (ѡпов. пок.) і дрѡтѡвѡ і поклаў котѡл на чѡрево му, на Тоўчѡкѡмѡнѡ і Пѡчѡколач, порозливѡў-му на грѡди пѡліўку і попѡриў.

Прѡйшѡў Мѡдѡвѡдѡ Иванкѡ, кажи: Чесьныі товѡришѡі! Де йн фрѡштѡк?

Онѡ му повѡіли, ѡж онѡі ни знѡуть, де подѡў сѡа с котлѡ; бо гань-бѡіли сѡа прѡўду сказаѡти.

Пушѡў Мѡдѡвѡдѡ Иванкѡ, привѡіс дрѡгого волѡ і повѡў Сучѡмотускѡвѡн, обѡ йѡсти варѡў: Бо кидь ни зварѡш, та мѡй цѡмборѡ ни бѡдиш!

І тот тогді клаў огень, та вариў йісти. Прийди д ньому назат тот чоловік: ід льбктыу чоловік ід кольіну борода. Кажі: Йой шініку, то йа жжаб! Ци йи йісти?

Йи, айбо про нас, ни про вас.

Вён кажи: Йа ти, шініку, на чёреві поійм.

Узяў котёл, ўвернуў го і поійў йому на чёреві.

Прийшоў Мидьвідь Іванко іт цимборім, та кажи: Ци йи йісти?

Ой ни йи.

Мидьвідь Іванко опстаў йісти варіти на трэтыу рату сам. Прийди д ньому тот дыдо і кажи: Йой, шініку, том ша жжаб!

Мидьвідь Іванко кажи: Та грій сьа дыдику, грій, айбо йісти ни будиш, лем сьа нагрій, та йди гет.

Тогді дыдо ўдариў сьа ў Іванка раз і другий раз і трэтьий раз, айбо тот ни падаў, моцний буў; ўзяў дыда за бороду, потрыяс ним, ўзяў собі тот бігяр, поніс го у вилікий ліс і котройи май вилікойи бук-дерево і ўдариў с тоў стомажовой палицьоў і бук сьа зломіў; і того дыда бороду там поклаў ў бұка і назад на місто бұка наньняў, обі сьа стис. І вирнуў сьа іт своїим цимборовім і зробили йиден обід красний. Тогді Мидьвідь Іванко кажи: Лыгай доли Сучимотузок і, кажи, ўказуй чёрево! І пуцьняў сорочку горі і кажи: І ти хлоп і йа хлоп; та ти си даў сміха тако́го наробіти! — Типерь лыгай доли Тоўчыкамінь-Печіколачі! Лыг і тот доли; увіцьіў того. Тоті сьа обайи поганьбили, ож ові хлопи, тай таким сміхом онстаі.

Тогді красний обід мали ўсы три. Мидьвідь Іванко ўзяў тот котёл на бігяр, тай пушоў ў ліс, де того поклаў чоловіка указати йи. Вён привіў іт тому бұкови, а бұка ни йи, бук ўтыгнений іс корінном, пушоў!

Ішли дужи далёко, прийшли над йинну нору; і тот бук у зёмљу пушоў у нору. Тоглі кажи: Тоўчыкамінь-Печіколачі і Сучимотузок! Йа далёко йду типерь ў дорóгу; а ти Сучимотузок хашчу бері, траву, та сучі таку чіту виліку мині, бо йа буду йти за йиден рок туді з горі за тоў чігоў; обі ви мине обайи пускали ўсе дале а сукати.

І дойшоў ў рок на тот світ, на другий і прийшоў ід йинноў кішасоньцы і красно сьа ўклоніў і она йому сьа зрадовала дужи, бо ўже 12 рокоў свого чоловіка ни видыла. Она ўйшла вон, а шаркань йийі ў віхру ўзвалі. І вон подовідуваў тоту кішасоньку, йакій йийі гада сьильний. Она кажи: Такий сьильний, 12 голоў майи! — Бо йа бих сьа, кажи, з ним йшоў бороти, тот Мидьвідь Іванко.

І було вино такойи іс кұфами, шчо уд йидного вина чоловік слабнуў, а уд другого, кить сьа напий, та моцнийший шчи буў. І тогді пуцьнячи кұфу і там, де слапшойи вино було пудміньали у моцнийшойи,



а тоту кúфу, де мѳцнѳишою вино бóло поклати там, де бóла кúфа е слáпшим вином. І ў час рáно вѳрла шáркaнь доўбню дольи, дaлá знáти кiшáсоньцѳи, обѳ ладѳла обѳд, обѳ иѳ чикáла на обѳд. А Мидьвѳдъ Іванкó доўбню́ вер цáзaд у хмáру, обѳ шáркaнь знáла, ож иѳ новинá, ож го чéкаць. І сам пушóу пуд иѳдѳн мѳст, кудá онá мáла йти і позѳрайи: тотó дўжи вилѳкойи чўдо бѳжйтѳ і дванáцъть голóу мáйи. І кóник надбѳг на мѳст і дўжи заѳржаў; і ўбернуў сѳа з мѳста ни хотыў итѳ. А шáркaнь кóникови кáжи: Кóнику! ци иѳўбись, ци пуўбись?

А кóник кáжи: Ни иѳў бих, ни пуў бих, лем ту прѳсна душá иѳи.

І шáркaнь кáжи: А чий ту прѳсна душá иѳи?

А Мидьвѳдъ Іванкó кáжи: Оѳ тотó йа туй.

Ну, та китѳ ти, та поѳ горѳ пáни брáти! І кáжи йому шáркaнь: Ци бóдеме сѳа ту бѳти, ци йдеме домѳ?

Мидьвѳдъ Іванкó кáжи: Та йдым домѳ, та утпочиниме мáло.

І шáркaнь прѳйшлá домѳ і кáжи кiшáсоньцѳи печѳ жельзѳний богáч, а олоўлáнѳ галушкѳи. І стáли йѳсти йак ѳладѳла. Айбо шáркaнь бирѳ по двѳ галушкѳи, а Мидьвѳдъ Іванкó по йѳниѳў; шáркaнь бирѳ по трѳ, Мидьвѳдъ Іванкó по двѳ; так вѳйшло до дѳсѳать, шчо Мидьвѳдъ Іванкó ўсе жѳнши йѳниў иѳў. Поѳйли тотѳ галушкѳи і тот жельзѳний богáч і так напѳли сѳа винá і имѳли сѳа борóти. Шáркaнь Мидьвѳдъ Іванкóм вѳрла до колѳина, а вѳн неў вер до кѳсточки. Засѳ сѳа винá напѳли; шáркaнь имѳла дўжи прѳти, слáбнути, а Мидьвѳдъ Іванкó ишчи лыпши ўдужаў. Имѳли сѳа засѳ борóти і вѳн неў вер до колѳина, а онá ним до гачниковá. І так вѳн неў вер дѳти. Онá ним вѳрла до цѳцьбѳк, а вѳн неў до попуглѳчѳи; і ўзѳаў бѳгáрь стомажѳвий і пошчибаў дѳкус 12 голóу і йазики поодрѳзуваў і зрѳбѳў собѳи кистимѳн і поклáў ў жѳб.

І онá сѳа тогдѳ цўстѳла, онцѳильувáла, кáжи: Ти мѳй, а йа твоѳя.

І вѳн кáжи: Избирáй собѳи ўшѳтко ў йѳниѳ иѳайцѳ.

Онá далá пѳрѳстѳнь, та переломѳла на полѳ, далá йому половѳну, а иѳў онѳтáла половѳна. І онá кáжи: Пѳймѳ гет!

Вѳн кáжи: Шчи ни пўйдеме гет, бо йа ту мáу шчи ўсвободити двѳ твоѳй сѳѳстри ўцѳи.

І пѳшóу до дрўгоѳ сѳѳстри і ўклонѳў сѳа. Онá кáжи: Та йа ўже 10 рѳкѳў ни видѳла свѳго чоловѳка.

Овѳн завѳдаў иѳий, йакѳй иѳий гáздá спльнѳй, кѳлько голóу мáйи.

Онá кáжи: Дѳсѳать.

І загнáла шáркaнь зноў доўбню, ож йде на обѳд, а вѳн вер нáзaд ў хмáри. Шáркaнь знáла і йшла скѳро на обѳд. Вѳн пушóу пуд мѳст засѳ. [Оповѳдaнья йде тепѳрь як перше; Іванкó убиваѳ другогѳ і трѳтьогѳ смока, а сѳѳстри визволюѳ]. І трѳтья переломѳла сáблѳу на полѳ і польбѳйку собѳи ўзѳáла, а польбѳйку йому дáла. Тотó сѳа робѳло за иѳдѳн

рѣк. У рѣк забрали сѣя ўсѣ чотвѣро і пушли іт тѣх горі, де вѣн ізльіз. Погѣйдаў чігу і покляў май старшу кішасѣнку. Тоўчїкамїнь-Печїколачі і Сучїмотузѣк ўтъагли кішасѣнку і йали сѣя над ньѣйу бїти. А онѣ кажі: Ни бїйти сѣя, чѣснїні лѣуди, там ішчі йї про вас і про Іванкѣ, лем пускѣйте чїгу і тѣагнїть.

Мидьвїд Іванкѣ покляў сїредну; ўтъагли і тоту. Тогдї тотї кажуть: Йдїм ми гет, а йогѣ лишїм там ў норі. Али кішасѣнки імїли просїти, обї ўтъагли Мидьвїд Іванкѣ. І допросїли, ош шчи ўтъагли май мѣншу горі. Айбо Мидьвїд Іванкѣ покляў пѣлицу стомажѣву на праўду, ци ўтъагнуть. Айбо ўтъагли до сїрдїни і пўстїли; і так сѣя пѣлицѣя забїла, ож лѣдвї ўтъаг. І почѣў плакати. І прїйшоў до йїннѣї бѣбї і дѣда, шчо обѣї сѣльїні булі. Та бѣба зварїла зѣмїшки горнѣць, та пушла корѣву доїти, а дѣдо ў хѣты чи вїдѣў, ож Іванкѣ поїў зѣмїшку. Бѣба ўнѣсла молоко, нальѣла ў зѣмїшку і почалї йїсти, ѣли булі голѣнїні. Почалї варїти зѣсь, а вѣн зѣсь поїў.

Рас почѣў пѣдати дошч огнѣанїй; а там бѣли ольлѣата, шчо нїгда ни моглї прїйльѣд маїти. А вѣн ўльїз горі дѣревом, рошширїў сѣя пат тїми нѣтъатьми, та охоронїў йїх, шчо огнѣанїй дошч ни поїк йїх; он-стѣли живї. І тотѣ бѣба кажі: Прїйдуть тотї оллі, та тѣя забїють. Али ти дѣвнї ў зѣмљу і спрїйач сѣя, обї тѣя ни зѣбачїли.

І прїйшлї тотї оллі і дѣраз молодї поїли із радѣсти і нѣзат ўплували. І зьвїдауть бѣбу, тко охоронїў дѣїти. Кажі бѣба: Йѣ бїх вам повїла, ѣйбо ви тѣго чоловїка зїсѣтѣ.

Не зїмѣ.

Тогдї чоловїк ўйшоў із зѣмлї. Шчо ти хѣчїш за тотѣ чоловїчѣ?

Ни хѣчи нїч: лем обїх тоту бѣбу ўслїпѣтїў, обї прѣвїдѣла і йшоў бїх на онтѣт свїт.

І такѣї зїльѣ дали, ож помаснїў йїм ѣчи і онї ўвїдїли: А сам ідї на тотѣ пѣли вїлїкоїн, та убїй 30 вѣлѣў на путь і 30 куф водї! Та обїсь тотѣ позїѣзуваў; колї обѣрну сѣя на правїй бѣк, даш волѣ, на лївїй водї; а добрї сѣя держ, обїсь ни ўпаў! Полѣтыли. Йѣк ни стѣло нї вѣлѣў, нї водї, вѣн удодрѣў дѣраб із погї, та даў уллѣви. І долѣтыли там. Шчо ти мнїнї ў пѣсьлїд зїєсти дѣжи добрѣїи даў? На, позвїрай! І ўплунуў орѣль і нѣзат прїльїшїў.

Айбо кішасѣнки смѣтнѣсть мѣли вїлїку, бо ни бѣло Іванкѣ. Цѣрь чѣдоваў сѣя, чѣму не мауть радѣсти, ѣли онї ни повїли, бо йїх Сучїмотузѣк і Тоўчїкамїнь-Печїколачі побожїли, ож ни повїдѣать праўдї. Аш прїйшоў Мидьвїд Іванкѣ. Тогдї кішасѣнки почалї з ним спацїрувати по кїртѣ і тѣшїти сѣя, а Тоўчїкамїнь-Печїколачі і Сучїмотузѣк пушли спѣрет цѣрїѣна на правѣо.



Щобі тому зробити, шчо хотьї дїшу загубїти? кажи Мидьвїдъ Іванкó.

Йогó трéба загубїти.

Тогдї кажи: Йакї майїти познáки, ож ви ўратовали?

Нимá жáннпх.

Тогдї склáли пéрстїнь, кїстїмéни, сáбљу — парўуть. Показáў ўсы йазїки...

А прїсвѣтлїй царь кажи: Прїйзáти йїх до кóнїй!

Али Мидьвїдъ Іванкó даруваў їм житья́ і онї пожинїли сьа і жили спокóйно.

*Зап. в липни, 1896, від Михайла Кулї в Солочинї, Березької столицї.*

Парелелї: Мотив увільнення дівчини від змія (ту шаркани) розказаний: Драгоманов, Малорус. народ. пред. и разск. Ст. 248—249. — Кулїш, Записки о Южной Руси, т. II. Ст. 27—30: Кирило Кожемяка. — Nowosielski, Lud Ukrainiski, т. I. Ст. 278—284. — Москвитянинъ. XI—XII. Ст. 146—149. — Караджич, Песня про Дайчина. (в Збірнику пісень). II, Ст. 460. Ч. 78. — Афанасьевъ, Народнї русскїя сказки, т. I. Ст. 495. (Про Микиту Кожемяку). — Старорусскїй розказ про Усмошвеца див. Пол. собран. русск. лѣтописей, I. Ст. 53. Большой Георгій. — Dozon, Chansons popul. Bulgares, Ч. 40. — San Marte; Polens Vorzeit, 16. Про Крака і змія на Вавело. Другї примїри у Буслаєва: Клиновї написи Ахеменидів, Рус. В. 1873. г. Ч. 12. — Чубинскїй, Труды, II, Ст. 207—214. Ст. 322—329 (друга половина). — Grimm, Kinder und Hausmärchen. T. II. С. 27—32. (Дякї спільнї мотиви). T. III. Ст. 157—161. Тамже T. II. Ст. 111—117: Der gelehrte Jäger. T. III. Ст. 187—188. Тамже T. II. Ст. 272—279: Der starke Hans. — Афанасьевъ, Народнїя русскїя сказки. T. I. Ст. 264—299. Ч. 71 і 73. T. IV. Ст. 87—97. — Худяковъ, Велико-русскїя сказки. T. I. Ч. 2. T. II. Ч. 43. T. III. Ч. 82. — Матерїалы для изуч. народ. словесности. Ст. 101—118. — Боричевскїй, Повѣсти и преданїя народовъ славянскаго племени. Ст. 107—111, 127—129, і 153—155. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. T. I. Ч. 61. T. II. Ч. 70. — Norwägische Volksmärchen. T. I. Ч. 3: Der Vogel Dam. — Афанасьевъ, Поэтическїя воззрѣнїя Славянъ на природу. T. II. Ст. 530. — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen. Ч. II. Ч. 58, 59, 61—64. — Widter-Wolf, Volksmärchen a. Venetien. Ч. 4. — Zingerle, Kinder- u. Hausmärchen a. Tirol. II. 403. — Schneller, Märchen u. Sagen a. Wälschtirol. Ч. 39. — Hoffmeister, Hessische Volksdichtung, Ст. 32. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 110—111. — Chelchowski, Pow. i opow. lud z okolic Przasnysza. T. I. 214. — Манжура, Сказки. Ст. 43—45: Кырякъ Кобылячой сынъ, Вернудубъ, Верныгора та Пругывусъ. — Романовъ, Вѣлорус. Сборникъ. T. IV. 86, 118, 131. — Wisla, T. IV. Ст. 942. — Jahn, Volksmärchen aus Pommern u. Rügen. T. I. 116, 124. — Kolberg, Lud. T. XIV. 95. —

Тотже. Lud. Krakowskie. IV. Ст. 76—81. — Wójcicki, Klechdy, staroż. podania i pow. ludowe. Ч. II. Ст. 101—102. — X. Sadok Barącz, Bajki, Fraszki... na Rusi. Ст. 92—96. — Chelchowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza. Ч. I. Ст. 214—232: O trzech zbójcach. — Erben, Vybrané báje a pověsti národní. Ст. 131—136: Kulihrášek. — Ст. 172—176: Norka zvěř. — Ст. 176—178: Vousy na loket' a člověk na pid'. — Victor von Andrejanoff, Lettische Märchen. Ст. 37—40: Der Bärenmensch. — Bož. Němcové, Národní báchorky a pověsti. Т. II. Ст. 196—210: Neohrožený Mikeš. — Gebr. Schott, Walachische Märchen. Ч. 10: Petru Firitschell. — В Н. Добровольській, Смоленській этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 410—416: Сказка абъ Ивани Кабыльлимъ сыни. Ст. 624—630: Катигорошинка.

Мотиви: Жінщина з медведем має сина; Палица желізна; Борба з змієм (малим чоловіком, шарканьом) і др. див: Драгоманов, Малорус. народ. пред. и рассказы. Ст. 255—261. Ч. 1. і 3. — Чубинський, I, 212—216 — Казки Игнатія зъ Никловичъ, Ст. 35—39 і 60—64. — Український варянт в скороченю, див. в статі Максимовича, Рус. Бесѣда, 1856, III. Ст. 100—101. — Драгоманов, М. Н. пр. и разск. Ст. 267—271. — Чубинський, Труды, II, 229—231. Тамже, 231—235. Тамже, 236—238. — Авдѣева: Русскія сказки для дѣтей, рассказанныя нянюшкою Авдотьею Степан. Черепьевою. Ст. 22—32. — Сынъ Отечества. 1839 р. Ч. IX. Ст. 63—65.

## 8. Сучкир Янко і його подвиги.

Буў йидѣн чісарь, ни маў дытій, та ходіў ворожіти по ворожі-  
лях, шчобі паны дыти ма́ла: ни муг нігда найті такў ворожільу. Та  
найшоў пак йидаў, та му повіла, жи паны́ бу́ла ў кірткы́ коло́ рибника,  
ко́до во́ди, та то́ту́ сліну́ ріба ззіла, шчо паны́ пльу́нула, ца́рья́на жо́на,  
та за то ни́ буди́ ма́ти ды́ти. Али́ то́ту́ то́ву́ трэ́ба пўстати́ до́ дру́гого  
міста; там́ буди́ йидна́ плі́та; та пуѓ тим́ ка́міньом́ йи́ йидна́ ріба. Коли́  
паны́ пльу́нула, ріба́ по во́ды́ пла́вала, та то́ту́ сліну́ ззіла. Плут́ са  
переплаў́ рибі́, та ріба́ рибі́ята́ ма́ла, а паны́ ни́ мо́гла́ ма́ти ды́ти. Тотá  
ріба́ бу́ла у туй́ то́ві пуѓ плі́тоў. Ворожі́ля повіла, абі́ то́ту́ рібу́ іміти  
у то́ві і уварі́ти. али́ же́би дру́гий ні́хто ни́ коштоваў́; та кидь́ лем́ сама́  
паны́ бу́де рібу́ йі́сти, та лем́ сама́ бу́де ды́ти ма́ти; а шчо́ буди́ дру́гой  
с то́й ріби́ хоснова́ти о́крем паны́, тай́ ўно́ буди́ ма́ти плут́. Тоту́ рібу́  
варі́ли ку́харі; таќ йім́ нака́зали, обі́ ни́ коштоваў́ ні́йиден. Та́ бо по-  
коштова́ла фрайці́мирка, йа́ко́й не́се сво́йуй паны́, ни́ до́брой. Паны́ ззіла,  
та пометáла ку́стьа́ соба́цы і соба́ка ку́стьа́ по́йла. За́ тим́ зайшлі́  
ўші́ткі́ три́ гру́бі: зайшла́ гру́ба́ фрайці́мирка, зайшла́ гру́ба і паны́,  
зайшла́ гру́ба і — переба́чать — соба́ка. Прийшоў́ деўйáтій мі́сяць,  
дуйидна́ ма́ла по́ ды́твако́ви, по́ йидно́му́ хлѣ́пцеві. Чісарь́ са́ дў́жи на-



пудіу; вун дужи бановаў, жи його паны дитий ни майи, а вун за то парас трьох хлопцуў майи. Та са радіу вит своїх вірикуў, вид воїмських тістуў: шчо минї робіти? У мени йи чўдо, бо майи паны хлопца і фрайцімирка і йидної бідло. Та ци тото минї угубіти, бидлячого хлопца, ци минї тото годовати?

Уни йомў так повіли: Кидь вам лем Бог даў, та годуйте.

Ун найаў йим три дойки, жеби тотї хлопцы віросли. Йак хлопцы бўли мало бўлши, почаў йих учіти шкóлу; та тот Сўчий найльипше са ўчиў. Кáждой мали ймено, та тот от сўки, маў — Йанко. І найльипшу тот шкóлу провадиў, сўчий. Йак віросли, та тот сўчий ўсплийаки шкóли знаў і ўсилиакий йазик. Прийшли дому зо шкóли, дужи са ў них израдоваў царь: фáйны хлони синови мої! Почаў дома писма читати сўчий Йанко, та найшоў такої писмо, шчо було колись сонце і місяць і гвiзди, а у тум часї нич ни було, лем ўсе зёмля тьмава була. Звiдуи са свóго утца, царья: Йакóй то було, апу муї, жи видно са було од дня і от сонца, а типерь лем от чистого дня, бо ви майиме ни сонца ани місяца ани гвiзд. Де тото са задыло?

Повідать царь, тих синуў отець, же прилётѣли три шарканы у вóздусьї, та такий, шчо маў чотири дваццать гóлоў, хопиў сонце; другий хопиў місяць, шчо маў дванацать гóлоў, третий хопиў гвiзд, шчо маў шість гóлоў.

Та муї лубий апу! ци йи такий, шчоби тото дустаў?

Тото ни хто ни знайи, óкрем Бóга.

Та апу муї, йа йду тото глядати.

Усидлали три конї; зобрали са триї царьські синови, идуть глядати свiтлусть: сонце, місяць і гвiзд.

Повиў йим йих апу, же: муї брат, ваш стрико, у Шедзмеріцькум крайу учіў са за ковача. Йак са наўчиў за ковача, та ни хто ни знаў, де са задыў, лем принесли йидно писмо, та так було у писмі — тото писмо приньус дьябол — жи вун йим йи за ковача, ўшиткїм трьом шарканьом і йих стрикови, Лакцібрада: сам буў на рѣф і таку бóроду велику маў. Та йак будете йти, мої синови, та са звiдайте усє свiтом, у котрўм крайу Шедзмеріцька, та у Шедзмеріцькуї стрико ваш. На стб мѣтруў високї майи брами желїзні, дваццать чотири товаришуў ковальуў, дваццать чотири вучнуў; так минї ў новинкох приходило од мойого брата.

І ўни йшли аж до Шедзмеріцького; найшли свóго стрика; мали писмо вит свóйого утца до стрика, жеби йих прийаў радо, бо ўни його родичи.

Прийшли там, поклóкали у браму, брама задзвенїла, виїшоў стрико йих: Шчо ви за лўди? Шчи ту такі ни бўли, жеби мойа брама дзвенїла. Шчо ви за йидні?

Ми того царьїа спіови.

Тот царь муй брат, али ун дьїтїй ни маў, до мєни писаў. —

Ту маїнме пісмо вид нашого утца. Ужє їстинно ираўда, же ви стрїко наш.

Прїйаў їїх радо до дому свого, дали їїсти коньом і пїти і їїм.

Повїдате: де ви їдетє?

Ми їдемє гльадати сонце й мїсьаць і гвїздў. Ци годнї ви би звїти, де тотó їи?

Стрїко їїм повїдате: Їа звїау, де їи, бо їа тих ковач. То унї суть трїї дьабли. Їндєн маїи з золота дум, дрўгїй маїи с стрїбла, трєтїй з мїди. А тот вїтти, шчо сонци маїи, шчи двацать і чотїри миль зємльї; тот дрўгїй, шчо маїи мїсьаць, тот їи дванацать миль зємльї, а тот трєтїй шїсть. А фраїїрки їндєн маїи сорок і вўсьїм миль зємльї вит сєби далєко, дрўгїй двацать чотїри, трєтїй дванацать. Їдїте шчаслїво, ачєй дустанете сонце і мїсьаць і гвїздў; али унї дўжи муцнї; так уважайте, шчобїсьте на сáмої полудне прїйшлї, бо ун усє на полудне їз дому їде до пўвочи, до фраїїрки; бо їа їїх звїау, бо їа їїх коваль. Та їак прїїдетє найперше, вїїдетє мїдьянїй дум і мїдьянї капўри: там бўвате тот, шчо маїи гвїздў; тот їи найслашнїй. Ун маїи муст от свогїїї хїжи аж до фраїїрки. Ни їде їгого кунь зємльоў, лем мостом. Прїїде вєчур, жєбїсьте пушлї і вїньали їїднў повалїну їз моста, би са справїла на мостї дьїра. Сам собї сьате пуд муст, ти Їанку, і слўхай, їак ун бўде їти домў.

Ун слўхаў і чуў, шчо на шїсть миль зємльї муст са потрїїас, їак вун на свого коньа сїў. І їшоў кунь мостом, їт туй дьїрї. Кунь са напудїў, почаў утїкати цўрук, ўзат. Шчо ти їи коньу? Ачєй ти дьабол? Ньїт такого коньа, їак ти, ньїт такого хлõна, їак їа. Лем ни повїдала тєшча мõйа, Гївьджїбаба, жи вїдїла ў свїтї сўчого Їанка: ньїт хлõна над ньõго. Али кибї вун тїпєрь са трафїў, та їа би їгого порубаў на друбнї фалатки, їа би го тадї розметаў.

Сўчїй Їанкó повїдате їомў: Ни рубай ани ни розмїтуї, бо їа тїбє порубаў і розмєчу тадї.

Вїньаў дьабол саблєу і махнуў на Їанка, жєбї го сьтаў; махнуў, ни сьтаў. Вїйшоў Їанко їс пуд моста, сьтаў нараз ўшїткї голови їгого. Сїў Їанкó на їгого коньа і ўзьаў собї саблєу їгого і ўзьаў гвїздў: пўстїў гвїздў на вõздух, пушлã гвїздã на свогї мїсто, бо ўттам лем їїмлєна бўла.

Прїйшбõў домў, ўжє їїм са вїдно, бо їїм гвїздã свїтїть ужє. Но, хвãла Бõгу, братьа, добрї їа ходїў. Гвїздã нам свїтїть, а їгогом загубїў. Збїрайме са, пõдьме далє, до дрўгого, де маїи дванацать голоў і мїсьаць, жєбїсьме уд ньõго удобрали, би са бўло вїдно кãждому, не лем їомў самõму, хто ў ночї ходїть. Та пõїме до ньõго.



Прийшли до друго́го і так на по́лудне, а́ли його́ ўже до́ма не було́, пушо́ў до фрайірки, на двана́цять миль зе́мльи, стрібе́рним мо́стом. Місьаць у кишэ́ні. Їанко́ пушо́ў пуд муст, ви́ломнў дві́ дэ́рева стрібе́рны, іс стрібе́рного мо́ста, зроби́ў на мо́сты ды́ру, же́би му са кунь напу́днў; йак бу́де йти́ до́му. Сиды́ў та́мою пуд мо́стом і слўха́ў, йак тот бу́де йти́ до́му. Йак тот вийшо́ў вит фрайірки, си́ў собі́ на коньа́: на двана́цять миль зе́мльи муст са по́гойда́ў. Іде́ на коні́ співа́учи. Прийде́ д ды́рі, кунь са напу́днў; поча́ў кунь пу́рўкати на́зат: Што ти́ йи, ко́ньу, йакі́й ды́абол? Ны́т тако́го коньа́, йак ти́, а ни́ йи тако́го хло́па, йак йа́; лем пові́дала мо́йа те́шча Гиньджи́баба, же́ йи ў сві́ты йиде́н сў́чий Їанко́, то ны́т хло́па над ньо́го. Кибі́й ми са туй тра́фиў, йа́ би го туй пору́баў на фа́лати і розмета́ў со́рокам і воро́нам.

Ун пові́дасть іс пуд мо́ста, сў́чий Їанко́: Ни́ рубай, а́ни ни́ розмі́туй, бо́ йа́ тибé пору́бау, со́рокам і воро́нам розме́чу.

Ма́хнуў ша́ркань са́блоу, ни́ ў́чиннў нич сў́чому Їанко́ви. Ма́хнуў Їанко́ на ша́рканья і стья́ў шість го́лоў; дру́гий раз дру́гих шість. Одо́браў му на знак іс ка́ждо́го ро́та ко́нець йа́зикови до то́й хў́еточки, шчо ма́ў у кишэ́ні. Узя́ў місьаць і пу́ствў до во́здуху, же́би місьаць сві́тнў ка́ждому, не лем ша́рканьови са́мому. Си́ў собі́ на коньа́ його́, пові́дасть: Бра́ти, на то́бі йидно́го коньа́ ўже, ти́ фрайці́мирчин; то́го кунь, шчо шість го́лоў ма́ў, та тот бу́де твуй, а тот, шчо ма́ў двана́цять, бу́де мо́його бра́та, ца́рьського си́на, а йа́ собі́ шчи йду́ удби́ти ут то́го, шчо ма́йи два́цять і чо́тири го́лоў. Заби́рьми са́, та но́йми до та́мто́го тре́тього, шчо ма́йи два́цять і чо́тири го́лови. Та́м йа́ буду́ ва́жити сво́йім сві́том, ци́ ўмру, ци́ шчи жи́ти бу́ду.

Прийшли́ та́м на по́лудне: ни́ найшо́ў його́ до́ма ўже, пушо́ў до фрайірки. Та́м йі́ли і сиды́ли до ве́чура. Йак Бог да́ў ве́чур: Бра́тья мо́йі! ко́трій пу́йдете со́нце ви́збра́ти?

Пови́ў фрайці́мирчин снв, а його́ брат, жи́: йа́ шчи ни́ хо́днў а́ни рас, та бо́й са́ і тине́рь.

Та́ йди́ ти́, бра́ти, ца́рьський си́не!

Йа́ ни́ йду́; ви́дис са́м, жи́ йа́ ни́ йи та́кий хло́п, йак ти́.

Та́ лем же́би йа́ йшо́ў і на тре́тій за́вод? Та́ ту на́м да́ў стрі́ко йини́ў ло́шку на ў́кас, шчо́би йа́ ва́м ли́шиў у хи́жи за ги́риво́ў, о́бисьте на ньу по́зира́ли. Ки́дьби са́ на туй ло́сьци́ са́м вит се́би сотвори́ла кро́ў, би́сьте би́гли до мнї́, бо́ бу́де то́гди́ свирте́ мо́йа.

Уни́ са́ ві́рно по́зира́ли, ци́ йде́ з ло́шки кро́ў. Прийшо́ў вун і́д мо́стови, з мо́ста чо́тири фа́лати дэ́рева ви́валиў вон, зо́лоты́, же́би бу́ла на мо́сты ды́ра, же́би са́ кунь бо́йаў, йак бу́де йти́ до́му. Си́ў собі́ пуд муст слў́зати, йак дў́жи гро́зом бу́де йти́, серди́то. Прийшло́ т пу́ўночи, вун вийшо́ў вит фрайірки, си́ў собі́ на коньа́: на два́цять чо́ти́р миль

землі муст са пуд ним го́йлаў. Начаў співа́ти і чу́ти, же співа́ць. Су́ч-  
кир Ё́анко́ то́то слуха́ць, йа́ка́ сіла́ йде. Прышо́ў ку́нь д дзі́рі, цуру́к-  
нуў са на́зат: Шчо́ ти йи, ко́нцу, за дьа́бол? Ни йи тако́го ко́ня, йа́к  
ти, ай ни йи тако́го хло́па, йа́к йа. Пове́дала ми мо́йа те́шча, жи йи́ён  
йи у йи́ннoгo ца́р'я́, соба́чий син, шчо́ лем го соба́ка уро́дила, а с ку́с-  
та́ са сра́виў: та та́кий хлоп, же вы́т над ньoгo. Али ки́би ми са ту  
тра́фіў, та бим го цору́баў і пороссі́каў на фа́латки, со́рокам і воро́нам  
по тым по́льу та́дї бим го розме́таў.

Су́чый Ё́анко́ пове́даць: Ни руба́й, а́ни ни россі́кай, бо йа тибé по-  
руба́у і россі́каў.

Ма́хнуў са́рканы са́б'льоў, ни стаў на дзі́ру. А тот вíттам пу́тско-  
чиў т го́рі. Ма́хнуў раз, ни стаў; та са пойма́ли до рук, та са йа́ли  
носі́ти, котры́й бу́де му́цны́шшы́й. Так са носі́ли за до́бу. Ай на дру́гий  
день мно́го вору́и литьо́, шчо́ по не́бо а по зéмлю, та ўсы́гди з нíма  
гу́сто бу́ло. Пове́даць ша́рканы: Воро́ни, помóсьте ми то́го увалíти. Су́чый  
Ё́анко́ пове́даць: Воро́ни, помóсьте ми́ны! Ни ту́лько са мнíаса з ньoгo  
вайíсьтэ, йа́к йи́сьте са найíли в йoгo бра́туў! Тоглі ша́рканы учу́ў і са  
ду́жи погна́ваў. Начаў на ньoгo 'гнíом са́пати с ка́ждогo пашчéгу на  
чо́тыри два́цать ро́туў. же́би вун згорі́ў. Пача́ли во́ни бур'я́н рва́ти,  
та дьа́блови до ро́та пха́ти, шчо́би та́кий ви́шкый о́гень ни па́лаў на чо-  
лові́ка, би певинни́й чолові́к ни згорі́ў, бо тог чо о́вик по́му: па́ша, же́-  
бисьме ви́ б'ли со́нце, же́би ша́рканы у вíшнí со́нце не носі́ў. І со́нце  
вíросто, вак з'уд ньoгo уднíалі і пу́шло на во́лух. Тог і вун ду́жи  
огнíом ме́таў, шчо́ вид ньoгo со́нце удо́браў. Воро́ни у нíсках во́ду но-  
сі́ли на су́чoгo Ё́анка́, то́тi кропе́йи на Ё́анка́ пу́шчэ́ли, же́би ни згорі́ў.  
Друп дьа́бла за но́ги рва́ли, че́йби дьа́бол ўпаў. Йа́к дьа́бол ўпаў і вун  
му с ка́ждо́й пашчéги ко́нец йа́зiкoви удри́заў, шчо́би зна́ти, ку́лько вун  
го́лоў загубі́ў. — На ту́й лoсьцы́ ужé са кроў йаўля́ла, шчо́ сто́яла  
до́ма за ги́рiндóў: бра́тья то́то ўвíд'ли і вíвели ко́ны вон, хоты́ли ўты́-  
ка́ти, бо ўже́ брат Су́чкыр тiпéрь умíраць! Прышо́ў Ё́анко́ на ко́ни:  
де ви йде́те бра́тья? Йде́ме то́бi на по́муч.

Не йи пра́ўда, бра́тья; ладíлисьте ўты́ка́ти. Пе́рет тоў велíкоў  
сíлоў ви би бу́лі нíгда ни ўтэ́кли, бо вун огнíом на мэ́ни ме́таў, са́б-  
льоў на нíа рубаў, а ми́ны Бох у по́мочи буў; ішчí й пта́ки і воро́ни  
пома́гали, же́би ша́рканы ўпаў. Тiпéрь, бра́тья, хва́ла Бо́гу, гвíзда́ сві-  
тить і мíсяць у но́чi, со́нце грíйи ў де́нь. Тiпéрь, бра́товi мо́йi, по-  
дíльме са ку́ньми. Тот ку́нь, шчо́-м приўйíў тiпéрь, тот му́й. Тот ку́нь,  
шчо́ йoгo гáзда маў двана́цать го́лоў, та тот ца́р'ьскогo сíна. Тот тре́-  
тíй ку́нь, шчо́ йoгo гáзда маў шíсть го́лоў, та тот то́му, шчо́ вит фрай-  
ци́мiрки буў. Та тiпéрь, бра́тья мо́йi, пуйде́ме до́му, коли́сьме звíта́-  
жили. За чíм-сьме ходíли, та-сьме то́то доста́вили.



Повідауть му його брата: коли майме, брате, каждий по два коньї, грóший, зóлота дост, поїме за путьо́у пра́во аж до́му, до на́шого п'янька.

Пчи ни дóста, брата, то́го. Бу́лисьте за мо́їм розу́мом до типе́рь, бу́тьте і ут типе́рь.

Ішли вiттам, та зайшли до тeшчi тих шаркaньу́. Там йи́ї дьї́ки на скар́гу прийшли́, жи ў́же ни приходили́ побратимове́: де то ў́ни са задьї́ли? ци видьї́ла ма́ти?

Уни́ йшли́ трійи́ за путьо́у на сво́їїх ко́нях: Ту, брата́, чика́йте! повіда́ть сучи́й Йанко́; мо́її ко́ньї потрима́йте, бо йа йду́ до до́му то́го.

Пушо́у до до́ма, увоишо́у на то́ту дьї́ру, кади́ са с хiжи ку́рило, справнї́ собі манту́, жеби́ думали́, же уи лем куцур. Увидьї́ла його́ наймо́лотша, шчо йи́ї фрайїр ма́у шість го́лоу, спóзнала го по вóчих, повіда́ть: Ма́мо, такий лóсний тот куцур, йак сучи́й Йанко́. Скóро ўбiгла́ сириду́шча позира́ти його́ вóчи. Повіда́ть: Но, но, такі вóчи ма́їи, йак Сучки́р Йанко́. Но, та́й трeтья: Та́кі тот куцур ма́їи лóсьньї вóчи, йак Сучки́р Йанко́. Повіда́ть йїх ма́ти, Гiньджиба́ба: Йа би́ його́ спóзнала, киби́ йа його́ увидьї́ла, дьї́ти мо́їи. Пушла́ наймо́лотша скóро до при́клета за же́льзнима ви́лама, пу́ньвати́ ма́тери йинну́ кльї́нку, шчобі́ сучо́го Йанка́ увидьї́ла. Зава́дила за то́то, за йинну́ кльї́вайку, і пу́ньвалá йи́ї ў го́ру. І ўна́ його́ увидьї́ла: Сiну му́й, то ти лóсний! Типе́рька го іма́йти ўши́тки три, та го до мiха ўса́тьте. Уи йи́м са да́ў іма́йти і до мiха ўса́дити. Уи ма́у таку́ манту́, шчо лем йїх зводі́ло, а уи ў мiху ни бу́у. Уни накла́ли оге́нь, куцура́ ў мiху сна́літи. Ве́рли мiх іс ко́нцуром на оге́нь. Но, повіда́уть, ма́тери: У́же, ма́мо, згорі́у. Типе́рь, дьї́ки мо́їи, іди́те на путь: йидна́ са спра́ўте кра́сноу ху́сткоу́; розопны́те са че́рес путь; та кить то́ту ху́стку во́зьму́ть його́ брата́ два́йї, та так чинь, дьї́ко мо́їа, би́сь йїх пода́вила, оби́ ўни поўмира́ли, а ко́ньї йи́м, жеби́ позди́хали. А кидь ўни, гва́рить, тибé ни во́зьму́ть, та ти са спраў, дьї́ко дру́га, кра́сноу гру́шкоу́, шчобі́сь бу́ла стрібе́рна гру́шка і шчобі́ бу́ли пут тобо́у гру́шки і на то́бі. Та йи́м ў́же час йїсти. Та йак буду́ть гру́шки йїсти, та жеби́сь йїх, дьї́ко, пода́вила. І ко́ньї гру́шки буду́ть йїсти, та́й ко́ньї жеби́сь пода́вила, жеби́ й ко́ньї позди́хали. Кидь ни бу́дуть гру́шки бра́ти, ани йїсти, та ти трeтья іди́ са спраў дў́же шу́мноу́ дў́коу́, би на то́бі шоўко́ва трава́ бу́ла, а на сириди́нї сту́дня з мiжи пух; та буду́ть ко́ньї па́сти і напува́ти і самі́ там буду́ть пи́ти. Вит то́їи во́ди ўни поумира́уть, ко́ньї йи́м позди́хауть. Типе́рь-им вам, дьї́ки, на-казáла, та наўпе́рет нix бiга́йте.

Ви́скочили дьї́ки вон: сучи́й Йанко́ ў́же на коні́, лем ўши́тко ви́-слухаў, іде́ за путьо́у. Повіда́ть йому́ брат найза́дний: Бра́ти, йака́ óдди кра́сна ху́стка, шчо ў́ на́шум кра́йу не йи́ тако́ї; ўси́лийа́кі галу́зи на-

малювані і золотом подунена і квітки на ньуй ўсилинякі. Сучий Йанко повідаць: Бўлісьце, брата, за мойім розумом до типерь, бўтьте і ут типерька. Віньяў сабљу іе пошви, махнуў на два страіи, наўхрест, сіла кирвє са в пєї розолььбала по грацькуй, шчо коньї по кольїна ў ньуй ўтыкалі.

Перейшли тоту кроў, найшли грушку. Повідаць царьський син: Брате Йанку, йїжме тоті грушки і наберьме на путь, бо ни йи таких грушок ў нашум країу красних. Повідаць Йанко: Бўлісьце брата за мойім розумом до типерь, бўтьте і типерь. Махнуў Йанко сабльоў чєрез грушку, перетьаў грушку. Дўже миого кирвє справило са по путї. Шчо, брате, за новина?

Ищї, брата, бўльшу увидите.

Перейшли кроў, увойшли на красну лўку. Повідауть: Брате, пасме ту коньї. Пїлибисьме воду, та са ту напїимє і коньї напоїимє. Утьаў на двї частї, на самуй стўднї, Йанко сабльоў, справила са кроў по путї на дўжи велїкум фалаты, аш по його стрїка.

Царьський брат, вишшиї ковач, росказаў товаришум і вўчнєум, жебї ростворїли жельїзньї браїи, бо утыкають його брата синови пєрет Гїньджїбабоў, бо ўна за нїма бїжїть. Йак дуждала того часу, закльа йїнї дїўкї тамой малї бўти, а ни прїйшли на росказ, почалá Гїньджїбаба здоганьати йїх. Розньалá на нїх нашчєгу, же йїх зїєть: шєстєро коньїї і трьїох хлїпуў. Айбó унї дўжи ўтыкалі. Ўна йїх ни здогонїла, бо ўтеклї до стрїкового двора. Айбó йак учнїови і товаришї заперли капўру, та йуй прїперли кльївайкї і тогдї ўна повїдаць за капўроў: Кибї йа ўвїдїла того Йанка! Поскакали долў с коньїї і попросїли стрїка свόго, ньай са вїтетўплать йїх товáришї за йїнїу жильїзну браїу, ньай улапльать мойї двайї братови і вўчнїї і товáришї, а за дрўгу йа сам, бо ун сам тўлько сїли маў, гї йїх пїадєсать і два хлїпуў. І поцуетїли йїнї гóлову до двора. І так дўжи заперли, шчо на кльуч замкнўли. І тогдї уна повїдаць: Йакїй нїкто шїєть нáрода загубїў. Ун на ньу повїдаць, же: Ни пўшчу тва вїтти нїгда.

Шчо же будєш їзо мноў робїти?

Мўсїш ми такїм коньом бўти і такóў парїпоў, шчобєсь за йїнцїу гóдїну цїлїй свїт оббїгла. Чогó йа пєрет тобóў так на свόїїх коньох дўже ўтыкаў? Ни йи такїх коньїї на свїтї, йак шаркáвськї трї, а шчи ти ньа здоганьала! Ти того ни достáвш, жебєсь їз Гїньджїбаби парїцу справїў, жебї ўна тїбє носїла. Ун попросїў стрїка, жебї му стрїко даў ўшїткїх свόїїх робўтнїкуў з велїкїма і малїма молоткóма, йа' ковалї мауть. Йак товáришї, так і вўчнїї, ўшїткї прокльáгу Гїньджїбабу бїгї по гóловї, кидь ўна хотїла царьських сїнуў загубїти. Так йїї бїли дўжи, шчо ўшáла на кольїна, стáла са утпрїмувати: Дарўї ми свїта,



загубиў-песь моіх трыох зятьўў і три дьўкі моіі, а йа ти ўшїтко енгелуу, лем нѣа живу пусьтє; нїгда ти на арэдї нї бѣду. Та ци будеш ми парїпоў? Ой нї бѣду. Лыпше бїйте, йак вѣчныі, і товарышї нашого стрїка. Упала з нух палком; повїдате, жи злїхати бѣди. Ци будеш парїпа моїа? Сама знайшї, нї йї на свїгѣ хлѣпа такоґо, йак йа, сѣчий Йанкѣ, ай такоїї Гїньджїбабї, йак ти. Алї тїпѣркась ми ў руках. Уна прїсагла пѣред нїм, жи му са справїть шѣмнїм коньѣм, лем бї нї здѣхла ў стрїковуй капурї. Ун йїї прїсах сїм рас, жи уна йому будѣ добрї служїти, вїрно; йак найгурше бїштї гѣнна, та будѣ пуд нїм бїгати. Далї на нѣу зробїти у йїдѣн мѣтер ваґї жылыанї кантарї, а ў йїдѣн мѣтер сїдлѣ. Поклалї на нѣу два мѣтри жельїза, пѣстїлї йїї з мѣжи капур, сїў собї на нѣу Сѣчкїр Йанкѣ, запалїў йїдної повїсемо, ци дѣўго унѣ будѣ горїти: та заклѣа унѣ згорїло. уна свїт оббїгла і прїйшла на мїсто, шчи го ў рѣку нї сїнклѣ. Похвалиў його стрїко: Нї йї, Йанку, хлѣпа, лем йїдна лѣда бїда (Лекцїбрада)! І за тїждень ў гостїнї ў стрїка бѣлї. Даў йїм стрїко нїсемо до свѣйого брата, за кулькѣ у нѣого сївоґи бѣлї на гостїнї. І йїх барє краснѣ вїпровадїў: Бїсь сѣа, Йанку, нї прѣтївїў нїнашчо, хотьѣсь йакѣй чудної вїдїў кѣло путї.

Ідѣ Йанкѣ на трыох коньѣх, а брата по на двѣх у велїкуй радѣстї, бо ўже са достануть, до свѣйого країу. Ідѣ Лакцїбрада кѣло путї шанѣм, на заїацї са нѣсе. Його заґортка са позат нѣого воучѣ, фалат кожуха, і повїдате нѣаї пер-бачате, бо йншак прїповїтку нї мож повїстї: Насраўѣм-м такому хлѣповї, шчо вїльїз на баўу, та гварїть, жи нѣїт хлѣпа над нѣого! А на бабу хоть йакїї хлѣп вїльїзе. Йаби йому ўсраў обї собї такїї хлѣп матѣр поїнѣаў.

Цек тї, бїцо, йа нї такїх хлѣпуў погубїў, а на тѣбї ані са нї прѣтїўльу, бо нї мау до чѣго кѣпнѣти.

То нї бѣлї хлѣпї; кїбї тї до мѣнї кѣпцуў, табїсь нїгда нїкого нї кѣпкаў.

Бѣрода му земльѣу са волѣчѣ, такїї старїї. Його брата слѣхауть, та са ш чѣда смїуть: йакѣй чѣдо йїх брата ганьбїть ўсїлїяко, жи вун нї хлѣп?

Вун са розгнїваў, сѣчий Йанкѣ, скѣчїў іс парїпї долу, ўже Лакцїбраду кѣпнї. Лакцїбрада ўзат са пѣстїў, на парїпу сїў, фалат кожуха лїшїў. Сѣчкїр Йанкѣ лем попозїраў, у котрїї бук парїпа злѣтыла. Шчо, Бѣжї, робїти? Тѣлькї трудї моїї так ми пѣйдуть за дармо! Тїпѣрка такої чѣдо прївелѣ нѣа на ганьбу! Ідїте, брата, дому, повїчте нашому нѣацьковї, жи ізвїтѣажїлїсьме хвала Бѣгу: сѣнце ў нѣбї і мїсьаць і гвїзда. Ўже са вїдно кѣждѣму. Лем повїчте дома, же ми жалѣ велїкїї за парїпоў, шчѣсьме справїлї у стрїковуй капурї з йїпної шарканицьї,

та на світі ніт такої; бо йа са верну наза́д до на́шого стрі́ка, ачѣ́й уи ми́нї пові́сть, де йи́й гля́дати ма́у.

Прийшо́ў до стрі́ка: Но, шчо́ там Йа́нку? пові́дять му стрі́ко його. Но, ни пові́даў йа то́бі, Йа́нку, бие́ь са ни проті́виў на ле́да шчо́? Типе́рь возмі́ мо́лот, шчо́ жа́йи пу́ўдруса це́нта, і́ж жилы́зноў ру́чку; та вун там на йини́ўй ро́вени, Ла́кцібра́да, па́ріпу пасе́, сам на сідлі́ спить і на канта́рьйо́х. Жельі́зныі канта́рі і жельі́зноў сідло́: а ўда́р го жельі́зним кійа́ньом іт сідло́ви, та му росто́ўчиш го́лову. Тогді́ वो́зmesh па́ріпу, та пу́йдеш до́му і шчи сво́йіх бра́туў перебі́гнеш.

Найшо́ў Йа́нко па́ріпу; хо́дить по боро́здах, гля́дять, де вун спить ў боро́зді. Найшо́ў його́ на боро́зді спа́ти на сідлі́. Бо́жи, де́би йа тако́й мало́й би́ў? Бу́льша кійа́нь, йак уно́. Скричи́ў на ньо́го: зна́у, жи ни ўчи́нить ми ни́ч, бо ўпо́ там лем ньа ви́фігльува́ло, а́ли ту уже́ ньа ни шча́лу́йи. Імй́ў па́ріпу ў ру́ки, на ньо́го закрича́ў. Тот са схопи́ў, два це́нти жельі́за пу́ньня́ў по́више Йа́нково́й го́лови, ўда́риў його́ сідло́м і канта́рьйо́ма, су́чого Йа́нка, по го́лові. Йа́нко са ста́ў утиро́шувати: Дару́й, дару́й ми шчи сві́та!

Ти ду́маш, жи йа тако́й ша́лений, гі мо́йа сестра́, шчо́ тья му́сить носі́ти? Айбо́ ўже́ ни бу́ди. Бі́ў ти йи́йї, а йа тибе́. Но, ци пу́йдниш ў́тти че́сно?

Прийа́ў са Йа́нко че́сно пу́йти. Узла́ў хво́рий кійа́нь, нисе́ до сво́го стрі́ка.

Ну, шчо́ там Йа́нку?

Уби́ла ньа бі́да.

Та чо́му́ ни уби́ў ти його́? Коли́-м ти нака́заў, жи на жилы́зыі на́йдиш, жилы́зом го за́бийш. Шчо́ ти зроби́ў?

Лем ма́ло ньа, стрі́чку, ни за́биў.

Там Йа́нкового́ коня́ корми́ли у стрі́ка і Йа́нка го́йїли, бо ни го́днн ні́кде пу́йти. Йак Йа́нкови́ бу́ло лы́пше: Му́й лы́бий стрі́ку! то ми жа́ль за па́ріпоў. Тако́го коня́ ни йи на сві́ті.

Ілі́, вун та́моў йи, де бу́ў, па́ріпу пасе́ і там го на́йдиш.

Йа́нко пушо́ў ід Ла́кцібра́ды. Іде́ ід Ла́кцібра́дови, тот його́ уви́диў і го́йкать на Йа́нка: Каза́ў-йись, же́ ні́кда ни при́йдниш за па́ріпоў, а ти ўже́ ту.

Та йа лем прийшо́ў просі́ти.

Та йа ти дам па́ріпу, кидь ми с то́го кра́йу ви́ттам од йидно́го да́рьяа за се́би повеса́таш ды́ўку, собі во́зьмиш за жону́, а зо мно́ў по́ми́нш: ти ми́нї даш жону́, а йа то́бі дам па́ріпу.

І ра́ло са при́йаў. За́раз верну́ў са до стрі́ка.

Но, шчо́ там Йа́нку? Ни одда́ў то́бі па́ріпу?



Та ун повіў, тот малéнький, жебі ѡа іс то́го ца́рьѡа са дыўкоў поженіў, та жебіѡ ѡому́ тоту́ жо́ну даў, а ун ми́нці па́рїпу. Та ни знаў, за котроў путьоў і́ти.

А; то би йти ў сéмий кра́й. Ду́йдиш лéчко. Ни йи коня́, йак твуй, ни йи хлóпа, йак ти. Будéш і́ти за путьоў; де ўвїдиш новину́, не ли́ш ни́где, би́рь іс собо́ў, та посв́аташ ца́рьську дыўку, даду́ть за тва́ радо.

Зобраў са Ёанко́ до пу́ти. Найшоў новину́: шчо голодén — хлѡ́б му возіли па́ возо́х — а вуи цѡ́лий хлѡ́б ў рот метаў, та метаў йидноста́йно і пойдáў. Повіў ѡому́ сўчий Ёанко́: Ки́би ви пушли́ во мноў, вéце би́сьте зы́ли мв́аса, йак ту хлѡ́ба.

Увїдыў голодén: дóбрий хлоп, дóбрий ку́нь: хóтьим і голодén, та с тим чолов́иком цўйду.

Іду́ть два́й: голодén пішо, Ёанко́ на ко́ви. Перейшли́ дві ми́лі зéмлі, нашлі́ чўдо ішчи́ бўльшой. На йидву́й велі́куй вóды, йак Дуна́й ли́бо Сван, та йидén лижаў на рука́х, а шчо раз рóтом хлі́пнуў, то на сто св́ах ўдоўш горі́ ўшитку́ вóду ви́пиў. Так лўди́ йшли на чўдо [гля́дїти], жи вóда з горі́ йде, а долоў ни ца́пки ни йшла, нікуе. Прийшоў видѡ́ти то́то чўдо сўчий Ёанко́ іс тим, шчо хлѡ́б йїў, а ни мўх са найісти. Та йїм чўдно бўло, жи са тог ни мóжи на́пити. Повїдаў сўчий Ёанко́ то́му, шчо вóду пиў: Пóтьте ви во мноў, тўлько са на́пийте вина́ а пáленки а мв́аса найістé і б́ілого хлѡ́ба! У ца́рьѡа на св́адбї бўдете у сéмум кра́йу.

Тот од вóди ўстаў, пу́стиў вóду йти. Йдуть дáле за путьоў; найшли́ там йидно́го, шчо ко́ло 'гнѡ́а лижаў, óколо н́бого огéнь буў, а лўди́ дрѡвама велі́кими кла́ли огéнь, жебі́ тот чолов́ик згоріў. А чолов́ик на со́бі маў: двана́цать губáнї і двана́цать кожухў́ і на нѡ́м са то́то ни ўйало́ вит то́го 'гнѡ́а, лем йóйкаў, шчо: пропáли би то́ти лўди́ і панóви жи му дѡ́ку ни ўчїньват, жебі́ ун са нагріў. Прийшли́ ўни там трїй, ўвїдѡ́ли то́ту новину́. Повїда́ть Ёанко́ с коня́ на н́бого: Чолов́ичи, ўстань з мѡ́жи то́го 'гнѡ́а, бо хоть огéнь горі́ть, та́бо зéмля пут то́боў студéна, та са ни́гда ни нагрїйиш. Ки́бїсь пушоў і́зо мноў до сéмого кра́йу, там би́сь буў у ца́рьѡа на св́адбї, бо й ми там йде́м. Будéш наш това́риш. Іде́ во мноў тот, шчо мно́го йїсть, іде́ тот, шчо мно́го пїи́ і ви пóтьте во мноў, шчи́ са мно́го [на]грїйите. Пушоў радо.

Іду́ть дáле за путьоў, найшли́ там йидно́го, шчо на кра́й св́іта за доўбенькоў йшоў, бо йогó това́риш вéрх іс сирид́ини св́іта, та упáла на кра́й св́іта. Та верéчи гóден, а принéсти ни гóден, бо лем так гóден далéко веречї́. А тот дрў́гий так гóден скóро ходіти, шчо лем раз ўкрóчить, та раз на сирид́їну св́іта, дрў́гий раз на кра́й. Повїда́ть Ёанко́: Пóтьте во мноў обайї. Ти, шчо мéчеш, та са намéчеш дост; а ти, шчо хóдиш, та кїть пўйдете во мноў, та са нахóдите дост.

Ідуть да́ле. Найшли́ тако́го, шчо йидно́ во́ко маў тако́й, йак йидна́ пуўмірка; та нич ни чїпнїть, лем са оберта́ть, та по світы́ позіра́ть. А лўди на нбо́го позіра́уть са: Йака́ новина́, йако́й велико́й во́ко ма́йї! Прийде́ д нбо́му шість хлопуў, пїять піших, шестий на коні. Ўкло́ньба́ть му са: Шчо ви ту ро́бите?

Позіра́у чу́да ва́ші, бо ви йї кра́льовіч. Йа відиў, йак ви витба́-жили, ай віджу, де ви йдетé.

Та по́тьте зо мноў, будете́ на сва́дбі у се́мум кра́йу у ца́рьїа. Зобра́ли са ўші́ткі і пушли́.

Прийшли́ там; спра́виў собі́ сучий Йанко́ за́писи, же́би го пу́стили до ца́рьського бу́рку, бо вун йде́ сва́тати. Пу́стила го ва́рта йидна́, пу́стила го ва́рта дру́га, пу́стила го ва́рта тре́тья до ца́рьїа. Привітаў іїх ца́рь: Шчо ново́го лўди?

Прийшоў-им на сва́танки, па́йїасны́ший ца́рьїау, до них.

Ві́тки ўні́ суть?

Йа то́го і то́го ца́рьїа сип.

Та на-шчо ти йшоў до ме́ни і' шістьмо́ма́ лўдьма́?

До ца́рьїа на сва́дбу.

Ми́нї було́ тре́ба сім регі́ментуў во́ска, обі́ зы́ли на йинну́ ве-че́рїау тїсач во́луў, тогди́ би са зна́ло, жи ца́рь дыўку ви́ддаї; а тїсач гордо́вуў віна, же́би ў йиде́н ве́чур і йиде́н тїсач гордо́вуў па́ленки; с три тїсач ме́труў му́ки хлы́ба зы́ли: та тогди́ буде́ сла́ва, жи ца́рь дыўку ви́ддаї.

Зьа́ть гва́рїть, жи ун то́то ўші́ткою́ скільту́їи ў йиде́н ве́чур. На-рихтова́ли на́скоро ў ва́роши с то́її му́ки хлы́б, во́ли пудра́ли і да́лі ве-ліку канті́ну на то́то, же́би бу́ло де кильтова́ти. Ку́харі ва́рїли, пи́карі пи́кли; ципна́рийу́ наста́вили, жи́бі то́т напу́ї покильтова́ли. То́т, шчо ни мух са найі́сти, ни мо́гли му застига́ти та́кі хлы́би, йак по́за со́рок гре́йцаруў, та у пісок ме́тати. Та́бо то́т, шчо на рі́цї во́ду пиў, віно і па́ленку сам ві́піў і почаў са з ним ва́дити, с тим, шчо хлы́б йїў: Чо-го́сь ту́лько хлы́ба поїуў-і-шчись пїа́тьом ни лішиў? А то́т кри́чить на то́го, шчо пиў: На шчо́сь два тїсач гордо́вуў напо́їу ві́нїу, а шчись пїа́тьом а́ни пїа́ть пуга́рикуў ни лішиў? То́т, шчо йїў, поїуў хлы́б, а то́т, шчо пиў, ві́нїу іс тїсач во́луў ўші́тку йўху, а то́т іс три тїсач ме́труў хлы́б, іс тїсач во́луў мнѣ́со. Та шчи пїа́тьом ни зайшло́ а́ни йі́сти, а́ни пі́ти на слаўчу́їй сва́дбі у ца́рьїа, котрий жа́даў сім регі́мен-туў лўдий. Шчи пїа́ть крем ви́че́рі са́ли: ни не йїли, ни не пі́ли, лем че́рез нуч на ка́рти гра́ли.

Погны́ваў са ца́рь, же му га́ньби задалі́: Шчо уні́ за лўди? Прийшло́ ра́но, про́сять са зьа́ть ца́рьський, ци бізо́ўно йому́ дыўку даду́ть?



На бизоўно. Шчом ти сно́ш росказаў по́йти й по́йти, то-сь дус-та́вцў; а́ли туй будеш до веча́ра ў ме́ни на госты́ны іс сво́йіма лудьмі́ і туй будеш дру́гу ну́ч почова́ти. На бизоўно доста́нш ды́ўку мо́ю.

Неребу́ли до веча́ра, за́клікаў царь сво́йіх ві́рнікуў, во́йшських ті́стўў і гро́фўў: шчо вун ма́йн робі́ти, ци най вун дасть за тих луды́й ды́ўку.

Уні́ йо́му пові́ли: Кі́ть пирно́чўйи ў йидну́м до́мі, ца́лком ў жи-лы́звум, жи́бі ў ным ни бу́ло ні́кус дэ́рева, то дуста́ните ды́ўку на ра́но.

Повичі́рўйали і пу́шлі сі́м хло́па спа́ти до жи́лызно́го до́ма. Пушо́ў: йиде́н су́чый Йанко́, ца́рьський зьа́ть; дру́гий, шчо йі́ў; трэ́гый, шчо пи́ў; четве́ртый мо́рос, шчо са ў́се грі́ў; пя́тый, шчо скака́ў; шэ́стий, шчо мета́ў; се́мий, шчо позира́ў.

Даў царь ў́шы́ткіх сво́йіх ма́йстру́ў за́зва́ти, два сто кова́льўў, обі́ ка́ждый два мі́хи вў́гля прыві́с і ка́ждый свў́й мі́х до вў́гля, дў́ги. Йак розв́ясні́ли дў́м, хоты́ли тоті́ погорі́ти. Тот, шчо са ни мў́г нахо́дзі́ти, йак путе́какува́ў, — бо го ў́ но́ги пекло́ — та го́лову пото́ўк дў́жи; і ў́шы́ткі скака́ли, бо йі́х пекло́. А мо́рос са ра́доваў: Хва́ла Бо́гу, жи са грі́у. Уні́ на мо́роза: Пе́рше тья туй за́бїше, та так са самі́ ў́печеме́, кидь нам ра́ди ни дайі́ш. Одве́рг мо́роз йидну́ губа́ньу і йиде́н ко́жўх ко́ло то́го до́ма, ў́шы́ткой вў́гля за́гасло вит стў́дени. Польі́гали собі́ ў́шы́ткі спа́ти. Пу́шли ма́йстро́ви до ва́роша, прыві́сли собі́ наза́д огньа́, на дру́гий крат. Спра́вили гень ко́ло желе́зно́го до́му, хоты́ли й так тоті́ луды́ сі́м погорі́ти дру́гий раз. Йойкау́ть на мо́роза: Да́й нам ра́ди, бо погориме́. Зве́рг мо́роз два губа́ны і два ко́жухі. Уна́ў мо́роз ко́ло до́му, шчо вў́гля за́гасло, мі́х до мі́ха са зме́рз, ма́йстер до ма́йстра, ў́шы́ткі а́ўбі пові́стаўля́ли. Даў Бог ра́но, бесі́дууць ва́рошча́ны: шчо са за по-вина́ ста́ла? У на́шум ва́роши шчи ви́гда така́ стў́дынь ни бу́ла, йак то́й но́чы! Уста́ў царь ско́ро у ра́но позира́ти, ци са тоті́ ў́неклі́. Іде́ царь з і́нашом, ві́дять, жи кова́чі са сме́ють. Пові́дять царь і́нашому: ў́шы́ткім на́шум ма́йстру́м на ра́дусть, бо тоту́ робо́ту зроби́ли, котру-м вельі́ў. Тоті́ горі́ ска́чуть на кашты́лі на жи́лызны́ на дру́гум што́ку. Порў́шать йидні́м ма́йстром: Шчо, Бо́жи, за по́вина? Та мо́йі ма́йстро́ви-ў́шы́ткі поме́рли. Та уні́ са поме́рзли! Учїні́ў ми шко́ду вели́ку і мў́шу му ды́ўку да́ти. Шчо-м росказа́ў, та то́то дуста́ў-им, лем йа на сво́йіх ма́йстры́ох почко́доваў, бо ў́же ў́ ва́роши ма́йстру́ў ни йи. Пушо́ў до сво́-його бу́рку ра́дїти са па́нуў, ци́бі шчи бу́ла прі́чина, же́бі ды́ўку ни даў.

О йидну́м шў́стро́ви да́леко зна́ли, шчо нї́йден так топа́нки ни ушы́ў, йак вун. Загна́ў ца́сарь сво́ю ско́ру і сво́й зо́лото, жи́бі уля́ти зо́лотий пе́рестїнь сво́йўй прї́нцезы́ і жи́бі за трї́ го́дїны сходи́ти на кра́й

світа, бо буде сватьба. То шчи иньска ў тих топанках майи бути ўбута і перетинь на пальци.

Де ти, шчо ни можши са находіти? Ту майиш скору випраўляюу на топанки, золото на перетинь. Тогдї ўзяў золото і скору, лем раз крочиў, ўже йи ў шўстра. Ўльляў перетинь і ўшвіў топанки тот йиден шўстир. Шчи лем пўўдруга годнии. Забраў са, та раз крочиў до йидноґо вараша. У тум вараши тойї Гиньджібаби систра, шчо з пейї справиў сучий Йанко паріпу.

Де ви йдетé?

Йа йду до сéмого краіу на сватьбу.

І ўна повідать, жи ўна там йде на сватьбу. Звідуйи са тоґо хлона: десьте ходили?

Ув йуй повіў праўду: Носіў-им до шўстра шити топанки і перетинь льляти.

Уна на ньоґо дала сон, шчо го покортїло спати. Уна йому повідать: Мало собі сьатьте! Ун собі сїў і лух спати. Уна йому с коньа гóлову пут йоґо гóлову полóжила, жебі мїсто коньа снаў; а од ньоґо одобрала топанки і пїрстинь, та начат са вирнула до вараша. Минула година, ўже не йи лем пуў годнии. Чекать чїсарь пїрстинь і топанки, бо ни буде сватьба, кить са тотó на тэрмін ни доставить.

Скричаў Сучкир Йанко на своїїх помучникуў: Де ти тот, шчо са ни можши напозирати?

Позирай, до тот йи іе топанками.

Тот позираў, увідїў Гиньджібабину систру: Ў кишени топанки і пїрстинь; сэред вараша на пїшау стоїала. Отповіў тот з великим воком, жи топанки ў Гиньджібаби мойї систри, а вуи з боку вараша спить.

Де ти, шчо ни можши са наметати?

Ту.

На, меч тоў кїянкоў.

Тот, шчо са ни мух напозирати, нарихтоваў йоґо кїянку і: Ціль нуд йоґо гóлову, жибі по куньськуй гóлові ўдарити, би тотá кўсьть с пут йоґо гóлови вискочила, а ун би са зубодїў.

Верг кїянкоў, добрі трафиў, ани помучника ни забїў, ай го збудїў. Лем раз крочиў, Гиньджібабину систру имїў і утвяў топанки і пїрстинь. Крочиў раз, ужé дома на сватьбі. Ішчи ўсе пуў годнии до тэрміну.

Шчо-м росказаў, тось доставиў, типерь за тьа дыўку дам.

Присьах йїх патор, клéбан, дали йїм коньї чотїри і кóчиша, дали йїм реґимент вóська, жебі вóсько допровадило царьську дыўку до тоґо бўрку, де молодий буваў. Ішоў за путьоў Сучкир Йанко іж жоноў. Лак-



цібрада ўдвіз до болота, лем куценько но́ги замочиў, та го́йкаць на царьїа: Найяснїший царьїу! віратуйте нѣа, бо ѣа застрѣях до болота, та ни вїйду нїгда. Ун са над ним рожжаловаў, та загнаў своїих войакуў, шчо́би го віттам вїньали. Лакцібрада дьабол, та ни могли вїньати, бо вун важнїй, ходь і малїй. Нїхто ни знаў, ѣак вун ѣи глубо́ко ў зѣмли: відѣли го ў зѣмли і борода на зѣмли. Повїдауть собі: Тот дужи чоловїк глубо́ко ў зѣмли. Лакцібрада кажи: Ни вїймуть нѣа во ѣаки, можи би нѣа вїньаў сам найяснїший царь. Ну горазд. У бїдї буў Сучкарь Ёанко, та го посановаў, а за ньо́го забиў, жи ун тако́го відѣў сво́го неприятїля, шчо уд ньо́го удобраў парїпу, за котроў му дужи б́уло жаль. Зїшоў с коча Сучкарь Ёанко і даў йому́ р́уку, вїньати йо́го с то́го болота. Тот лем сїпнуў іт собі, Лакцібрада, потьах Сучкарь Ёанка до болота і тот застроиў но́ги по кольїна. І ўдариў м́ороз, іміло йо́го но́ги. Лакцибрада вїскочиў на коч і зайаў ко́ни с Сучкарь Ёанковоў жоноў, с царьськоў дьїкоў і с кочїшом. Зустаў блазен Сучкарь Ёанко, бо го збиў парїпи і жонї.

Типерька слаўного царьїа войаки, ідїте ви до́му, повїчте ко́ло мо́го тѣсцьта, жи ў мо́йум кра́йу до́ста во́ська, ў мо́йум кра́йу ни такі л́уди, ѣак ви; ни т́улько поїдба́ть, ни т́улько вїпїуть; ви мїжи нїма нїгдїни вїстати. А ѣа барс краснї дьакуу сво́му тѣсцьови, найяснїшому царьїови, бо ў мѣни ўшїткого до́ста ѣи.

Тогдї пушли войаки до́му; ун застаў ў болоты́ а́ни ни знаїи, де пушли войаки, а́ни ни знаїи, де са задыла жонá: Помозь, Бóжи, вїтти вїйти, с то́го болота! Вїйшоў з болота; шаленїй буў Лакцібрада, бо му лїшиў йо́го ко́ня. Сїў собі на сво́го ко́ня, прїйшоў до Шезьмерїцької, до сво́його стрїка.

Но, шчо там, Ёанку, ўженїў-нєь са?

Ўженїў.

Де же жонá?

Ёакась бїда прїйшла, та йо́йкала ў болоты́; ўже по са́му боро́ду застрѣягла, кўлькі но́ги ма́ла. Та го тьагали войаки, та ни могли. А вун го́йкаў: Лем сам царьський зьаць, тот мїнѣ вїйме. Ёа пожа́ловаў, пушоў, вїньаў — сам та́мої ў болоты́ зустаў. Тотá бїда сїла собі на коч, ўзвало ко́ни ў р́уки, зайало ж жоноў і с кочїшом. Шчо ѣа ма́у робїти, муї лубїй стрїку?

Ёа тїбѣ пора́джу. Ідї ти у йиднў дубро́ву, ў само́ї дѣрево гро́жїна; та крузь тотó дѣрево велїко́ї мїсто на сїм мїль зѣмлі. Там найдиш дум на́ качачуї ланцы, дужи краснїй, на три штóки висóкий. На тум свїтї ни ѣи б́ульше тако́го до́ма, ѣак малѣнького Лакцібради.

Сїў собі Ёанко на сво́його ко́ня, крусь пудлїй л́ые ішоў на ко́нї. Прїйшоў сїм мїль зѣмлі, найшоў дум на качачуї ланцы. Прїуїзаў

коньа до глогового дѣрева, сам пушоў іт стўдні, вѣтки до тóго дóма бра́ли вóду і там са сховаў. На другі́й день йогó лóсна пáні прійшла вóду бра́ти і пла́кала, жи де йі́й пан йи. Йі́й пан ід нью́й оголосіў са: Чогó пла́чши? Уна́ йогó спóзнала, обійміла, же: ў́ йідно погіниме.

Ни бу́й са тóго; йа туй́ бóду до заўтра; та са звѣдай, жи ун та́кий малі́й, а дўжи муцні́й, де йогó сі́ла? жи так ніхто ни бирў́йи, йак ву́н.

Прійшоў́ вѣчур, ў́на са од ньóго звѣда́ть: Де ти пў́йдеш му́й пáні?

Ун йу́й пові́ў: На вóйну, бо нья́ клічуть на пóмуч. Кому́́ йа будў́ помага́ти, тот мў́сить ізвойова́ти.

Йак тибѣ́ забі́ють?

Минѣ́ ни забі́и ніхто.

Де же ти сі́лу ма́йши? У чум, кить ти та́кий малѣ́нький?

Ун са на нью́ дўжи угрові́ў, жи: шчо то́бі до тóго?

Хóчу знáти; йа бува́ла ў́ вáроши, ти нья́ заві́ў у пустаті́нью; ни йи ду́ші, чоловѣ́ка, лем наш кóчш і то повѣ́даш, же го загў́бш, не будѣ́ш го дóма лишáти. Та повѣ́ж ми праў́ду!

Ун са розмі́ловаў і йу́й пові́ў: Кибі́ ти заўтра́ кóло стўдні́ сто́йáла, абі́сь мо́ю сі́лу віды́ла, йак уна́ дўжи і́схóвана! Стойі́ть óльни́ кóло стўдні́, вóду пї́и. У óленьу́ сѣ́рна, у сѣ́рны заць, у за́певі́ кáчка, у кáццы́ дві́ йáйца. Загў́п тóго óлнй́а, йа ў́се муцні́й; загў́б і тоту́ сѣ́рну, йа шчи́ й так муцні́й; загў́б і тóго за́ца, забі́й тоту́ кáчку, йа шчи́ й так муцні́й. Полáм йидно́́ йáйце́, та полóў́ка сі́ли пропáло. А полáм обідва́, та йа са розоль́лыу́ удрáзу; учини́ш ми смі́рть.

Та дѣ́же ти йдеш?

Із дóму йду́ на вóйну, бо крем мѣ́не ни будуть вóйова́ти, кидь ни будў́ помага́ти.

Йакі́й ти малі́й, дум на кáчачу́й нóзы: лехкó́ ти, мў́жу, слабій́.

Ун йу́й повѣ́да́ть: Йакá ти шáлена, жо́но! Ци́ видши́ на золотў́м шў́рї́ золотóй йáблоко́? Кить тотó ў́ла́шльу ў́ рў́ки, та полóжу до кишѣ́ні, ти зустані́ши дóма пуд гóлим нѣ́бом.

Даў́ Бог рáно, пушоў́́ Лáкцї́бра́да на парі́ні на мї́сьаць ў́ сѣ́мий край на вóйну. Ў́на скóро вийшла вон і са звѣ́дуи́: Десь пáни му́й? Ў́же пушоў́́ Лáкцї́бра́да на вóйну до нáшого кра́йу, вѣ́тки ти минѣ́ ў́зваў́. Мóго пáнькá бї́ють, бо са на нас гнѣ́вауть.

Шчо ти пові́ў Лáкцї́бра́да?

Пові́ў ми так, жи ў́ тум дереў́йáнум óленьі́ кóло стўдні́, та там йогó сі́ла; а ў́ тум óленьу́ йи сѣ́рна, а ў́ сѣ́рны́ дереў́йáний за́йаць, а ў́ за́йацу́ йиднá́ кáчка, а ў́ кáццы́ дві́ йáйца.



Розрубаў саблём тото ўшиткой, найшоў качку; стбаў йї гóлову, ва́нї вїпорола з неїї двї йайца. Роздїлили са надвоїи: ўзяў вун йиднóй, а вунá ўзяла́ другóй. Ун сво́їм удариў до зéмльї. Лакцїбра́да учуў, жи ўже сла́нший: скóро на парїшї домў прилётѣў. Уна́ сво́їм тим йиднїм йайцóm ударила ў зéмльу. Ішчї муцнїшши Лакцїбра́да буў, шчо йиднó йайце́ полáманой б́уло, йак Сучкарь Йанкó зо ўшиткоў сво́йой сїлоў. Йак уна́ свої розбїла, одра́зу ўпаў на зéмльу і ўни двої звї- тѣжили.

Но, повїдж, жéно, йак ма́йме тот дум узвати?

Уна́ му повїла: Повїдаў ми Лакцїбра́да, шчóби ўла́нити за тото йáблоко, шчо йи на шоўковум шнўрї, потóранути долў, полóжити до кишéньї; де схотѣти, там тим йáблоком пудверéчи: збудўйи са на́зат та- кий дум. Пущоў Йанкó до дóму, потóре за йáблоко, скругиў са дум до йáблока; полóжиў до кишéньї, запрѣягли́ ко́ньї до кóча, почаў кóчш гнати́ домў, до сво́його кра́йу. Сїла ўна́ на парїцу, а вун на шарка́н- ського коня́, іду́ть собї вéсело. Ун йї повїда́ть: Зайди́ме ту у тух кра́йу, бо йа ту стрїка ма́йу. Ци вїдѣлась да́гдэ такї б́ра́ми? На сто мэтруў висóкї, шїде йїм верхá ни вїдно. Пришлї до стрїка.

Ну, шчо там Йанку?

Хва́ла Бóгу, добрі. Жонў ма́у і парїцу; ни знаў, у котрїй край йти, бо ўся́гди мої.

Іди́ Йанку до ня́нька, збудўй дум, шчóби ніхто ни знаў, колї бу- дуть тѣ бечелова́ти тво́її брáтьѣ і твуй ня́нько.

Пришлї у ночї сéрет кїрти: прилётѣла парїпа і шарка́нський кунь. Пудвэрлї йáблоком ў гóру, справили собї дум. Уста́ли ráно йогó утцá слўзї: Шчо за новїна́? Нїгда ни вїдѣли такї б́урки. Замельдо- ва́ли до сво́його царѣя: Обновиў са ў на́шуй кїрти́ йидéн дум. Ста́ли са вартова́ти. Шчо за нїприятїль на сирїдїньї ва́шой кїрти? Пови- ра́уть, хто вїттам вїйди. Вїйшоў йїх брат. Испóзнали го — Сучкира́ Йанка́ — привїтали́ го дўжи краснї. Ун йїм повїда́ть, жи: Йа дустаў парїцу і ў туй путї ожениўйим са; тóго і тóго царѣя́ дѣўку, с сéмого кра́йу, за жонў-м маў. — Там йа буў на гости́ньї. Нымїй просїў йїсти́. Ўдариў-им го кóстьоў, шчо првкусиў йазик, ни мóжи бесїдовати. Йа сїрбаў полїўку. Просїў уд на́ лїсїй ва́нїти са: йа му на гóлову вїльляў. Полїўка б́ула горьйáча, за то му гóлова облы́зла.

*Зап. в липни, 1896, від Михай́ла Пустя́, в Збу́ю, Земплїн- ськой столицї.*

Низше наведенї паралелї вїдносять ся головно до чудесних помїч- ників богати́ря і до їх праць. —

Пор.: Драгоманов, Малорус. народ. пред. и разск. Ст. 262—267. Казки Игнатія въ Никловичъ. Ст. 46—52. Рудченко, II. Ч. 25: Летучий корабель.

Драгоманов, Мал. нар. пр. и раз. Ст. 276—278. Ч. 6 і 7. Рудченко, Южнор. сказки, т. I. Ч. 3. Залізний вовк. Казки Игнатія въ Никл. Ст. 72—78. Мороз, голод і посуха. — Чубинський, Труды, II, Ст. 252—256: Про Сучченка. Тамже, Ст. 256—269: Про Сучченка-багатиря. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. I. St. 310—314. Die goldene Gans. T. III. St. 111—113. Тамже, T. I. St. 332—537: Sechse kommen durch die ganze Welt. T. III. St. 116—119 Тамже. T. II. St. 197—203: Die sechs Diener. T. III. St. 211. — G. Basile, Pentamerone. III. 8. (28). Lo gnorante. — Norwägische Volksmärchen. T. I. Ч. 3 і 24. — X. S. Barącz, Bajki... na Rusi. Ст. 67—71.

Аванасьевъ, Народныя русскія сказки. T. I. Ст. 316—393. Ч. 75—83. (Всі ті казки вяжуть ся зі собою, а ві всіх находять ся епізоди, що підходять до нашої казки). Тамже. T. IV. Ст. 112—133. — Худяковъ, Великорусскія сказки. T. II. Ч. 42 і 45—46. — Nowosielski, Lud Ukrainski. T. II. Ст. 254—277. — Valavec, Narodné pripovjedke. Ст. 120—127 і 180—186. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. T. II. Ч. 22 і 63. — Slovenské pohádky a pověsti od V. Němcové. Ст. 36—60 і 215—229. — Erben, Slovanská čitanka. Ст. 58—63. — Wenzig, Westslavischer Märchenschatz. Ст. 61—63, 181—190. — Пермскій сборникъ. T. II. Ст. 168—171. — Собраніе старин. русскихъ сказокъ. 1830. — Русская Вѣзда, 1856 р. T. III. Ст. 100. — Haupt u. Smoler, Volkslieder der Wenden in der Ober- und Niederlausitz. T. II. Ст. 169—172. — Schleicher, Litauische Märchen. Ст. 128—140 — Haltrich, Deutsche Volksmärchen aus d. Sachsenlande in Siebenbürgen. Ч. 17: Der starke Hans. — Вѣстникъ естествен. наукъ, 1854 р. Ст. 378—381 — Wolf, Deutsche Hausmärchen. Ст. 307—311. — Аванасьевъ, Поэт. возр. Славянъ на прир. T. II. 642—716, 738—9. — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen. T. II. Ч. 74. — Еу, Herzmärchenbuch. Ст. 115. — P. Dobšinský, Prost. slov. povesti. Кн. I. Ст. 92—96: Divostvorný lovec. — Victor von Andrejanoff, Lettische Märchen. Ст. 21—37: Sagen von Kurbad. — Манжура, Сказки. Ст. 21—27: Костынинъ сынъ. Марко Сучченко. — В. Н. Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. T. I. Ст. 416—444. Ч. 7—8.

Про захованя душі десь далеко диви: K. J. Erben, Vybr. báj. a pov. nář. Ст. 58—60. Kostěj nesmrteľný. — Аванасьевъ, Народн. сказ. T. I. Ст. 444—472: Коцей безсмертной, T. IV. Ст. 161—171. — Norwägische Volksmärchen. T. II. Ч. VI. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. II. Ст. 374—377. Die Krystallkugel. — Haltrich, Deutsche Volksmärchen aus dem Sachsenlande in Siebenbürgen. Ст. 189. — В. С. Караджич: Српске народне приповјетке. Ч. 8: Аждаја и царев сян. — Wenzig, Westslavischer Märchenschatz, Ст. 190. — Valavec, Narodné pripovjedke, Ст. 155. — Hahn, Griechische und



albanesische Märchen. Т. II. Ч. 64. — Аванасевъ, Поэт. возр. Славянъ на природу. Т. II. Ст. 601—604. — I. G. Krauss, Sagen und Märchen der Südslaven. Т. I. Ч. 34. Ст. 168—169.

## 9. Про царя Ворона і його вояків: Голода, Мороза, Студінь, Теплоту.

Буў йидён Вóрон-царь. Коли уставаў ут стола ут свóго, та йинноў ногóў шчорáз удáриў сьа у гузицьу, та трі мáжі пóроху ўпáло; дрúгий рас сьа ўдáриў ў дрúгу гузицьу, ушпáть трі мáжі пóроху ўпáло. І трьйóх льуді пунт собóў маў: Йинному мнья було Гóлод, дрúтому мнья було Морóс, третьóму мнья було Стúдiнь. Царь тот Вóрон коли йшоў на вóйну, браў iс собóў тих трьйóх льуді ўсе. За шчо йix браў на вóйну? Бо оні чьудá творили тоті трийи. Прийшли ў вóйны ид йидиному мóрьюу: Ну, йак ту мóри пирейдеме? А мýсать йти чéрез мóри. Тот кáжи Мóроз: Йа бих мiсце справнй на мóри! I даў такий морóс, шчо нáраз лйд учиннй сьа на воды. Но i вóйско царьскóйи, тоті катуни, пирийшли чéрез мóри. Типéрь ми пирийшли чéрез мóри, айбо дрúгий царь нас пóгоннть, та дóбий нас на сiм мóсты! Типéрь йак тот мóст згубити, обiго ни бóло? Буў читвэртий у них, Теплотá зваў сьа. Тот подихáў на мóст пáроў, мóст сьа стопнй. Прийшли ў йидён край дúжи горьйáчнй, ў такий край, йак би типéрь ў Брэзилйюу шчо йдуть. — Но там мнóго катун похворило сьа i мре с теплотi. Кáжи Вóрон царь Стúдени: Ти гóдни стúдiнь дати, обi ту вóздух студéний буў! Тот Стúдiнь даў таку стúдiнь, шчо водá помэрзла у тóм крáйу. Прийшли там ўже ў тот край, айбо нйшчо йисти; ўже пиристáли нимэрти, бо вóздух студéний, айбо ў тóм крáйу хлыб ўже сьа ни рóдить, бо студенó. Льуди сьа чьудууть ў тóм крáйу, шчо там нiгда ни бóло студенó, а типéрь студенó. На пáрьйа поўстáли на тóго, бо думали, шчо то царь вiнин i пáрьйа ўгнали вон з вáроша, с крайини тóйи. Идуть пóльом йиннйм, пан сийи пшнiцьу. Тот Гóлод голóдин буў дúжи, стаў, та поийў пшнiцьу ту ўшiтку i сьййанья i бороздi. Тот пан йак ўвiдыў, он царьскi катуни поийли у нóго сьййанья, ни обi сьййанья, а шчи й бороздi, зéмљу, спер пáрьйа, бо царь бiди варобийў. Но, шчо тоби, пáни, хибiть, шчо ти спер мнiнó?

Де би ми ни хибiло? Твóйи катуни поийли ў мéни сьййанья, шчом сьййаў, шче й зéмљу. Кидь ми ни хóчь вирнути пшнiцьу, та ми лек зéмљу навернi?

Царь кáжи пáну томú: Та зiмля йи тáкой.

Айбо йа тотú зéмљу ни хóчь, шчо йи пуста, а отú ми вернi, шчо хлыб рóдила.

Тот Вóрон царь ка́жи: Та йа тоби зéмлю навéрну. I тот царь коли сьа удáриў ў и́йну гузи́цьку ногóў i на́рас пiтнáцьбiть маш пóроху ўпáло. Но, ка́жи, типéрь мáйш зéмлю, засiй собi пóли тим пóрохом.

Йа, ка́жи, с тим ни сiтiй, ка́жи, но шчи хóцьу, шчи ми хибiть. I царь тот Вóрон удáриў сьа дрúгоў ногóў ў гузи́цьку, ўпáло 18 маш пóроху: Типéрь собi йдiть гет.

Прийшоў царь домó с свóйими катúнями, россéрдиў сьа на свóйi катúни, ож ўсьáди бiдú му гльáдали; бо даўно царi ни так ходили ги типéрь, бо типéрь царь ни йде на вóйну, лем вóйско йогó, а тодi царi ходили. I даў зáперти тих чотирьйóх ў рéшцьку. Йак и́х зáпер ў рéшч i там и́м ни да́и ниц и́сти. Тот Гóлод звiў поллáш ў рéшцьку. Тодi царь шчо з ними ўчини́ти? Даў запáли́ти тот рéшч, обi згорiли. Прийшоў царь позирáти, ци згорiли онi ў рéштú. Тот Мóроз йак ўчыў, шчо ницé, та́кий даў мóрос, шчо дóраз на óболоках лiд ўчини́ў сьа, шчо ў цáрьськóў коби́ли лошá замéрзло. То булó ў лiтьбi. — Упустиў и́х царь з рéштú, йак ўвiдыў, ож ни згорiли i ка́жи томú Мóрозови: На шчоє ў мóйiў коби́ли заморози́ў лошá? Ка́жи: Розморози́ тогó лошá, ўпушцьу вас з рéштú. Царь твéрдо жáлуваў, бо коби́ла дорогá булá. Тот Теплотá ка́жи: Йа лошá розморожú! Духиў на лошá i розморози́. Ну, шчо ви хóчити за сисé?

Гóлод ка́жи: Йа хóцьу и́сти мнóго, и́нши ниц, лем и́сти. Мóроз ка́жи: Йа хóцьу, обi ми рéтькоў iз мéдом давáли. Стúдiнь ка́жи: Йа хóцьу йáйцьá пичéного и́сти. Теплотá ка́жи: Йа хóцьу и́сти, айбо ни так и́сти, гей курiти лúблú. — Царь и́м даў тогó ўсьiм чотирьйóм i зáпер и́х до и́йноiи хiшки. Хóчи царь прóбу з них чини́ти, да́и и́м, шчо хотéать. Морóзови да́и рéтькоў з мéдом и́сти, Гóлодови да́и, шчо хóчи и́сти, Стúдинови да́и йáйцьá пичéвi, Теплотi курiти дóста. — Но, тот Вóрон царь, шчо з ними чини́ў? Держáў и́х за рёк так на свóйiм кирчи́у. У рёк царь с тiми чотирьмá шчо ўчини́ў? Даў и́х порiзати дохтóрам. А за шчо и́х даў царь зарiзати? Царь хотiў iз них брáти прóбу, котри́й шчо и́й, та царь хóчи знáти, котрóму шчо мáй хоснувáло. Зарiзаў Морóза, позираў му ў унiў трúнку, увiдыў, шчо ў ньóго шчи и́йниó сёрци ўросло; бо й внесь отó, пáни, йи ороўшáк, и́сти рéтькоў з мéдом. Но тот дóхтор увiдыў, шчо сьóму рéтькоў хоспувáла чоловiку. Зарiзаў Стúдiнь, шчо и́й йáйцьá пиченi. Но, ци хоспувáло му отó, шчо и́й йáйцьá пиченi? Нiт, бо тко и́сть йáйцьá пиченi, то хворóта йи, iстинно прáўда, бо то нивдорóўлá. Зарiзаў Гóлода, шчо луби́ў мнóго и́сти: Ци хосéн отó, шчо мнóго и́сть чоловiк? Нiт, ни хосéн. Йакú ў тём хiбу дóхтор найшоў, шчо мнóго и́й? Шчи ў ньóго и́йниó сáло ўросло. Но, тогó ни хосéн й внесь йи, хто лúбити мнóго и́сти; iстинна прáўда, бо ни бирiти áни робiти, áни ходiти, ай



дихати му ни дайї, бо ўтийи дўжи. То йи істинна праўда. — Зарізаў дóхтор тогó Теплоту́. Тот лубиў дўжи куріти а і піти. Дóхтор йакү найшоў ў ным хібу? Ци хоснуваў томү напóй тай піна? Ныт, ни хоснуваў. Ну, йакү дóхтор найшоў ў ным хібу? Дóхтор ўвiдыў у ным хібу пёршу: ут пáлиники сёрци му згоріло; ут піни рóзум му шкёрюм стаў, уд дiма. Ну, ци хосен отó? Ныт, ни хосен. Тко мнóго йiсть, тко мнóго кўрить, тко мнóго пiи, то нич ни хосен.

*Зап. в марті, 1896, від Михайла Фотула в Стрoйні, Бергeської столиці.*

## 10. Ян Кoньтюфiть дiстав сонце і мiсяць.

Де буў де не буў йиден чiсарь. Такiй костiл далi збудувати, шчо такóго ни бóло на свiтi вiци, а такóй до нбóго далi мальóванья, жиби нихто ни муг дугнати, жиби хiбу найшоў. З далeких краiуў лўди і нанi приходили позирати до нбóго, та нихто ни муг найтi хiби ў нум. А йиден такiй хлопчiско, шчо лем за кошóм сидiў а сьа с пóрохом бавиў, а прўзвиско маў Кoньтюфiть пáрубок, і тот тогдi пушóў iза кошá до костiлi і попозiраў по нум і кáжи: Ту йи хiба.

Чiсарь кáжи: Та йакá хiба? Ту ни такi мўдрi ни гóднi дугнати. Та шчо хибiть ў нум? кáжи чiсарь.

Ун кáжи чiсаровi: Ту ни йи ни сoнцья ни мiсяцья ў тум костiловi. Али йа би го дустáў.

Та йак би ти тотó дустáў?

Йа звiау ў сьимдeсáт сeмум краiу за червeним мóрьюм, за зiгльапоў горóў у йиднóйи Гиньджибáби, шчо там йи сoнци, мiсяць.

Кáжи му чiсарь: Ну, кить ти дустáвиш, то йа за тeби дам свóйу прiнцeзу наймóлóжу.

Али минi трeба датi три кoнi — вун кáжи — три бисáги грóший. Йа маў двух братўў, та ми йдемe за тим сoнцим, мiсяцим.

Посвiдáли на кoнi ўсi трiйи і прийшли на вeчур ид йиднóму мiдьянóму мóстови. І тот Кoньтюфiть пáрубок удбиў три парлашi iз мeста, тай зробиў там укиó на мeстьi. Прийде ў нoчi шáркань ў три гóлови, тай пўчне лати: Басамá кўйон теремтeтe! Хто то минi ту побáбраў? Кидь би ми ту буў, дóраз би з нбóго гáўрани кроў хлeтáли. — А ун пуд мóстом сидiть і кáжи: Ой ци хлeтáли би, ци ныт, али бо твóйу будўть. Пóйме сьа носити.

І ймили сьа носити, бити. І побiў Кoньтюфiть шáрканья. І стьáў му ўсi три гóлови. То ў нoчi бóло, колi сьа били. Рáно сьили на кoнi

Їсі трійі братови, йдуть да́ле. Прийшли́ на вѣчьур ід д́ругому м́остови, іт срібѣрному. Удби́ў лаж шість парла́шуў Коньтѣуфі́ть і сьу́ собі пуд муст вартова́ти, шчо то с то́го б́уди. І там сидіть. Прийди ша́ркань ў шість го́лоў, тай пуче ла́ти: Ба́сама ќуйон теремте́те! Хто ми ту побабра́ў? Кидь би ми ту бу́ў, до́раз бим го розде́р!

Ой ци розде́рбись, ци нѣт, лехко́ би йа тибѣ розде́р.

І імили сѣя обѣи́ б́ити, ша́ркань іс Коньтѣуфі́гьом. І побіў Коньтѣуфі́ть то́го ша́рканья. Стѣа́ў му ўсі́ голови шість.

Даў Бог день, сіли на ко́ньі і пушли́. Йшли чіриз день, прийшли́ на вѣчьур ід золотому м́остови. І удби́ў тот двана́цять парла́шуў м́оста — а то то́їи Гинджіба́би сино́ви бу́ди ша́рканьі — і сьу́ собі пуд м́остом і сидіть. Прийде ша́ркань у двана́цять го́лоў; тот ста́риў, йіх отѣць. І почѣа́ў так ла́ти, йак пе́рші: Ба́сама ќуйон теремте́те! Хто ми ту побабра́ў? Кидь би ми ту бу́ў, до́раз би му га́ўрани кроў хлѣтали!

І імили сѣя ў ла́би метати́ собо́ў, пе́рше лем сілу мірити. Ўхо́пиў ша́ркань Коньтѣуфі́гьа, ўда́риў ним до зе́млі; до ќустки застрѣ́яг. Ўхо́пиў Коньтѣуфі́гь ша́рканья, ўда́риў ним до зе́млі, до ко́лын застрѣ́яг. Типѣрь ско́чили його́ дво́ме б́ратови і помо́гли убіти ша́рканья. Го́лови поуттінали, йаза́йки поудрізовали, жиби ца́рьйу указа́ли, шчо уні витѣ́ажили, за чим йшли. І прийшли́ т то́му мо́рьйу. Зась Коньтѣуфі́ть спра́виў сѣя нсом і пере́плаваў мо́ре, а йіх лишіў на бе́резы двух б́рату́ў. І пушо́ў іт ту́ў згланіу́ горі і спра́виў сѣя ко́нцуром і так сѣя ўдрапа́ў то́ў згланіу́ горо́ў, бо то хо́ўзко́ї бу́ло. І прийшо́ў іт ту́ў хіжі, де Гинджіба́ба бува́ла, котро́їи бу́ў мѣсаць і со́нци. А йі до́му ни бу́ло, бо уна́ пушла́ гляда́ти, синіу́ і газлу́. Лем дві нивѣсти сидѣ́ли до́ма, ай уні ни го́днѣи бу́ли із ним пора́дити, бо ун д́ужи си́льний бу́ў, тот Коньтѣуфі́ть. Со́нце ў згланіу́ шкату́льі бу́ло, а мѣсаць ў д́ругу́; то скрузь зѓло світи́ло і усе ві́дно сѣя бу́ло ут то́го. І вун то́то ўза́ў а ў почи́ пучѣа́ў утьука́ти. Лем ўстиг мо́ре пере́йти, Гинджіба́ба прийшла́ до́му і зачѣла́ ві́трити його́ і за сьлѣдо́м за ним! Йак доганя́ла, та обб́ігла йіх позбо́ку, та с пере́ду сѣя спра́вила ст́уднио́ў студено́ў; кить сѣя з не́їи на́йи, та та́мої умре́; а допустіла спраго́ту на них. Али вун му́дрий бу́ў, та чіриз во́ду са́бльсо́ ма́хнуў, та лем сѣя кро́ў ста́ла іс то́їи во́ди: Ві́дите б́ратѣа? Така́ би бу́ла із вас йшла́ кро́ў, кидьбисьте з не́їи піли.

Сѣли на ко́ньі і ўтыка́уть. А йу́ў йидіу́ р́уку утьѣа́ў ут плѣча́, та ўже сла́пша мно́го бу́ла. Потѣ́му обб́ігла уна́ на́зад із бо́ку та спра́вила сѣя йидіо́ў йа́годоў, д́ужи до́броў, пахньѣчо́ў; а на них го́лод допустіла. І прийшли́ йіни т ту́ў йа́годы. Б́ратови ка́жуть: Йі́з-ми с то́їи йа́годи, бо́сьми голодні́ д́ужи.



Ун кажи: Їа її перше будú коштовати.

Утьаў сабльоў до йагоди, утьаў йуў дру́гу ру́ку; лем кроў істикла́ з йагоди: Вiдити бра́та? Так би б́ула із нас тикла́, йак б́ули-бисьме́ йiли.

Шче й на трéтэй завод оббiгла йiх так, шчо они́ ни вiдйiли i зрo-бiла сьа йидноў грúшкоў; а на них зась гóлод допустила. I прихóдзьтe ид грúсьцьи ўсьи трiйи i так сьа лакомiять из неiй iйiсти, бо д́уже пах-няшчi i дóбри. Ай ун кажи: Їа будú из неiй перше кúшати. Ун вiшчiў-ник буў! Путтьаў грúшку сабльоў, а з грúшки лем кроў істикла́, а з неiй гoлова спала i унá ўже пропала. А ўни йдуть собi биспéчно, ай нисúть сóнци i мiсьаць. I найдуть на путi йидно́го жибракá; i далi ўни так йомú пáру грацáруў, кúлько хотыли. А тот жибрáк йим так кажи: Пан-цóви чéсьны! Найдите там йиднú дiшьку кóло путтьá, а на туў дiшьцьи лижiть йиден чoловiк на йиднúм лiстови, а дрúгим лiстом сьа прикрiў; та бiсьти му сьа покловiли аж до зéмльi, бо йак му сьа ни покловiти, та на сым миль рукóў вас досьáгни, та уд вас вóзьми i сóнци i мiсьаць. та тогдi дáрмосьтe ходiли.

Де ми сьа такóму будеме кланьáти жибракóви малóму? Ни хотыли. А тот хлоп буў на лóкоть заўдоўшкi, а на шуг бóроду маў; а прúзвишче му Рукомнiять. Йак б́ули на сым миль сесьi трiйи, тот скóчiў з дiшьки, догонiў йiх, ўзьаў сóнци, мiсьаць ут тих. Повиртáли сьа унi нáзад ид ньóму. ўже сьа почьалi кланьáти йомú ид зéмльi; ай ун ни слúхать, лем йим так кажи: Там у сiмдесьáт сéмум краiу йи йиден чiсарь; прúзвище му Златокрiдлик. Та йогó прiнцэзу кидь ми за жонú привéдете, та вам дам сóнце i мiсьаць.

Забрáли унi сьа, та йдуть ў тот бук, де чьóли, жи тот Злато-крiдлик б́увать — йак би уд нас до Амiрiки, абó де. I найдуть йид-но́го чoловiка, шчо брi. Та шчо уд'бри бороздú, та й сьа удвэрни, та й такой з'iсть бороздú. Шчо ти, гвáрьйать, за чoловiк, шчо ти йиш бороздi?

Йа Гóлод, йа ши нiгда сiтий ни буў.

Пой з нáми, та б́удиш сiтий.

Идуть, найдуть йидно́го, шчо сидiть кóло сiм óгнюў i сiм кожухúў на нум i сiм шапок на гoловi, сiм колошэнь i сiм рукавиць на руках i так сьа зьзяб, шчо онь зубáми царконiть. Кáжуть йомú: Шчо ти за йиден?

Йа Мóроз, йа нiгда сьа ни гóдин нагрiти.

Пой из нáми, та сьа нагрiйиш.

Идуть дáле, найдуть йидно́го, шчо óчи так позадiраў позираючи, а ни гóдин сьа наповiрати: Пой з нáми, та сьа наповiраш. ўже йiх йи шiсть. Идуть дáле, найдуть чiтвэртого, шчо скáшьи а скáшьи, ни гóдин

сьа наскакати : Пої з нами та сьа наскашьш. І пушоў за віма. Ідуть, найдуть йндиго, шчо мѣшьи а мѣшьи бігарьйом, ни гóдин сьа наметати : Пої з нами, та сьа намѣшьш.

Прийшли уні до тóго царьйа ў сїмдесятїй край. Уже царь знаїп, шчо уні прийшли за його дыўкоў, бо й царь буў вїшчоватїй. І прóсьать дыўку, жибї дати за них.

Йа знау, кому ви йї хочити брати ! кажи царь. Тому Рукоїятьови ; али ни йї шатъа такóго, йакóй на ньу трѣба типерь. Ўже сїм рóкуў, йак даўйим шїти ; там загнаў йндиу бабу уже рук за шатъом, та шчи йї ни йї.

Де ти, шчось гóдин позирати ? Загóйкали на тóго, шчо гóдин дужи позирати. Тот роздѣр óчи, тай ўпозирнў, жи баба лызи помальї, тай нисѣ шатъа. Поклікали тóго, шчо гóдня скакати. Сказали му. Тот лем тричь скóчиў, ўже ўзьаў уд баби шатъа. Али та баба перегварїла тóго, жибї помальї йшли : Та спочїньме малó ! — Тот собї сьй, тай ўспуў. Баба ўзьалá шатъа, а йому пуклала пуд гóлову кўпеську кусть з гóловї. Чикауть, ни йї го. Заклікали тóго, шчо гóдин позирати. Тот лем раз óчи роздѣр, ўже ўвїдыў, шчо тот спить. Кажуть : Де ти, шчось гóдин метати камїньом абó бігарьйом ? Тот верх камїньом, та му ўбнў тоту кусть спуд гóловї. А тот сьа прóхонїў. І тогдї рас скóчиў, бабу имїў, шатъа уднїаў і дóрас там прискакаў ид ним : Лем дай, царьйу, дыўку, бо ўже шатъа ту !

Дам вам, кидь бóдете ў желїзнуў пѣци спати ; а натопльу так, жибї йасна бóла, йак цїган, кидь желїзо дуже роспичѣ !

Обобрали сьа, жи будуть спати. Найперше тóго загнали Мóроза у нву. Тот сьа поўбѣртаў, нец застїла, до рана ўсьи йóйкали, жи сьа позьвабли. Йак царь ўвїдыў, жи ўни так спали, то ўже кажи йїм : Кидь муї майїток ўшїток поїїстѣ, ўшїток хлѣб і воли і вўўцьи, то так дам дыўку за вас.

Ўшїтко даў царь тотó зладїти. Гóлод ймиў сьа з нїма і поїўў, шчо ишчі просїли. Так царь тогдї вўвїў вон за рўку і кажи : Ідї, бо йа мўшу дати, кидь йїм тьа пообїцаў.

Тотї ўсьи подьакували томү Коньтѣфїтьови і розїйшли сьа гет, а ун понцус Рукоїятьови принцѣзу і даў, а йому тот даў сóнци, мїсьаць. Та так прийшоў до тóго вáроша, ўтки буў, до тóго царьйа ; сóнци, мїсьаць покляў до костїлá, тай там онетáло сьа на ўсе ; а вун даў йому своїу принцѣзу, зробїў веселá, велику гостїну. На сїм миль пси з запаху здихáли. Долу селом дзама теклá ; а пáлинку мїрьйали веретѣном, та ўсе двох обуйшлó, а трѣгòму ни зайшлó. Тай живуть і ннесь, кидь ни помѣрли.



Зап. в липни, 1896, від Пилипа Опаленика в Ворохові, Ун-  
гварської столиці.

-Паралелі: Казки Игнатія зъ Никловичъ, Ч. VI. (Деякі мотиви). Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. I. Ст. 332—337: Sechse kommen durch die ganze Welt. T. III. Ст. 116—119. Тамже: T. II. Ст. 197—203: Die sechs Diener. T. III. Ст. 211. — G. Basile, Pentameron. III. 8. (28). Lo gnorante.

## II: Як руський кральнойич з великим Янком сватав царську доньку.

Буў йиден худобний чоловік. Прийшло му на зоп, шчобі собі купиў йидного гачурá. Ун так учиниў: шчо му са сніло, то робіў; та сіркастого, жебі купиў — і ун купиў сіркастого. На такого трафіў, шчо гóдин буў попут хмáри летѣти, не земльоў йти. Обновила са йидна новина в валалу на валал: треба пуйти до йидної Америки; каждому, хто буде гóдин там дуйти до йидної панї, шчо уна роздай такú дорогú вец, шчо ніхто такú ни буде мати і тот буде дуйиден царьйом! Ун сиў на тóго свóго коньá, дуйшоў ў йиден день попут хмáри. Там их бóло таких деўйать, таких хлóпуў і таких кóпий, шчо са с свѣта насхóдили: Йиден зза червеного мóрья, другий изза чóрного, третий изза сѣнього, другі шість із усилийáких крайуў до неї прийшли. Тóму хóдобиному чоловікови дала золотой грушковой зёрња, жебі собі посадиў до свóйни кїрти: буде му грушка золотї грушки рóдити. Другому дала такий кáлап, шчо кить положить на гóлову, та го нїгда ніхто ни ўвидить, áни кáлап, áни йогó. Третьому царьйови дала такий кинїнь, жи йак са ў тотó загóрни, ни буде го ніхто видѣти. Читвѣртому дала сїдло на коньá, шчо: кить ти кунь издóхни, на тум сїдлї пуйдиш, у котрий край будеш хотѣти. Пйáтому дала сáбљу: кить сам будеш са бойати на вóйну йти, сáбля звойїи самá мїсто тьá, лем йий пусть до свѣта. Шѣстому дала золотú колїску, жебі, йак буде мати йогó жонá дьўк-йидиначку, а вун буде царь, та жебі са ў золотуй колїсьци колїсала за червеним мóрьйом. Сѣмому повїла: Такого буде мати твоїа жонá сина, шчо на сѣм сьаг буде вилїкий, а на сьагу тоўстий. Осьмому дала такогó коньá, шчо мідьацú грїву маў, шчо йак ішоў, та му грїва дзвенїла упѣред ньогó на мїльу зѣмлї. Деўйáтому дала два гóлуби золотї. Повїла йим так ўшїткїм до громади: Котрий-йисети уд нѣа дар узьали, кáждий будете царьйом! І розрьяховала йим крайї, котрий пóкля майн народови розказовати.

Тот худобний дустаў рўський край. Прийшоў дому, тотó зёрна грушкóвой до зёмлы посадиў; віросла велика грушка така, шчо йуй ни відно булó ліста, ани óвоца, лем золоту кору. Ходили му до кирти льуди і панóви позирати грушку. Зáто му дóрого платили, хто грушку відьї. — Стаўляли царьїа, звїдали са, хто найдорожи шчо маїи. Рўський край — ту, Угорщина, аш по Мўска царь — ни маїи мнóго зóлота, айбо тот гáзда золоту грушку маїи, зáто ун царь будé, вун нам росказовати будé. Когó поставила йвннá пáны у Америкци за царьїа, створиў са великим богачóm і великим пáном. Ўшитки рóскази на свїты вун даваў.

Мáла му пáны трьїох синўў. Хоть спаў, хоть сидьїў, хоть са с панáми гóстиў, усе му са вóчи смїяли з великóїї рáдости, же вун худобний буў, а вун типёрь їм царь. Йак почали синóви до школи ходити, пўдло учїти, йидноў вóко почало плакати, другой тáкой са смїяло. Учиниў са царь на чўдо: Полóўка плаксивий, а полóўка смїшний. Вігóдоваў синўў, шчо са ўже муглі живїти. Кóло обїду — то полóдепок обїд — йак обїдали, новїдать найстарший син царьїови: Йáби са жениў; хотьїўбим тоту дьїку, шчом находїў ў новинкóх зза червёного мóрьїа, шчо маїи красний гóлос, золотóй волóсьа, ў золотуй колїсьци двайї йїї колїшуть.

Повїў царь: Слобўдно.

Та ци дастé ми на путь дóста грóший?

Возьми собі, сїпе.

Йа хочу, ньяньу, дванацать вóзуў грóшїи, жéбим маў ш чим дуйти за червёной мóри. До кáждого вóза по чотїри кóны, двох кóчїшуў, а третього ззáлу на вуз грóші вартовáти.

Забраў собі ўшиткой, шчо од царьїа просїў, вуд утнá свóйого; ўшитко йожу даў і вїпроводиў до пути, жéби йшоў за червёной мóри. Видуйшоў од свóйого дóму да з двáцать миль зёмлы, зайшоў до йидноўї кóрчми, там бáнда грáла. Зайшоў царьський прїнц до тóїї кóрчми, попросїў качмарьїа, жéби му даў хлóнуў грóші вартовáти, бо йогó войáки йдуть фриштикóвати, жéби дахтó грóші ни пукраў. Кóньум жéби дали óбрук, ай войáкум пáлнику і йїсти! — Качмарь владїў нануй пїанїи про царьського прїнца і про йогó войáкуў. Войáки са найли й нанїли і царьський прїнц; бандїсти грáли, а унї почали танцовáти; ни дозпíрали ани кóны, ани грóші. Жид найаў трьїох хлóнуў од царьського прїнца грóші поховáти. Танцовáли за лóбу, двáцать і чотїри гóдин. Ў двáцать чотїри гóдин мáло са пропїаньчили, назáт почали йїсти й пїти попили са ўшитки. За двї дóби нїхто ни відьїў грóший, ани кóчїши, ани прїнц. У двї дóби скрїчаў прїнц на кóчїшуў, жéби кóньї ўпирігáчи, бо будуть йти геть.



Жит на принца: Заплать, пани, щось накильтоваў. Отповіў принц: Чекайти, качмарьїю, заплачу вам і музикантум, шчо за дві доби нам грали! Пушоў принц до йидного воза — порожный вуз; і ўшиткі дванацать, шчо везли гроші, порожны. Отповіў принц жидови: Де з воза гроші?

Жид на принца: Де, хто на возы гроші возить? Йабим добрый пан буў, лем бим на грудьох носиў!

Повіў принц, шчо ни майи ани грайцарьїа, хибаль би му чотири кони лїшпї.

Жид отповіў: Минї кони ни треба.

Принц повідаць: Та йа йду геть.

Жит повіў: Ни слобудно, заплать ми доўг. Войаки пьай йдуть, йа йїх ни буду костоваџи, а кони ни дам, закля ми ни заплатиш, ани тибє ни пўшчу.

Розуїшли са войаки. Так йїм наказаў царьський син, жеби на нього ани ни повіли. Буў там принц у жїда за рук. Помїмо рока зайали кони на йармарок; тўлько направили кони доўства, жи шчи зу-стаў два тїсяч царьський син доўжен. Самї сибє кони проїли. Даў жит царьському синови фєйсеу, жеби пушоў до лїса жидови сьаги ру-баџи, закля виплатить длўство.

У три роки другий царьський син повіў утцїови, царьїови: Ни йи ўже три роки од нашого брата ниїакого писма; ни знайими, або са ўжениў, або нїт. Али на бїзївно ни ўживиў са, бо буў писаў, де вуи йи. Іду йа сватати тоту, шчо муї брат пушоў, за червєной мїри, шчо майи красний гїлос, золотї волєсьа, у золотїї колїсьцьї двайї йиї колїшуть. Йа бирў дванацать возуў грїшиї, дванцать і чотири кїчїшуў, до кїждого воза по чотири кони, шчоби маў на дост грїшиї, закля дўйду за червєной мїри; дванацать войакуў грїши дозирати, жеби дахтї грїши з возуў ни покраў!

Зобрали са до путї. Дуїшли да з дванцать мїль зємлї на лїсной тотї мїсто, де брат: банда граїи. Зайшли войаки і чїсарьський принц, та росказаў свїїм войакум ўшиткїм йїсти і пїти. Йак качмарь ізробиў добрий, муцїий папўї, даў войакум, жиби войаки пїанї бїли, обї йїх покортїло танцоваџи. Войаки почали танцоваџи і чїсарьський принц на-йаў трїїох хлїпуў у возїх грїши вартоваџи, кони кормїти і обрук да-ваџи. Самї танцоваџи за дванцать чотири гїдини. У дванцать чотири гї-дини повіли, жи пўйдуть геть, обї йїм даў качмарь фрїштик і йїсти, бо йдуть геть. Муцїий папўї качмарь даў; поїли са нагад на другу добу. Качмарь грїши зносиў з возуў поховаў; кони кормїти даў у двї доби.

Повіў принц, жи на бізобно пуйдуть гет, бо ўже не будуть веце ту чекати.

Жит повіў: Віплать нья, та іди.

Цісарьський принц пушоў до вóза на грóмі, банду, напуй і йиды-нья заплаіти. Ани йидного грéйцарьяа ни йи, ани ў йиднум вóзы. На жйда принц іскричаў: Де, жиди, грóмі?

Жид отповіў: Кибі йа тўлько грóшій маў, шчóбим на грўдох по-ньєс, ни тўлько, шчóбим на вóзах ўйуз! Повіў царьському принцови жит: Сиквишту кóні за команіцу і за овєс, шчо йіли двацать чотіри кóні і шчо ви йіли і піли трицать і сім хлопуў. Зáто туй кóні будўть до йáрмарку, а войáки ньяй йдуть дому! За рук іє царьскім сїном жид крутіў. У рук зайалі кóні на йáрмарок: пройіли кóні самі сибє. Зу-стаў царьскій син доўжен жидови тїсьач банкóвок. Даў жид йиднў фéйсу царьському сїнови, загнаў го сьáги рубáти, зáкля тотó длўство ни удрóбить. Прийшоў тот іт тóму, повідать му шчáстья, брат брáтови. Тот брат, шчо ўже даўно сьáги рубáў, так йогó спóзнаў скóро. Збєсї-довали са, жи далибсьми жйда на право, чогó нас ізбїў тўльких грóшій і кóний: загубїў би нас отєць; ки' бўлисьми бўли ў дрўгум країну! а так повість отєць, же ми шáленї. Рубáйме йак мóжеме, хоть лем жити бўдеме.

Мивўло три рóки. Царьський син трэтьїй кóло вечєрі повідать царьйови, свóйому утцьóви: Апо, будў са жинїти.

Слобўдно, сїне муї.

Айбо ми повічти — син прóсят от утцá са — чогó йиднóй óко плáчи, а дрўгой са смїїи?

Отєць йогó ўдáриў. Пушоў син од вичєрі, ни бесьїдовáли за тотó за йидєн мїсьаць. У мїсьаць кóло йиднóго óбїда повідать син царьйу: Апу муї! йáби са жинїў.

Слобўдно.

Али повічти ми, про йакў прїчину йиднóй вóко плáчи, дрўгой са смїїи?

Тот тóго удáриў. Загнївáли са нáзад. У мїсьаць прийшоў отєць іє сїном на лáску. Повідать син утцьóви: Апу, жинїўбим са.

Слобўдно сїну.

Айбо ми повічти, про шчо йиднóй óко плáчи, а дрўгой са смїїи?

Ни бвїў йогó отєць веце: Жáдаш, сїне муї, жеби йа тобї повїў, за шчо вóчі мóїї, йиднóй плáчи, дрўгой са смїїи. І зáрає стаў повідати отєць сїнови: Сїне муї! Йа буў худóбний дўжи. Зáто мнїбї Бог даў, шчо йа богáтїй; зáто мóїї обїдвї са смїїали, жи вун царь, і трьїох снїўў мáїи, от трьїох царьйўў дьїўкї повєáтати; ўсьáгди будє рóдич



Йак синóви пудрослі, отéць увідыў, же дýти шáлєвнї. Почалó вóко плакати, жи пропáди йогó богáство, бо го ни бýди хто дозиріти.

Муї лубій царьїу! та повічти, йак добрі газдовáти, шчобі ни пропáло нáшої газдўўство?

То йа, сїни муї, ни знáу; йак мїркўїиш, так газдўї.

Али жїнити ми са ци слобўдно?

Повїў царь: Слобўдно, сїни муї. Ужé са дєсь двайї глўї ожєїли!

І йа йду зáўтра рáно.

Набрáў собі стўвок і пїадисáток і дисáток. Друбнї грóшї ни браў; вун друбнї грóшї нáйди пєрєт сєбї. Котрїй кунь нáйкрасшїй у царьскўїй маштáльни, вївели прїнцoви, бо йде до свїта! Ішóў прїнц нáверха на конї кáждий дєнь, даколї і ў ночї, за рук. У рук прїйшóў на стрїбєрний муст, шчо хоть би коньá тóго даў, та тўлько грóшїй ни маў, жєби чєрєс тот муст пєрєйшóў: у мóсты стрїбєрной дєрєво, а муст дўжи дóўгий. У два рóки прїйшóў син домў і повїў кóло свóйого утцá: Ужєм ни маў тўлько грóшїй, шчобїм буў пєрєйшóў чєрєс стрїбєрний муст!

Пєрєстáло вóко плакати: Сїне муї! то по тот муст, та ўшїткóй нáшой. Тогдї, сїни, обїсь порозумїў, кўлькóму свїтови трєба рoсказáти. Йак шчи рac пўйднїш із домў, ни бєрь собі лєм зóлото до кишєнї. Шчо будєш, сїни муї, кильтовáти по стрїбєрний муст, обїсь нїкóму ни платїў ни за мїтó, ни за муст, бо нам слобўдно чотирьмá кўньми йти чєрєз стрїбєрний муст.

А уи повїў свóму утцóви, нáййаснїшому царьїови: Кóло стрїбєрного мóста йиднá жонá шáтьа прáла. Дáўїим йуї йиднў стўўку, шчо ми три слóва повїла, йáкїим стóйáў кóло мóста, шчо ньа ни хотїли пўстити. Жонá шáтьа з рук поклáла, прїйшлá дó-мнї, поцїловáла ньа ў пóги; Шчо ту рóбати кральóвичу? Вєрнїти са домў, набєрьти собі зóлото мнóго і сїмдєсáтїй мїнєш жибї прїгнáли домў; та котрїй ни бýди йти кунь до царьского дворá гємльуў — ўшїткї коньї пўйдуть помєжи капўри, а тот ни пўйди, лєм пóверха пєрєскочить — трєба на ньóго вартовáти, на тóго сїрку і їмїти, та на тум конї трєба йти за чєрвєной мóри. Дрўгий кунь хотьби йáкїй дóбрїй буў, тáби з ньóго і пóрох там ни дуйшóў.

Тогдї набрáў зóлото до кишєнї і сїў на сїрку. Дуйшóў за три ннї пут стрїбєрний муст, áни го нїхто ни опирáў, лєм указáў свóго утцá писмо. Прїйшóў по чóрниому мóрьїови, заплатїў зóлотєм за шїфу і пєрєйшóў за чóрной мóри до Америкї. У тум крáйу буў велїкий Йáнкó; на сїм сьаг велїкий, а на сьагу тоўстїй. У йиднўм вáроши звїдуїи са: Йáка ту повїнá? — кральóвич.

Повідають: Такого хлопа іміли, великого Йанка, та го до жельяного дѣреша уїязали, ід зѣмли прибіли; хоть дощ, хоть хвілья, а ун долу ўзнач на зѣмли лежаў. Такі бѣли чотирѣ, шчо го корміли на дни, йидѣн день дваїи, а другїи день дваїи, жеби доўше жиў, бо вун задрѣмо, тот великий Йанко де з два гордовни вива вїпнїў і палички і хлїб пїў даремний по свїтї, нікому ни платїў, лем са на то бізуваў, жи ун муцїиї: Видбїиїми на нѣум своїю працу! Онесудїли му такої право: Хто будѣ йти до цѣркви, та кáждий нѣай ўдарить рас палицьоў, бо хтоби ни ўдарїў, та його чотирѣ гайдѣки кáждий по раз. Трѣба бїти йак і назáд іс цѣркви йти кáждому рас!

То повїдаў йидѣн па кавейгазы кильнир, шчо даваў панѣм йїсти й пїти, кральовичови: Заклїчти лем ви, муї лѣубїиї кильнири, і' до-мнї своїого богáтого пáна, шчоби йа го са позвїдуваў, ци вїлишиў би йа тóго великого чоловіка, за його длѣство, шчо ун пїў і шиў, а нікому ни платїў.

Прийшоў кавейгазник і повїў: Заплáтьти за нбóго доўг, кидь вам го трѣба, то го са пѣстить. Али бо много грóшиї трѣба.

Вун вїнѣаў зóлото і указаў: Кўлько би за тотó далї пан кавейгазник?

Кавейгазник за мáло зóлота йиднѣ лáду червѣних грóшиї даў. Даў кавейгазник на вáрош звáти, кому вїлїкий Йанко доўжен, би прийшоў ту, та го са вїплатить! Вїплатїў кральовїч за вїлїкого Йанка длѣство, пѣстили його з дѣреша. Ужѣ ни трѣба кральовичови куповáти йїсти áни коньовни, áни собї, áни вїлїкому Йанковї. Кральовїч ни звáиї кадї йти за червѣной мóри; áли Йанко вїлїкий звáиї, ун кральовїча провáдить.

Прийшли до йидного вáроша, там буваў царь: такий кїпнїи маў, шчо кить са ним загорнїў дахтó, та го ни вїдно бѣло, хóтьби йакїи вїлїкий буў. Прийшоў Йанко вїлїкий пуд бург царьскїи: Вїнесь ми йїсти й пїти!

Звїдуїи са царь: Шчо ти за йидѣн?

Йа вїлїкий Йанко.

Йа чуў за тѣби, жи ти ў йиднѣм вáроши кóло цѣркви іскáнчанїи буў.

Вїлїкий Йанко му тотó повїў: Ни мудрѣї зо мноў, даваї йїсти і пїти, бо йа йду с тóго царьїа сїном за червѣной мóри дѣўку свáтати; бо кить ти по бѣрку пїастьоў ўдáру, ўшиткїх вас ту пѣбїи.

Погóстили йїх ў царьїа, далї йїсти й пїти і кїпнїи такий, шчо вїлїкого Йанка ни вїдно бѣло. Ішли скóро кральовїч із вїлїким Йанком до дрѣгойї Америкї. Прийшли до йидного царьїа, шчо такого коньá маў: пошуд нѣбо лѣтáў! Зайшли там, кральовїч з вїлїким Йанком. Далї йїм йїсти й пїти. Ни вилїў нїхто платїти. Де ви йдѣтѣ?



За червеной мори сватати, повію Йанко царьови. Дай ми свого коня, бо кидь ни дайш, та ти бурк розвальау.

Далі йому коня, вилікому Йанкові: уже йдуть обайи на коньох, вилікий Йанко і кральовіч. Такі коні мали, шчо на них мори попере-скякували, за синьой мори. За синьим морьом у того царьа така саб-ля була, шчо кому царь повію, жеби го етлала, то уже з нього голоу долоу упала. Прийшоу великий Йанко там цут тим киченьом. Чули, жи са двери утварьйали, айбо ни видьли нич. Йанко йак са до хижі унзау, добрі бурки ни розвальау і саблю до рук дустау туту, когра сама рубала. Учюу царь, жи хтось у хижі йи. Скричау на саблю: Рубай сабля.

Вилікий Йанко повію: Ни буде уже уна тебе рубати, бо уна уже у руках.

Йака ти біда? повію царь.

Ун отповіу царьови: Йа вилікий Йанко.

Та ти де йдеш?

Йа йду с того царьа сином за червеной мори сватати.

Ей, гварить, тось на пудбіг, бо йа хотьу сватати.

Вера туту ни сваташ, бо йа вилікий Йанко за випроваджийа.

Ідуть і радууть са, кральовіч із виліким Йанком. Нич нігда ни плавать, шють і йдять, шчи йих са каждий бойть. Перейшли мори, прийшли до того краю, де тот царь, шчо йдуть сватати. Там буу йиден краль — уж то ни царь, лем краль — такий калап мау, хто тот на са калап положиу, то уже го ни видно було. Одобрали тот калап, шчи йих і йести дали і пити, шчи йих са бойали. Самі йих навилі, де царьська дыўка бувать, бо там уже знали, бо то у йих краю. Прийшли до царьа, ни вино виинного, вилікого Йанка спуд киченьа, кральовіча спуд калапа. Вилікий Йанко у тум вараши поглядау йинну ламанку і положиу на тоту місто, де тота стойала коліска золотá, шчо са у ньюй дыўка колісала. Почали бішти дваий у царьському бурку, шчо колісали царьську дыўку д царьови повідати, жи учивило са у хижі темно, вилікий натиск, хотьли померти. Коліска са перемінїла на терлицу, а дыўки ани ни йи виїак, шчо мала золотой волосьа, красний голос; і золоті ланци ўзау, шчо коліска на них висїла. Виднѹс вилікий Йанко дыўку ід кральовічови на свого коня. Принѹс йий там, кральовіч калап чьуджий ізняу, свуй виняу і положиу на голову: уже його видно, із молодїцоу бесїдуйи, ци майи уна на нього дяку.

Она отповіла, жи шчи ту такий ни буу сватати, жеби го лыпши лубїла. Вилікий Йанко са вириуу назад до царьського бурку, йак дыўку видобрау, звідати са царьа, кральоїни — бо ўни прийшли на

сватанки — ци виддадуть дыўку за них, бо прийшоў то́го і то́го царьїа син.

Уні йойкауть, бо дыўку — ўже ани ни йи: Усадила са манта ў бурк, хотьїла розвальїати. Извїдувала са царьїа, ци дасть дыўку. Уні повїдауть, жи радо дадуть, кибї лем ни дьабол.

А вун йїм витповїў: Ни бўйти са, то йи царьєський кральовїч.

Прийаў са ньанько і ва́ти радо, оддадуть дыўку: Пойти до хиж сватачі, будешє са гостити.

Конїи вид них видобрїали царьєські кочїши, а йїх почали гостити. Росповїў йїм йїх царь, тот шчо до нього прийшли: Ви далєко с свїта, тако́го д мойуй дыўци конья трєба, йак і ви маїйти, бо на їньшакум конї, та ани с конья, ани з дыўки ани поро́х би там ни дуйшоў. У мєни буў такїй кунь, та вид ньа дьаблі ўкрали, бо ту суть ў мойум країу дьаблі! І знаў, де йи тот кунь: Та черєз мойого йидного конья, та дьаблі сто конїи такїх трїмауть. Мойому коньови грїва мїдванї, а дьаблі свойїм коньум лем мїдоў грїви поблївали, жеби ни мош спознїти, котрїй. Їа ўже заганяў вилїких мудєрцьїў і злодыїїў, жеби конья ўкрали вит чортуў, та ни мож ани кўпїти, ани ўкрасти. Злодыїи ни мोजуть спознїти, котрїй тот, шчо справєдлїву мїдвану грїву маїи.

Звїдуїи са вилїкий Йанко: Ў котрїум країу тоті йи? Повїў йому царь: То йи, гварїть, ў мойум країу тотї дьаблі і тотї конї, у туй і туй країнїи. Будете йти ви' днєська на свойум конї до заўтра пїлудне.

Сїў Йанко на свойого конья і пушоў до то́го країу, лем са загорцїў тим кїненєм, шчо го ни вїдно спуд нього. Йак сьїди на конья у тум кїненї, та ани конья ни вїдно. Прийшоў там на дрўгой пїлудне, коли са дьаблі порєсодили на пїлудне. Вилїкий Йанко ўшиткїм коньом обзиряў грїви, котра будє дзвєнїти. Найшоў четвєртого вид країу. Вид-їазаў конья, приїазаў т свойому. Йак сїў на свойого, грїва задзвєнїла на тум дрўгум на пїать миль зємлї. Чортї ўчули, на пїать миль зємлї здоганяли. Вилїкий Йанко йїх са ни бойаў; такў саблѸ маў, шчо чорта пїастьоў буў забиў. Прийшоў Йанко домў. Погостїли са краснї, молодї са прїєбагли, пуйшли дє свойого країу. Вилїкий Йанко з нїма. По дорозї братўў свойїх вїмїнаў і жи́ли, докля ни померли. Йак са за молодїх лїт царьїови вочї смїяли, так і на старї дни, бо ни пронало газдўство.

*Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустя, в Збю, Землинської столицї.*

Паралєлі: Чубинський, Труды. Ст. 172—179 (деякі мотиви спїльнї).



## 12. Про трох царевичів і царівну на Ясінській горі.

Ї сьмідесьять сьмім орсагу буў пресьвітлий пан чісарь. А булі ў нього три сині: два булі розумні, а трэтий дурний. Ўнаў він у хвосту і пріснило сьа йому, шчо йи йасыньська гора, та там сут такі лыкі, шчо польівит му, йак будэ піти. Пóчаў казати старший прінц: Но, кажи ньаньку, йа йду на лыкі!

Даў йому пресьвітлий чісарь коньа і грóші. І прійшоў на йині фогадóво і там го заклікала йинна нивіетка, служниця, ў траткірню ў кáрти бавити сьа. І тот там коньа утратиў на кáртах і онстаў сьа доўжний. Забили його ў арэшч.

І кажи середўшчий прінц: Но, ньаньку, та йду йа на лыка!

І даў томў грóші, коньа, та пішоў тот середўшчий. І тот прійшоў на тоті фогадóви і тот сьї сьа бавити і утратиў коньа і грóші і онстаў сьа доўжен. Забили й того ў арэшч.

Кажі: май молóжий, шчо дурнім го держали: Ньаньку, дайте ми коньа йинного, та грóші, та підў йа на лыкі.

Пóчаў казати пресьвітлий чісарь: Йа тобі дам, сине, того сьліного коньа, шчо слўжниця з ним вóду нóсенть. Та, кажи, дам ти йинну десьáтку, бо ти дурний, та грóші стрáтиш. Ни даў му нич пресьвітлий чісарь грóший, лишé коньа. — І він ўзваў того коньа і видóm обернуў сьа іт хвостóви. Пресьвітлий чісарь пóчали казати, шчо ни знаи на коньа сьідати. А він собі тотó гадаў, шчо де його сьліний кінь ўвесе вон вáроша, та там лыкі найде ў тім країу. Йак вийшоў вон вáроша, та лишїў того коньа і вернїў сьа ў вáрош, та купиў собі за триста золотїх. Тогдї прійшоў нуд йинну скльанчану гору. Відить, ай ни йи путі іс коньом, но самóму чоловіку. Ізлиз іс коньа, та сьїў, та сидїть на землі, та гадать собі: Кобі прійшоў йакїй чоловік тьісний, та подароваўбїх того коньа! І на оту гáтку його прійшоў чоловік і він пóчаў звідати, йак сьа поклонїў, ци жениў сьа тот чоловік. Тот чоловік пóчаў казати, шчо ни даўно ожениў сьа, ни йи до триста і сьмідесьять і сьм лїт. Тогдї пóчаў звідати, ци маїв худóбу йаку. Пóчаў казати, шчо йи ў нього кінь такий, шчо маїв сьмідесьят і сьм лїт. Тогдї пóчаў звідати його, ци маїв дїти. Пóчаў казати, шчо ни йи до сьмідесьять семéро. Тогдї подароваў му того коньа і казав так: Кидь доўжен грóші, та обї удлаў, йак продасьть, а кидь ни доўжен, та обї хіснуваў сямї іш чельадоў. Пóтому він сьа узваў прінц, та йшоў уд рана до вéчїра, цьїлий день. Та йшоў так хашчоў, гїби сьтїни, а ширинї ни йи нич. Ў вичерї прійшоў на йинно пóле, а там йи йинна хїжа, айно на хїжі

ни йи нї двєрі, нї вїзорїї. І тогдї кáжи йому дьїдо — там буї ў хїжї: — Де покáдеш, сїяе, рúку, там двєрі булúт. І вїн покáлú рúку сєрек сьтїнї і там сьа зробїли двєрі золотї. І вїн зайшóў у нú і поклонїў сьа фáйно так, геї старóму чоловїку. І засїловаў го сьїсти тот чоловїк, шчо ў хїжї буї. І йак сьїў, тогдї пóчаў казáти тот чоловїк старїй, шчо ходїў пóсьвїту, бо знáи фáйно уклонїти сьа старóму чоловїку. Пóчаў вїн казáти, ож нї буї шчї пóсьвїту, лїше хóчи йти. Дьїдо го спєр, обї пóчуваў. Йак переночуваў, заклїкаў пóтьгата і звїрї тот дьїт, таї звїдаў, котрóйи бúло на йасїнськїї горї. Нї бúло нїкóтройи, нї знáло нїкóтройи за йасїнську горú. І вїн тогдї спрáвнў йогó до брáта середúшчогó. Таї там йшоў йїдєн дєнь цїлий, дóки дїйшóў до хїжї. І там опєтáў сьа на нїч. Дьїдо го спєр і тот. Звїдуїи рáно пóтьгата і звїрї і тот дьїдо, цн бúло котрóйи на йасїнськїї горї. І тотї нї знáли за йасїнську горú. І вїн ўправнў го до стáршогó брáта, до трєтьогó. І прїйшóў до трєтьогó ў трєтьїй вєчїр. Прїйшóў до хїжї, кáжи: Дáй Бóже дóбрїй вєчїр пáне стáрцє.

Вїн тогдї пуньвáў очї оттáк (пок. оп.), бо ўже нї вїдїў, бо старїй буї, таї кáжи: Дáй Бóже і тобї сїяе вїтцїўськїй дóброїи здорóўьа. Вїжу, кáжи, шчо дóбрїйєсь снї, таї ходїўєсь пóсьвїту; знáїш, кáжи, йак прїйтї т старóму чоловїку.

Та, кáжи, ходїўїм пó сьвїту і нї ходїў, аї шчї хóчу йти. Пóчаў го звїдувати дьїдо, де йде. Пóчаў вїн казáти, шчо йде та йасїнську горú, а нї знáи путї. І дьїдо тогдї спєр йогó пóчовáти. І йак пóчуваў і дьїдо рáно ўстаў, і склїкаў ўшїткї пóтьгата іє трьїох чáстїй сьвїта і звїрї. Шчї нї ўстїг прїйтї йїдєн вóрон. Йак прїйшóў, пóчаў го звїдати дьїдо, чомú заўгúрїў сьа. Пóчаў вóрон казáти, чомú бї сьа нї заўгúрїў, колї вїн голóден, таї хрóмїй, таї далєко буї. Пóчаў го звїдати дьїдо, де буї далєко. Кáжи: Йá буї на йасїнськїї горї.

Но, кáжи, там мáйшш понєстї сьбóго чоловїка.

Аїбо вóрон кáжи: Йак йá будú нестї йогó, колї йá голóден, таї хрóмїй! — Аїбо дьїдо мúсїть йогó нестї, нї хóчи єнїдовáти. І сьїў прїнц на вóрона, та вóрон удїйшóў пáру крóкїў, таї сьїў. Ну, кáжи, вадь дáй мї їстї, а хóть тїбє зьїм. Аїбо вїн нї маў нїч дáти їстї, а ўрїзаў їз ногї, їз лїткї мьáсо, та хóчї йому дáти. Аїбо на тотú бєсьїду прїйшóў лїс, таї покáлú навáт тотó мьáсо на нóгу, та навáт там прїрослó. Кáжи лїс прїнцовї: Сьїдáй на мєнї. І йак сьїдáў прїнц на лїса, ўпáла з ньогó шáпка і йак лїс скóчнў рáс, пóчаў прїнц казáти, обї стаў, обї собї узвáў шáнку. Лїс пóчáў казáти прїнцовї: Небóре Рúдольфє! там бї тобї йти пїятнáцять гóднї пїшóму! — Тогдї скóчнў дрúгїй рáз і трєтьїй рáз і прїйшлї на йасїнську горú. Йак там прїйшлї і сóнце загрїло ў полúннє на золотú брáму. І вїн тогдї зайшóў



принц у нну і відить, там йи йинна пара ўсѣаких звѣрѣк, йакі йи на-свѣтѣ. Прийде даѣле, а там два шнайдрѣ шѣли на стѣльци. Йак шѣли, таѣ спѣать. А овѣн ішшиў іх плечѣма ў йинно. Прийде даѣле, а там йи три кирвици. Та ў першѣй кирвици така вода, шчо тко з неѣи сѣа наѣи, та обѣ йаким здорѣвим, та пѣд йидѣн фѣрталь гѣднини смѣрть приймѣ. Присѣаде струн, ни даѣи дѣхати йому, мѣсит ўмерѣти. І тогдѣ ўзаў собѣ ў фѣлашку тѣѣи водѣ і покѣаў пѣтпис на тоту фѣлашку; а ў нѣў така вода, обѣ йакий чоловик старий, та помолодѣийи так, гѣ дѣтина на сѣмѣм году. Прийшоў вѣн іт трѣтѣй кирвици, а там така вода, шчо йак сѣа чоловик наѣи, та з йинноў рукѣй половиу свѣта ўбѣрне. Ўзаў собѣ і тѣѣи у фѣлашку, та покѣаў і на оту пѣтпис. Вѣттак прийшоў мѣжи тотѣ звѣрѣ, шчо першѣй раз буў мѣжи пѣми; а там йи дѣўка. І тогдѣ му сѣа вѣрже гѣтка така, шчо вѣн ўзаўоби тоту дѣўку. Айбо поцѣульваў раз дѣўку і дѣўка пѣчала марнѣти. Поцѣульваў другий рас, таѣ льпше змарнѣла. Йак трѣтѣй рас поцѣульваў, таѣ шчорнѣла до крѣхти. Тогдѣ гѣдат вѣн собѣ: Та ти ни моѣа вѣра. Прийде ід другѣй дѣўци, а тотѣ май дѣўѣать раз крашша ут тѣѣи. Йак йи поцѣульваў раз, а она шчи дѣўѣать раз крашша. За три рас цѣульваў, таѣ за кѣждѣй раз дѣўѣать раз крашша. І тотѣ дѣўка онѣтѣла сѣа уд нѣого тѣўста. Потѣму вѣн ўстаў, перевернуў стѣлик і пѣтписѣаў там, за чѣм овѣн ходѣў і шчо вѣн там видѣў і шчо чѣниў, ўшитко списѣаў і прѣзвище пѣтписѣаў свѣѣи і тогдѣ ўйшоў вон і сѣў на лѣса, та лѣс унаў: учѣниў сѣа тѣашкѣй. Пѣчаў му казѣти лѣс: Но небѣре, а на шчо ти так согрѣшѣиў, кой ти ў такѣм пѣтѣ далѣкѣм? Та ўже, кѣжи, тѣпѣрь тѣй смѣрть приймѣш, бо ўже минѣло три фѣрталь гѣдини, а лѣше шчи йидѣн фѣрталь трѣба чѣкѣти і ўстанѣе ўшитко. І вѣн тогдѣ зѣѣс, та сѣў, та пѣчаў плакѣти; та плакаў пѣў фѣрталь гѣдини, та потѣму спокѣтаў сѣа, шчо дѣўѣать раз май буў чѣстѣй, ги кой ў тот бѣк йшли. І тогдѣ сѣў на лѣса і прийшли там, де його шапка, колѣ першѣй рас сѣдаў, та ўпала. І прийшоў до тѣого дѣда, де нѣчуваў, та пѣчаў казѣти, ож вѣрон хотѣў зѣѣсти го, Рѣдольфа. Дѣдо скѣлкаў пѣтѣата, таѣ засѣловаў, обѣ зѣѣли вѣрона. Потѣму принѣс го лѣс у тот вѣрош, де його брѣтѣа онѣтѣли сѣа у залѣзѣ. І там учѣниў сѣа смѣток ў вѣроша; онѣтѣагли сѣним сѣуном вѣрош. І вѣн прийшоў сѣрек вѣроша, а там йинна бѣба нѣсѣа вѣду. І вѣн тоту бѣбу звѣдат, шчо за смѣток. І даў бѣбѣ 10 грѣйцѣарѣў, таѣ оповѣла му: Тогдѣ й тогдѣ, кѣжи, прийшли два принци, та бѣвили сѣа ў кѣрти, та потрѣтили кѣнѣ і грѣшѣ і онѣтѣли сѣа дѣўжнѣ, та тѣпѣрь хотѣать іх вѣшати. — І вѣн тогдѣ пѣчаў звѣдати, ци мѣжѣи утѣпѣти. Уна кѣжи: Мош. Тогдѣ звѣдѣать: Ци мнѣого бѣ трѣба? Йак повѣли кѣлько, вѣн ўлѣчиў грѣшѣ, ўплатѣў і ўзаў іх тогдѣ, та ведѣ с собѣў домѣ. Ўйшли вон вѣроша і вѣн звѣдѣать іх, шчо онѣ за йиннѣ. Кѣжи: Ми цѣрьсѣкѣ сѣнѣ,

Він почаў казати: Тай йа царський принц. Та нам ганьба іті пінім, купім собі йиніу кочійу, та два коньі. Онї кажутъ, шчо ни йи ў них грóшиі, нызашчо ім купіти. А овін сьа вернуў, та купіў сам за своїі грóші. Прийшоў ід ним, почаў казати: Но братъа, кажи, женьіть коньі, бо йа ходіў на йасьіньську гору, та кажи, йа трудній, та снаўбим.

Онї коньі жепуть, а він заспаў. І зрадили сьа так шчо ўкрали ў нього тоті лыкі, шчо бўли добрі, а тоті, шчо маў ўмерти уд них, йому лишіли. І прийшли домі, уклоніли сьа пресьвітлому чісарови, тай Рудольф почаў зараз давати лыкі. І йак ниў, зараз присьіў струп і зараз ўмер. І він дайі другі лыкі, айно нич іс тóго, бо украли ў нього. І дайі трэты лыкі — і тоті нич ни коштууть. Тогді середущий дасьть тóйі воді молодóйі і так удмолóд. гі на семім року дьітвача. І тогді старший почаў своїі давати. Йак сьа навиў, та почаў казати: Но, сїне, ти дурній. Ти ходіў на лыкі, а ти миві приньіс смерть. А шчо даў миві старший син, та пиўйим, та половіну свьіта гóдиним в йинноў рукóу убернути. — І тогді загнаў за йагром ў вичері, гі ниньі субóта, а заўтра видыльа, та кажи йагрови, обі го покликаў на шпацір, та обі приньіс перет великий іс правóйі руки тай сёрце. Йагир прийшоў другий день, тай покликаў го на шпацір. Ўйшли на йивнó поле, тай посыдали. Попалили сівора, свдьаць, тай курьйаць. Тогді звідун: Но пресьвітлий принце, кідьби вам прийшлó умира́ти, ци жаль би вам?

Він кажи: Та кидь би від Бóга смерть, не жаловаўбих, а кидь би уд лихóго духа, та шче ни хотьіубих ўмира́ти.

І тогді ўкаже йому цидулку тоту йагир, шчо пресьвітлий чісарь написали, обі го загубіти. І принц пресьвітлий прочитаў і хóчи плакати. Тогді почаў казати: Миві йинно ўшитко раз умерти. Айбо чéрес сьім гóдіў ви погінете ўсьі за мени, а пьаньо, кажи, на огні погине. Айбо, важи, йак майите льяку, та ви гóнни мивэ ухороніти!

І він тогді утьтьаў перет с правóйі руки сам; тай на йіх сереньчу прийшоў зайаць, тай ўбіли і ўзьали сёрце. Тогді йагир приньіс сёрце і даў пресьвітлому чісару, а пресьвітлий принц ўзьаў сьа і пішоў ў другу країну. І прийшоў до йивнóго-гірига, та узьаў три боўті на гешэфт; та до трьіох гóдіў вырьйоваў деўйаць рас тіцько, гі істинно бўло ў боўтах. А ў гірига була йивна дьіўка; тай лубоўі би буў тоту дьіўку дати за пресьвітлого прінца. Ай принц пресьвітлий почаў казати, ож ни слóбідно сьа жени́ти до сьім гóціў, утколі там прийшоў. А гіриг так почаў казати, обі чотіри гóди жити на-віру. І він пристаў.

А першого гóду ў тóйі дьіўки на йасьіньськіў горі буў хлóнц; та дала го до шкóли; хлóнц сьа наўчій пьсьва́ добре і зайшоў пуг



стóлик, та увиди́ў пúтниц пресвѣтлого прінца Рúдольфа. І хлóниц зайшо́ў пúт стóлик і ка́жи: Ма́мко, ня́нько туй. Уна́ повікат на пúтниц, айно пра́вда, пúтниця́ў сѣа пресвѣтлий прінц. І она́ піше до пресвѣтлого чісарья́а, обі́ поста́виў сѣа тот прінц, котрий там бу́ў, та обі́ прийшо́ў ў́ три добі́. І да́ла зроби́ти йинну́ доро́гу чісарьску́, а дру́гу скля́нчаву́. І тогди́ на скля́нчаву́ доро́гу поста́вила ва́рту і пресвѣтлий чісарь по́чали ка́зати ста́ршому прінцови́: Ти бу́ў, ка́жи, на йасьіньські́у горі́?

А овін ка́жи: Йа́.

Но та ма́йши сѣа на тогди́ й тогди́ поста́вити там.

І тогди́ да́ў собі́ ўспі́ховати кочі́у, сѣ́ў на кочі́у і прийшо́ў на йасьіньську́ гору́. А она́ сто́їт на золоті́у бра́мі с тим хлóнцем. І він прийде́: Да́й Бо́же до́брый ве́чир! Она́ йому́ поздорóўкала і потóму звідат йогó: Ци́ ти бу́ў на йасьіньські́у горі́? А шчо́сь там відьі́ў?

А він ка́жи: Ни відьі́ў нич, ни чу́ў нич.

Она́ забіла́ го ў́ арешч. Піше дру́гу штаньці́у до пресвѣтлого чісарья́а: На дру́гі три добі́ обі́ сѣа поста́виў дру́гий прінц. — Тогди́ прийшо́ў середу́шчий прінц, поклоні́ў сѣа і она́ йому́ поздорóўкала, звідат і то́го, шчо́ там відьі́ў. Айбо́ й тот ка́жи, ож ни відьі́ў нич. Забі́ла ў́ арешч й то́го. Піше до пресвѣтлого чісарья́а тре́тью штаньці́у. Написала́ так: Кить сѣа ни поста́вит тре́тій Рúдольф, котрий там бу́ў, та ў́шитка кра́йіна сѣа залóмит. Та́й тогди́ пресвѣтлий чісарь заклі́чут то́го йа́гра, та по́чали звідати, ци́ загубі́ў пресвѣтлого прінца, ци́ нї́т. Йак пові́ў, ож ни загубі́ў, тогди́ пресвѣтлий чісарь написали́ штаньці́у і да́лі прибї́ти у ка́ждім ва́роши ко́ло це́ркви на хрест у дру́гу кра́йіну. Так гі зра́на прибї́ла сѣа штаньці́а на хрест, а ў́ фрїштик пресвѣтлий прінц йдут сѣа бо́жити із гире́гово́у ды́ўко́у. Йак прийшли́ пресвѣтлий прінц іт це́ркви, прочитали́ тоту́ штаньці́у і по́чали ка́зати гире́гові́у ды́ўці́, шчо́ ни го́нны сѣа бо́жити, до́ки до́мі ни пі́дут наза́д. І тогди́ пішли́ до́мі, узвали́ собі́ грóші і ремі́нѣа, та ў́тиска́ли на собі́ ты́ло, обі́ сѣа ни трья́сло і купі́ли собі́ за три е́тї́ки коня́ і так коня́ гна́ли, шчо́ лише́ з йинно́го ва́роша ў́ дру́гий дійшо́ў; на по́полуньбу на три го́дини до́мі сѣа поста́вили. І поверну́ли до йинно́го канті́нѣаша ў́же ў́ до́ма, ў́ ва́роши сво́ім і ў́тти загна́ў ці́дулу до пресвѣтлого чісарья́а, шчо́ ў́же туй йн. І пресвѣтлий чісарь загна́ли дру́гу ці́дулку, шчо́ обі́ прийшо́ў до́мі, обі́ ни чині́ў смі́ха. І пресвѣтлий чісарь прийшли́, та по́чали го просі́ти до́мі; він ни хоты́ў слúхати. Пресвѣтла ца́ріцѣа прийшли́, по́чали го просі́ти. І прийшли́ пак пресвѣтла прінцѣ́зна — та так пішо́ў у бурк. І утпросі́ў собі́ то́го коня́ сьля́но́го, шчо́ перши́й раз йшо́ў з ним на лы́кі і ў́просі́ў собі́ во́зик мале́нькый, так ў́просі́ў собі́ чотирьі́ох катúн і пла́тьѣа рья́ндаво́йн, почерни́ў сѣа і так сѣ́ў на тот

вояк, катуючи за ним тручаут і він тогді повернуў на скльанчану до-  
рогу. І вярта зробила му паряду і він прийшоў на йасьіньську гору  
і она ўйшла собі вонка іс тим хлопцим, та стала собі на золоту браму.  
І він прийшоў, кажи: Дай Бóже добрий вєчір.

Она йому поздорóкала, тогді кажи: Ти буў на йасьіньській горі?  
Кажи: Їа.

Ну, шчось там відьїў?

Відьїум ўсьакої зьвїрки йинцу пáру.

Потóму шчось відьїў?

Відьїум двох снайдрїў.

Шчось з ними ўчинїў?

Пошшивáўим їх уд нїг до голови.

Потóму шчось відьїў?

Відьїум три кирнїцьї.

Потóму шчось відьїў?

Відьїум йинну дьїўку.

Но, кажи, шчось з неў учинїў?

Поцьульвáўим її трїчи, та ўгльом стала.

Но, потóму, кажи, шчось відьїў?

Відьїум дрўгу дьїўку.

Но, кажи, шчось із ньоў чинїў?

Та, кажи, лишїўим їїў йиннóго хлопця.

І тогді она йогó уцьульввала і зробили свáдьбу і пресьвітлий  
чїсар пак приходїли на свáдьбу. А прїнцóви ўмєрли з голоду  
у штокáзьї.

*Зап. в цьвїтнї, 1896, від Івана (Йаноша) Чомонїа з Лукóва,  
в Кушнїци, Марамороської столицї.*

Паралелї: Казки Ігнатїа зь Нїкловїчъ. Ч. V. (Лев несе героя,  
як ту лїв) — Драгоманов, Малер. народн. предан. и разск. Ст. 367—372.  
— Grimm, Kinder- und Hausmáirchen, T. I. Ст. 259—267: Der gol-  
dene Vogel. (Лиш деякі спїльнї мотиви). T. III. Ст. 96—98. Тамже.  
T. II. Ст. 55-61: Das Wasser des Lebens. T. III. Ст. 172—174. —  
Chelchowski, Powieści i opowiad. lud. z okolic Przasnysza. Ч. II.  
Ст. 93—97.

### 13. Три брати: Вечеря, Північник, Зоря.

Бўли у йиднóго чоловїка три сини. А тот чоловїк рáно, колї ўстаў,  
то на йиднó о́ко плакаў, а на дрўге буў весєлий. Тотї три хлопцяї,



його сині: йиден сьа рóдиў у вечэрі — йому даў пиньа Вичірьйа; другóму Пуўночник, бо тот у пуўночи сьа рóдиў; трэтьóму Зóрьйа, бо тот на зорі сьа ўрóдиў.

Каждий ráно, усé другий, отцьў ньус вóду мити сьа; усé другий: йиден-день йиден, другий день другий, трэтий день трэтий, Зóрьйа. Раз зййдут сьа ўсё три, а Вичірьйа маў ráно вóду нэсти мити сьа отцьў. Договóрит так: жebі Вичірьйа звíдоваў óтцьа, што йогó йиднó óко плáчи, другóйи веселé. Рас той заньіс вóду і звíдайи сьа óтца, а отéць ўхóпнў сáбльу, таі махнўў на сина одрубáти гóлову. Вичірьйа ўтьк. Кáжи Пуўношник: Но, буду йа го звíдати ráно, зáўтра. Прийшóў тот і с тим так сьа стáло. Кáжи Зóрьйа: Ай, неборьйáта, хибá лиш мени́ повíсть, бо ви оба дурньі; а оні йогó звáли за дурньа. Прийдé Зóрьйа ráно з зорóў, кáжи: Отче!

Што сине?

Што то вам однó óко плáче, другé веселé?

Тогдї отéць бéре сáбльу і ма́хат на Зóрьйу. Зóрьйа иміў за рúки óтцьа і кáжи: Тадь óтче, за што бись хотыў мннй гóлову зрубáти? Йа от тебе звíдайу тотó, штобись ми указаў сьóму дьлў путь, бо йа хóчу тотó знáти, за што бись ти у половиньі веселіў сьа, а у половиньі сумоваў сьа. Таі за рúки дéржит óтца.

Кáжи отéць: Сине, будь благословéнный, бо с тобоў і ў сым дьльбї, штом типéрь сумнйй, та бóчу сьа веселити. Йи йиден вáрош, іс котрóго вáрошэ ткоби сьа найшóў такий мўдрий, штоби ми приньіс воді, та бим сьа поміў, та тогдї і на тотó óко бим не плáкаў.

Кáжи: Ньáньу, йа вам принéсу.

Кáжи отéць: хибá ти сине, айбо не дадút ти тоті брáтья.

І ўйшоў вон і кáжи брáтьом: Но, брáтья, вам ни казаў отéць, áли мннй казаў, та ўттї т:éба принéсти вóду, та тогдї не бóди плáкати.

Кáжи Вичірьйа: Йа йду. йа доўжен принéсти. Аж ньа не бóде до 30 дни, то обисте йшли гльáдати.

Пушóў. Чикали тріцьцать дни, не йи.

Кáжи Пуўношник: Йду йа за ним; аж ни бóде ў тріцьцать дни мннé, анй йогó, то обись, брáте, й ти рúшаў.

Чekaў тріцьцать дни Зорьйá: не йи. Пустиў сьа ў путь, плé. Идé мóрьйум на корáбли. Рóзказаў корабельникóви, де майи имньáти ид бéреговнй корáб. І прийшóў на мiсто. Дўже мнóго йогó перепнвáли і клікали йогó, што би вийшоў на бéрег. Ун ни хотыў, лиш йшóў, та йшоў на мiсто, на тотó-мiсто, дé-було йому йти у вáрош. Но тот вáрош закльáтий буў Гóсполом Бóгом, у котрўм лишé госпотествовáли дийаволі. Там ни бóло живóго нич. лишé ўшнтько кáменьом стáло. Прийшóў на пёрвй вóрóта, там найшóў однóго стáрого дьйда. Кáжи му тот: Де йдеш сине?

Йду ў тот вáрош.

Ой, ка́жи, сiне, не такi там йшли, та́й там i о́стали. Айбо на се-сьу скля́нiцьку, та прiнесе́ш i ми́ны вoдi, айбiсь дуста́ў.

Гдэ да́ле. Прiйде на дру́гi ворóта, там зноў знайде дру́гога дыда. Ка́жи: де йдеш сiне? Іду ў вáрош, на вóду.

Сiне, не дуйдеш, бо там не такi йшли мўд́рi, та не дуйшли. Ажбiсь дуйшоў, та туй ма́йш йндў скля́нiцьку, та прiнесi й ми́ны.

Йде да́ле. Прiйде на трéты ворóта. На́йде там зноў шче ма́й ста-рiйшого дыда. Ка́жи: Де йдеш сiне?

Идў ў вáрош на вóду.

Та йак т́а имiли, ка́же, о́ты пўстити? Ци ма́йш йакiй знак уд нiх?

Ма́йуд ка́ждога скля́нiцьку, жебiм йiм вoдi прiньўс.

Тoтo не дoста. Иди́, та прoсi уд нiх кльўчi уд капўри.

Вернўў с́а. Извiдайут с́а уд ньoго, што с́а вирiнўў. Ка́жи: Ка-заў ми тот, iшчé ма́й старiйшнiй уд вас, жебим йакi кльўчi уд вас прoсiў.

Йой, кажи му, тот сирéднiй: та йа забўў тобi да́ти кльўчi. Йак дустáнеш вóду, та дўже будéш ўтыка́ти; та́й на трéтих ворóт́ах аж т́а ймут, та ка́меньом ста́неш. Бiжi скóро iт тóму, най ти да́йи кльуч уд капўри, та́й йа ти дам, йак прiйдеш.

Пушоў, ўзваў ут тóго кльуч i прiйшоў на сирéднi ворóта: даў му i тот кльуч. Прiйде на трéты, зноў: йндина́цьгата годiна виби́ла.

Ну, ка́жи му тот: Но, сiне: йдеш, та н́ай т́а Бог благословiт. Типéрь на скля́нiцьку уд мéни, та за́чри то́йi вoдi, айбо лiш с́акiм спóсoбoм будéш iтi: iшчe пўнтoм двана́цьгoтoйi гóдннiс то́йi вoдi дустáти, бо тогдi то́тi дiяво́ли, што на стра́жi тóго вáроша, пуй-дўт на обiт. Та дўжi скóро обiсь iзмагаў с́а, бо чим то́гa гóдннa мiнэ, та обста́виш ка́меньом. Во́правиў го пўнтoм то́йi двана́цьгoтoйi гóдннiс. I прибiг iд колóдзавeнi сэред вáроша. За́чeр вóду oтцў насáмперед, да́ле тим трьiюм стáрцьoм. Кóло тoго колóдзавэа дўже прeкрасна палатá. Кортiг йoго йти ў то́гy палатў подивiти с́а. За́йде там, там дўже краснi прибрáто. Видит у йнднiй пóстeли краснy кiчáсоньy. Збужа́йи, тoтa нi ўстайi. Дустаў д́аку велiкy i ўчнiнў грiх e тоў кiчáсоннў — i ўдаў с́а у дoрoгy, бо за́раз 12 гóдннa мнв́айи. За ним, колi т́икаў ўгнi, дэвонiли, ма́рга ричáла, лўде бесiловáли, кричáли: воскрéс тот вáрош, бо дóтi ўшiткo ка́меньом бўло, ста́ло. Прибiгне на пёрвi ворóта, да́ст то́мy стáрцeви вóду, а кльучóм за́мкнe сам капўру. Тот с́а помiў тоў вoдoў i стаў мoлoдiй, йак 20-гóдннiй чoлoвiк. Т́ика́йи да́ле. Прибiг



на сирєдну капуру, і там так же так сьа стало. Прибїг на трєту і виїшоў шчасліво.

. Сьїдаїи на кораб і іде до дому. Казіи корабельникови: ци не йшли сьудї такі і такі два хлопцы?

Ішоў первий, нїс з собоў кожаны бесагї грощий, та тогóm вївер там. Дрўгий ішоў ў 30 днїў за ним: тогóm вївер далє і май булш йа іх ни відьїў. Ти типєрь трєтий йїдєш: та цїєь шчасліво ходїў?

Йа шчасліво, Богу дяковати, лишє не майу братьїў. То моїї братьа бўли. Типєрь будємє йїх байловати, гьладати.

Идўт морьїум, прийшли на тотó мїсто, де вївер корабельник Пуўношника, і там станут. Довїдуйи сьа за такогo й такогo лєгїнбá; кажуť йомў, што буў, тўлько й тўлько днїў пєрет тим, приньїс буў с собоў кожаны бесагї грощий, та тотї змарнїў з дьїкáми, а типєрь там далє на пóли пасє свїнї у йїднóгo пáна.

Пушоў за тям, привїў тогo і йдут ўже два. Прийдут далє, де корабельник вївер Вичїру і звїдаїи сьа там так же за тогo і за тогo. Так му повїли, йак за тогo першогo. Пушоў, ўзваў і тогo. Идўт уже ўсьї три.

І зáчаў йїм сьа хвалїти, же ун там буў ў вáроши і несє вóду. И кажи ун: Йа дўжи трўдний, йа бим мáло заспаў.

Они сьа порáдили тотї два братьа: Вичїрьїа казаў, жебї верєчи го до морьїа, а Пуўношник казаў, жебї унєсти го вóнка, та верєчи до йїднóгo колóдязьа. І вєрли йогo до дўже глубóкогo колóдязьа.

Прийшли до дому, принєсли вóду і отєц помїў сьа, стаў веселїи і не плакаў бўльше. І молодїй стаў. Но сумоваў сьа за сїном за трєтим. котрїй тотó приобрїў.

. Сєсь ў колодязї кричаў. Прийшоў йїдєн пастїрь старїй, котрїй іє свїньами буў. Кліче на тогo із глубинї: Поможї ми, чоловїчи! йа тобї колїсь помóжу.

Сєсь ни знаў, йак му помочї, айбо прїтцьа зáчаў точїти, істóчувати рудїни, тай подаў му там ў глубинї і услободїў го, ўтьаг го ўтти.

Тогдї заслаў го у лєс і ўдраў йїдєн руб із дўба і написаў му на тїм рўбї: штобї го поглядаў у тїм і тїм вáроши. А ун жебрóм до свóгo отцьа прийшоў і найаў сьа на кóчиша. — Пут тим чáсом Вичїрьїа улажуваў сьа у вáрош у тот, котрїй вїслобожєний іє пут прокльятá. Бо іє тогo вáроша пушли пїсьма ут тоїї кїшáсонї (бо то була принцїзна йїднá), жи котрїй тот вáрош вїслободїў з пшчáстьа, та хóчи го вїдбїти.

Вичїрьїа пушоў. Прийшоў там, зáчала йогo довїдовати, жи йак ун там прийшоў і йак ун там буў. То ни знаў, што казати, нич, бо ун





Прийшоў ў двур і стаў пiред дверi, пiрет палатi, а пpинцiзна вобiгла з малоў дiтiнкоў таi кажи: Штось пpийшоў, чоловiчi? Пpийшоў iм, кажи, за тобоў, а i за тоў дiтiноў, штом iи зpобiў тогдi, того i того днiа.

Ци не брeшиш ти? кажи; iа тибe дам зiперти!

Минe дам зiперти за тото, што iа тобi удoпер живoт, таi зpобiў-iм i собi i тобi рiдoсть, таi цiлому сьвiту? Запpи нiа с собoў ў iйдно. Таi ци паладiлiась дoброго звiсти дiшто, бо iа голоден.

Кажi менi, iак сiа клiчеш, каже пpинцiзна.

Там мiйш надпис; колiм чинiў того хлoпцiа, тогдi iа i свойi имнiа напiсаў на кiрточцi.

I тогдi ўвiрували. Зайшли ў уднў до палатi i зачали сiа гoстити. I пописали до ўтцiа, штoби чекiў iix на гoстiну; i ун свойi имнiа путнiсаў, жи ун ни ўмер i iак сiа тогдi з ним стiло. I пiсаў скoро за тим пастырiюм, што го вiслободiў с колoдзiа. Того пуставиў на пeрвоiи мiсто коло сeбе, за мiнiстра, а ун шчаслiвий зустанў царьiюм на тiм мiсци. От i ўсiа.

Шчаслiво жиli, доки iм сiа ни пурвiли жиli. (Пpисутна жiнка оповiдача сказала ту: Запишiт, што тот цiлий брeхiч, шчо тото казiў). А iа там буў, пiў, iiў. А буў велiкий мiх iс пiленкоў горi стiноў. Там дўже игpалисьме, танцyвiлисьме, а iа зашпoтиў сiа, та ўлляў мiх iс пiленкоў. Та ўчинiла сiа дўжи вилiка пoвiнь, та ўттi онсьбуди нiа пpинeсло. Та ту iм сiў, а ви ту пpийшли, та сeсьу кiску iа вам пoвiў.

*Зап. в лiтнi, 1895, вiд Василя Богости, в Вучковi, Марамо-рoськoй столицi.*

Паралелi: Чубинський, Труды, II, Ст. 77—83: Про царевича дурна. Ст. 322—329. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. II. Ст. 55—61: Des Wasser des Lebens. T. III. Ст. 172—174. — Етнографiчний Збiрник. Т. I. Роздольський: Молодильна вода. Ст. Ст. 17—21 — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. I. Ст. 248—286. II. Ст. 64—67. — J. W. Wolf, Deutsche Hausmärchen. Ст. 54—64. — Аванасьевь, Народныя русскiя сказки. Т. II. Ст. 23—68: Сказка о молодцi-удальцi, молодильныхъ яблокахъ и живой водѣ. Т. IV. Ст. 196—202. — Худяковъ, Великорусскiя сказки. Т. II. Ч. 41. — Дѣдушкины прогулки. Москва. 1819: О Любимѣ царевичѣ. — Материалы для изученiя народноi словесности. Ст. 27—29. — Valavec, Narodne pripovjedke. Ст. 148—150. — Kulda, Moravske narodni pohadky a povesti. T. II. Ч. 33. — Schleicher, Litauische Märchen. Ст. 26—34. — Wisla. T. VII. Ст. 38—42: Ptak Caesarius. — F. S. Krauss, Sagen und Märchen der Südslaven. T. II. Ч. 34: Mit der Lüg im Mund, kommt mann

auf den Hund. — Во ѝ. Němsově, Národní báchorky a pověsti. T. II. Ст. 141—150: O třech bratřích. — Вук Стеф. Караджич, Српске народне приповијетке и заговетке. Ч. 62: У лажи су кратке поле.

## 14. Чудесний млинок, баранець і палиці.

Буў оден такой чоловік убогий, тьісний. Чуў вон за Хрїста, што ходить по-земли. Но, йде вон до Бóга просїти, оби му даў што йїсти, той сїгїнь лигїнь, бо маїи шесть дараб дїтї. Йде вон черес хашчю і там го зострїтїу чоловік оден. Звїдать го тот чоловік: Де ти йдеш?

Кáжи: Йду до Бóга.

Но, што ти йдеш до Бóга?

Іду просїти до Бóга, бо даў ми дьїтї на бїлú, оби даў їм йїсти, жїти Бó, кидь ми даў дьїтї.

Кáжи йомú тот чоловік: Не йди ти Бóга.

Вон кáжи: Та чомú бих ни йшоў до Бóга?

Кáжи йомú: Бо ни дóйдш до Бóга.

Но, чей ти знаш, кáжи, што йа ни дóйду до Бóга?

Кáжи: Верий сьа, чоловічи, бо ни дóйдш, а йди домó! кáжи.

То чогó сьа, кáжи, булú вертáти?

На, кáжи, сесь млинець, іди с сим млинцьом домó.

Кáжи вон: Шчо миньї іс сьóго млинцá? Йа млинцá ни будú йїсти. Ну, кáжи, сесь млинець, шчо йомú роскáжш, то буди молóти; будé з нóго сїпати сьа мукá бїла, хлїп пиченїй, шчо схóчш.

Айбо, кáжи, хлóпи, ти минé зрédеш, бо, кáжи, с сьóго нич ни буди.

Айбо, кáжи му сесь чоловік, обїсь ни повирїуў нїгде с сим млинцьом, та тогдї дóбри будé.

Айбó вон повирїуў с тим млинцьом до Мóника до кóрчми на вóч. Ну й там жїдови так говорїуў, йак прїйшоў, кáжи:

Пáни ориндáшу! Ци прїймити ньа на вóч?

Жид йомú еказáў: Айно, ў мени льúди ночьúють ўсе; йа вас, кáжи, унучьú. Но кий ви, сусьїдо, хóчити напóй, ци винó, ци сливовїцьу, ци йакїй пá-свїтї йи напóй, ў мени йи.

Но даў йомú вичїрьїу той жит, пїти і йїсти. Но Йван напїў сьа дўжи. Кáжи: Пáни ориндáшу! йи ў мени дорогїй портїк, бúтурьїа; тотó спрїячти ми ў зáмок. Йак йа ўстáну рáно, обїсьти ми ўдали, пáни ориндáшу.



Но, жид ў ночі, йак Іван спаў, пёшоў до комёри, до кльіти, ка́жи: Милі мліньцьу! — Жат шпиккульант відыў дорае шчо шчось такоїи дорогёйи; жид ўсе шпиккульёйи, шчо з Рўсина йак зйти. — Млинёць почьяў молоти. Жид ўвідыў, ож мёле млинёць і зрадуваў сьа. Ка́жи: Ай вай! — Бёжи мёй! по рўськи — ка́жи: Іван штінк, гой! Йак увідыў ож млинёць мёле, даў пёчоў другий млинёць справити на окó та́кій, обі Іван ни спёзнаў, шчо ни тот млинёць. Іван ўстаў раво, ка́жи: Пани ориндашу! Дайти ми фрішттик-обіх.

Пани сусьідо! — ўже й вён титул дайі Іванови — та ци ланно сьа спало ў сусьіди?

Та добри, пани ориндашу.

Но, йак Іван фрішчыкуваў, йде гет і ка́жи: Дайти ми млинёць, бо йду гет.

Но, сусьітко, дам йа чёсно; ту йи.

Но, Іван заплатиў за фрішчик і за вичірьёу красио.

Но, Івани! ка́жи жид; йак будетё йти другий раз у путі, до мёни прийдьіть і другий раз на пёч, бо і типёрь вам добри бўло.

Но, прийшоў Іван домó, жона́ ка́жи: Де ти, пйаніци, куда́ хóдиш? Дьіти з голоду пўхнуть!

Но, цить жоно, дасть Бё ланно.

Ілі прокля́та плантьёго, а шчо ми Бё дасть?

Но, цить, жоно дурна́; дорае хлы́ба усьа́кого дóста будё.

Іді, йди, на бідú собі дурну́; Бё ти ни вёрже хлын ничёний, готóвий.

Ну, ка́жи, милі мліньцьу!

Млинёць ни мёди: Іді, ка́жи, дурний стоўпи! Відиш, ка́жи, ци йа тобі ни казала, с то то́го ничь?

Вён сирдїтий ўзяў фёйсу, шчо сьа древо рўбать, посукаў млинёць і склаў на огёнь. Но, типёрь йа йду до Бóга; то йакійсь планьіта извіў минё іе путі. — А то буў Христóс, показуваў сьа йому́ чоловіком, а вён ни знаў, ош то Христóс. — Ну, йду, ка́жи, типёрька до Бóга, ни завёрни ми іе путі вїтко.

Ну, йде вён до Бóга сирід йидиу́ хашчы, там йому́ сьа появиль — опійать на другу рату́ тот чоловік. Де ти йдеш, чоловічи?

Ни звїдай нья, де йду.

Та повіш ми, повіш, де йдеш.

Та чёй ти ми да́шчо испомóжеш, ош ти повім?

А мо́жи ти испомóжу, ка́жи Христóс.

І йди, йди ти планьіто! ўже нья олён та́кій планьіта завирнуў. Но та шчо сьа домó будú виртати?

На барльчукá сегó, тот йому́ чоловік ка́ли, шчо го завёртать.

Вун ўзяў бараньчукá. Ну, й кажи, шчо е сим бараньчуком будў чивити ?

Ну, йди домѡ прѡсто, обѣсь нѣде ни повирнўў! — Но Христѡс знаў, ож вѡн до тѡго жѣда повѣрни, та вѣн го шчалуўи. Айбо вун ни знаў, шчо то Бѡ завѣртать ўсе йгоѡ. Но, удѡйшоў вун ут тѡго чоловѣка з бараньчуком гет далѣко, хѡчи знáти, шчо з нѡго будѣ. Кáжи : Трѣйасѣ сьа бараньцьу! — Почьалѡ з бараньцьа пáдати злѡго, сѣрѣбло і дорогѣ грѡшѣ. Ну, вѡн сьа зрáдуваў, шчо грѡшѣ падўть з бараньцьа. Ей, кáжи, Бѡжи мѡй! Йн ш чѡго ми житѣ типѣрь! Ну, йде вѡн, айбо го нѡч зайшла унѣат, де нучуваў у тѡго жѣда корчьмарьѣа. Ну, прѣйшоў вѡн там на нѣч до жѣда. Жѣд го спѡзнаў. Но, пáви сусѣдо, шчо ви хѡдите ?

Цѣ прѣймите шьа, пáни орѣндáшу, на нѣч ?

Но, сусѣтко, чѡмў бѣх ни прѣйаў ? Нучувáлисти ў ньа до типѣрь, та дѡбри булѡ.

Но, Івáн ўже ни прѡсьвѣт ѣѣсти, пѣти на вѣчѣрьѣу ; жѣтка знáйи самá, ож Івáнови трѣба дорогў вѣчѣрьѣу. І кáжи жѣтцьѣ жѣт : Дорогў вѣчѣрьѣу ладѣ, бо Івáн шчѡсь мáйи унѣат такѡйи!

Жѣтка зарѣзала кўрѣцьу Івáнови. Ай вѡй, кáжи, Бѡжи мѡй! Івáн штѣнк, гѡй. Ну, де будѣтѣ спáти, Івáни ?

Та, кáжи, пáни орѣндáшу, та фарадѡванѣй ѣйм чоловѣк, та ў пѡстѣли ми постѣльѣтѣ.

Но, сусѣтко, ѣа ўнучуўу ѣак хѡчити ; ў мѣни ѣ пáнѣ спльать.

Ў нѡчѣ жѣт сѣрьѣатаў бараньцьа тѡго до комѡри, замѡк. Уак Івáн лѣг спáти, жѣт пѡшоў до комѡри, кáжи : Трѣйасѣ сьа бараньцьу! Жѣд увѣдѣў, грѡшѣ падўть з бараньцьа. Жѣт сьа зрáдуваў дўжи. Ў нѡчѣ пѡшоў д вѡўчарѣм, за грѡшѣ купѣў дрўгого такѡго бараньцьа акурáтнѣи. Івáн ўстаў рáвнѣцко : Ей, кáжи, пáни орѣндáшу! Ушоў бѣх ѣа гет.

Та цѣ фрѣнчѣковáлибѣсьтѣ дáшчо Івáни ?

Та, кáжи, дáйти ми ѣйдѣн рѣмѣлик пáтѣнки дѡбрѡйѣ.

А шчи, сусѣдо, цѣ хѡчити ѣѣсти дáшчо дѡбрѡйѣ ?

Нѣтѣ ни гѡдин ѣйм, бо пѣрѣпѣў ѣйм сѡбѣ е нѡчѣ.

Ай жѣд ў нѡчѣ бараньцьа убмѣнѣаў Івáнови, ѣак увѣдѣў, шчо баранѣць такѣ грѡшѣ дорогѣ трѣйасѣ. Ну, кáжи, дáйти ми бараньцьа, йду домѡ.

Ну, пáти Івáни, та ѣдѣть сѡбѣ з Бѡгом домѡ. Та цѣ бўло вам лáнно ?

Ой бўло дѡбри.

Прѣйшоў Івáн домѡ з бараньцьѡм : Но, жѡно, дѡбри будѣ. Но жѡнá на нѡго хѡпѣла лѣскáль, шчо ним пѡнѣл загрѣбать сьа : Но, дурнѣй ти чоловѣчи, ѣа тубѣ ѡчи ўпѣчьу. Ни гáдаш ти за сѡвѣйѣми дѣтѣмѣ ѣни за мноў.



Но, цит жоно, до́бри дасть Бѳ; ўже ѿи до́бри.

Иѿ, та шчо ми будѣ до́бри? Аддика ѿи ѿиден баранець, възьѿм, та ни бѳди ничь бѳльше.

Но, ўсе ти минѿи ни віруѿиш жоно, лем типѣрь бѳди. Трьѿасѿ сѿа бараньцѳу! Дѳста типѣрь, жоно, грѳша ў нас бѳди.

Баранець ни трьѿасѣ сѿа, а ў двѿри ўтькати. Ну, вѳи сѿа рос-сѣрдиў на бараньцѳа: Там ѿись сѿа трьѿас на пѳли, колиѿ ѿшоў домѳ ут чоловіка ут тѳго! Айбо вѳи ни знаў, шчо ни Бѳ, а рахуваў, шчо чоловік. — Но жѳна на пѳго наплывѳла. Ти ўсе, кѳжи, дурнѿи! Вѳи сердитѿи ўхѳпѿи нѿиш, та зарѿзаў бараньцѳа, коли ни трьѿасѣ грѳшиѿ. Но, вари жоно, та раз будеме ѿѿсти з нѳго дѳста. Но типѣрь ѿак по-фришчиковѳли — голѳвнѿи дѳжи бѳли: — Но типѣрь ѿа ѿду до Бѳга; цѿть жоно, ни завѣрни нѿа нѿтко типѣрь.

Но, чоловічи! ни ѿди до Бѳга! тобѿ сѿа ни хѳчи робѿти, то ти лем хѳдиш так.

пде до Бѳга ўже дрѳгим путьѳм. Там ѿѳму сѿа чоловік уѿпѿать ѿѿвѿвѿть, а ўже дрѳгим ѳбразѳм, ѳбѿи ни спѳзнаваў ѿѳго, бо ўбѿиў би буў ѿѳго. Но, де ѿдеш, чоловічи, пѿтати сѿа ѿѳго?

пду до Бѳга.

Та шчо ѿдѣш до Бѳга?

Ни звѿдай нѿа, шчо до Бѳга, бо ўжем сердитѿи.

Но, та шчо ти? Повѿиш минѿи.

Та шчо ти будѳ казѿти? Та чѣй ти минѿи дѳшто спѳмѳжиш, али ти повѿм?

Но, ни ѿди ти до Бѳга, ни доѿдиш нѿгда.

Аѿно шчо будѳ робѿти? Даў ми Бѳ на бѿдѳ шѳстерѳ дѿтѿи, та шчо з нѿи будѳ робѿти?

Та ѿа тобѿ дам два бѿгарѿ, та ѿди домѳ с тим.

Та шчо? Кнѿи минѿи чѳрт з бѿгарѿў? Та цѿ будѳ ѿѿсти бѿгарѿ, ци шчо?

Та ѿди домѳ с сѿи бѿгарѿѿами, та бѳди добрѿ тобѿ.

Та ѿак тим бѿгарѿѳѳм нѿа?

пинѿѳму Бѿнѿкош, дрѳѳѳму Бѳѳош.

Ну ѿде вѳн дѳжѳ с тѿи бѿгарѿѿами. Приѿшоў д ѿинѿѳў кириѿци, стѳнни, ѿѿбо дѳжи фѿраллѳваний, на ѿинѿѳѿм пѳли. Но, дѳмать собѿ: Нѿѿѿу сѿа водѿ хотѣ лем, та спѳчѿну мѳто тѳѿ кѳло стѳннѿ. Позѿратѣ вун на ѳтѿ бѿгарѿ два, та дѳмать собѿ, шчо с тих бѿгарѿў бѳди. Кѳжи ѿинѿѳѳму і дрѳѳѳму: Бѿнѿкош, Бѳѳош рѳшай сѿа!

Бѿгарѿ рѳшили сѿа, ѿѿили ѿѳго бѿти тѳкоѿ самѳго. Вѳн дѳжи ѿѳѿкати, бѿгарѿ бѿуть го. І так бѿють, шчо ни звѿѿи сам, шчо чинѿти. Но, дѳмать вѳн собѿ, та повѿи ѳбѿи стѳли нѿа бѿти, бо ўже ми бѿдѳ! Но, ѿи

Ў мени зла жона то вольму сы бігари с собоў; коли сьа будэ вадити зо мноў, та бігарьёю роскажу, най бйуть. Но ідэ вон с тими бігарьёями, та дўжи хворий, побігний. Прийшоў вон на воч упйаць до того жйда, шю почуваў ў нбого ўже двіци, на трэтьу рату. Но, жид го скоро прийаў на нвуч і привідаў сьа жидови: Йак сьа, пани орндашу, майти?

Добри сла' Боу; шчо ви лыпши кажити сусідо?

Ну, уже Іванови ни побагаць таку богату вичерью, бо ўже нбывашчо. Айбо жит собі дўмать, ож Іван такой такой богатий ги й буў. Ну, даў му вичерью файну дўжи і пйти му даў, бо жит сьа надыйаў, шчо ў нбого упйаць шчось такойи йи. Но, кажи, Іван жидови, сусідо! Спрйячти ми сесы два бігари.

Шчо то Івани за бігари? Йак йим мнѣ?

Йиниому Бинькош, другому Ботош.

Іван лых собі спати; ў ночі жит пшоў, оббйи ж житкоў; кажи жид: Бинькош, Ботош рўшай сьа!

Ей Божи! Коли імйли бігари бйти жйда й житку, оббйх! Ревуть жиды дўжи: айбо Іван чўйи, айбо ни ўстайи, бо чинить сьа, ош спить. Жиды дўжи ривуть, бо бідэ йим. Жидоўскы дьти прибгли д Іванови: Івани! ўставайти, бо ваны бігари маму, тата побйли дўжи. Ну, Іван ни ўстайи скоро, чинить сьа, ож дўжи спить.

Ваш і млинець, ваш і баранець, дайи татэ; беріть собі, таї йдыть гегь.

Іван собі подўмаў: Ай коли туй мй млинець і баранець, дам пёки, най вас бйуть.

Надбгли упйаць жиды: Беріть собі, Івани, млинець і бараньца. Іван пшоў, ўзяў млинець і бараньца: Ну, слава Боу! Типерь вйджьу, ош то буў Бё, коли мнне завиртаў, а йа ўсе гадаў, шчо чоловік прбстий. Ну, типерь йи мнны ш чого жыти, бо йи млинець і баранець, будэ гроша доста і шчо згадау йинним слэвом. І бігари ўзяў собі на пэмч. Но, типерь йду домё. Прийшоў домё: Но жоно! типерь добри будэ.

Ой гиркэ твої добри.

Но, типерь стили скатирть на зэмлю. Но, млиньцу, мелі. Імйи з млиньца падати мўка, хлыб готёвий пичёний, ни трэба му й печі; Бё му так даў. Жона і дьти імйли сьа рацовати дўжи. — Но, типерь, бараньцу, трыасі сьа! Грошы імйли падати. Дьти збйрауть собі, радують сьа, пйуть, ййдыаць собі, жнуть собі. Но і твёрдо Іван пуд нывёлкыи рокамы убогатыў і так убогатыў, шчо близь у другём валалы, варошу — йакби ў Свальаві — царь буў і зазваў присьвітлого пярёна до себы на гостыну. Загнаў за нйми іноша свёго, посёл, обй прийшоў



присвѣтлий царь на гостину. Присвѣтлий царь почу́доваў сьа, шчо то за йидѣн Рўсин прѣстий клїчи минѣ на гостину до сѣби! Ну й за то прийшоў до нѣго царь у гостину іє царїцьоў йиннакѣво; та скѣлька катўн ўзьаў с сѣбоў, бо присвѣтлий царь сам нїгдѣ ни хѣдить. Прийшоў на гостину і твѣрдо ўпало царєви дїўно, шчо так Іван убогатыў. Ну і вони сьа зачали гѣстити. І йак сьа погѣстили, звїдять царь Івана: Йак тобі Бѣ даў снѣє іміїни такоїи?

Но, йа присвѣтлий царьїю, накажу йим, йак мїны Бѣ даў. Йа буў дўжи убогий, тїсний; ходїў йим до Бѣга, та Бѣ мїны даў йидѣн млинець і йинвого бараньчука.

Та шчо то у теби Івани за бараньчук такїй йи, шчо тобі грѣшї дайї? Най йа вїджу. Анў ти роскажї тѣму бараньчуковї, най сьа траєє, ци праўду ти кажїш, Івани.

Ну й бараньчук іміў сьа трьїастї грѣшми. Царь сьа твѣрдо подивуваў. Думать собї, йак уд Івана того бараньчука ўзьатї. Ну, й кажи присвѣтлий царь: Івани! позїч того бараньчука на два мїсѣацї.

Іван кажи: Йа бизѣўно бизуу присвѣтлому царєви позичити. Іван позичїў царєви. Но, й присвѣтлий царь так сьа ўгостїў і ўзьаў бараньцьа, прийшоў домо ў свѣй дѣм. Чѣкать Іван йидѣн мїсѣаць і дрўгий пѣвш тўрмїну, оби царь уддаў бараньцьа. Айбо царь ни хѣчи ўже удатї бараньцьа. Іван сьа твѣрдо погнїваў на присвѣтлого царьїа. Но, чѣкать Іван, а царь йому пїши, ож ни дасть бараньцьа. Іван пїше царєви, шчо йде с царьїом на бїтку, на воїну, кидь ни дайї бараньцьа. І царь сьа засьмїяў не того, шчо з ним гѣдни йидѣн прѣстий цївїль на бїтку йти, ѣжби й йакїй, кидь вѣн царьїом ни йи; с царьїом ни гѣдни нїтко на бїтку — і царь так казаў: Йак вѣн гѣдни сьа ізо мноў бїти? Ни майї ни катўн, ани фѣдьбїру пїйякого. Ну вѣн за отѣ писаў до присвѣтлого царьїа, на котрїй дѣнь собї тўрмїн ўдали, шчо йде на бїтку с присвѣтлим царьїом. Но і царь казаў, жи йде, кидь го кортїть; шчо вѣн гѣдни зѣ мноў? І прийшли на йинво пѣли на бїтку. Царь даскѣлька катўн ўзьаў собї, маленцько, бо звїйи, ож ў Йивана ни йи пїйяких катўн. На тоту бїтку йде присвѣтла царїцьа позирати шчо тотѣ за бїтка будѣ, шчо царь сьа будѣ бїти с прѣстим Рўсином, Йиваном. Но і стали сьа бїти. Царь позирать, де Івановї катўни вать шчо, а Іван прийшоў не тїми двома бїгарьїами. Но, і грубїть ставати на бїтку. Іван стаў і кажи: Бїнькош, Бѣтош рўшай сьа. А царь сьа с того смїйи. Бїнькош, Бѣтош царьїа збїў. Тодї присвѣтлий царь даў глїєх мир із Іваном, помирїли сьа. І даў йому бараньцьа, Іванови. Твѣрдо сьа посьудоваў, шчо то бїгарї самї бїлї, та избїли царьскїх катўн. Но, й тодї, йак сьа помирїли, гостину заклали прївїлику: йїсти, пїти, шчо

лем на-світї душá багла і великі музиканти прикрасно гулі там на молотчбáк.

І йа там ішоў із дорóги, а дужим буў голóднн, та повірнў там увідыти лем, йакá гостїна там. Айбо там йа ўвідыў пїуть, сьпївауть і гудуть краснó. Айбо минї ни до гудї, бо йа голóднн, йа бих пїў. Но там інош увідыў минé і даў минї фляшкy горїўкн — пáлннкн по нáшому — і даў минї йїсти, пїти дóста, шчом хотїў, бо царьскá гостїна бўла. Йшоў йндén наш чоловїк, почьуў, шчо там гудуть і повірнў там і ўвідыў минé, кáжн: Хлóпн Мїгáльу! анў кáжн, — йа пїў мнѣсá — дай минї йннў цнглѣвнкy мнѣсá; тн буйáйшн собї нá-світї, а йа голóднн. Айбо йа пїáннн буў дужн, таї йак йнн давáў, та мнтáў йнн ў ньóго і вэр йнн ў нóгу му ў кóсточкy, та улáрнў йнн го мнѣсóм, та оцетáў сѣа хрóмнн і пóшоў. Йа вїдїў, ож до дóму нн гóднн йнн нóтї, та пóшоў йнн іт прнсьвїтлому цáрьювн і кáжн: Прнсьвїтлнй цáрьїу! нáй мн дадуть конѣá! І прнсьвїтлнй цáрь рóскáзáў іношовн свóму і інош даў минї конѣá. Но то конь такий буў, шчо стáп буў нс солóмн, нóгн булї с стнбѣльá, пугкóвн с крїцї, сїднк з вóску буў, стрїмннá з лїчѣá. І йа тогдї дужн парáдно сѣў нá конѣá і запáлнў собї йндén швáблнк таї йнпн ўчэр йнн ў нoгáвнцїу, таї хочьу курїтн. Голóўкá ш швáблнкá пїрслá, конь сѣа імнў і згорїў. Йа стáў тá-кóй, таї прнйшоў дómó пóшнн, таї нн мáу конѣá зá отó і ннєсь.

*Зап. в мартї, 1896, від Михайла Фотула в Стрпїї, Бергескóй столнцї.*

Паралелї: Чубннскїй, Труды, II Ст. 344—350. — Про чоло-вїкá, шчо Бог йому подаровав столнк, козу і бубончнкн. Ст. 350—352. — Про скрнвнкy, скатерть, барáвн і рогá, шчо Бог дав убогóму чоловїкy. Ст. 354. Золотáя торбá. — Grimm, Kinder- und Hausmárehen. T. I. Ст. 167—178: Tischchen deck dich, Goldesel und Knüppel aus dem Sack. T. III. Ст. 65—66. — Тамже, T. I. Ст. 246—252: Der Ranzen, das Hütlein und das Hörnlein. T. III. Ст. 88—92 — G. Basile, Pentamerone. I. (1). Dell huergo. — Аванасьвѣ, Народнїя русскїя сказкн. T. II. Ст. 106—114. Ч. 108—109: Конь, скатерть і рожокъ. Двое изъ сумы. T. IV. Ст. 213—232. — Собранїе старнннхъ русскнхъ сказокъ. Москвá. 1830: О старнкѣ л сынѣ его журавлѣ. — Худяковъ, Великорусскїя сказкн. T. II. Ч. 48—49. — Костомаровъ, Слãвннскáя мѣологїя. Ст. III. — Молоднкъ. 1843 р. T. II. Ст. 129. — Norwãgische Volksmárehen, T. I. Ч. 7, 19, 24 і 27: Soria-Moria-Schloss. T. II. Ч. 8, 11 і 20. — Wolf, Zeitschrift für deutsche Mythologie. T. I. Ст. 311. — Вук Карáджнч, Српске прнповїетке. Ст. 72. Ч. 10. — Schleicher, Litauische Márehen. Ст. 105—108. — Матерїалы для взученїя народнóй словесностн. Ст. 18—20. — Valavec, Narodne prїpovjedke. Ст. 171—174. — Malý, Biblioteka zabavneho čtenї. T.



XII. Ст. 39—46. — Gliński, Bajarz polski. T. I. Ст. 243—254. T. IV. Ст. 117—133. — Рудченко, Народныя южнорусскія сказки. Т. II. Ст. 125—139 Ч. 31—32. — Боричевскій, Слав. народн. рассказы. Ст. 131: Бездольный. — Боричевскій, Повѣсти и преданія народ. славянскаго племени. Ст. 117: Подарокъ чародѣя. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. T. I. 43. — Schott, Walachische Märchen. Ч. 20. Die drei Wundergaben. — Stier, Ungarische Volksmärchen. Ст. 54 — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen Ч. I. Ст. 335—339: Zaubergerte, Goldesel, Knüppelchen schlägt zu. — Schneller, Märchen und Sagen aus Wälschtirol. Ч. 15. — Zingerle, Kinder- und Hausmärchen aus Tirol. T. II. 185 — Baring-Gould, Notes on the Folk Lore of the Northern Counties of England and the Borders. Ч. 7. — Arnason, Islenskar Þjóðsögur og Æfintýri T. II. 491. — Vernaleken, Oesterreichische Kinder- und Hausmärchen. Ч. 11. — Lootens, Onde Kindervertelsels in den Brugschen Tongval. Ст. 9. — Waldau, Böhmisches Märchenbuch Ст. 41. — Strackerjan, Aberglaube u. Sagen a. d. Herzogthum Oldenburg. T. II. 312. — Caballero, Cuentos y Poesías populares andaluces. Ст. 46. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 122: O chłopie, co chodził szukać wiatru i dostał od niego obrus, kozę i kije samobije. — Kolberg, Lud T. XIV. 26, 29, 107. — Chelchowski, Pow. i opow. lud. z okolic Przasnysza. T. I. 168 — Zbiór wiad. do antrop. kraj. T. V. Від. 3. Ст. 234. Ч. 39. — T. XV. Від. 3. Ст. 27. — Мэнжура, Сказки. 74—76: Стлычкѣ, баранчикѣ та кыб. — Ивавицкій, Мат. по этногр. Волгодской губ. Ст. 188. Ч. 14. — Ровинскій, Русск. нар. карт. T. IV. 181. — Listy filologicke. 1889, 380. — P. Dobšinský, Prostonárodní slovánské povesti. Кн. I. Ст. 17—31. Mlynček. Кн. III. Ст. 57—64: Na Boha s kyjom. — Kolberg, Lud. Kujawy. I. Ст. 112—115. Ч. I. — Wójcicki, Klechdy, staroż. pod. i powieści ludowe. Ч. III. Ст. 147—148. — Chelchowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza. Ч. I. Ст. 166—170: Kijku powstań.

## 15. Чудесний столик, жо́ва і палиця.

Сьмі́ўт сьа гáзди на тьіснѣм чолові́ку, а ни зна́ўт, шчо будѣ іє тьіснѣ́го чолові́ка. — Бу́ў йидѣн тьіснѣ́й Іва́н. А бу́ло ў ньѣ́го мно́го дьі́ті. У́пáли тьіснѣ́ годі́. Бу́ў ў ньѣ́го йидѣн мѣсель віса́. І пішлá ж жонѣ́ ў йиннѣ́ кѣ́пань прикѣ́повати.

Кáжи жонá: Чолові́че, не сьйі́ме, ай змелѣ́м, та най дьі́ті засѣ́р-баут чирѣ́, колі́ такій тьіснѣ́й час.

Кáжи Іва́н: Не говори́, ни зна́иш, шчо є́ то́го Бі́г дасѣ́ть!

Пѣ́чали сьйі́ати. Посьйі́аў Іва́н — а онá пішлá до́мі — а ві́тер такій завйі́аў, шчо ўшйткйі́ овѣ́с забрáў; а він пѣ́чаў лáати. При́йде до́мі, та йа́ў жоннѣ́ казáти: Жо́но! ві́тер завйі́аў овѣ́с уд мѣ́ни.

А жонá кáжи: Казáла́м то́бі і́змелѣ́м і́ дьі́ті пере́будут йидѣ́н де́нь.

А Ів́ан ка́жи: Цит жо́но, йа іду́ до вітра і буду́ його́ правоти́ти. —  
 Ўзаў сьа Ів́ан і пішоў. Іде́ за два го́ди, ни мо́жи вітра́ найті́. І вийде́  
 на йинну́ полонину́, а там жид д́ужи бога́тний. Ка́жи жид: Іва́не, а де  
 ти іде́ш?

Іду́ вітра́ правоти́ти.

А жид ка́жи: Дурний Р́усьне, а де ти вітра́ найдеш? Мо́жеш туй  
 сёйі но́чи спа́ти.

І Ів́ан переспаў. Ра́но ўстаў і по́чаў і́ти, а жид ка́жи: Іва́не, йак  
 будеш ві́тти і́ти, поверні́ до ме́ни.

І Ів́ан пішоў і стрі́тит йинну́ дыўку пелеха́ту. І ка́жи дыўка: Де  
 йдеш чо́ловіче?

Іду́ вітра́ правоти́ти.

А за шчо? ка́жи дыўка.

Ўзаў уд на́а і́цьу віса́.

А дыўка ка́жи: Ни най́деш вітра, бо ві́тер да́леко; ві́тер мій брат.  
 Іди́ ви́цьцьі у ге́нь тоту́ гору́, а ў туй горі́ йи йиде́н ка́мінь. Та йди́  
 сьа мо́льачи, та за́ти мо́лі сьа, за́ки сьа ка́мінь ни ўтво́рит.

Іде́ мо́льачи сьа і прійде́ іт то́му ка́меню і стаў сьа мо́літи. А  
 ка́мінь ни ўтва́рйя́т сьа. Га́дат со́бі Ів́ан: Ни будэ́ іс то́го нич, шчо  
 мнйі́ дыўка ка́зала. А да́ле со́бі погадаў: Буду́ сьа мо́літи! Тай мо́літ  
 сьа. Тай раз ка́мінь сьа утво́рит, а ві́тер сиді́т цу́равий у ті́м ка́мени  
 та по́шыват сьа. І ка́жи ві́тер: Шчо́сь прійшоў Іва́не?

А Ів́ан ка́жи: Татъ ци́ ти ни зна́иш, шчо́сь уд на́а узьаў?

А ві́тер ка́жи: Йа ни зна́у.

Ўзаўісь унь на́а овес, та дай́ ми.

А ві́теръ ка́жи: На сесь сто́лик, та будеш ме́не спо́мина́ти. Ко́лі  
 хо́чеш і́сьти, ка́жи: Сто́лику! типе́рь мнйі́ дай і́сьти доро́гу стра́ву.

А Ів́ан ни хо́чи; ка́жи: Ни хо́чу нич, додай́ ми мій овес.

А ві́тер ка́жи: Бері́ со́бі, Іва́не, сто́лик і ма́нш іш чо́го жы́ти! —  
 Ів́ан сто́лик узьаў і пішоў со́бі гет. Прійде́ ід жи́дови і пове́рне до  
 жи́да. А жид ка́жи: Іва́не! ци до́брись ходи́ш?

До́бри. Даў́ ми ві́тер сто́лик і ка́заў, ож будэ́ мнйі́ на мій жи́во́т,  
 бо сесь сто́лик, ко́лі йо́му буду́ ка́зати: Сто́лику, оби́ бу́ло мнйі́ туйки,  
 шчо хо́чу і́сьти і будэ́.

А жид ка́жи: Ану́ ка́жи Іва́не.

І Ів́ан йак повиў, так сьа ста́ло.

І жид ка́жи: Іва́не, ти туй! — Даў́ йо́му пуга́рь па́ленки д́уже  
 до́бройі, Іва́сь успуў. А жит со́бі узьаў тот Іва́нйі́ сто́лик, а йо́му ў но́чи  
 іспра́виў д́ругий. Уста́не Ів́ан, ўзаў сто́лик, несэ́. Прійесе́ до́мі. При-



не́се до хищ, по́зірат, а дьіти лежа́т по́-земли із го́лоду. Ка́жи жона́: Каза́лам ти, ни ході́ нику́да, а ти сьа узя́ў за в'тром та хо́диш.

Ка́жи Іва́н: Цит, жо́но, ану́ш шчо ми́нї вітер даў. Ка́жи Іва́н: Сто́лику, ісьти ми́нї туйки най бу́де! По і́рат Іва́н, а онó ісьти ни йи. Ста́не, посу́че, ве́рже на оге́нь, озьме́ на сьа міх, іде́ на́зат правоті́ти ві́тра. А жона́ дуже́ реве́. Ка́жи жона́: Чолові́чд, ни ході́ нику́да, а йди́м заробі́ти на гир мукі́, бо дьіти умру́т із го́лоду.

А Іва́н дуже́ вітрови́ лан. І пішоў. Іде́, прій́де на́зад до то́го жи́да. Ка́жи жид: Да́й Бо́же: Іва́не, здо́рбу́ля. Йак сьа ма́иш?

Ка́жи Іва́н: До́бри. Віди́ш, ож ма́у сьа ла́нно, коли́ нич у міху́ ни несú.

Ка́жи жит: Спи́ туй. Даў йому́ па́ленки і звьі́дат: Де йдеш?

Іду́ ві́тра правоті́ти.

Ка́жи жит: Поверні́ до ме́ни, йак бу́деш ві́тті іті́.

Прій́де Іва́н до ві́тра і ка́жи: Да́й ми мій і́стинний овес!

А ві́тер узя́ме біга́рь, ко́й по́чане Іва́на бі́ти! І ка́жи му: Йа ни ві́яў лишé на твій овес, ай йа ві́у на ўшítкий сьвіт! Та на атцесу́ козу́, шчо бу́де грóшми срáти. Та на атцесу́ прут і бий у хребéт і на́лати ша́нку і бу́де ўсе ша́пка поўна.

І Іва́н іде́ до́мі. Прій́де до жи́да, ка́жи жид: Іва́не, йакне́с хо́диў?

До́бри.

Шчо ти даў ві́тер?

Даў ми песьу́ козу́, та бу́де цесьа́ коза́ грóшми срáти.

А жид ни ві́руи. Ка́жи жит: А де ти, дурний Іва́не, то́то чуў, обі́ коза́ грóшми ср...

Но Іва́н узя́ме прут, ка́жи: Жи́де, дерш ша́нку! Ўда́рит козу́ у хребéт. Йа́ко́й ўда́риў і ка́жи: Козó, ср... грóшми. І поўна ша́нка. І жит то́гди́ ка́жи: Спи́ туй Іва́не.

Іва́н ка́жи: Най бу́де. А жид узя́ме со́бі то́ту козу́, а Іва́нови даў дру́гу. Уста́не Іва́н ра́но і узя́ме козу́ на пле́і і несé. При́весе до́мі, а дьіти із го́лоду попу́хли, а жона́ реве́ і ка́жи: Чо ові́че! ни ході́ за́дарь по́-сьвіту.

Ка́жи жоні́: Іди́ жо́но, та дерш плат, а йа бу́ду козу́ бі́ти і бу́де ў нас до́ста грóши́й.

Ўляў козу́, бий, а онó грóши́й ни йи, бо жид козу́ омні́яў. І то́гди́ козу́ за́ри́же і ка́жи жоні́: Іду́ шче, хло́не, до ві́тра.

А льу́де, га́зди сьміу́т сьа. Кажут: Ни ма́и ро́бóту бі́танга, та хо́дит за́дарь!

Пішоў на́зад до ві́тра. І прій́де до то́го жи́да; ка́жи жид: Іва́не, ци до́бри ти хо́диш?

Тать ти ни відш, жиде, йакій йа хожу одытшй.

Та де йдеш?

Идú до вiтра.

Кáжи жид: Дурийй Iвáне ни ходi.

Ишчi раз идú; та ни будú нич уд ньóго брáти, най ми дасьт мii овес.

А жид кáжи: Йак будеш вiтти iтi, поверни до мени, коли ми сьа узнáли.

Iвáн устáу рáно i пiшóу. Прийде до вiтра. Ишчi Iвáн ни дiйшóу, а вiтер вихонiу сьа iз бiгáрьйóм i пóчáу Iвáна бiти. Кáжи: На шчо ти Iвáне повёрташ до жидá? Шчось прийшóу?

Кáжи Iвáн: Дáй ми мii овес.

Кáжи вiтер: Ни дам, ай на атцесь бiгáрь, та йак му роскáжеш, так будé цесь бiгáрь чинiти.

I Iвáн уд вiтра пiшóу, а бiгáрь пéред Iвáна. Прийшóу Iвáн до жидá, а бiгáрь ўже сьа завiсиу на клинóк, та мáхат собóу на сьтiнi; дўже би бiгáрь жидá биу, коби Iвáн дáшчо му казáу. Кáжи Iвáн: Жиде, дáй ми стóлик.

А жид кáжи: Но, йакiй стóлик?

Тать тот, шчось унь ньá узьáу.

Жид ни дáй.

Кáжи Iвáн: Бiгáрьйу, бий жидá. — А бiгáрь пóчáу дўже жидá бiти. Жид реве: Ай вай Iвáне, берi собi стóлик.

I Iвáн кáжи: Будé бiгáрьйу! — I узьмé собi стóлик. Кáжи Iвáн: Ишчé ми дáй тоту козу, шчось унь ньá узьáу, шчо тоби грiшми ср... А жид ни дáй. Кáжи Iвáн: Бiгáрьйу, бий чiтáво, обi му бородá утнáла.

Бiгáрь бii, а жид реве. I кáжи жид: Берi собi Iвáне козу.

I Iвáн козу узьмé, а бiгáрь бii. Кáжи жит: Шчо ти трéба?

Кáжи Iвáн: Дáй ми грóши, шчо ти козá до тинерь ....

I стау бiгáрь бiти. Вiдау сьа Iвáн, iдé. Прийде домi, дўже дьiти пону́хли iз гóлоду, тaй жонá ону́хла. Прийде Iвáн iт стóликови, потрйiасé стóлом, кáжи: Стóлику! обi ми ту бúло iсьти! I так сьа стáло. I дьiти iи. I тогди кáжи Iвáн: Мольiт сьа Бóгу!

I дьiти стáли нáкольiнки i мольат сьа дўже.

Кáжи Iвáн: Слáва тоби Бóже, шчось нас насчiу! — Грóши дóста у Iвáна, iсьти ии, робiти ни трéба нич. — Айбо гáзди тотi, шчо казáли, ож Iвáн бiгáнта i йали казáти: Iвáн десь холiу i розбиу десь грóши, та сут у ньóго. Кáжи бирiу: Йа чуу, шчо ў Iвáна йи такá козá, шчо грiшми ..... Пiшут на мiнiстерйу, обi вийшли панi позирáти.



Вийшли пані, кажуть: Іване, ми чули, що ў тебе така коза, що грішми ер...

Іван кажи: Ідѣй на горід мѣжи кози, та здрїть, кить тоті праўда, та бирїть собі.

Позираўт, ни йи. А тоті, шчо му даў вітер, лежїть собі на печї. Прийдут на право. Ідѣ Іван до хиш, а гайдўки поїяжукт Івана, а Іван кажи: Дайти ми поки, бо йа ниц ни доўжен! — Тай бїгáрь із ним. — Кажи бїгарѣви: Бїгáрьйу, бий! А бїгáрь бий. Доти сьа Іван правотиў, шчо дочуў сьа і царь. Кажи царь: Іване! чуўим шчо ў тебе такий бїгáрь йи, шчо самїй бий. Та пої ти на воїну.

А Іван кажи: Ідў, лишѣ ми утпнїшїть, де будѣ.

І Іван забраў сьа і пішоў, та сьїў собі ў йинного дўба, тай бїгáрь коло нього. Прийдѣ царь із вóськом на по́ле, а Івана ни йи. А Іван роскажи: Бїгáрьйу, бий, шчо лиш вїднш.

Ни вїднть царь ниц, лишѣ бїгáрь. Кажи царь: Бóже, согрїшїйим, ни вїжу і ни знáу, шчо дїу. Дарўй ньа животом.

Тай раз вїйдѣ Іван із дуплѣа: Ци ти тоті, Іване, минѣ бийш?

Йа.

Ни ўбий хоть минѣ; на тебе передаў царїство! І царь передаў на Івана.

*Зап. в цвїтнї, 1896, від Михайла Нодя, в Кушнїци, Мараморської столицї.*

Паралелї: Vybrané báje a pověsti národní, vyd. K. J. Erben, Ст. 53—57: Čtvero větrů. — Roman Zawiliński, Z powieści i pieśni górali beskidowych. Ст. 67—74: O parobku, co ostal dziedzicem.

## 16. Про барана, порток і палицю, що Бог дарував чоловікови.

Йидѣн гáзда жонў биў, бо ничесна б́ула. Йак вун росказуваў, так уна ни робїла. Уна його лала: Бог би тобі за мѣни заплатїў, йакїнь ньа обїйў! Дўжи ун йий много раз биў, а уна му лала, жибї му Бог заплатїў. Вун буў сердѣчний чоловік: Ідў йа до Бóга за плацоў!

Ідѣ на дрўгий валал — а вун там маў кума. Де ви йдетѣ, куми? До Бóга за плацоў.

Бутьте такі дóбри, куми, йак будетѣ йти назад, обїсьте зайшли до мѣни, табїсьте ми повїли, ци заплатїў вам Бух.

Пройшоў на трѣтїй валал, зустрїтїў чоловіка. Звїдуїи са чоловік тот: Де ви йдетѣ?

Ун повіў: Ідú до Бóга за плацоў.

Та шчось Бóгови дэброй учиниў, шчóби ти Бог заплаціў?

Усё жонú биў, та дúмаў, жи жонá пúдло рóбити; а унá мннй по-  
вídать, жиби ми Бог заплаціў.

Тот чоловік, шчо го зустрiтiў на путi, признаў са: тадь йа Бох;  
та дам ти йндвóго баранá, шчо будé дукáтами с.... А кормiти го нiгда  
ни трéба. Даў йомú Бог баранá i росказаў, жиби баран с... про чоловіка  
дукáтами: Кидь жонá завонiть, та шчи биї, та шчи, та шчи дустáннш  
од Бóга плацу.

Рáдуи са чоловік: дóбрый Бог; даў такú плану, шчо нiхто такú  
на свiтi нн дасть! Ишоў домú з баранóм, нýс дукáти, шчо му баран  
нас... Зайшоў до кúма, йакú му Бог плацу даў.

Ци добрiсьте ходiли, кúми?

Барс, кúми, добрi.

Дустáлисьте плацу?

Дустаў.

Зайдiте, кúми, до хiжi, мáло са погóстиме! Приньус кум двi гáўби  
нáтинки, зладiў йiсти, добрi кúма погóстити; баранá т столóви приўйá-  
зáли. Кум са ниниў, тот шчо його баран, повídать на баранá: С.... ба-  
ранi дукáтами. Баран хвостóм потрiйáс, дукáти нападáли: Зазбирай собi,  
кúми, за дóбру гостiну! Сам лух спáти. Кум спить, тот шчо гостiну  
ладiў, рáдить са от свóйi жонi i свóйого сiна: Ци йи то ў нас такiй  
баран, лóсний чóрний, йак i тот?

Повiў йогé син: Ой муї нáньу, такóго лóсного майнме.

Идi, сiне, та ўвéдь до хнш! Свóйого iт столóви приўйáзáш, а кú-  
мового до суеика сховáли. Кум са проийáньчиў, узáў баранá за мотузóк  
i видé. Приўйўў домú: Ци вiтшш, жóно, даў ми Бог баранá, шчо дукá-  
тами с.... Баран стаў, ночáў бобiрками с.... А шчо му са, жóно,  
стáло?

Повiла жонá: I тот Бох такiй, шчо ти з мени тiло йш, та шче  
ти за тотó плацу даў.

Тот са погниваў, имiў баранá i зарiзаў: Жóно, вар, будемé йiсти!  
— Йак баранá звiли, жонá гáзду погнивала. Повiў гáзда: Найiўим са  
дарéмного мiйаса, шчи тьа гúрши будú бити. Ун жонú биў, жонá лáла,  
жеби му Бог заплаціў. Идé гáзда до Бóга за плацоў. Пришóў на дрú-  
гой селó до свóйого кúма. Привiтáў кум кúма: Де ви йдете, кúмику?

До Бóга за плацоў.

Йак будетé йти нáзат, прóшу вас, бiсьте зайшли повiсти, ци ду-  
стáните уд Бóга плацу.

Пушоў вун на трéгiй валáл. Зустрiтiў го чоловік: Де ви йдетé?

До Бóга за плацоў.



За шчо?

Шчо жонў биў, та ми лаїи, жеби ми Бог заплатаў.

Даў му Бох такій порток: кидь ним стул закрыйи, жиби маў на столы готовой йдло: Йісти і піти; бо коли жонў погнывать, ни хочи жонá йісти ладити. — Узбаў порток од Бóга і нисе домў. Зайшоў до свóйого кúма, красны го кум привітаў: Шчо там кúми? Ци дустáлисте од Бóга плацу?

Положили тот порток, котрый буў од Бóга, на стул, повідáуть кумови: киби лем са, кúми, сиравило на столы мно́го йісти і пáленки, жеби бóло шчо піти. — Даў Бох то ўшítкой. Йідьáть і пйуть. Тот кум шчо хйжа йогó, дўжи сьогó сйлуий піти: Ни санўйте, кúми, ванййте са! Кум са ўниў, лух спáти. Йак учўли кумá с кúмом, жи кум спить, почали са рáдити: Цибисьме с кúмом на тот порток ни поминьáли? Пушлá кумá до комóри, принёсла свуй, изложили ў йидно: то йиднакі, такі йак йидён! Тот, шчо вид Бóга, та сховáли, свуй на стул покáли. Кум са вйснаў, узбаў порток пуг плечé, пушоў домў. Прийдé домў: Обйсь жóно знáла, жи ми Бог заплатаў. Даў ми такій порток, шчо ўже ни трéба нам йісти ладити, лем порток на стул простёрти, та са самóй сотвориць йісти і піти. Прустёрли порток на стул: Но сотворь са йісти! Порток стоить, айбо са вич ни сотвориць, áни йісти, áни піти. Погнываў са гáзда, узбаў порток, подёр на фáлатьа: Ньай с тьа будўть унўчи, а йа йду наза́д до Бóга за плацоў. Зайшоў на дрўгой силó до кúма: Де ви йдетé, муй льубий кúми?

Йа йду до Бóга за плацоў. Даў ми барáна, шчо дукáтами с..., даў ми порток, шчо казаў, жи ни трéба лем на стул полóжити, та буди готовой йісти і піти..

Йак будéте йти наза́д, кúми, прóшу вас, зайдіте до мéни, бйсьте ми повйли, ци дасть вам Бог дашчó.

Пушоў уд кúма до Бóга, найшоў човóвика: Де ви йдетé?

Йа йду до Бóга за плацоў.

Та ни даў вам Бог плацу? барáна тако́го, шчо дукáтами с., порток такий, шчо са на ньум самóй сотвориць йісти й піти.

А ун утновйў: бар-án такий, шчо бйрками с., та йа зарйзаў, та звйў.

А порток десь задьйў?

Прикрйўйим ним стул, ни сотворило са на ньум вич; йа пудáў на онўчи.

На тоби йиднў пáлицу, áли бис йуй нйгда ни гварйў, жи унá фáйна, бо будé бйти самá.

Одобраў патицу, ідэ за путьоў: Ни позвідуваўним са Бóга, йак йуй росказовати. Вернуў са ід Бóгови, циби йуй росказаў, жебі дакого біла.

Йуй росказовати ни трéба, лем йуй трéба росказа́ти, жебі стої́ала. Ўзваў палицу і неси до́му. Зайшоў з ньоў до кума: Ци даў вам, кумику, Бог дашчо?

Ужé ми, куми, ни даў нич, лем йидну́ палицу.

Увойди́ ти, куми, до хш.

Приньусе кум палички, бо ўже маў дукати. Силуйи кума пíti: Напййти са куми! Кум нароком са ўпиў, бо ўже так хотыў. Кидь поминьвали барана і портóк, ньай поминьауть і палицу! Льух кум спати. Уни са радвать, син із утцóм: Ци ни йи ў нас така цинильна палица?

Син повідать: Йи. І ўнусе. Зложили двi ў йидно, йиднакі, такі, йак йидна́. Скóро кума хóпила палицу ховати, а тоту́ лишила у хижі кумови. Вийшла до кохóри, обзирать йий кóло свiчки, указуи гáздови. Повиў гáзда: Али то фáйна! Тотá почалá бiти. Уна́ на ньóго скричáта, жонá йогó: Гвáриў йись, жи фáйна, а уна́ бий! Тáбо палица ўже й йийи бий, обой! Обэртать са палица мiки вiма. Уни палицу імáуть у рúки, палица по рука́х: добри́ йим рúки ни попере́ривать. Почали́ гóйкати на кума: Ви, куми, спитé, а нáша смирть, бо нас палица пубий!

Чóсьти, куми, уд ньа крáти мóйу палицу і муй портóк?

Кумику, возьміте собi портóк, там йи ў ладцицьи!

Пушóў кум і ўзваў портóк сувй: Одтáй, куми, і барана, бо йа ни абáу, хоть вас ту обóй палица забий!

Там йи, кумику, у суе́ку: возьміти собi барана́, подаруйти житя́, бо нам попере́ривала рúки!

Патица стуй! Забрáў собi кум, шчо му Бог даў: барана́, шчо дукáтами с..., портóк, шчо са на ньум самóй йiети сотвори́ть, палица така, шчо самá бий. Прийшоў до́му, повиў жоны́: Жóно, радусть! Ам типéрь йим виньис вид Бóга плацу! Приньусим барана́ і портóк. Кить са погнивáш, ни трéба ми йiети ладити; прустрьйу портóк на стул, шчо залубльу, то будú йiети і пíti!

Жонá са на то погнивала, бо виньис такú палицу, шчо будé мати чим бiти. Пушóў гáзда мéжи льудий дашчó поговорити. Жонá ўзвала́ палицу поламáти і на 'гний спалити. Хóчи йий ламáти, льубить йуй са, жи шумна. Повідать: Али то фáйна! Почалá палица бiти. Тотá плачи, екачи попере́г палицу: О Бóжи! смерть мóйа. Ни йи гáзди дóма, то она́ мнe нiгда живú ни лишить!

Доповiли гáздови: Жонá ти плачи і гóйкать, жебіесь йшоў до́му, бо йуй конець! Прийшоў гáзда до́му: Стуй палица! Обийми́ла са жонá



газдови коло шийі: Сьятá буйка тво́я! Йак нѣа почалá боська палица бити — йакбись буў ни прійшоў, та буйбись нѣа живу ни найшоў!

*Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустя, в Збю, Землинської столиці.*

Паралелі: Ястребовъ, Матер. по этногр. новор. кр Н. 6. Ст. 129—130. — Wisla T. VIII. Ст. 531--535: Cudowny woreczek, trąbka i pasek. — Erben, Vybrané báje a pověsti národní. Ст. 249—253. Obuchu hýbej se! — В. Н. Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 585—590: Якъ вихыръ и вѣтиръ дарували мужуку жаренцы; якъ етѣ дары выпрысѣу у мужика попъ и якъ малайцы изъ торбы праўчыли жадныга пѣва. Ст. 597—601: Сказка а бѣднымъ а багатымъ брати, ваўшебный курицы, скатирти, трубачки. Ст. 601—606: Чаремшинка. — Е. Р. Романовъ, Бѣлорусскій сборник. Т. I. Вып. III. Ст. 271—283. Ч. 50: Журавовъ Кошалѣкъ. Ч. 51: Жорова Капестерка. Ч. 52: Зъ рога всяго много. Ч. 53: Два съ трубы. Ч. 54: Брусочакъ, рамянекъ и ковилка. Вып. IV. Ст. 204—206: Счастье. — Materiały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. T. II. 2. Ст. 79—80. Ч. 50.

## 17. Про пушкаря, що розумів бесіду усякої животини.

Буў йндѣн пушкаръ сеґінь леґінь. І пшоў вѣн іс пушкоў на чѣканѣ. Прійде п ньому чоловѣк йндѣн, старецъ: Но, чоловѣчи, туй стѣй, таѣ захмарить сѣа; йак хмару ўвѣдѣш і гаткуѣ твѣрдо на онту скалу; і ў тѣй скалѣ йи шаркань. — І твѣрдо гримѣть і лускауть громи. — Но, ў тѣби йи, чоловѣчи, сѣачѣна кўльа, шчо дѣўѣать рас сѣачѣна?

Ой йи.

Но, позирай, йак та шаркань іс тѣй скалѣ ўйде, та тоді стрѣльай ў шаркань і дѣстанѣш сѣму вѣлику за отѣ, йак ўбѣиш оту шаркань.

І кáжи тот чоловѣк: Йа за отѣ сѣму ни хѣчу.

Айно шчо ти хѣч, чоловѣчи, за отѣ?

Йа хѣчу отѣ, обѣх розумѣу, шчо худѣба і звѣрка говорѣть і шчо дѣрево говорѣть; отѣ хѣчу.

Но, отѣ дѣстанѣш.

І гримѣть дўжи і блѣскать страшно. І вѣн увѣдѣть, шаркань ўйди іс тѣй скалѣ. І стрѣлить іс пушки на шаркань і забѣу шаркань. Но, і бѣиць сѣа вѣн скѣро йти там позирати, йак стрѣлѣу і за отѣ вѣн сѣа бѣйаў, ож мѣжи шчи жива шаркань, та зѣсьеть го. Но й пшоў ў йакѣсь чѣас. Пшоў і ўвѣдѣу, айно шаркань ўбѣта. І слѣхать, говорѣть бук із бѣком; хлѣпи! ци ни ўпаў ти шчи?

Ой, кажи нидáлико ми ут то́го б́уло ўпа́сти.

Дру́гий ка́жи: Їа сѣа ўже буў навнѣаў па́дати.

І вѡн то́то розу́мійи, бо Бѡ му так даў.

І ка́жи бук ід б́укови: Їи а́дка грѡші п́удо мноў, пут коріньом.  
Бѡ зна́и, ко́му њіх Бѡ с́удить.

І тот чоловѡк то́то ўчыў, шчо бук б́укови казаў і пѡшоў пуд б́ук,  
ци праўда отѡ њи. Праўда њи, сѣть грѡші! І тот сѣа чоловѡк д́ужи зра́-  
дуваў тим грѡшом. Прийшоў до́мо тот чоловѡк і ўзаў со́бі мѡх із до́му,  
пѡшоў на грѡші не́сти з мѡхом. І набраў ў мѡх грѡшій, принѣс до́мо  
лѣдвѣ і но́сць на пѡт тоті грѡші і сѡпле і унѡять іде́ на грѡші. І на-  
сѡпаў поўний пѡд грѡшій. Звѡдять го жо́на: Де ти найшоў оті грѡші  
га́здо?

Ти ни м́усиш зна́ти, шчо то́бі до то́го?

Аѡбо вѡн ни хѡчи ўже б́ути ў тѡм силѡ прѡстѡм, аѡ пѡшоў ў ва́-  
рош пѡричыва́ти, до́ми обѡ тко продаваў. І пѡричыў ў ва́роши. Кушѡ  
там виликѡ до́ми, до́рогі; і ца́рь њого ўзаў за ќума. — Так близь ца́рь  
буў ў дру́гом ва́роши. — І сѡў вѡн со́бі на ко́ва, а жо́на њого на ко́-  
біду і ѡдуть до ца́рьѡна на го́стину, на шѡи́ва. І па́нѡѡна ѡде ўнерѣд  
на кобі́лы, а вѡн зва́ду ѡде на ко́нѡ. Чо́му вѡн зва́ду ѡде на ко́нѡ?  
Бо ў па́ноў та́кій обѡчай, обѡ па́нѡѡна ѡшла на пѡрѣт, то́то з велико́ѡї  
кѡдѡи.

Ка́жи ко́нь кобі́лы: Їоѡ нибо́гонько! ти сѣа, ка́жи, ни ганѣ́иш?  
Їдѣш до ца́рьѡна на хрѣ́стѡни, таѡ ти сѣа так обљѡ́нала.

Гм, ка́жи, де бѡх сѣа ни обљѡ́нала! бо ѡна ѡду, ка́жи, само-  
читвѣрта.

І на тѡм сѣа тот па́н за́смѡаў, бо вѡн то́то розу́мѡў. Жо́на му за́-  
гли́піла то́то, шчо га́зда сѣа за́смѡаў. І прѡйшли до ца́рьѡна на хрѣ́стѡни,  
там сѣа го́стили. І ѡак сѣа удго́стили, до́мо пѡшли. Но, жо́нѡ му д́ужи  
чѡ́дно ўпа́то, шчо га́зда ѡў сѣа смѡ́аў. І ѡак прѡйшли ут ца́рьѡна до́мо,  
звѡдять го жо́на: Шчо ти сѣа смѡ́аў, пѡѡиш ти ми́нѡ? Шчо ти сѣа  
ни́гда ни смѡ́аў до́ти, а то́дѡсь сѣа за́смѡаў.

А вѡн сѣа на тѡм за́смѡаў, шчо ко́нь казаў кобі́лы; і вѡн сѣа  
за́смѡаў з радошчѡў, бо ў них дѡ́ти ни б́уло і па́нѡѡна ни зна́ла са́ма,  
шчо во́на тѡашка́. Но жо́на му д́ужи прѡ́сѡть: Пѡѡиш ми, шчо́сь сѣа  
смѡ́аў.

Отѡ ни б́уди, ош ти пѡѡи́м, отѡ ни будѣш зна́ти! — Но і вѡн пѡ-  
шоў іт сво́ѡм вѡ́чарѡм на но́ч на по́ли. І там буў пѡс ста́рѡѡ ўже ко́ло  
ове́ць. Аѡбо то́го пѡса ўже удбі́ли, та ни даўть му ѡ́сти ни́ч. Но там  
сѣть мо́лоді па́нкѡ, та отѡ онѡ чѡ́стѡуть, тѡми сѣа ра́дууть і даўть ѡ́м  
ѡ́сти. І тот га́зда сл́ухать, аѡно воўци ра́дѡать, ѡак воўци по́ѡма́ти, та



пойісти ў кошарі. І молоді псикі ўчылі тотó, ож воўци говорыіаць і так кажуть: Пойти та йішти, тай нам лішннн даштó! — Но старій пс кажі: Ой дóти ви ўтси воцьў неўнесетé, дóки йа будú кóцмюм трыйасти туй, хотыай нья ўвили воچارі на ннч.

Тот газдá отó чыў, шчо тоті молоді пснкі казáли і за отó сьа дўжи прогннйваў на пснкі, ож йіх гудúуть мюлокóм, а овн шчн клнчыуть воўкóў, а старóго удбнлн ут кошарн, нн обн му йістн давáли. Ўзьаў газдá тогó пснкá старóго домó: Но, колн тн такій ў мéни прнйáзвнн, пой тн домó, йа тнбé дóма уткрншмау шчн.

І дóма жóна го звідать: Но, шчо тн сьа смійаў, колн мн йшлн до цáрьйа? — Ўсе му додывать. І вон такій дóбрнй чюловнк дўжи буў: Жóно моá, йак йа тобн снсе повнм, та йа ўмру.

Ну, йа нн гадáу, хоть тн ўмрáй, хоть йа най ўмрáу, та мўснн казáтн.

Но, йак тн жóно мáу казáтн, налнвáй ўперéd горнцé на теплннў, обнсь нья ўмнла, йак ўмру! — І вон лнх собн ўмрáтн. Тот старій псншче ўвóйшоў до хнжн: Йой, кажі, сам нт собн, кобн лем газдá нн ўмер наш!

Когúт кажі: Так му трéба, най ўмрать.

Кажі пс когуютн: Хлóнн! та тко нас будé годувáтн, йак газдá ўмре? Нн кажі такóйн.

Когúт кажі: Най ўмрать, кндь вон нн гóднн рюказáтн йннннў бусуркáнн; йа, кажі, йакóсь двачцýтьóм рюказáуу, а вон йннннў нн гóднн!

Тот газдá тотó чуў, шчо когúт говорнў нс псюм. І когúт ўхóпнў кннднрнцн, прнннс н ўснпаў н ўсьн д ньюму прнйшлн кúрнцн: Но, ге внднш, кажі псóвн когúт — йа йакóсь гóднн двачцýтьóм рюказáтн, а вон йннннў нн гóднн.

І тот тогдн газдá ўстаў нáраз н ўже нн хотыў ўмрáтн, а подумáу собн: Но, йа тобн рюказáу!

*Зап. в мартн, 1896, від Мнхáйла Фотула в Стрнйнн, Бергескóй стюлицн.*

Паралелн: Грннчюнкó, Эгногр. Матернáлы, II, Н. 90. Ст. 121—122. Драгомáновъ: Малорус. предáння н рюказы, Н. 20. Ст. 75—76. — Мáкснмювнчъ, Сочннення, II. Днн н мёсьяцы укранскáго селнннн, 479. — Васнльвёвъ: Къ повёрьямъ о цёлебнюмъ знáченнн змнй. Кнев. Стар. 1889, Н. 5—6, 634. — Ястрюбовъ, Сказкá о чюловкн поннмáвшюмъ рюзговоръ жнвотннхъ, Кнев. Стар. 1895. VI. — К. J. Erben, Vybr. baj. a pov. nář. Ст. 33. Rozmluva dobytka. Тамже, Ст. 34—36. Zvirěci řeč. — Grimm, Märchen. T. I. Ч. 17. Ст. 89—93. Die weisse Schlange. T. III. Ст. 30. — Deutsche Sagen, T. I. 131. — Аюанасёвёвъ,

Народныя русскія сказки. Т. II. Ст. 459—463: Птачій языкъ. — Охотникъ и его жена. Т. IV. Ст. 323—329. — Русская Бесѣда. 1856 р. Т. III. Ст. 83—84. — Nowosielski, Lud Ukrainski. Т. I. Ст. 353—356. — Худяковъ, Великорусскія сказки. Т. I. Ч. 38. — В. Ст. Караджич, Српске народne pripovjedke. Ст. 10—15. Ч. 3: Немушти језик. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. Т. I. Ст. 218—219: Von einem, der die Vogelsprache erlernte. — Боричевскій, Народн. славянск. рассказы. Ст. 9—15. — Erben, Slovanská čítanka. Ст. 222. — Valjavec, Narodne pripovjedke. Ст. 256—257. — P. Dobšinský, Prostonárodníe slov. povesti. Кн. III. Ст. 83—86: Svecíi gazda, zvieracej řeči vedomý. — Kolberg, Lud. Krakowskie. IV. Ст. 216—218. — Tausend und eine Nacht. Т. I. Ст. 27—34: Der Esel, der Ochs und der Bauer. — F. S. Krauss, Sagen und Märchen der Südslaven. Т. I. Ч. 97: Die Thiersprache. —

## 18. Про чоловіка, що розумів бесіду звівірів.

Йшоў чоловік з віўцьами, та була йинна пасыка (хашча стьата). Тай западили тоту, дыти, пасыку, тай горіла. Тай ў ти пасыци буў великий дўжи гат. Та вильиз на одного пня і гойкат вітки гат тот: Поў пна, чоловічи, вітси винести, та достаниш, што хочиш.

Айбо йа сьа боіу тибé, бо ти гад, минé зьвиш.

Небисьа, чоловічи, йа тибé ни зьвиш, бо погиваў.

Тогдї чоловік обућий чирив огень пирийшоў і ўзваў того гада на плиці і воньис на чисту зьмьну.

Но, што хочиш, чоловічи, типерь за платню? Ци хочиш много грóшиў, ци хочиш знати, што па-сьвітї?

Йа ни гóдин знати, шчо хотьїти, ай ти минé порать сам.

Ну, пойде дь мóму ньаньови, та кажї мóму ньаньови, йак ти буди казати за платню, шчо хочиш тотó знати, што мій ньаньо знайи. Бо тогдї прийшоў і сказаў сьóму вітцьу, йак ни даў погинути чоловік. І кажи:

Ну, та што, чоловічи, хочиш типерь за платню?

Йа ни хочу нич, лише тотó хочу, обїм знаў, што ти знайиш.

Айбо ти, чоловічи, ни гóдин тотó здёржати, што йа знайу.

Йа гóдин здёржати, йа дўжи тибé послухайу, йак пна накажиш.

І тогдї кажи йому: Ну, ставай пирид мени, та роздоньий рот. Тогдї хїхни му раз ў рот, і кажи: Ну, што типерь чўйиш?

Типерь чўйу, што потьата йиднó з дрўгим говорїт. Хїхни му дрўгий раз. Но, што типерь чўйиш?

Типерь чўйу, йак босурканы збирайут сьа масло відбирати і чародильвици чарїти.



Хіхви трэ́твй раз. Што типе́рь чу́йиш?

Типе́рь чу́йу ўсеу здвжжн́у, ку́лько йи, розумі́у; і худобу́ розу-  
мі́у, што с ким говорі́т: віл із воло́м, і коро́ва с коро́воў, і кн́ь іс ко-  
нбо́м, што говорі́т.

Ну, типе́рь іді, чолові́чи, домі́, та здороў га́здуй, али ни пові́дж  
ві́гда, до́ки жийи́ш нико́му сесе́, што чу́йиш, бо наколі́ пові́ш, іго́тлуй  
(паруй) собі́ на пє́рвт тру́мну.

И ві́ткак пішоў́ він ід ві́ццям на́зад і сьі́ і слухат, йак по́тъята  
йидно́ із дру́гим говоры́ят, фігльу́ут. И прилє́тъят по́над нбо́го два во́-  
рони чо́рныі и ка́жи во́рон йиди́и ід дру́гому: Бо́жи, ко́би тот чолові́к  
знаў́, на чім сиді́т, та зьнаў́ би дві́ плі́ти, та найшоў́́ би там під ті́ми  
плі́тамі ко́бєл зо́лота та срі́бра.

Тогди́ж піньваў́ плі́ти і найшоў́́ того́, зо́лота та срі́бра. І ві́тка-  
заў́ на сво́го га́зд́у: Наймі́т, га́здо, ві́учары́я собі́, бо йа ў́же ни хо́чу  
ві́учарити, бо йа сьа хо́чу жени́ти; йа ў́ те́би до́ста ві́служы́ў, сьім го́-  
ды́ў. І так жи пішоў́́ ў́ силó і ожені́ў сьа.

І га́здова́иш три го́ди. У три го́ди так зага́здоваў́, што у само́го  
йи лы́товишче (салаш вє́лікий, йак у нас ў́ грома́ды йи, зам. онов.)  
ове́ць. Айбо забраў́́ він сьа йти ис сво́йоў жово́ў, знати́ за тоті ві́цці.  
І сьі́ він на коня́, а жінка́ його́ сьі́ла на шкя́пу. Прийшли́ над йидно́  
вилі́ке боло́го і він пририйшоў́́ іс коньбо́м, а она́ йшла́, та зашпоти́т сьа  
шкя́па, та ўпа́де. І ко́лі шкя́па ўпа́ла, кн́ь заі́разаў́, і так заі́разаў́: Хлоп  
хло́па ны́с, тай пирини́с; а бі́да бі́ду не́сла, тай з бі́доў ў́ боло́го ўпа́ла.  
А га́зда сьа на ті́м засьмі́яаў́. Бо она́ тотó виды́ла, йак сьа засьмі́яаў́  
(с того́, што шкя́па бу́ла жє́ребна, а жо́на ты́шка) і так сьа розбольы́ла  
на тым, шчо сьа засьмі́яаў́, шчо хо́чи ў́ме́рти. І прийшла́ плачучи́ домі́  
і легла́ собі́ тако́й на по́стыль ў́мира́ти.

Ну, типе́рь, га́здо, кий ми ни ка́жиш, на чімйи́сь сьа сьмі́яаў́, тай  
самодр́уга (она ты́шка; одно ў́ ны́, дру́га она́) ў́мира́у.

И так він ка́жи: Жо́но, ни ў́мирай ма́лейко, йа то́бі ска́жу, на чім  
йа сьа сьмі́яаў́. Тре́ба гнати́ за йинни́м сто́лошом, абі́ зробі́ў мині́  
де́рево.

И даў́ собі́ зробі́ти ослы́н ко́ло сто́ла і ў́шнў́ сьа на́чисто і ў́зваў́  
на сьа бі́лойи пла́тъа до сме́рти. І во́лі поча́ли рева́ти за ним д́ужи пе́-  
ред хі́жеў: Наш га́зда ў́мира́т, та ў́же на́ша ко́хань прона́ла.

Айбо ко́лі вийшли́ на сала́ш із неў́ і бі́ли три пси́ на сала́ши  
ў́ нбо́го, та два молоды́ бу́ли, а трэ́тій старий. Та йшоў́́ воў́к ід коша́рі  
ві́ццьу бра́ти. Ай бож тогди́ брє́хаў́ старий пєс так: Не йди́ сьулі́, бо  
шчи йиди́и зуб у ньа йи і на тым постра́жджаш! А малы́ брєшут сьак:  
Пой, пой, та бері́ ты́лько, оби й́ нам бу́ло!

А гáзда то́то розумі́й і ка́жи ві́учарім: Тоти пeч малі забийти гeт! А старóго д́ужи чисту́йти.

А́йбо о́ні ка́жут: Ї́акóб ми забили? Малі́ па́реним мо́локом го-ду́йме.

Но, то́то ни дві́т, бо то́то ні́прыйтали́ у вас, ка́жи гáзда.

Тогди́ж до́ма заре́в'ут ко́вні і заі́рж'ут: Наш гáзда та́кі зна́у, коли́ ми голо́дні, чистува́у нас; ти́пeрь нeсподы́ваноу́ смі́ртьоу́ ўмі́рат, чі́риз йи́нну́ жо́ну бизу́мну іде́ сь сьóго сьві́та нeсподы́вано.

И вóскочит ко́г'ут на ві́кно і на ві́кні́ ка́жи: Ну, сeсe пишча́ства хо́чи сьа ста́ти, шчо́ чолові́к йидні́ жоні́ ни го́дин розка́зати, а йа ма́у 12, тай йа ко́жды до́ужен розка́зати та за ньо́у о́дві́т да́ти. А сeсь чо-лові́к, коби́ такий́ розум ма́у, о́би сво́ю жо́ну́ б́уком погрози́у, ни чі́риз ньо́у сь сьóго сьві́та ма́рно йшо́у.

І́ він сьа тогди́ схопи́у іe сьóго ослóна і йи́йи́ позы́дау́ бі́гарьё́ом чита́во: Ї́ак йа, жо́но, бизу́мна б́уду сь сьóго сьві́та йти́ чі́рие те́би, чі́риз бизу́мне дьі́ло, кий́ то́бі Бог не при́дау́ то́то зна́ти, што́ мині́?

І́ она́ тогди́ж, йак йи́йи́ би́у, зарас сьа рeспу́кла, ўме́рла. Тогди́ вийде́ на дві́р і поді́вит д вóстокови́, ци́ ни согрі́ши́у пі́рид Богом. І́ при́бігла́ д ньóму́ ўсє́а пті́цьа: ѓуси, ку́ри, качкі́ і пові́дали́ йиму́: Ми за те́би сьа Бо́гу будеме́ мо́лити. И при́йшли́ д ньóму́ во́ли, ко́рови: Бог іe то́боу́, гáздо, ми за тьа Бо́гу сьа будеме́ мо́лити.

И ў́ йогó́ двoрі́ ўсє́а адви́жна́ сьа весeлі́ла, што́ він ни пішо́у за дурні́й розу́м іe сь сьóго сьві́та. А́минь.

*Зап. в липки, 1895 р. від Андрія Бряника, в Голятині, Мара-морської столиці.*

Паралелі́: Драгоманов, Малорус. нарoд. пред. и разск. Ст. 311—313 (кóнець казки). — В. Н. Доброгoльскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 354—355: Якъ мужикъ абмирау́, а пóтомъ жонку своєю́ падучилъ, што́ яна́ дужа́ любавитна́. — Е. Р. Романовъ, Бѣлo-русскій сборникъ. Вып. IV. Ст. 140—142: Языкъ природы. Ст. 217—219: Языкъ природы.

## 19. Як Ёудлош Янош був псом.

Йилeн йа́гир пушо́у до фрі́штик на пóльо с п́ушкоу́ і узьа́у собі́ йидно́го пeска́. Заби́у на пeльу́ йидно́го за́йачика і ви́пороу́, вeр кі́шки пeсови́, за́йачика на тани́стру при́у́ваза́у з ремі́ньчю́ма. Пeс кі́шки ззі́у, за́йачик ремі́нець перекуси́у і ў́тъук до́ лeса. Стойі́ть йа́гир, задума́у са́: Ні́хто тако́й ч́удо ни віды́у, йак йа́ ти́пeрь; за́йачика-м с п́ушки́ заби́у, кі́шки му́ й пeс ізвы́у, за́йаць на ко́білцí ремі́нець перекуси́у.



Повідать зайаць здалеку: Ішчі ни такої чúdo йи ў Кúдлош Йáноша; пуйдýте там, та вам повість.

Чуў тотó йáгир чúdo за Кúдлош Йáноша, áли шче у ньóго ни буў. Ни пушоў йáгир домý с своёю пушкоў, лем пушоў чúdo ўчúти до Кúдлош Йáноша на трётýй валáл.

Прийде там до трётóго валáлу, де Кúдлош Йáнош буваў: Ішчі лем два рóки, йак вун буў пес, а типёрь йи гáздо! Ўказáли лýди йáгрьёви, де Кúдлош бýвать. Прийшоў йáгир, повiў: Дáй Бóжи добрий день, пáни гáздо!

Повiў Кúдлош йáгрьёви: Шчо урúдуйите?

Ни урудú ни, лем вам повiм новинú. Пушоўйим на пóльо, жи собi спраўльу фриштик, забiць йиднóго зайачика. I так, праўда, йа забiць йиднóго зайачика. Вiпорóйим го, кiшки из зайачика верг йим псóви, на тавiстру приўпазаў в ремiнчиком; ремiнчик зайаць перекусiць i до лýса ўтьук. Там вам принiс новинú.

Повiў Кúдлош: Ни великá тотá новинá. Йáби вам бóльшу шчi повiў!

Зустаў йáгир слúхати голодén до фриштика, жи тот повість йомú зáрас два-три слóва, будé тóму конéць. I вун голодén застаў слúхати.

Кúдлош Йáнош кóлиса бáгрить, мiрьйать i притiнать, по йиднóй слóво йáгрьёви повiдатель: Муi лубий пáни! Йа добри гáздоваў. Маўйим вóли i корóву, фáйной пóльо i служницю, жонú шумну i слугú шумного. Жонá с слугóм лубили са. Йа са за тотó ни гнiваў, бо минi слугá добри робiць. Шчо жонá зробiла? Принiсла прут у квiтну нидыльу у рáно iс цёрквы, шчо свачéной прутьа давали...

Голодén слúхаў, сiтий повiдаў; кóлиса бáгриў, бáгро мiрьйаў i йáгрьёви повiдаў по йиднóй слóво:

Мóйа жонá минé тим прúгом ўдáрила, повiла ми: Iдi ў свiт, ку-длáтий пес! Шчо йа, Бóжи? Розúм мау — áни спракá, áни чiжем, áни кáлана: Йа пес справедливий! Узáлá конáч, вигвала пá вон, самá зу-стáла с слугóм гáздувати. Йа пушоў по лýцкум смiтьú! Так йим думаў, жи ўже пiгда ни бúду чоловiком, лем ўсе бúду по гнойóх ходiти, будúть пá лýди камiньом бiти!...

Йáгир думаў, жи зáрас конéць, та ждаў, хоть голодén. Чкóда му лишáти тотú новинú, вун с трётóго валáлу прийшоў! Тот собi рúбать, Кúдлош Йáнош, а йáгир сидiть кóло ньóго.

... Йа ходiў кóло свóйниi хiжки, повiдатель Кúдлош, жи чей минi в мóйниi праци дáхто вёрже фáзат хлiба: Проклáтвiй курвáш, шчо ў мéни служиў, шчом му хлiба даваў, таким камiньом, йак гóлова, за мноў метаў, чогó йду на свóй смiтьá. Йа пес, розúм чоловiчий; лáби

песе́ і го́лова... По смітьу́ збира́у так, йак і дру́гі пси. У́же за собо́у ни дза́бу; пуйду́ льсо́м, че́й на́ найду́ть во́ўци, та на́ заідба́ть. Ішо́у че́рес сім хотари́у по́льом і льсо́м; ніч ни відьі́ пудло́й, дале́ко від до́му мо́його, де йа́ газдува́ў, пушо́ўним псом. Ішо́ўним йидно́ў горо́у; чи́стої по́ли, а на дру́гум вирху́ бу́у са́лаш — трийі́ йуга́си, тисьяч ове́ць, пса ни ма́ли. Увídьили ми́не, шчо́ йа́ кудлати́й: Йак го́ буде́ме клікати́? Аче́й вун Кудлош. Кудлош, на тьу! Йа́ учу́у на дру́гий верх, шчо́ на́ йуга́си клікали́ ід ву́ццям, іт со́бі. Далі́ ми хльба́, со́бі бесьидова́ли: Тре́ба би йти́ ву́цци́ заверну́ти! Та йа́ пушо́у, на ву́цци́ збреха́ў, ву́цци́ са верну́ли. Похвали́ли йуга́си ми́не. Гва́рили йуга́си: Шчо́ ми думали́, а пес ізробі́ў. Товари́ше! ти ма́у йти́ ву́цци́ заверта́ти; місто́ те́бе пес заверну́ў; дай му́ с сво́йїй ча́стки си́ра, на́й пес ни бігать голоде́н за ву́ццями́ до по́лудне. На по́лудне прии́шли йуга́си. Звídуйи́ са ватага́: Чи́й то пес? Ми найшли́ на по́льу; а́ли то дужи́ до́брий пес. Кибі́ ми ни ма́ли на́пасть, бісьме́ за нбо́го, дба́ку му, до́рого ни плати́ли. Пові́у йуга́с: Хо́тьби шчо́, та женти́цьї му да́їме. Пушо́у пес по по́лудни; кидь йуга́си на пе́реді, а йа́ пес іза́ду; кидь йуга́си іза́ду онста́нуть, а йа́ йду напе́ред; ни́йак йуга́си ни заверта́уть, лем у грома́дї хо́дять. Йа́ там бу́у за чо́тири ро́ки. Давали́ ми си́ра і женти́цьї, хльба́, на до́сенть. Йуга́си са на ме́ни збизова́ли, жи́ йа́ сам го́дин худобу́ дозира́ти. Прии́шоу́ йиде́н пан ід мо́йому ватаго́ви: Пові́дали льу́ди, жи́ ў те́би йи́ пес му́дрий; кибі́сь ми го́ прода́ў! Од мо́йїй па́ньї ўже́ дво́й дьїти́й прона́ло. Коли́ са наро́дить, ані́ ни засти́гнуть покре́сти́ти — ніхто́ ни зна́йи, де ўно́ са задьї́и! — Прода́ли пса ватага́ і йуга́си за йиде́н горду́у грóшиї, же́би пушо́у пес с па́ном його́ па́нзу вартова́ти. Пушо́у йа́ ра́то дужи́ дале́ко. Па́ньї бу́ла на злы́ганьу. Наказа́ў ми му́й пан: Ци́ зна́йиш ти, псе, шчо́ ти пові́дау? Йа́ голово́у кину́у і заску́мльїу́, же́би пан зна́у, жи́ йа́ його́ йа́зик розумі́у.

Йа́гир голоде́н сиди́ть а слуха́ть ішчи́ до фріштика. Га́зда са звídуйи́, аче́й ўже́ по́лудни? Ко́лїса ба́грить, ба́гра примі́рьїуйи́, по сло́вови пові́дять. Дужи́ тотá припо́вітка голо́дному до́ўга!

... Па́ньї злегла́. Прии́шоу́ ничи́стїй дух, до двéрий дїхну́у до па́нських, двéрі са одомкну́ли, па́ньї ў то́т час заспа́ла, ничи́стїй дух дїти́ну ўзва́у. Ка́ді ничи́стїй дух йшо́у? Льсо́м і го́рами, верте́пами — і йа́ ў но́чі за ним, аж до то́ї дьїри́, де дьїтїну понéсло. Прибі́х на́зат, поча́ў дужи́ ко́ло хїжи́ брехати́. Вибі́х ко́чиш із машта́льни́, шчо́ там у дво́рі, ни да́йакі зло́дїїї, ци́ во́ўци. Йа́ поча́ў ко́чиша ла́бами грéнети. Бі́їим ўсе́ вид нбо́го до ка́штeльа. Увídьїу́ ко́чиш, жи́ йа́ ўсе́ там біжу́ і вун прии́шоу́. Йа́ до двéрий, двéрі розомкне́нї. Дума́ть ко́чиш: Шчо́ то за повинна́? У́се ў па́шум каштї́льу у но́чі двї́рі замкне́нї, типéрь по-розумі́каньї, шчо́ й пес по них хо́дить! Збудї́у ко́чиш па́на по пўно́чи



повісти му повину, жи двѣрі порозміканы. Віскочив пан вонка, пороззираў по світлі, прийшоў т своёй пани до другої хіжи, ци ўна спить, ци шчо чивить, шчоби ни задавила малу дитину. Пан са звідуи: Шчо робиш, спиш, або лем лежиш, моѣа паны? Ци ни задавилась дитину? Паны по'бзирать коло себѣ, ани ни йи дитини! Пан зайойкаў, жи вун ошалыў, за шаленого пса гордуў грощий дати, за своёу биду: С пўшки го забий; ўзяў чорт грощі, нхай вольми й пса! повідаць пан коло кочіша. — Йа почаў вѣти коло пана і пана по гачох лабома глэдѣти. І почаў вон бішти. Кочіш повіў: Нхай ни забють пса, бо псѣ ни чоловік, ун минѣ пѣрши глэциў, до каштѣля бѣх; йа за ним, — двѣрі поўгварьяаны; псѣ праўду маў. А шчи ў вѣчур, йакимсьми польгали снати, повідаць кочіш панови, дужи псѣ брехав! Пан прорывіўк іт своёму кочішови: Чому жѣш нхай ни зугнав? Псѣ прибіх ід ним, обѣх лабоў поглэциў і побіх чѣрес двур од каштѣля гет. Пан повідаць: Псѣ шаленый; вольму пўшку, за своіи грощі йа його забий! Псѣ почаў вѣти. Повіў кочіш: Прѣшу вас, паны, ни забийти пса. Збирайти са, де псѣ пуйди, там і ми. Кидь нас будѣ дурно по пути водити, по льуцьких двѣрих, там го забийти; а кидь буди йти за путёў, тай ми будемѣ йти за ним; увидимѣ, йакий розум шайи.

Ситий повідаў, йагир голодѣн слухав. Усѣ собѣ думаў, жи лем двитри слова, зараз будѣ конѣць. Чкода му с трѣтього валалу прийти, ни вислухати новину. Кудлош коліса багрить і примиривуи, по слову повідаць...

... Убольік са пан у шатѣ, узяў два пўшки: Йидиў про кочіша, другу про себѣ. Ідуць нучноў годиноў. Пушоў псѣ далѣко, дужи пудлим листом. Кидь, кажуть пан іс кочішом, ми шалені. Псѣ скумлять. Кажуть: Де будѣ йти псѣ, там і ми. Радо псѣ своіима лабома поглэдѣти пана і кочіша і полиштит і наўпѣред біжить. Пушли до лыса псѣ і пан і кочіш нучноў годиноў. Даў Буг дѣнь. Ідуць пўстима лысами ід йидиві скалы. Пут скалоў дыра. Псѣ йих там зачѣкаў коло дыри пут скалоў. Ыни зуєтали тамой, псѣ пушоў до зѣмлі, до дыри. Вѣгбах закушѣного дѣабла. Позирать кочіш і пан, шчо за чудо: голоў і волѣса такѣй, йак жонá, ноги доўги, з долу такі, йак у боцка! Псѣ лішиў, пуйшоў навад до дыри. Вѣгбагне за шатѣ панську кішасонку, шчо мала сѣм рокуў і ўказуи кочішови лабами, жи твѣрдо трѣба тримати, обѣ ни ўтекла до лыса. Радить са пан іс кочішом: Мудрий псѣ! хѣтьим і дѣрого зашлатиў, мудро робить, лем йа його бесѣду ни знаў. Псѣ із радости луг на чѣрево, кочішови і панови по ногах писком сўваў, йак кильби йим ноги цыловаў. Повідаць кочіш: Пробуйме кішасонку зуйзати, будемѣ відѣти, шчо будѣ псѣ робити. Кішасонку приўйзали ід дѣреву, псѣ пушоў за другим і приньѣс, ани го ни покусаў, лем го красьні вѣньѣс,

шчо мáло чотíри рóки. Даў кóчiшови ў рúки, вернóў за малéньким. Вiн-  
 нье малéнькой у пелéнках. Тогдi кóчiш нье двóй дьiтiй; йиднó звáду  
 на плечóх, дрúгой на рукáх, пан првáдиў сiм рúчну свóйу кiшáсоньу  
 до свóйого дóму. Йак домú приiшли, перебуло пúўрук, ни хотáть псони  
 хлiба давáти, бо пан даiй свóйим дьiтьом. Пес голодоваў, áли розúм  
 дóбрый маў: Ни будú йа ў пáна бувáти, голодовати; идú iт тiм йугáсом,  
 де-м буваў. Ўже лúди похудобнiли — ни йи шáласу; ўже минi там  
 нiхто йiсти ни даiй; от пáнам пушóў, до йугáсуў ни трéба: А Бóжи  
 муй! Хоть i йа псес, пúйду попозiрати до свóго валáлу смiтá свой!  
 Приiшóў псес до дóму свóйого, мнóго рóкуў йиднá служнiца у мóйий  
 пёршóй жонi служила, шчи йа дóма буў; тот рук йим на пса стаў, ко-  
 лим йий за служнiцу найáў. За пiятнáцать рóкуў ўна на мóйум мiсты  
 служила, йа за пiятнáцать рóкуў псом буў. Йа приiшóў на свóй смiтá,  
 ни бóло дóма мóйий жонi пёршóй, кúрви iс курвашóm. Увидыла дьiўка,  
 тотá служнiца минé на мóйум смiтú i спóзнала: Такiй тот псес, гi шчо  
 прокльáта кúрва, мóйа гáздиня спiрáвила iз гáзди. I тогдi ўзвáлá прут  
 с хiжки iззa гирiнди, пушлá на смiтá, удáрила пса: Кидьiнс псес, та  
 будь псом, кидь йис чоловiк, спiрáў са назáд, йак йис буў, такiм чоло-  
 вiком! — Од нбóго Бог тотú кáру узвáў, шчо му прокльáта босуркáнья  
 дала, йогó прiсьiгана жонá. Олобрáў од служнiцьи прут i ни пушóў до  
 хiжi до свóйий, лем до прiкльáтьа за двéри i там стоiйáў зáкльа приiди  
 йогó жонá с слугóў iс кóрчми домú. Чúйи вун, жи йдуть домú спiвáучи;  
 йиднóй дрúгой виде, пiянi суть обóйи.

Сiтий повiдать, голодén слúхать, йáгир, шчо шчи до фрiштiка,  
 а то мóжи й полудни йи. Хóчи знáти, ци зáрас туй конéць. Кúдлош  
 кóлиса бáгрить i притiнать, мiрiять, по слóвови повiдать, бо вун ни  
 голодén.

... Приiшла жонá домú iс слугóm обóйи спiвáучи. Удáриў йix прú-  
 том йиднóй i дрúгой i повiў: Ти йи сомáр, а ти сомáриха! Занёр собi  
 двур, шчо обi ни ўтеклi ў свiт; узвáў два мóгузи, вiзвáў сомáрá с со-  
 марiхоў. Кóло пáнськой тáбли близь буваў ковáч. До тóго ковáчá даў  
 зробiти жилiзноу пúтно, áйбо ни такóй, шчóби го мож замикáти, абó  
 розмикáти: Видрáву йix за мóйi грóшi трéба, мáйстир, на вiки спúтати!  
 Спúтаў йix на вiки на желiзнi карiки. Дóбрi сковáў, би тотó нiхто ни  
 роворвáў, до пáнського вуўсá нагнаў. Пáнськi кирельóви прiгнáли до  
 пáна. Звiдууть са: Чiйi то сомáри? Ни приiмать са нiхто. Вiпустиў  
 пан з маштáльнi, бо вiдьú, жи йix нiхто ни вiмiньать. Спрвáдили на  
 рiшi, там йix дьiти камiньом бiли, зáкльа ни поздихáли. Служнiцу тотú  
 переспáў i за жонú ўзвáў. I днэська жiвуть, кидь ни померли.



*Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Землянської столиці.*

Подібний мстив переміни чоловіка в пса, а відтак його пімсти над жоною дива: Гринченко, Етногр. Матеріали, II, Н. 89. Ст. 115—120. — Сборн. Харьк. Ист. Ф. Общества, III. 207—213 і V. 28—29. — Чубинський, II, Н. 118. Ст. 410—411. — Манжура, Сказки. Ст. 84—87: Диковина — Ястребовъ, Матеріали по этногр. повор. кр. Ст. 70—73. — Аванасьевъ, Народныя русскія сказки, Т. II. Ст. 485—492: Диво. Т. IV. Ст. 332—333. — Valjavec, Narodne pripovjedke. Ст. 257—259. — P. Dobšinský, Prostonárodnie slovenské povesti. Кн. VI. Ст. 78—83: Pes. — Chelchowski, Powieści i opow. ludowe z okolic Przasnysza. Т. I. Ст. 28—34. — Tausend und eine Nacht. Т. I. Ст. 56—57: Von dem dritten Greise mit dem Maulthiere. — В. Н. Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 348—354: Какъ нявѣрная жина притварила мужа ворынымъ и сабакой. — Е. Р. Романовъ, Бѣлорусскій сборникъ. Вып. IV. Ст. 105—119: Казошникъ и пѣсальникъ. — П. В. Шейнъ, Матеріали для изуч. быта и языка рус. населенія сов. зап. края. Т. II. Ст. 49—50: Вѣдьма. Ст. 161—163: Про охотника.

## 20. Про Немтуду.

Буў йидѣн худобний чоловік; ни муг обжити, пушоў ў світ собі глѣдати слўжбу за йидноў грацькоў — а шче нїгда тамтуді ни ходиў, та вун тоті пўти ни знаў. Вийшоў на такў путь, шчо вид разу йуй конець найшоў. Там стоїаў дѣабол на кунци пўтѣ і звїдуйи са худобного, де вун йде. Вун новїў, жи йде слўжбу глѣдати, бо вун худобний. По-йиднаў го дѣабол і' двом коньом за кочіша, жеби порьяадочно два конї кормиў і' наповаў: бо кидь раз винў ўчиниш, так ти долоў голову здойму; ай типѣрка ўтыкай — і так ти голову здойму. Прийаў са служити за йидѣн мїх стрїбѣрных грощий. Повїў дѣабол, жи му дасть. Дѣаблуў дум христїянськими головами покритий, кусьтьом, і шчи йидна хибуйи. Указаў дѣабол слугови тотў дырў: кидь учиниш винў, то твоїоў головоў заложу. Вїслужиў йидѣн рук, ни учиниў винў. Уваў дѣабол грощи пѣред його очима і виднїѣс до його утцѣ. Добрий кочїш порьяадочно служиў. Поийиднаў го дрўгий раз, указаў му ў дворї три стўдни: Ў йиднуй стўдни вода золотá, ў дрўгуй стрїбѣрна у трѣтуй вода справедлива: Вїрносъ ми служиў, повїдать дѣабол, йидѣн рук, затом ти ўшитко типѣрь поўказоваў, бпе са того вáроваў. — Хотїў кочїш анáти, ци прáвда пáнова — бо ун го пáном кликаў — дотулиў са пáльцом до тоїї водї, шчо повїдаў пав, шчо стрїбѣрна. Вода са пáльца хопїла, зуєтаў пáлиць стрїбѣрний. Тогдї ни бўло пáна дóма; оттяў пожом пá-

лиц стріберний, верх до води стріберної; бо кидь буў собі сам ни вит-  
 тьяў палиц, а дьабол би му виттьяў голову, бо то впаді вилика, чоґо  
 рўшать топлёной стрібло. І справоваў са добрі за доўгий час. Ў доўгий  
 час кунь лух у маштални; ни бұло добрі постелёной, извальяў са. По-  
 біх у страху води принёсти; замиліло му са у розумі, зачёр золотойі  
 води, верх на конья золотойі цўто: кадї ўпали по конї кропёйі, ўсьяґди  
 зустаў кунь золотий. Кунь буў вішчій, прорьйўк іт кочішови: Тпнёрь  
 обольльий золотом обох нас, бо кидь нас ту пан захопить, та нас ўшит-  
 ких на фалатва порубать, йак тибё, так і нас! Намочь до стўдны, до  
 золотойі ўшиткі кантари наші, бїш до хиш, возьми с клиньця сабљу,  
 колї ни йи дома пана, а ўтыкайми гет, бодай де до світа, жеби нас пан  
 дома ни найшоў. Утыкали далёко. Прийшоў пан дому: Ни йи на світы  
 ни-начум такойі чкоди, йак у дьабла ў стўдни! Вічернаў топлёной зо-  
 лото: Кибї йа його здогонїў, конї і його і ремїня, ўшитко бим изаїў!  
 Так са дьабол розгнїваў за свої золото топлёной!

Йак конї поголоднїли, трёба було пасти. Прорьйўк кунь вішчій:  
 Возми кочїш греблицу, верж чёрес себи понад голову, ньяй упаде зад  
 пас; вірости гора камїна і глогова, жеби дьабол ни здогонїў нас!  
 Стала са із греблицї гора висока пуг хмари, шчо упёрла дьабла, жеби  
 ни прийшоў д коньом. Вирнїў са дьабол до йидного вараша, куповаў  
 жылыза дванацать центуў на йиднў балту. Повїў скленарь: За тотї йа  
 гроші свой жельїзо ни дам, хогьби го чорт ўзяў. Чорт жельїзо ўзяў,  
 бо му скленарь по'бїцаў. Сklenарь са ўстрашїў, кўлькой дьабол же-  
 лызо ўзяў. Зайшоў іе тим жельїзом до йидного ковача, жеби му іспра-  
 виў балту з дванацать центуў жельїза. Ковач са не приїаў, бо вун та-  
 кого коха ни маїи. Порадїў його коваль: Там іді до йидного майстра,  
 шчо йїх йи дванацать до йидного коха і до йиднойі бапки. І зробили  
 йому балту ковалї. Зломїў дьабол бучка і забїў до тойї балти, пушбоў  
 гору розбивати. Камїня розметаў, гложїну вірубаў і справїў собі пугь.  
 Конї ўчули, жи ўже дьабол дўркать: Сїлаї кочїш на нас а ўтыкайми  
 гет, бо ўже чорта чути! Почали ўтыкати. Чорт розгнїваў са, справїў  
 са червёной хмароў, та за кўнми бїх здоганяти. Йак ўже ўвїдїли,  
 шчо лем йїх хочи здогонїти, казаў кунь тот вішчїй, шчо знаў бесїду-  
 вати: Вітгагнї спут себи покровець, верж зат себи, повїж так, би са  
 с покруўна справїло мори, жеби великі хабї метало, жеби чорта хопило  
 до вилїкого хабў. Чёрес чорта справїло са мори: Найперши са чорт  
 ў нум затопїў, жеби конї ни здоганяў. Йак конї знали, жи ўже чорт  
 у мори: А тпнёрька ми будеме на тих лўках пасти, а ти йди до вараша;  
 ту йи ў вараши царь, можши са за даїякого служёбника паїтати. Куп  
 собі такў губаньу, шчоби ти з нёїї пи вїдно бұло ни голоў, ни ноги;  
 вилїкі чїжми і шапку глубоку; закапчи собі шапку попуд бороду, обї



дахто ни ўвідыў на тобі зóлото! — бо вун йак ханáў іе стúдны вóду золотú, тай сибé по'блывáў. Так кóчэш зробіў, йак кунь наказаў. Росказаў му кунь іе собóў ўзьятí кантáри золоты, а кóны ньяй лiшить тамой на лúцы, у вертéнах; кóны там будúть пáсти: а ти йди до царýаа служíти.

Покупиў собí тако́й шáт'а, йак кóны казалi і кóло царьськóй кiрти до дуплáвой вёрби сховаў золоты кантáри. Найáў са іт царьськóму кóчiшови за ловасá. Тот буў кóчiш царьськiй ўпереч найпараднiшшим кóчiшом; шчось му почкóдiло, йогó кóньом, сухí бúли, ни могли ўже добрi бiгати. Тот, шчо са найáў до ньогó, до кóчiша, iсправíў са нiмiм, жéби нiхто ни знаў, йакú вун бесьiду знайи, óби го дайáк на пiянствi ни вiкламаў, жéби вун свой золотóй тýло ни ўказаў. Лем йнднóй, слóво, же лем гварнў: Нем тúдом<sup>1)</sup>. Хоць му добрi, хоць зле, а ун ўсе: Нем тúдом! Йак вун служíў ў кóчiша за ловасá, до трéтього дня кóны покрасiли і царь назáд кóчiша до лáски прiйáў. Ўшiткi кóчiши на Нёмтуду почалi йóйкати, же витколi Нёмтуду прiйшоў, пáшi кóны понудыли, а йогó покрасiли. I царь го прiйáў до лáски. Росповiдали по царьськóму дворi ўсе ў нидыльбу, жи дúжи фáйний Нёмтуду. Прiйшоў кiртыс, клiче йогó до сéби: йакi йа шáти нóшу, такi будú і тобi давати. Ачэй ти серенчлiвий! Дúжи дрúгi рóки шумны квiтки ў кiртi маў, а твiперь ми шчось чкóдiть. Ачэй ти серенчлiвий, та моiй квiтки покрасiуть!

Нёмтуду йомú повiў: Нем тудом! Пушоў до кiртыса служíти. То бúло перед велiкоднóм, колi малi квiтки красiуть. Дúжи квiтки покрасiли. Хто зайдi кóло царьськóй кiрти, каждiй хвалiть, же то шумны квiтки — і сам царь. Кiртыс са рáдуиш, жé дóброго слугú майи. Ўшiткi дворьйáни, шчо бúли ў царьськóму дворi, служэбнiки, на велiкдень пушли т цёрквi, понёсли паскi сьятiти, царь і царiцэа, ни зустáў нiхто дóма, лем царьська прiнцэза, бо бúла хвóра — а Нёмтуду ў кiрты. Нёмтуду ни знаў, же йи дахто дóма. Покортыло го на свóйiх кóньох са поноси́ти, на золотiх. Наколi пушоў д вёрбi і вiньаў золоты кантáри. Наколi кантáри порúшаў, ўже кóны прiйшли. Нёмтуду зверх ша́пку і чiжми і доўгу губáнью: зустáў са сам золотiй на золотiх кóньох. По тих дра́сках, шчо бúли по кiрты так кóны скака́ли, шчо са позáд них кúрило. А прiнцэзана з вiшнього штóку з бúрку вiдыла, бо кóло облáкуў сiдыла. Вiдыла, йак вун губáнью змiтуваў, чiжми і ша́пку і па кóны сiдаў; дúжи му са зрадовала. Йак хотыли йти с цёрквi іе паска́ми, Нёмтуду кантáри с кóний зняў і до вёрби видложиў, до дуплáвойi. Ўзьаў собí губáнью, загорнў са, чiжми натягнў і ша́пку на гóлову положиў: Йакiй Нёмтуду жобрáк буў, так і назат жобрáк. У велiкодны сьятки

<sup>1)</sup> Не розумiю.

до царьїа прийшли свѣтачі із другого країу. Мельдуйи перет царьїом тот принц, шчо прийшоў свѣтати.

Кить ти царьський син, йакийсь знак приньєс? Вун приньєс йаблоко стрібєрної, шчо ни дѳрожа бѳла йидна крайїна: Но, типєрь йа за тєби дѳїўку дам, бо ти йи царьський син, боєь приньєс дѳбрїй знак! Пушоў царь до лѳди, виньаў і свой такої стрібєрної. Даў своїуї принцєзньї, жєби са з ним помїньѳли тотї молодї. У тот час Нємтуда близь кѳло бѳрку у кїртї лежаў. Йак царь даў йаблоко своїуї принцєзньї, жєби са помїньѳли, она ўзьѳла, на ѳблак до Нємтуди вєргла. Нємтуда рѳку із губѳнї виньаў, тай йаблоко сховаў до губѳнї. Царь са на принцєзну погнїваў, же му гѳнѳи задалѳ, царьського сїна ни хѳчи, лем нѳмого жѳбракѳ! Погѳстїли принца, спровѳдїли домѳ. Прийшоў царьський син домѳ, писѳў до трєтього царьїа, цї не ходїў до тѳго царьїа свѣтати. Тот отновїў: Ішчїм ни ходїў, ѳли пѳїду. І ун пушоў.

Прийшоў, приньєс знак: золотѳй йаблоко. Привїтали го барє. Йакїй майш знак, цї ти йи царьський син? Виньаў золотѳй йаблоко і ўказаў. Виньаў і царь іє своїїїї лѳди золотѳй йаблоко, даў своїуї принцєзньї. Принцєзна ўзьѳла, на ѳблак до Нємтуди вєргла. Нємтуда рѳку з губѳнї виньаў, до губѳнї йаблоко сховаў.

Принцєзно мѳїа! ўжєсь ми другїй раз гѳнѳи задалѳ! Йак на мєни двѳїї царї ўстѳнуть, та нѳа звоїўїуть, та нѳа з мѳго бѳрку виженуть! Де са задѳїу чєрєс тєби, аї ти?

Принцєзна на то нич ни утновїла. Одгѳстїли принца, пушоў до своїого країу. Писѳў до трєтього царьїа, цї ходїў вун до тѳго царьїа свѣтати ўжє ѳбо шчє нїт? Тот тѳму отписѳў: Шчєм ни ходїў, ѳли пѳїду.

Пушоў трєтїй свѣтати. Узѳаў себї дїѳѳментѳвой йаблоко на укѳс, же ун йи царьський. Прїїали го рѳдо. Звїдуйи са од нѳого царь: Йакїйсь приньєс знак, кидѳїєсь царьський син? Дїѳѳментѳвой йаблоко. Пушоў чїсарь, виньаў є своїїїї лѳди дїѳѳментѳвой йаблоко. Даў принцєзньї, жєби помїньѳла іє тїм принцом. Она вєргла на ѳблак ід Нємтудѳви. Отправїў царь принца до йогѳ країїу. Загнѳў за пѳтром, шчѳбї са йогѳ дѳїўка іж жѳбракѳм повїнчѳла. Прийшоў пѳтор царьскї молодї вїнчѳти: принцєзна ў дорогїх шѳтох, Нємтуда ў губѳнї і ў шапцї, ни хѳчи узѳѳти на себї царьскї шѳти: Кидѳїєсь, дѳїўко, такѳ гѳнѳбу зрѳбїла, типєрь ідї за штроф де царьскї гѳси бувѳли, там ідї ти бувѳти! Мусїли пѳїтї на царьський рѳсказ. Прийшли три пїсьма от трѳїох царїў: кидѳїєє із нїма гербовѳў іє своїої дѳїўкої, типєрь нѳаї з нїма до вѳїїї стѳїї, бо ўнї своїу гѳнѳбу ни ентїдѳуть: Пѳдьмє на нѳого,



брáтья! Пóдьме на ньóго на три бóки, жеби ни мух собi рáди дати, óби знаў, шчо ми трiiй вáрта.

Почáў царь бановáти, шчо му дыўка доказáла, жи го збудить ўшиткого. Трeба йти на вóйну на три чáсти свiта. Ни порáджу собi нич, бо ми-трeба одрáзу три регiмeнти. Будў шчáстья пробовáти. Ни маў вeце дывóк áни синўў, ни-зачим ни банўу. Ньáй са льўди бiють, зáкляá йiх будe ставáти!

Пeрший день загнáў три регiмeнти. Йак са почалá вóйна на три бóки, одрáзу ўпáли три регiмeнти. Ни йи са шчим стáвити. Идўть прáво до йогó краiу, бо йiх нихто ни упiрать, за грáнцкaми. Йак спровáдў царь дрўгi три регiмeнти на три бóки, ў йидeн день ўпáли ўшиткi, ни йи са шчим стáўляти. Йак iшóў на трeтiй зáвуд по три регiмeнти, пушóў з нiмá Нeмтуд на пудлўм конi i с ницотрiбноў сáбльоў. Ун вийшóў зá вáрош, коньóви гóлову уттьáў, та до шáнцу дрiллў i сáбльу на ньóго верх. Пушóў до кiрти до цáрьськoйi, вiньáў з вeрби золотi кáптáри i дьаблўўську сáбльу. Йак кáптáрама порўшаў, золотi кóньи прилeгiли, зверх iс сeби губáньу, сiў на золотi кóньи. Повiў му кунь, же там у тум краiу на йиднўй рóвени йи йиднá йáблунь, на туй йáблунь йиднóй йáблоко, у тум йáблоцi дьаблўўськoй вóськo! Повiў кунь: Утнi сáбльоў до йáблока, ньáй упáде долў вóськo! Йак упáло вóськo, роскaзáў цáрьський прiнц вóськoви, жеби йшло одрáзу на три бóки; грáницю блiже ни мáйи спрáвити, йак пóкляá цáрьськi бўрки ўшитких трiьох царiў. Дум ньáй бўде йогó, ай по йогó дум ўшиткoй мoй!

Зáраз вóськo розлeтiло са, бiи, женe проклýто. Прiнц золотiй на золотiх кóньох надзiрать за вóськом свóйим, ци добрi бiи. Ишóў царь за вóськом: Вiтки Бог даў такў пóмуч? Уклонiў са пeрeг прiнцом. Прiнц маў пáлець видрiзаний, мáло го покiрвáвиў, же то му на туй вóйни витiáў, виттьáли. Йак йомў тот са дўжи пáнькáў йогó тeсть! áли вун ни знаў, же то йогó зять. Вiньáў йогó тeсть с кишeнi жеби-валóўку i передрáў на пул i даў му рўку звáти. Дўже му дьáковаў, же му помўг звойовáти неприйáтильá. Розуйшли са, бо прiнц на золотiх кóньох полeтiў, царь зуeтáў помáлу йти. Цáрьськi кóньи не бўли такi йак прiнцoвi. Прийшóў царь до дóму, робiў богáту гостiну, бо ун вiвoйовáў, дуeтáў кóнтрат i бiлу застáву, же вiграў по трiьох цáрьiьох бўрки. На тот бук ў кiрти, шчо са з нiмá царь вoйовáў, то ўже кiрта цáрьськá бўла, ни йогó; та вiграў. I тамтáдi спрáвиў мiнiшу. Дoмў прiйшóў з рáдoстьоў. Наклiкáў мнóго панўў на гостiну, бо вiграў вóйну i хотiли i свóго зьáтья на гостiну зaпрoсити: ньáй бiдá дашчó вiнiйi áбо зiсть! Прийшóў iз мiжи пiять iвaшуў вáйпушчий цáрьськoго зьáтья на гостiну звáти. Ун прiйшóў там звáти, жеби йшóў на гостiну, та ни заклiкáў на óблак, лeм позирáў, шчо ў хiжи йи: Офiцiр у шум-

нум шатю, золотой тило, на нум золотой реміня, на стынї на йнд-пум шумнум кліньцу золотой реміня куньскої; свічки горїли у хїжи, кральбуна молодї на постїли сидїла; од риміня і од йїїї мўжа по хїжи по гусьачуй зарьїа біла; а ун собі лпацїруваў по хїжи: Послаў на найяснїшїй царь за своїоў прїнцезноў, шчобї йшла на гостїну. — Наш отець, найяснїшїй царь, того ни достойїн. — Охабїў і пушоў наш гет. Приповїў царевї: Там са так свїтїть золото, шчо у них нїгда так нїт. — Ідї, брехачу, дам тва на заўтра запертї; не будїш веце у службї. Ідї ти другїй наш поклич нашого зьятя на гостїну, жебї бїда дашчо зїла айбо вїпила, бо чюджї льудї поїдауть і попївауть, та нбай йїсть вун і мїа дьїка! — Пришоў другїй пут хїжу, нїгда шчи ни вїдїў такї красї: золотї кантары, золотїй чоловік: Аним ни вартї клікати. Вернїў са назад: Найяснїшїй царьїу! ваш зять дўжї краснїй; золотой на стынї реміня, шчо са вїд нбого по хїжи свїтїло. — На заўтра тва дам запертї! Загнаў третього нашїа. Закликаў го: Послаў на найяснїшїй царь, обї прїїшли на гостїну. Отповїў прїнц, царьскїй зять: Йак прїїди отець і мїа, та на будуть звїти, тогдї прїїду! Прїїдуть за мноў із гїнтово, ш четверїма куньми. Ішчї чотїрї йїх конї того ни вартї, шчо мїї два! — Вернїў са чїсарьскїй наш. Отповїў царевї: Вун ни прїїди дотльї, закльї го ни прїїдїти самї звїти, отець і мїа! — Отець і мїа зубрїли са зьятя на гостїну звїти: царьскїй кочїш і гїнтуў і чотїри конї — а то ўшїтко ў царьскум дворї булє, лем про герб ни хотїў зять перейтї. Пришоў царь пуд дьїчїну хїжу, пут своїїї прїнцезнї, із лєха, хотїў звїти, шчо унї робїть у гусьачуй хїжи: Ун по хїжи шпацїруїн, унї на постїли сидїть, та з ним дїшкурїїн; смїють са. Отець і мїа са позїрають, ни мбжуть спбзнати на стынї реміня, бо дєбї було реміня золотой! Ун йї отповїў: Такої лосної реміня на тих коньох було, шчо ми помїх войовати! Закликали на облак на дьїку і на зьятя, чомў з нїма гербууть? Ышїткї пановї поприходїли, а йїни ни прїїдуть! — Прїїшла дьїка іс царьскїм зьятю на гостїну радо, йак йїї зваў отець і мїа. Тогдї са прїїказаў на туй гостїнї, жи вун хлоп золотїй і повїў, жи шче мїїн золотї конї і золотї кантары. Другїй день по гостїнї прїїказаў йїм золотї конї. Спбзнаў тєсть: Існа праўда, тот буў на вїїнї.

*Зап. в серпнї, 1896, від Михайла Пустя, в Збую, Землинскої столицї.*

Паралелї: Чубинскїй, Труды, II. Ст. 214 219. Дєлкі спїлнї мотїви дїви тамже, Ст. 220 —226. — Grimm, Kinder- und Hausmār-



chen. T. II. St. 208—216: Der Eisenhans (друга половина). — Аванасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 62—86: Незнайко. Т. IV. Ст. 391—405. — Худяковъ Великорусскія сказки. Т. I. Ч. 4. — Рудченко, Народ. южнорус. сказки. Т. I. Ч. 47—48. — В. С. Караджич, Српске народne pripovijetki. Ч. 52: Тела. — Stier, Ungarische Volksmärchen. Ч. 8: Weissnitte. — Wolf, Zeitschrift für deutsche Mythologie. T. I. St. 380. — Haltrich, Deutsche Volksmärchen aus dem Sachsenlande in Siebenbürgen. Ч. 11 i 15. — Отечеств. Записки. 1830 г. Т. XLIII. Ст. 252—256. — Матеріалы для изученія народ. слов. Ст. 37—38 i 90—94. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. T. I. Ч. 6. — Wolf, Deutsche Hausmärchen. Ст. 269—285. — Воѣ. Němcova, Slovenske Pohádky. Ст. 338—366. — Аванасьевъ, Поэтич. возр. Славянъ на природу. Т. II Ст. 283—286. — J. Świątek, Lud Nadrabski. Ст. 346—352. Ч. 24. — Манжура, Сказки. Ст. 40—43: Незнайко. — Materyaly antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. T. II. 2. Ст. 26—30. Ч. 9: Przesliczna Helena.

## 21. Про сімох братів гайворонів і їх сестру.

Йиден отець і мати мали сім хлопців, та са хлопці самі носили і біли. Мати са на нї сёрдила, чому са нинавидять. Отець пушоў на дрѣва до лѣса із вўлми, мати дома зустила іс хлопцьома і так йїх задала іс сїрна, ни могла знати, шчо придумати, та казала, оби на гаўрани поставали. Пўдла хвїльа тогдї була і так са стало. Пронали хлопці до вертѣн, до боського гóроду: То йакїйсь вилїкий дўжи верх пун небо, де унї собї сїли. І там буў дум пустїй, шчо ўни са поправили чоловікома назат, шчо кить хотїў, та вóроном буў, а кить нїт, та чоловіком. Там на вирьху буў дум пўстїй, шчо нїхто ў нум ни буваў. Там почали унї робїти, газдовати, ўже ўшїткой. Буў мѣжи нїма такїй мўдрий, шчо гóдин буў справити такў спружїну, шчо йак пудложїў камїнь, та забиў, шчо хотїў, ци птака, ци звїрьїа. Мали мьїасо і на хлїб робїли. Мїжи нїма і такїй са найшоў, шчо справнїў вїтровнї млин. Мали пўшки дўйден, тотї спружїни і йакїй їм сарсам трѣба було, ўшїтко собї самї правили.

Йак хлопці пушли гет, мати за нїма плакала: Коби хо' лем йиднў дьїтїну мала! Даў Бог так, шчо було йиднó дьїўча. Йак хлопці пушли гет, мала дьїўча да с тринацать рóкуў, гонїло вóли, та го дьїти називали, жи вóно гаўранча, кидь братї гаўрани! Охабило вóли і пушло гет до свїта. Ішло лѣсом, Бог знїйи йак далѣко. Найшло йиднў хїжу, у туй хїжи самá йиднá стáра жонá, мїсчачкова мати. Вїтки ти сїну? Зустань ту бувати.

Онó повїло, жи нїт, бо ўно йде братўў глѣдати. Унá йому повїла: Хпбаль би муй син знаў, ў котрўм бóцьї твóїї братьа.

На шчи там ни буў, гваріў місьаць дыўчати, али дўмау, жи ў тум краіу, де сонце, бо там ўшиткой боськой.

Другий день дала мати дыўчати йісти і розказала місьачкови, жеби го витпровадіў, у котрий бук знайи. Отпровадіў місьаць до сонца, до сонічковойі матері. Дала му мати от соньчка йісти і прийала на нуч. Позвідувала са, де дыўча йде. Дыўча повіло, же його мати продала його братуў, та пушли світом, тай уна йде за нима; поставали на гаўрануў і так полётіли. Отповіла от сонца мати, жи ўна тото шче ани ни чула, хибаль би сонци знало. Прийшло сонци дому, звідуи го са мати ци знайи соньчко, де то сім гаўрануў бивать, шчо са із людий сотворили? Отповіло соньчко, жи ни знайи де, бо шче там нігда ни гріло. Повіла мати, йак дала дыўчати йісти, сонічкови, жеби го отпровадило до вітру. Отпровадило соньчко дыўча до вітровоїі мати, де буваў вітор. Прийшло дыўча там, дала му мати вітрова йісти і прийала го ночовати. Де ти сину йдеш?

Іду своїіх сім братуў гльадати.

Отповіла, жи шче нігда такой ани ни чула, хибаль би йийі сини. Прийшоў вітор дому, ізвідуи са мати, ци чуў вун, де йи у котрум краіу сім синуў, шчо поставали на гаўрануў. Он йуй повіў, жи мокрий буў, та са ззуў, та на тих синуў кóмину онўчки повішаў, а сам прийшоў дому спати: Ту йидво дыўча йи, шчо повідать, шчо то його брата; обсь го заўтра отпровадіў скóро рано! Дыўча остало, дала му мати вітрова йісти; узяў вітор на плечи дыўча на горот виднесті; али ўже його братуў дома ни було, пушли с пушками по льсьі. Вітор дыўча положиў, сам онўчки забраў, та пушоў по світї. Його брата прийшли на полудне і узяў наймолотший страву — бо вун варіў фріштик, увідыў, шчо страва рўшена — і повідать: Брата! так, йакби дахто йіў.

Отповіли му шість братуў: Ми ўже де с пїятнацать рокуў, та ту шчи ніхто ни буў.

Пополуднували, зустанў другий варіти вичерьйу. Йак зладіў вичерьйу, пушоў за нима на роботу; бо уні так собі ладіли вичерьйу у полудне на вechур. Дыўча спут постыльй вийшло, спуд наймолотшого, і от тóйі страви йіло, шчо була на вичерьйу і легло собі назат пуг постыль, пуд другою. Прийшли на вичерьйу, кажи і другий, жи порўшана страва. Повідать третий: То нипраўда. Повичерьйали, польгаали спати. Сніло са другому, жи до них йіх снетра ў гостину прийшла. У рано собі повідали, йак поўставали, кому са шчо сніло; і другий оповіў сон. Зладіли фріштик і полуденок. Йак са найіли, пушли на роботу. Дыўча ўстало і з йіх полуденку йіло і пушло пуг постыль третюго. Прийшли на полудне, повідать третий: мєньше страви, йак другий



раз; шчось порушало. Отповіли другі, жи шче туй нікого ни віділи. Пополуднували, зустану чинтвєртий вичєрьїу варїти. Йак зварїу, пушоу позад братуу на роботу. Приїшли на вєчур і почали вичєрьїати. Повїдауть собі: мєньше стравї, хтось нам страву рұшатъ! Опсудїли мїжї собоу нраво: кидь дашчó йї, та гльáдайме. Почали по хїжї гльáдати пóпуд постельї. Найшли пут трєтього пóстельюу дьїуча і повїли: Устань! Шчо ти ту гльáдаш?

Йа гльáдау свóїїх братуу, шчо йїм мáти пролáла, жебї постáвали на гаўрануу; і так унї учинїли, шчо на гаўрануу стáли. І повїдау ньянько, же ани тогдї дóма ни буу, лем самá мáги.

Колї мáти так бїдно залáла, шчо са дьїтий збула? звїдовали са унї ўшиткї од дьїучати. Кить твоїї брáтєа на гаўрани постáвали, чогóже ти ньянька лїшила?

Бо нєа дьїти називáли, йáкїм воїи гонїла, жи йа гаўраньча, кидь мóїї брáтєа гаўрани! — Тогдї увїровали брáтєа, же повїдать сїстрá прáжду нáша, жи унá йї сїстрá: Зустань са ту бувáти із нáми. Али будєш нам йїсти варїти, а ми ўшиткї будемє на роботу ходїти.

Унї йогó дўжї краснї трїмали. Зладїли краснóй шáтєа, краснї хўсточкї і ўшиткóй. Унá там бўла за три рóки, шчо йїм йїсти ладїла. У три рóки кадїсь рўдла бáба вїшла їд ним на гóрод, принєсла бїсерї і ўказáла на óблак і повїдать: Дьївочкó! кидь би ти мнїнї дашчó далá за тотї бїсерї!

Унá набрáла грóшїї і далá йїй за тотї бїсерї. Бáба грóшї ўзвэлá, а дьїўка бїсерї уўїзáла на шїїу; бїсерї дьїўку задавїли. То дóльа булá вилїка, шчо дьїўку хотьїли бїсерї задавїти, та брáтєа на пóлудне приїшли. Увїдїли дьїўку на зємлї і зáраа кóло дьїўкї по'бзїрали, шчо дьїўцї хїба. Найшли бїсерї і пáскоро розорвáли. Ішчї дьїўка дїхнула. Почали йїї тєрти і крїшїти. Устáла дьїўка. Наказáли йїй твєрдо, обї са нїгдє нїкому ни ўказáла: бо йáк би у дну хїба бўла, тáбїсьмї тєа ни спомоглї, тáбїсь умєрла на вїкї. Опстáла дьїўка дóма самá бувáти. У йїдєн пўўрока приїшлá тотá прокльáта бáба зась, принєсла червєнóй йáблокó і далá дьїўцї; повїдать: Ти жáдна йáблок, та на тобї йїдної! Дьїўка узвэлá грóшї і далá прокльáтуї бáбї. Дьїўка до йáблока, ўкусїла і задавїла са. Упáла сєрет хїжї, шчо тўлько слáва пóпри тóго дїхала, пóпри йáблока, шчо йїї вид рáзу ни загартўнїло. Ани дьїўка ни ўмєрла, ани на ногáх ни гóдна стоїáти. Приїшли брáтєа їє пóльа, по'бзїрали, де йáкá хїба нáшуї сїстрї, шчо умєрла. Ни найшли нїчогó. Учїнїў йїм са жаль і зробїли їз зїглá лáду і стрїбєрнї ланцкї. Ни ховáли до зємлї, завїсили на два кóрчї йáк колїску і тогдї ж жалбу їє пружїї самї пострїльали до сєбї і тамої поўмїрали.

Ішоў ійдного царыя син ішчі ні жонатіі із інашом на польовачку, та заблудіў на три місьацы, шчо за три місьацы нігда ў валалы ні буў. І аж на тоту гору кадись вийшоў. Там са обчочоваў. Увідіў, шчо тото са ў почы блишчало: Подьме інаш, ачей там йи дайка хіжа! Прійшли, то лем згло. Обзираўть шчо то. Відьать, то йи шумна дьўка. Обзираўть, ішчі понут плечі тєпла. Пуйшоў інаш ланцкі с корча одіазувати, шчо було приўйазаной на корчи. Йак ланцок одіазаў, ланцок му са з рукі висунув і уіала лада на зємљу, шчо ноги зустали ў гору, а голоў ў долину, та так удвои шійу зогнуло і йаблоко вискочило. І так йім дьўка росповіла, йак то са стало. Узбаў йий царський син іе собоў, лем йий братуў до зємлі поховаў. Зайшли до дому, де йий брата бували, забрали стрібло і золото і пушли з ньоў гет. Царський син уже другу матір маў. Она його нинавидыла. Повідать утцёви його, царйови: Йакусь собі жобрачку приўйуў? Ни трімайми йий у своём обієту! Много раз царыя просіла, жєби йий загубіти даў; а царський син дужи йий радо маў, бо красна була.

Кидь ни загубить твуй син своёу жону, а ти загуб обойи. Або йих дай повішати, або рострібати.

Повіў так царь своёму сїнови: Кидь ни одведиш собі жону там виткись йий узаў, а йий ни застрілиш, із неїи ни принєсеш сєрце і вочи і по лукта рўки обидви, та тогди тибє забіу!

І так вун пушоў, полудіў своёу жону до лыса, али ни там, аж витки йий ўзаў, лем до лыса. І вийшла за ним царська собака. Вун стрілиў і собаку забіў. Виньаў з неїи сєрце і вочи. Ни йи ш чоґо сотворити рўки. Уна йому повіла: коли йий така бідна смерть, жи ўна мусить так бідно ўмираџи, та удотий рўки моїи, майиш угинути сам.

Йак вун рўки утгиваў, та плакали обойи над руками. Вун пушоў дому з руками, повьєс вочи і сєрце на ўказ матери і ньанькови, шчо уже забіў жону своёу. Уна пушла плачучи крам рук: Йак уна буди жити, кидь ни йи чим до уст нич поклести! Зайшла около студнички, де була вода; напіла са тоїи води і легла собі на бук. Йуй са йидна рўка, піпоть, шчо завитий буў у рйїанди, сєўнула до тоїи води: сотвориў Бог рўку. Другий піпоть-рўку сама намочила. Ни знайи, де са рйїанди задїли, лем ўже суть, хвала Бóгу, рўки. Типерь йду лысами назат там, де моїи братови бували, коли даў Бог рўки. Прійшла там назад до тоґо дому і там перебувала, Бóгу са молила, жєби йий Бог саму йидну ни ўгубіў, шчо ўна у тьажи зустала вид царського сїна. Жүрить са, жи шчо ўна учинить, йак Бог дасть дьитїну: угини вунá і дьитїна. Али кибї ни умерла дьитїна, табим ту на віки бувала.

Даў Бог тот час, шчо було двой дьитий одрау: двайи хлопцы. Йидєн такої шумной маў йак соньчко, а другий йак мїсьачок на чольі,



такий знак. Так Бог даў, шчо старый царь і мацоха обѣи померли, лем царьський син зуеаў. І почаў бановаѣи: Кибѣи то вуи знаў, де своѣи жонѣ глѣадати! Хоть уна ни маѣи рѣки, та хотѣиўби ѣи сам годуваѣи, ѣак сам рѣки одрубѣи: Подѣме ѣнаш глѣадати!

Ишли лѣсома ўсѣади от тоѣи мѣста, де ѣи рѣки одрубѣи, аш по тот дум, де ѣи найшоў умерлу ў лѣды. Пришли ў вѣчур там до дому тоѣи. Своѣи пѣнови постелила на постѣль, ѣнашови на зѣмлю; синѣи на другу, а сама на трѣту; дѣти окреме клѣла на постѣль.

У ночи ѣи на столѣи горѣла свѣчка. Уи пѣнови бѣло добрѣ спѣти на постѣли, ѣнашови пудлѣише на зѣмли. Уак ѣи пан уснуў, та сонѣи вер рѣку долоў с постѣли. Малѣнький хлѣпец плакаў, шчо маў на голови такий знак, ѣак сонѣчко. Уна сама т собѣи бѣсѣдуѣи: Ни плач, синѣи, бѣби ѣти ѣпову рѣку до постѣли положиѣи. — Переночоваѣи, — а унѣи ни знаѣи, шчо то ѣоѣи жона, до рѣна. Скоѣи рано пѣны ўстаѣла панѣи фрѣштик варѣи. Излаѣила ѣи фрѣштик, зѣбраѣи са і гет пушѣи тотѣи двѣи. Душли на тотѣи мѣсто, де вѣперши ѣи найшли і повѣдаѣи царьський син ѣнашови: Кибѣи ѣи увѣдиў, зѣразби ми коло сѣрѣца лѣиши, бо ми велѣкий жалѣ за моѣи жонѣи.

Отповѣи ѣнаш: Та ци спѣзнаѣи би ви своѣи пѣну?

— Уакбѣи вѣдиў, табѣи спѣзнаў. Така тотѣи лѣсна пѣны, ѣак моѣи, де сѣме ночоваѣи, лем моѣи рук ни мѣла.

Али зѣто ўна казѣла, ѣак ви спѣли, та вам рѣка с постѣли ўнаѣла: ни плач синѣи — сонѣчко, бо трѣба пунѣвати ѣпову рѣку.

Сѣдѣме ѣнаш туѣи до вѣчѣра, а на вѣчур назад пѣидѣме там ночоваѣи.

Пришли на вѣчур, дѣла ѣи пѣны вѣчѣрѣи. Уак повѣчѣрѣѣли, пѣнови постелиѣи до постѣли, ѣнашови на зѣмли. Скоѣи ун положиў рѣку наѣроком на дошку. Уна пришла, узѣла рѣку і положиѣла наѣи нѣи до постѣли. Вун за то ѣи обѣаў ит собѣи і зѣдуѣи са: Шчо за ѣидна ти минѣи така вѣрна?

Ти муѣи пан, шчо сѣ ми рѣки обрубѣи.

Та повѣч же ми, ѣак тобѣи Бог рѣки даў?

У студнѣчкови, шчом са схиѣла вѣду пити.

А дѣти?

Та знаѣиши, шчо ми бѣли на тум дѣлѣи. — І тогдѣи приѣаў ѣи назад за пѣну своѣи. Приѣиў ѣи дому і са присѣгли.

*Зап. в сѣрни, 1896, вѣд Михайла Пустаѣи в Зѣно, Зѣмлиньсѣи столицѣи.*

Паралѣли: Драгоманов, Малорус. народ. пред. и разск. Ст. 304—306 Поповна вѣ лѣсу. — Чубинський, Труды, Ст. 68—70: Дѣ-

дова дочка. Тамже. Ст. 71—73. — Grimm, Märchen, T. I. Ст. 50—53, Ч. 9. Die zwölf Brüder. T. III. Ст. 24. Тамже, T. I. Ст. 128—130. Ч. 25 Die sieben Raben. T. III. Ст. 47—50. Тамже (пор. першу половину) T. I. Ст. 220—226: Die sechs Schwäne. T. III. Ст. 79—82. Деякі спільні мотиви. Тамже, Ст. 237—246. — G. Basile, Pentameron. IV. 8. (38). Li sette palommielle. — Wolf, Deutsche Hausmärchen. Ст. 217—224. — Wolf, Zeitschrift für deutsche Mythologie. Ст. 310—315. — Wenzig, Westslavischer Märchenschatz. Ст. 112—116. — Gliński, Bajarz polski. T. IV. Ст. 135—146. — Valjavec, Narodne pripovedke. Ст. 218—221: Mali zaklela sine na gavrane. — Bož. Němcová, Slovenske pohádky. Ст. 275—295: O třech zhavranělych bratřích. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 95. — Kolberg, Lud. T. XIV. Ст. 18. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. T. III. 329. T. IV. 98, 101. — Peter, Volksthümliches a. Oesterr. Schlesien. T. II. 169. — P. Dobšínský, Proston. slov. povesti. Kn. IV. Ст. 1—20: Traj zhavranělí bratia. — Kolberg, Lud. Kujawy. I. Ст. 123—127. Ч. 5. — Той сам. Krakowskie. IV. Ст. 35—42. Ч. 15—16. — J. G. Krauss, Sagen und Märchen der Südslaven. T. I. Ч. 45: Die zwölf Raben. — Bož. Němcová, Národní báchorky a pověsti. T. II. Ст. 99—112: Sedmero krkavců. — Е. Р. Романовъ, Бѣлорусскій Сборникъ. T. I. Вып. III. Ст. 328—330: Сестра и братья-орлы. Вып. IV. Ст. 97—100: Браты вовколаки и сестра. Ст. 100—102: Браты, птушки и сестра. — M. Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 86—87. Ч. 268: Jak wiedźma chlorceю pierakiniła wioenkami. Ст. 193—194. Ч. 739.

Мотив, як замерлу дівчину приводить королівський син до життя, а відтак женить ся з нею: L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen. Ч. I. Ст. 4—19. Ч. 2—4. — Kolberg, Lud, Kujawy. I. Ст. 129—130.

Друга часть сеї казки, де царица страдає неповинно, вяже ся по части з наступаючою казкою по сій „Про царя, що мав діти срібно-волосі“. Порів. ще: Božena Němcová, Národní báchorky a pověsti. T. I. Ст. 178—191: Zlá matka. — Wisła. T. IX. 1895. Ст. 104—106: O dziewczynie przez rąk. — Манжуря, Сказки. Ст. 49—50: Безрука царевна. — Materyaly antropologiczno-archeolog. i etnograficzne. T. II. 2. Ст. 53—55. Ст. 69—70.

## 22. Про царя, що мав діти срібноволосі.

Буў індэн прінц, та хотыў сьа женіці. Та росказаў коньі ўпрыйачі ў вѡз, та йшоў ў світ, ци ни вайди де красну дыўку, та за жѡну озьми. Ідѡ, а три дыўки беруть конѡплы. Йинна кажи дыўка: Кидь би минѡ тот прінц ўзьяў, ѡа би му ўдыла ўшитко вѡсько, шчо маѡи, з йинного конѡплы стиблѡ. — Друга кажи: Кидь би минѡ ўзьяў, ѡа би му с шпешничного зѡрньата ўшитко вѡсько вакормѡла. — А трѡтья кажи: Кидь би минѡ ўзьяў, ѡа би му ўрѡдила два дыти парѡз; йндѡн буў би хлопчышчи, друга бѡлаби дыўка, а срѡбѡрны ўлѡси би на голові бѡли. А ни ходили би до шкѡли і письмѡ би знѡли.





Що ти, сестро, плачеш?

Йа, брати, плачу, бо туй йи така кішасонька гі йа; та кидь бл ти собі йиї за жєну ўзваў!

Та ци хотыла би ти, сестро, того?

Твєрдо бих хотыла.

Та де тотó, сестро, йи?

У Черногорі.

Забраў вон сьа на дрўгий день, овóн ідє. Пришóў овóн до йи-двоїї бáби: Дай Бóжи.

Дай Бóжи: крáльський сїне. Йа кáжи знаў, де ви йдетє; йа вам дам коньá, лем мóй кóнь такїй, шчо мїсто вóсá огєнь йїсть.

І вон даў му віко грáни.

Тот кóнь понєсе вас там, де тотá прїнцєзна йи. Там тьа будўть клїкати на гостїну; обїсь нї-йшоў там, лем так кáжї: Кинь ньа лў-бити, та ўнїсьїть ми вон пугáрь винá.

Овóн там прїшóў, клїчуть йогó ў-ну, а вон дьáкуйи; кáжи: Кинь ньа лўбити, ўнїсьїть ми вон. І отá прїнцєзна пальáла пугáрь винá і ўнїсла му вон. Вóн хóпїў прїнцєзну за рўку і на коньá і ўтьїк іє прїнцєзноў. Пришóў до тóїї бáби і коньá лїшиў. І прїшóў домó, і склáў йїх обї ў йиїно, сестрў і жонў, і почáў плакати. І кáжи му тотá йогó жонá: Што ти, Ада́ми, плачеш?

Йак би йа ни плакаў, кидь ви обї йиїнакі, обї сріберноволóсы; мóгу йа ўпáсти ў грїх, бо ни знаў, котрá мóйа.

Йогó кáжи: Цїть Ада́ми! колї твоá систрá возьмє плáтьа бїлоїи, а йа возьмў чóрноїи; йак онá вóзьмє черлєноїи, а йа вóзьму зелєноїи, та по плáтьу спóзнайш.

Пушóў Адам дрўгий день на вадáску, найшоў йогó царь, йогó отєць, айбо ни спознавáў. Стрáшно царь сьа задўмаў, шчо тако́го чоло-віка нїгда ни видїў крáсного. Кáжи йомў: Пан фóретир най прїйдуть до мєни на обїд.

І дáли собі рўку і ўклонїли сьа йидєн уд дрўгого. Прїйде Адам домó і кáжи: Жоно! йакїсь шваб найшоў ньа ў хáшчи, та клїкаў ньа на обїд, а йа ни хотыў ітї; а так на ньа позирáў, шчо хотыў ньа зьїсти позирáючи.

А ўва йомў кáжи: Гáздо Ада́ми! йак тьа шчи найди, бўди тьа клїкати на обїд, а ти йогó клїч до нас на обїд, а ми пóдеме до ньóго на пóлуїне.

Пошóў рáно Адам ў хáшчу, найде йогó опїать отєць. Позирать на ньóго, так кáжи: Пан фóретир, пóйти до ньа на обїд.

Адам кáжи: Пóйти до мєни на обїд, а йа до вас на пóлуїне пóду самóтрїть.



Пришоў тот царь до свόго силá на обід; йак обідали, тогдi царь іде дохб. Утклоиў сьа уд них, та кáжи: До мéни на пóлунне прийдiть.

Айбо тот царь йак вiйшоў iз вóйни, та даў собi iз гнóйу ўнъати жóну, а кóло цéрквы ў мур замурува́ти. А она шчи жила. I росказаў тот царь, обi на йогó жонú плыва́ти; ко йде, ма́и там плывути. I росказаў царь фóрети́рови йак будé йги, обi плываў на нью, бо будé кáраний. Идутъ они, а Ада́мова жонá кáжи: Ада́ми! оби ти ни плываў на тотú жонú, бо будéш грiх ма́ти, лем оборвi з не́й грiби, шчо нарослi на нью, а йа йi поўтирау, а ти, йiво, поцiльу́й йi. I прийшли i Адам грiби оборваў, Ада́мова жонá поўтирала, а Ада́мова сестра опцiльувала. Прийшли до царьiа на пóлунне i там гóстять сьа. Царь ни зна́й, он то йогó дiги там сутъ. Йак йiли, пiли, тогдi кáжи Ада́мова жонá: Ну, кажiм кáску. Зачаў Адам казати кáску; доказаў. Тогдi кáжи Ада́мова жонá: Кажiть ви, царьiу присвiтлий, кáску. Доказаў i царь. Тогдi Ада́мова жонá почала казати кáску: Но, йа будú царьiу присвiтлий, казати типéр кáску; слухайти минé.

Буў ийдéн царь; а тот царь маў прiнца; а тот прiнц хотыў сьа жени́ти, та пушоў ў сьвiт на вóзы: де найди крáсну дьiўку, та йи́и возьмé. Идé тот прiнц, а три дьiўки бирé конóплi. Йиннá кáжи дьiўка: Кидь би минé тот прiнц ўзаў, йа би йому́ iз йиннóйi конóплi сóтку вóська одыла. Дрúга кáжи: Кидь би минé ўзаў, йа би йому́ iз йиннóго зéрна ўшитко вóсько накормила. А трéтья кáжи: Кидь би минé ўзаў, йа би му двóйи дьiтий ўрóдила i бiли би срiбново́лосi. I вон тотú ўзаў; она зайшла. Уна́ла вóйна, вон пушоў на вóйну; привiў ид нью ба́бу ва́рiську i сказаў: Ня́нью! чим мойá жонá урóдить, зажéньте ми радóсь, шчо ма́и. Прийшоў тот час дьiги рóдити, ба́ба завилá ў такóйи мiсто тэмнойи царiцьу i ўна ўрóдила там двóйи дьiтий, дьiўку та хлопца. Айбо ба́ба дьiти спрiятала, а пудвэрла пуд нью шчиньáта; а царьiови повiла старóму: Царьiу! индóбри; ва́ша ивiстка ўрóдила шчиньáта! Царь тогдi написаў писемó до вóйни, шчо жонá му ўрóдила шчиньáта. Овóн утписаў: Трéба з неў смeртъ зрóбити, вадъ шчо хочeтe, смiх. Овóн даў йi митати гнóйом до шii, старий царь. Айбо, кáжи, йак ви прийшли домб, тасьти ўнъали нáшу ма́му з гнóйу — бо то нáша ма́ма — тасьти замурували ў мур, та шчэсьти дáли смiхá над нью чинiти, обi на нью плывали. Та йак ви сьа Бóга ни бойáли то ўчинити? Йакi крáсны, кáжи, дьiти ма́ити; то ваш снi, то ва́ша донькá, а йа ва́ша ивiстка. Но, типéр, ня́нью, пóйме ид ма́мi!

Прийшли iт тóму кáмениви, она положила рúку на кáминьа, кáминь сьа розлунiў на двóйи i ўна такá крáсна, шчи краснiша йак бiла. Та тогдi опцiльували сьа i гостiну ўчинили. — А йа там зайшоў, та по-

малу посиў воду ў міхах. І граў ёя там; а маў ёя чоботи ш шаркань-цьовами; а ту ёи такіў чоловік старій, та просіў мине: Дай ми шчо йети. А ёя йогó ўдаріў ў гóлову, а гóлова му облызла докус і мáло ни вiдить, бо прiсла му кбетка з мiйсаа ў óко.

*Зап. в липни, 1896, від Михайла Кулі в Солочині, Березької столиці.*

Паралелі: Чубинський, Труды, II. Ст. 40—45. — Рудченко, Южно-рус. нар. сказки, II, Ч. 27. Ст. 89 і 98 (подібні деякі мотиви). — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. I. Ст. 149—156. Das Mädchen ohne Hände. T. III. Ст. 58—60. — G. Basile, Pentamerone. VI. 2. 22. La Penta manomozza. (Деякі мотиви спільні). — Етнографічний Збірник, Т. I Роздольський. Ст. 85—90: Заздрісна мати і єї дочка цариця. (Друга часть; до неїж підходять і дальші відміни). — K. Simrock, Die deutschen Volksbücher. I. Ст. 381—439. — Wolf, Deutsche Hausmärchen. Ст. 168—177. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. T. II. Ст. 40—49. — Renaud, Vie de sainte Genevióve в журналі Romania, Revue trimestrielle, XVII, 331. — Аванасьєв, Народныя русекія сказки. Т. III. Ст. 31—41: Которучка. Т. IV. Ст. 368—377. — Худяков, Великорусекія сказки. Т. I. Ч. 22: Безручка. — Пантеонъ, 1854 р. Ч. 5. Ст. 1—4. — Матеріалы для изученія народ. словесности. Ст. 72—77. — Schleicher Litauische Märchen. Ст. 20—22. — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen. Ч. I. Ст. 19—27: Die verstossene Königin und ihre beiden ausgesetzten Kinder. (Також Ч. 80) — Zingerle, Kinder- und Hausmärchen a. Tirol. II. Ст. 112. — Schneller, Märchen und Sagen aus Wälschtirol. Ч. 26. — Vernalcken, Oesterreichische Kinder- u. Hausmärchen. Ч. 34. — Peter, Volksthümliches aus Oesterreichisch-Schlesien. II. 199. — Curtze, Volksüberlieferungen a. d. Fürstenthum Waldeck. Ч. 15. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 91. — Kolberg, Lud. T. XIV. 187. — Chelchowski, Pow. i opow. lud. z okolic Przasnysza. T. I. Ст. 238—246. — Сборникъ за нар. умотвор. Т. VI. Від. 3. Ст. 165. — Grundtvig, Dänische Volksmärchen. T. II. Ст. 147—160: Die stumme Königin. — Erben, Vybrané báje a pověsti národní. Ст. 212—217: Kosoručka. — Bož. Němcové, Národní báchorky a pověsti. T. II. Ст. 113—140: O Marišce. — Gebrüder Schott, Walachische Märchen. II. 8: Die goldenen Kinder. — Е. Р. Романовъ, Бѣлорускій Сборникъ. Т. I. Вып. III. Ст. 283—289: Вязрукай сястра. Ст. 295—298: Три сястры. Ст. 298—304: Сынъ Хороборъ. — П. В. Шейнъ, Матеріалы для изуч. быта и языка рус. населенія сѣв. западнаго края. Т. II. Ст. 55—57: Три сестры и король. Ст. 65—66: Жена безъ рукъ. — Сюказку записав, а відтак переробив звiсний роспiсьскій поет Пушкин, назвавши її казкою „О царѣ Салтаѣѣ“. Порiвн. Сочин. Пушкина изд. подъ ред. Морозова. Т. III. Ст. 449—450. — Дмитрієвъ, Опытъ со-



бранія пѣсенъ и сказокъ крестьянъ Сѣверо-Западнаго края. Ст. 178—180. Вук. Стеф. Караджич, Српске народне приповiјетke и заго-нетke. Ч. 61: Опет зла свекрва. —

## 23. Якъ царевичъ вирвавъ царівну у чорта.

Буў йидѣн царь, та буў ў нього йидѣн син. А була йинна дьўка ў свѣты май красна; та ўсе царь сокотїў, обї ни видїў образ не тойї дьўки, бо кидь би буў увидїў, та йшоў би буў свѣтати. А царь сьа ўсе того бойаў, ож йак піде, та потому ўтти нїгда ни прїйде. Тко пішоў за тоў дьўкоў, нїткó сьа ўтти ни вернуў. Пóчаў казати свóму сїну: Сїне, кой, йа тобї передам своїй гьздїўство, бо йа ўже старїй, обїсь знаў, што майиш. — Ай була йинна побiчна хiшка, а ў тїў хiшцї буў образ не тойї дьўки. А тот царь ни хотїў указати сїну собї, бо знаў ош піде йї свѣтати, йак йинї ўвидят. I рас пóчаў му казати: Но, сїне, йа тобї передаў...

Ньаньку, шчѣсти ми ни передали побiчну хiшку; отó ми мусите передати. I дóти царьйа просїў, што указаў му: Но, сїне, ти бiльшї ни будиш царьйом, бо йак пiдиш свѣтати оту прїнцѣзну, та ўтти нїкде ни прїйдиш. Овiн йому казаў: хоть прїду, хоть ни прїду, а йа за неў свѣтати йду! I онї сьа зобрали iс своїм пўциром i пішли. I йак ішли лiсом йинним i ўвидили трьїох льудї. I отó буди тотї грóбї льуде. Тотї сьа льуде били. I пóчаў казати тот пўцир, пóчаў просити сьа ў прїнца, обї го пўстиў мѣжи льудї, обї вiн йшоў, на чiм сьа тотї льуде бїуть. I тот пішоў: Льуде, на чiм ви сьа бїитѣ?

Та йи ў нас такі три рѣчї, што йинно биз дрóгого ни коштїиш нїч. Отó йи такiйи, кить то майи чоловік, нїткó го ни видит: Йинно плáтья, йинну пáличку, йинну кнїшку i йиннї бóти. Коли на сьа отó вóзьме, пáличкоў кой махнѣ, де загáдат, там піде. Кнїшку кой ўдóпре, там стáне.

Потóму тот пўцир пóчаў казати тим льудьом: Не бїитѣ ви сьа льуде, ай учинїм ми йакóйи прáво собї, обї ви сьа не били. Ай ви тiпѣрька йдыт на три стрáни, а йа буду пiльа сьóго плáтья. Та йдыт далѣко; котрїй скóро сьудá прїйде, того будѣ плáтья, та не будетѣ сьа бїти.

I льуде ўдбáчно прїстáли. I тогдї йак льуде удойшли i тот сьа ўбраў ў отó плáтья i погадаў собї так дóгонити прїнца. I дóгонїў прїнца, ни ўказаў му сьа; i стаў i плáтья звер.

I льуде сьа зїйшли, пóчали казати: Тотó буў май розумнїй, йак ми, шчо уд нас ўзяў; бїти сьа нї-начiм.

І він йак догониў прінца, плáтьа звер, поклаў до кúфра і прінц пóчаў сьа звідати: Йа гадаў, ож ўже тебе ўбіли.

А, кажи, де би ньа ўбіли!

І так дййшли с прінцом у тот вáрош. І там зайшли ў йидён кавельгáз і росказáли собі обід. І пóчаў кавельгáзош звідати сьа, у чим они хóдьаць. І тогдй пóчали казáти. І пóчаў кавельгáзош казáти: Волыднсьте дóма сидыти не свóйім животóm, бо туй кйлькó прийшло оту прінцэзну свáтати і йидён домй ни йшоў, бо ни гóден буў отó скінчыти, бо ў тойй прінцэзны йи чорт фрайр, нобратйм, та такй дасць пýнти на чоловйка, што ни гóдни учинйти, та передасць го йс тыми пýнтами чóрту. Айбо тогдй пóчаў казáти тот прінц: Ўже ўшйтко йинно, йа йй рас свáтати йду.

Пóчаў казáти кавельгáзош, ож ўже она зняйи, ож ви туй і ўже ўшйтко йинно, ўже мýсай йти.

І дрýгий день рáно, гей у вйсьым гóдни, пйшоў прінц до нёйй і пóчаў ййў казáти, чогó він прийшоў. І пóчала она йому казáти: Она го польўбйть, кидь він ййў принёси йинй пёрстень йз лывойй рукй йс снренчньогó пёрста дрýгий день у вйсьым гóдни.

І він дýже сьа засумоваў. Праўду йому казаў йогó отець: Не йди ти, сйне, бо ти тудá погйнеш! І він погадаў собй, ўшйтко му йинно. — Овйн дýже сумнйй. Кажи му йогó пýцир: Што они такй сумнйй?

Де бих йа ни сумнйй, кидь мýсйме гйнути. Менй так уповйла мóйа удданицьа, обйх ййў принйе заўтра ў вйсьым гóдни пёрстень, бо кидь выт, тай так ни горáзд б́уди. Айбо йа зажуриў сьа: то ни гóдни учинйти.

І пóчаў пүцир казáти: Ни журйть сьа нич, йа принёсу.

Кой він ни вйруйи: отó ни гóнно б́ути, обй чоловйк гóдни отó учинйти! І раз ў вичерй убрáў сьа пүцир у отó плáтьа і пйшоў там до нёйй. І рас прийшоў тот, пóчаў йй звідати: Шчось казáла тому прінцови?

Казáлам му так, обй ми принйе мйй пёрстень ў вйсьым гóдни заўтра.

І він тогдй йзрадоваў сьа і пóчне ййў казáти: Типёрь йдым гет! — І зобрали сьа, сьйли на кочйу і пйшли. А і тот пүцир йз нйми. Они йогó ни видыли. І пóчаў казáти тот чорт: Дай тот пёрстень, най го збййу пут сьогó велйкогó камени. Колй чорт йзнимаў камйнь, а пүцир путклаў рýку, а чорт му поклаў пёрстень ў рýку; а овйн гадаў, ош пут каменьа пуклаў. І тогдй пйшли до ньогó на гостйну. І потóму там сьа гóстили. І сесь пүцир — они сидыли дóўго — і пүцир наонуваў, йшоў би гет. І потóму б́ули ў ньогó трййй йноши і тотй сьа картьали, а они двóйи йс прінцэзноў гóстили сьа. І тот пүцир ни знаў, шчо робйти, йшоў би



гет. Пікраў кáрти пúцир ут слúгiў; тотi ни знáли, што тотó; iм хабльáт кáрти. Пóчали сьа зваджáти i бiти на пóсьлытку. I тот старiй iix гáздá розогнáў iix. I пóчала казáти прiнцезна: Iдým гет ўже. А чорт пóчаў казáти: Унiйма iшчi мáло винá! I тогдi загнаў iйниогó iноша на винó ў нiўницьу. I тот пiшóў; i пúцир за ним. Наточiў вiпá; а пúцир там сустáў: мáло сьа напиў, а óстанок ўнустиў. I пóчаў казáти чорт: Iдi iще на винó! Пiде на винó, унáде, утóнит сьа там у винó. Кáжи чорт дрúгому: Iдi, iщо тот там тiлькó рóбит. Пiде тот дрúгий, унáде i тот, утонит сьа. Пiде трéтий — i трéтэму так. Тогдi пiшóў старiй: понiкаў, тотi сьа утопили. I тогдi сьа зобрáли: Iдým гет, бо сисэ ўже ни горáзд! I пiшли гет на iйi домiство.

I раз рáно прiнесе пуцир прiнцови пéрестень: Туй iй, най несуть, най сьа ни журiять пресьвiтлий царь! — I прiнц сьа дúжи зрáдовали. I ўзьаў тот пéрестень, покляў на тарiль i понiс iў у вiсьiм гóдин. I ўна то ўвiдыла i пóчала казáти: Кить ти отó гóден iзрóбити, та iа будú твóйа, а ти будеш мiй, кидь iшчi iзрóбиш iйнио дýло: обiсь мнiнi на зáўтра на сьакiй час прiнiсiс iз мóго фрайiра, побратiма, гóлову, та тогдi iа бúду твóйа, а ти мiй. Бiльше рас пúнтiў ни бúди; а кидь отó ни прiнесеш, та погiнеш iйниáко! — I вiн сьа дúже засумовáў опiáт: Шчо туй чинiти? Увiдыў iогó пúцир: Што ўни сьа так засумовáли опiáт? Iа гадаў, ож iа iм рáдiсть учинiў, онi iще май сумнi, iак бúли перэже.

Де бих iа сьа ни сумовáў, кидь опiáт такoiнi велiкoiнi дýло би чинiти, а iа ни знау нич. Казáла ми так, обiх iа прiнiсiс iз iйi побратiма гóлову; отó i ни мож учинiти.

Ни журiть сьа нич, пресьвiтлий царьiу, iа прiнесу; што трéба, отó i мúсит бúти! I зобраў сьа — начiм буў вéчiр — тот пúцир i пiшóў iс кóрдоў i пóчаў чекáти. Зайшóў там до хiжi iт прiнцезнi, та хóдит тудá. Рас прiйде чорт. Кáжи: А шчось му казáла?

Казáлам му так, обi ми зáўтра прiнiсiс iс тéби гóлову; ож ни прiнеси, та ни горáзд му бúди.

Тогдi чорт упóвiў: Дóбрись чинiла, шчось му тотó казáла. Но, iа тiпéрь iдú собi гет, домi, бо ти велiкий гунцвот. Айбо ўже пiльа кочiнi iогó тот пúцир налацiў сьа с кóрдоў. Накóй чорт ступiў iйниоў ногóў на кочiу i метáў дрúгу нóгу, тогдi тот му посьáг за гóловóу. Iнен чорт узнаймiў кóньом пррр... i тогдi кóнi рúшили, а гóловá там зiстáла i кóнi пiшли iс кóчiшом та с тóлубом. I тогдi тот пúцир прiнесé прiнцови отú гóлову i пiчне казáти: Пресьвiтлий царьiу! Туй iй гóловá, най iй несуть тiў прiнцезнi. Кидь будé з iми даштó крутiти, най iў кáжуть, ож i з нéi гóловá так пiде!

І тогді принц дуже сьа зрадоваў, ож ужé йи тот пунт, шчо уна росказала. Ни чикаў овін вісім гóдин рано, айно чия день буў, узьаў гóлову на таріль і поніс. І уна тогді дуже му сьа ізрадовала і онцудувала: Йа тинёрь тво́йа, а ти мій; та тинёрь де хот, там підеме. Хóчиш, туй царьйўй, хóчиш, йдїм до те́би!

Овін ни енгідоваў, обї він там онстаў, айно він хóчи верта́ти, зачїм йому́ оте́ць казаў, ож овін царьйова́ти ни б́уди, кидь за неў піде. А йому́ Бїх помїх то звередїти і тинёрь хóчи вітцьў собі проука́ати. І так онї сьа ізобра́ли і пішли до вітцьа́ му і оте́ць му сьа ізрадоваў і прїйаў го ўдба́тно. І на́рас тогді передаў му ца́рство наўхте́ма. — І до́ти жи́ли, до́ки ў них сьа жи́ли ни шірва́ли. І б́уло помелó і путь за на́ми замелó. І б́уло веслó і туй нас прїнесло.

*Зап. в цвїтти, 1896, від Михайла Бікса́йа з Істичова, в За́днї, Мараморськóй столицї.*

Паралелї: Початок сеї казки порівн. з початком казки: Grimm, I. Ч. 6. Der getreue Johannes. Ст 34—42. Т. III. Ст. 20—23.

## 24. Про хлопця, що сїм лїт у ко́лодязи сидїв.

Б́ули трїи синї у йинно́го чоловіка, та леглі собі ко́ждий укре́ме. Ра́но уста́ли і йаў оте́ць звїдати ста́ршого: Шчо то́бі сьа сїне сніло?

Ка́жи ста́рший: Минї сьа сніто, пуд нашоў хижоў віросло де́рево і б́ули би із ньóго гусьльї.

Ка́жи оте́ць: Мо́же б́ути. —

Звїду́йи дру́гого: Шчо то́бі, сїне, сьа сніло?

Ка́жи дру́гий: Минї сьа сніло, шчо ў на́шим кирты́ віросли двї дерева́, та б́уло би на йа́ку потре́бу.

Ка́жи оте́ць: Мо́же б́ути.

Звїду́йи тре́тього: Но ка́жи, сїне, шчо ти сьа сніло?

А тот ни хóчи каза́ти. Б́уло му сїм гóдиў. Імїў оте́ць, бїи. А ца́рь іде́ во́зом. Ка́жи слузбї ца́рь: Ідї, звїду́й чоловіка, за́што бїи хлопчїшча.

Ка́жи чоловік: Ни хóчи каза́ти, шчо му сьа сніто.

А ца́рь возме́ на віз і возме́ до се́би. І даў йому́ хїшку. А б́уло ў ца́рьїа дыўка; і тоту́ дыўку даў іт то́му хлопчїшчеви і онї дуже сьа іс хлопчїшчом польубїли. Пóчаў ца́рь звїдати, йак б́уло хлопчїшчеви сїмна́цять гóдиў: Но, тинёрь ка́жи ти минї, шчо то́бі сьа сніто.



Кажі легінь: Їа ни буду вам казати.

Ни хочиш минї казати, та тьа дам загубити.

Ни хочи легінь казати. А царь тогди заставїи великий колодьазь копати. Їак колодьазь виконаў і даў його муровати. Мурники колодьазь муруут, а царьська дыўка почала казати: Муруйте минї понуд зємлю іс того колодьазьа до мойї хїжї, обї ньаньо ни знаў; шчо хочете, тотє вам дам.

І царь тогди викличе того хлопчїшча вон і у тот колодьазь пўстит. Та даў йому свїчку, стóлик і столець, тай пугарь вина, тай йидєн колáч. А хлопчїшче тотó изыў і пїшоў понуд зємлю назад до хїжї. Буў йидєн другий царь, поганїн, а маў дванацьать голоў. І поганїн зажєне до сього царьїа, шчо маў того хлопчїшча, три качїлкї, а йиннакі на обóх кїнцьах, обї царь удариў печать, котрий тоўшчий конець. Но царь ни знан і дўжи сьа зажуриў. А дыўка вїйде іт тому, кажи: Шчо ви такї сумнї?

Кажі царь: Загнаў поганїн три качїлкї, обї ударити на ны печать, а кидь ни удариўу, та нья загубїт.

Прийшла дыўка, кажи хлопчїшчеви: Ньяньо дўжи сумнїй.

Кажі хлопчїшче: Іди, кажи, шчо тобї сїило сьа, най висє отець на вóду, котра стоїт і там ўвїдит, котрий конець будє падати ў долину, тотó будє тоўшчий конець і най бїи на тот печать.

І зажєне царь до того, шчо маў дванацьать голоў. Тогди царь зажєне упїят до того, шчо биў печáди три чїкови, обї ўдариў на тотї чїкови печать, котрому кїлько гóдїў.

Прийде дыўка царьська вїт того хлопчїшча і кажи вїтцў: Ньяньку, шчо ви такї сумнї?

Кажі царь: Сїне! сумнїй им, бо загнаў поганїн три йиннакі чїкови, обїх ўдариў, котрому кїлько гóдїў.

Прийде дыўка від вїтцá ид хлопчїшчеви. Кажі хлопчїшче дыўцї: Шчо ти така сумнá?

Шчóбих йа ни сумнá? Ньяньови загнаў поганїн три чїкови, обї ньаньо удариў печать, котрому кїлько гóдїў.

Кажі хлопчїшче: Іди, та кажи сьак, ош тобї сїило сьа: Ньянью! усїште сєрек кїрта ў йидєн вóрох висá, а ў йидєн пшеницї, а ў йидєн полови; та котрий будє утыкати іт полови, томў будє йидєн гїд; а котрий будє утыкати іт висóви, томў будє три гóди. І най бїи печать і женє до того царьїа поганїна.

Зажєне поганїн до того царьїа, шчо ў ньóго тот хлопчїшче, йинцў кўльу óлова, шчо маїи трицьать маж. І ўпаде тотá кўльа сєрек дворá. Тогди царь поганїн зажєне письмó: Коли тотў кўльу не вєржеш минї, та тогди тибє загубльу.

Дуже сьа царь упудіў. Жўрит сьа велико. І зайде ід ньому йогó донька і кажи: Шчо ви такі сумні?

Загнаў поганин кўльу, а тоту кўльу вєречи мўсай заўтра на полўне!

І підє йогó донька до хїжі дуже сумна.

Кажи хлопчїшче: Шчо ти така сумна?

Вер царь поганин кўльу у трицьять маш, та мўсай вєречи заўтра на полўне.

Іді кажи свому вїтцў, он тот, шчо сьїм годїў типєрь закопаний ў зємльу, та тот нєйу вєрже. Та най отєнь упрїяжє тотї кóньї, шчо ни вєзлі нїкда нїкого, тай такий най їх женє кóчїш, шчо нїкда кóньї ни гнаў. Тай йак будє роскóповати тот колóдязь і вїдрó, най ісправить на хлопчїшче чїтавий ланц.

Дыўка пішла і кажи свому вїтцў: Ньянбу! мивы сьа тотó снїло, обєсте вїкопали із землї того хлопчїшча, шчóсте сьїм годїў типєрь покляли у зємльу тай обї тотї кóньї йогó вїттї вєзлі, шчо нїкда нїкого не вєзлі, тай такий кóчїш обї гнаў тотї кóньї.

А царь йий отєнь кажи: Тогó хлопчїшча у землї ни йи, бо ўже тот даўно погнїў! — Бо царь ни знаи, он хлопчїшче пішоў пóпуд зємльу іт тїў дыўци та хлопчїшче кажи іў, он тотó іў сьа снит.

Но царь послўхаў своу дыўку. Гадат собї царь: Кóньї мóйї ни возили нїкого лишє мишє, а кóньї гнати мўшу йа! І пішли копати тоту зємльу, шчо на тїм колóдязи бўла. Йак йали копати, а хлопчїшче крузї мур пóпуд зємльу лєдвї пішоў. І узьаў собї од дыўки столєць і погарь вина і свїчку і йидєн колáч, та сьїў собї ў колóдязи, та сидїт так, йак сьїў тогдї, колї го царь законáў. І йак зємльу роскóпали, позїрат царь, а хлопчїшче сидїт; та кажи: сьакóн нїгдам ни вїдїў! — І пўстили за ним вїдрó і ўтбагли йогó і вїльїз на вїз і женє кóньї самїй царь. І зайде тот лєгїнь до хїжі і кажи цáревї: Не журїт сьа вич! Айбо царь жўрит сьа, бо йде дванацьята годїна. І мнóго сьа звоїшлó вóсьєка і будўт позирати, йак будє тот хлопчїшче метати тоў кўлеў. І поганин тот, котрий загнаў тогу кўльу, сьїў на обїд. І тот хлопчїшче вїкличе цáрьїа тогó, шчо го вїнбаў іє тогó колóдязьа, шчо го закопаў, обї позираў, йак будє метати тоў кўлеў. І хлопчїшче плўєне на рўку і вєрже і кўльа прїйшла і ўдарила побїй. І кўльа проломїла і ўпала на тогó поганина стїл; а тотá, шчо неў вер тот поганин, тотá стоїт сєрек двора. Заженє поганин письмó до тогó цáрьїа, обї тот вїтєсь прїйшоў ід ньому на вóйну. А тот хлопчїшче вїбраў ішчє іт собї двох і пішли іт тому поганинови, шчо маў дванацьять голóў. Та кажи хлопчїшче: Йа прїйду іт цáревї, та буду подавати йому руку; та



обѣсте і ви подавали, та ни будѣ знати, котрій вѣтязь. Дале будѣ давати погарь вина. Обѣсте і ви дваи брали.

І прийшли і даі поганин рѹку, а оні усьі трійі нараз даѹт. І оні своііѹ матери даі віко йинно грани, обі ізѹла, бо она знаіа, котрій вѣтязь. І даі погарь вина, а оні ўсьі трійі берѹт, і ни знаіа, котрій вѣтязь. І тогді даі матери дві віка грани, обі ізѹла і кажи: Солоткий вѣтязь! ни знаѹ, котрій ти йшє!

А маіа поганинова кажи: Сіне! запри ў вѣчирь іх ў піїниць. І рано котрій прийде без клебані, тогді тото будѣ вѣтязь. А ў ночі пішла тотá баба і узмє іє того вѣтязьа клебанѹ. І оні рано устали, а вѣтязь ймит сѹа за гóлову, а клебані ни йи. І тогді узмє йинного і дрѹгого і покладе на долонь і роетрошчіт. І підѹт іт царевн іт поганинови. Кажи поганин: Солоткий вѣтязь! Тинєрь ідемє на воїну! —

І точат собі саблї і вѣтязь кажи: Царьїѹ! попозираї ішчі на сєсь сьвіт, бо ни знайиш, йак будѣ.

І царь йаѹ позирати, а вѣтязь вїйме саблѹ і удóтне дванацьату гóлову, а за тоѹ усьі поуттинаѹ. Коли клаѹ своѹ саблѹ попилья сєбн і удóтне мáло собі пєрета. І прийшоѹ домі; а царь тот, шчо го винѹаї із землї, ієцьаг свїй пєрстєнь і натѹаг на йогó і ширінку ізьнѹаї своѹ іш шїї і завїѹ йомѹ перет. І кажи тот хлопчїше: Царьїѹ прєсьвїтлїй! сєсє минї тогді сѹа снїло, коли менє нѹаньо биѹ, а ви менє ўзвали на віз і звїдалисте сѹа, шчо ми сѹа снїло, а йа сѹа боїаї вам казати, ож менє загубїте; таї ож ви свїй пєрстєнь на моѹ руку дастє і своѹ ширінку здóймите іш шїї і заўїите минї перет.

І пїбраѹ царь іє своїоѹ донькóѹ. І жили, заки ў них сѹа ни пїрвали жили. А йа сїѹ на весло, та сѹадї нѹа принесло.

*Зап. в цєїтнї, 1896, від Михайла Нодя, в Кушици, Мараморської столицї.*

Паралєлї: Аѹнастєвѹ, Народнїя русскїя сказки. Т. II. Ст. 434—446. Ч. 133—134: Вѣщїй сонѹ. Т. IV. Ст. 313—315. — Худьковѹ, Великорусскїя сказки. Т. III. Ч. 120. — Gebr. Schott, Walachische Märcchen. Ч. 9: Vom weissen und vom rothen Kaiser. — Valjavec, Narodne pripovjedke. Ст. 54 і 130—131. — Жите і Слово. Т. II. Ст. 195—198: Чудєснїй хлопецѹ. — X. Sadok Barącz, Bajki, Fraszki... na Rusi. Ст. 193—195. Sny. — Erben, Vybrané báje a pověsti národní. Ст. 150—155: Milutin. — F. S. Krauss, Sagen und Märchen der Südslaven. Т. II. Ч. 129: Des Kaisers Eidam und das geflügelte alte Weib. —

## 25. Про царського похрестника.

Буў царь, та ходиў із іношом свѳіим, та зайшла їх нѳч ў селі, айбо ўже так, гіби вон сѳла, ўже лем йинна хіжа бѳла. Загнаў свѳого іноша, ож ци ни приїалиби на нѳч. А там були дві хіжі пуд йинним побѳом. Ну, оні їх приїали на нѳч. І пѳшли оні там до хіжі ў вичѳрі — айбо оні ни знаўть, ош тотѳ царь — і постилили йім там ў хіжи. Айбо там жонá булá тѳашка. Зажѳне ў нѳчі царь іноша, шчо сѳа ўрѳдило. Приїде інош і кáжи: Нич ішчі. — Зажѳне ѳийать, шчо сѳа ўрѳдило. Кáжи: Хлопчѳшчи. — Но, оні рахѳуть ў хіжи, ош тот царь будѳ за бáтѳчка дрѳгий день. А вѳн лишѳў там, подаруваў мѳного грѳший, ѳби до дванацьцѳять рѳкѳў маў при чѳм сѳа ўчѳти; і написáў так, ож йак будѳ ўшѳтко знáти, по ўшѳтких ошкѳлах, тоді маїи приїти до нѳго, та вѳн го ўзѳме за свѳого сѳна.

І вѳн йак сѳа ўчѳиў, тоді найшѳў тотѳ писѳмѳ, шчо му царь лишѳў і почѳаў казáти: Нѳаньбу тай маѳо! шчо йа сѳа будѳ учѳти, коли ўже ни йи такѳѳ, ѳбѳх йа ни знаў; йа, кáжи, йду до свѳого бáтѳчка хрѳсного. — Айбо вѳн избѳраў сѳа, тай йде. А вѳн буў крáсний. А на йинѳѳў пустѳини колѳдѳзъ; та там розбѳйницький сѳн вартѳїи, ѳби даткѳ ни напиў сѳа водѳ з нѳїї. А вѳн ниўби буў дѳжи водѳ, тай кáжи: Дáй минѳї сѳа водѳ напиѳти.

Дáм тобі сѳа водѳ напиѳти, най ідѳ с тобѳѳ за іноша.

Дáў му сѳа водѳ напиѳти і пѳшѳў із ним. Ідѳть оні, приїшли там до царѳїа. Айбо вѳн сѳа ўбраў ў тотѳ одѳжу, шчо царѳьський хрѳсник сѳа ўбраў, та ѳпѳгаў сѳа мѳсто хрѳсника розбѳйницький сѳн стáршим. Приїшли там до царѳїа і там сѳа ўклонїли. Тодѳ кáжи царѳїцѳа царѳви: Та ти казаў, ош то такїй крáсний, а то йакїй паскѳнний.

Айбо царь кáжи: Най будѳ, йакїй йи.

Айбо тот розбѳйницький сѳн побожиў йѳгѳ, ож до посѳрти ни слѳбѳдно му говорѳти. Ну, вѳн там за корѳльá тот, а тот за іноша. Айбо тот розбѳйницький сѳн ўже хотѳїўби йѳгѳ стрáтити; і вѳн сѳа похвѳрїў, та хѳчи уд лѳвицьѳи молокá. І кáжи: Най минѳї інош принѳсе уд лѳвицьѳи молокá, тоді минѳї полѳвѳить.

Управили йѳгѳу у звѳіриниць, ѳби принѳсе уд лѳвицьѳи молокá. Айбо царь йѳмѳу ни вірууть, ож вѳн принѳсе молокá ўтѳти.

Кáжи: Йа свѳѳму принѳцови принѳсу тѳѳго молокá.

І приїшѳў ў звѳіриниць, тоді лѳвицьѳа кáжи: А шчѳсь приїшѳѳў? По твѳѳїї праўдѳи тобі Бѳ помѳжи. Ішчі, кáжи, приїдиш на двѳ смертѳи по сѳѳѳму, а сѳѳѳа трѳтьѳа; а типѳрь пої, та здѳйиш нѳа. Айбо, йѳмѳу, кáжи, ни полѳвѳить ут тѳѳго.



Іяк му привіс то́го молока, вон сьа вапіў, айбо йому́ ни польі́-  
льаць. Тоді́ ка́жи: Больша́т нья́ очи; та там, ка́жи, й там ў́ тоў́ цёркві,  
там кирні́ца. Така́ вода ў́ тоў́ кирні́ци живу́шча тику́шча; а нат тоў́  
кирні́цў сиді́ть Гиньд́жіба́ба; та най ми́ны́ принесе́ мой́ інош то́ї воді́,  
та ми́ны́ польі́вить.

Ка́жи присьві́тлий ца́рь: Ни прине́сиш ти то́ї воді́, бо́сь ни го́дин.

Ка́жи: Му́шу йа, присьві́тлий ца́рьйу, прине́сти сво́му прі́нцови воді́.

Та ти, ка́жи, йди́.

Прийшоў́ вон там іт тоў́ цёркві́ на са́мо по́лунни, та стаў́ спе́рет  
по́рога. А на тоў́ цёркві́ двана́цьцять две́рі же́льїзних. Но й вон йи́-  
нако́ ни смі́йи йти до то́ї цёркві́, бо клі́чи його́ то́та Гиньд́жіба́ба:  
Пой, ка́жи, сі́не пой, ни бо́й сьа! Ішчі́ на йинну́ смертъ́ прійди́ш. —  
І да́ла йому́́ дві́ фля́шки воді́: Но на́, ка́жи: сись́у йинну́ даш́ йому́́,  
а сись́а бу́де то́бі на по́мочи. Айбо, ка́жи, йому́́ й ут се́її воді́ ни по́-  
лі́вить. А йди́ ско́ро, та обі́сь на йиди́нацьцять две́рйіох вонка́ скакаў́.

Прийшоў́ вон до́м, мастиў́ собі́ прі́нц очи́, айбо йому́́ ни польі́-  
віло. Ну, й вон ў́же сьа ма́ло ўздорові́ў, йшоў́ би де св́атати до по́га́-  
ного ца́рьйа, там дыўка́ краса́ва. Айбо йому́́ так ка́зали, обі́ собі́ катў́н  
ўбраў́, шчо йинного́ ро́ку удо́браньї́ і йинно́ї тва́ри, а ко́ны обі́ бу́ли  
ўсе́ йинно́ї фо́рми і обі́ ў́ них бу́ли бі́лы ко́пита. Ну, й оні́ ізобра́ли  
сьа, іду́ть. Рас при́ходьаць, а на пу́ті мурашкі́. Тоді́ тот інош стаў́, ни  
даў́ чі́риз мурашкі́ прі́йти, обі́ йшли доў́кола́ йїх. Тоді́ йдуть о́пйаць,  
йдуть, рас почьаў́ огньа́ний дошчъ́ па́дати, а по́гыата ў́ гнйзды́ почьа́ли  
ду́жи пшчы́а́ти. Тоді́ тот інош стаў́, закриў́ то́ті по́гыата сво́йоў́ бу́ндоў́,  
кипнйва́ком. При́ходьаць та́мка, зве́дауть сьа йїх: Де ви йде́те?

Там, ка́жи, і там йде́ме св́атати.

Ка́жи: Ни до́йдити ви там до на́шого ца́рьйа!

І йак оні́ йшли́, та вода́, шчо велика́ бу́ла, та вйверла́ рйбу́ вонка́;  
а катў́ни ў́вйды́ли, та хоты́ли рйбу́ то́ту зарі́зати. Айбо тот інош ни даў́  
зарі́зати, а росказаў́ йї наза́д ў́ во́ду тру́тити. Пры́шли ў́ни до то́го  
ца́рьйа у тот ва́рош, де тот ца́рь бйва́ть, айбо тот ца́рь даў́ запе́рти  
ў́ пв́ўні́цью во́сько, лем тры́ох лишй́ў. Оцта́ли: інош, ца́рьський мй-  
ны́стир, та ко́птан. І тих тры́ох даў́ заклі́кати т собі́ ў́ бурк на ви-  
че́рйу. Йак виче́рйяли, та ца́рь поси́наў́ ві́ко по́пилу, а ві́ко ма́ку і то́то  
помі́шаў́, та́й ка́жи: Обі́ то́то на ра́но пере́бра́не бу́ло, бо кидь ни бу́ди  
чы́сто́йи йинно́ ў́ дру́гого, то й ййден живй́й ни ў́йдите ў́тци. Ну, айбо  
ду́жи сьа зажу́рили ў́ни. Айбо тот інош оцтаў́ на ва́рту, та жу́рить сьа,  
йяк то́то пере́бра́ти. Раз на вбо́го поклі́чуть мурашкі́, обі́ ў́твориў́  
о́болок. ў́твориў́ вон о́болок, прійшло́ то́лько мурашкёў́, шчо за го́дину  
прыві́рали ў́ йинно́ ві́ко по́піл, а ў́ йинно́ мак. Тоді́ йяк увё́йшоў́ ца́рь,  
ў́вйдыў́, ош пере́бра́но, ка́жи: До́бри! — Тоді́ на дру́гу но́ч прійде́, та

поклаў сріберний перстень ййден на стіл, а ййден вер у морі: Но, кить тот перстень на рано ни буди туй, та ййден живий з угци ни уйдиме. — А тот інош на варты й на другу нощ; айбо дужи сьа зажуриў. Раз ў ночі кличи на нього рїба, оби ўтвориў оболок. Покліче на рїбу, та друга сьа ўшитка зойшла, а ййвна ни прийшла. Тоді кажи старша рїба тоў, ош прийшла позаду: Де ти опстала?

Кажи: Там сьа свїтіло ў водї шчось, та йа сьа задївила, там сьа загурила.

Іді лем скоро, кажи, та принеси, шчось відїла.

Пйшла, на дух приїсела тот перстень; она найшла ў водї. Тоді ўже ўрадуваў сьа інош; айбо вон тото на третьу нощ шче маїи вартовати. Тоді тот царь поганський на третьу нощ того копїтана порубаў на даранчики: Оби такий на рано буў гї типерь йи.

Но, царь поганий пйшоў спати, а інош опстаў там, та зажуриў сьа дужи, бо забуў оту воду, шчо йому баба давала тотá. — Раз надойде тотó потьа, шчо уи закриваў йих ут того дожджью, та кажи: Шчось сьа так зажуриў? Ни бой сьа, Бй с тобоў; лем ти складиў даранчики тоті гї буди; дорас тотó буди. — І вон ісклаў тоті даранчики і потьа йому нанїсело тоту фляшку з водоў і тоді вон етаў, та помастиў тоў водоў тоті даранчики, даў пуд нйе понахати і тот тоді ожиў. Йак ожиў, кажи: Отóm дужи заспаў! — Йак другий день було, тоді царь ўвйшоў і кажи: Та ваша типерь йи кишасонька. Тоді даў йим кочїу, ўшитко, забрали сьа і прийшли ў свйй дйм до царьїа. Айбо кишасонька лйпши лйубить того іноша гї прїнца. Айбо мўсить того лйубити, бо тот йїї сватаў, а інош нїт.

Йак прийшли до свйго дйму, та ўже гостїну рйблять; айбо прїнц ўсе кажи, ож інош нїдйбройи вїно с пїўнїцы йому нйсїть. Тоді іноша загнаў ў пїўнїцу на вїно, таї сам пйшоў. Йак тот тьагнўў вїно, а прїнц уттьаў йому гйлову. Тоді прїшоў назад до хїжї прїнц, а йна пйшла тоді ў пїўнїцу, кишасонька, та приклала гйлову нават там на тудуп, та зайшла ў іноша фляшку з водоў ў жйбї, та помастила і вйн ожиў назад. Ўвйшоў тоді до хїжї, та кажи: Прїсвїтлий царьїу! Ци мош по смертї говорити?

Кажи: Слйбйдно, чомў нїт.

Сесь, кажи, мїнй побожїў прїнц, ож мїнї ни слйбйдно казати до посмертї — а, прїсвїтлий царьїу, кажи, йа йїх хрйсний сїн. Тоді того прїнца завїсили.

*Зап. в мартї, 1896, від Івана Русина в Дусинї, Бергської столицї.*



Паралелі: Драгоманов, Малор. народ. пред. и разск. Ст. 317—323. „Щасливий син бідного чоловіка“. — Чубинський, Труды, II, Ст. 337—340. — Деякі спільні мотиви диви: G. Basile, Pentamerone. I. 7. (7). Lo mercante. — Аванасьєвъ, Народныя русскія сказки. Т. I. Ст. 233—259. Ч. 67—69. Т. IV. Ст. 72—83. — Худяковъ, Велико-русскія сказки. Т. II. Ч. 44. Т. III. Ч. 105 і 115. — Труды курек. статист. комитета. Т. I. Ст. 533—536. — Дѣдушкины прогулки. Москва, 1819: О Булатѣ молодцѣ. — Повѣсти, сказки и рассказы казака Луганскаго. Т. IV. Ст. 177—193. — Gliński, Bajarz polski. Т. I. Ст. 183—193. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. Т. I. Ч. 37. Der Königssohn und der Bartlose. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. Т. II. Ст. 13—19: Die Gänsemagd. Т. III. Ст. 151—153. — Wolf, Zeitschrift für deutsche Mythologie. Т. I. Ст. 379. — Norwägische Volksmärchen. Т. I. Ч. 24. — Schott, Walachische Märchen. Ч. I і 10. — Вук Караджич: Српске народне приповијетке. Ч. 5: Стојша и Младен. — Аванасьєвъ, Поэтическія воззрѣнія Славянъ на природу. Т. II. Ст. 575—594. — P. Dobšinský, Prostonárodní slovenské povesti. К. I. Ст. 73—82: Černowlasý princ. — X. Sadok Bağacz, Bajki, Fraszki... na Rusi. Ст. 180—187: Simeon. — Chelchowski, Powieści i opowiadania lud. z okol. Przasnysza. Ч. I. Ст. 95—103: O złotem rysi. — Тамже. Ст. 282—296. — П. В. Шейнъ, Матеріалы для изуч. быта и языка рус. населенія сѣв. зап. края. Т. II. Ст. 52—55: Чуда-Юда. —

## 26. Марко богатий і подороже до сонця.

Та буѣ йиден царь, та ходиѣ по-свѣту, перечеуваѣ, йак у свѣті. Та пришоѣ до йинноґо чоловіка, а ў того чоловіка жонá ўмерла, та опстала сьа йинна дитина, хлопчѣук. Та йаѣ царь мовити: Чоловічи: ци ни приймите нѣа на ніч?

А чоловік кажи: Йа бим вас приѣаѣ, айбо будуть вас йисти блошчиці.

А царь кажи: Йа буду спати і на поды! — Та лѣх собі на під, а на поды собі провѣртыѣ дѣрочку такѣ, обѣ відыѣ, шчо буде чинитя тот чоловік іс хлопчѣшчом. Були ў хлопчѣшча двѣ маточки; та йинна кажи, обѣ загубити хлопчѣшча, а дрѣга кажи, ни трѣба, бо сесь хлопчѣшче узмѣ царьѣову дыѣѣку. Тай тогдѣ пішли гет обѣ. А царь собі на поды дѣмат; — ўстаѣ рано, ідѣ путьом, та собі гадат: Кобѣм пришоѣ домі, та вѣрну сьа, та його загублю.

Йак пришоѣ домі, кажи слувѣи: Упрѣгай конѣи у виз! Йак упрѣгай конѣи, пішли прѣсто до того чоловіка. Кажи царь: Продайте того хлопчѣшча.

Кажи чоловік: Продам, бо минѣи ўже дѣже надѣиѣи.

Виде царь дѣтину. Прийде на йидѣн мѣст, а слуга ни знаѣи, шчо завѣу ѣ бѣнду. Кѣжи царь слузбѣ: Бери, та меч із мѣсту.

Возьмѣ слуга, вѣрже ѣ воду. А вода несла йинного корча. Упала бѣнда на корча, та плинѣ. А буѣ йидѣн пиривѣзник дѣже старѣй, а дѣтѣ у нього не бѣло, та усе на тѣм лѣдику сидѣу. Видит, шчо тотѣ плинѣ. Йак прийшло инь ньѣму, позират, а тотѣ хлопчѣшче. Дѣже сѣа зрадоваѣ. Бѣла ѣ нього хѣшка на бѣрезѣ, а ѣ тѣ хѣжи бѣла бѣба. Кѣжи дѣдо бѣбѣ: Бѣбо, поѣ сѣуди, даѣ нам Бог дѣтѣину. Плила на корчѣ, а йа имѣу.

Бѣба сѣа ўрадувала. Вѣрис хлопчѣшче, бѣло му сѣмнѣцьятъ годѣу. А тот царь, шчо вер хлопчѣшча у воду, идѣ на вѣдаску. Прийде до того дѣда, видит лѣгѣнѣа, таѣ испѣзнаѣи. Кѣжи дѣдови: Вѣтки ѣ вас тот лѣгѣнъ ?

Кѣжи дѣдо: Плиѣ на корчѣ, а йа собѣ имѣу.

Кѣжи царь: Ци не понѣис би до мѣйниѣ жѣни писѣмѣ ?

Кѣжи дѣдо: Понесѣ.

І царь даѣ йѣму і лѣгѣнъ несѣ. Идѣ від рѣна до нѣчи. Прийде на три пѣты. Сѣуѣ, та ревѣ, не знаѣи, кудѣ йти. Видиш йидѣн блиск. Поверне до тѣй хѣжѣ, там його мѣточки. Кѣжи: Де ти йдѣш? — А бѣба знаѣи, де лѣгѣнъ идѣ. Дѣла йѣсти і кѣжи: Лыгаѣ спѣти! Лѣгѣнъ лѣх, бѣба узмѣ писѣмѣ і запрѣйѣче, а йѣму напише дѣругѣй. Устаѣ лѣгѣнъ, не видит, шчо бѣба кѣвала таѣстрину. Прийде до царѣцѣ. А царь написѣу бѣу: Жѣно! Йа тобѣ пишу; прийде сѣш лѣгѣнъ; йа прийду домѣ, та обѣм го вѣдыѣ на шибеници. А бѣба написѣла, а лѣгѣнъ принѣис, та даѣ царѣци. Царѣцѣа возьмѣ, та чѣтат: Жѣно мѣя! Йа царь, пишу тобѣ писѣмѣ; заки прийду домѣ, обѣис сѣѣу дѣнькѣ ис сѣм лѣгѣнѣѣм повинѣала.

Бѣла свѣдѣба, та молодѣ хѣдѣть у кѣртѣ. Прийде царь домѣ, не видит лѣгѣнѣа на шибеници. Кѣжи жѣнѣ: Жѣно! чѣму ти не учинѣла так, ги йа тобѣ писѣу ?

Кѣжи жѣна: Йа учинѣла.

Та де лѣгѣнъ? кѣжи царь.

Та хѣдит у кѣртѣ із дѣнькѣѣ.

Но, царь не злѣубѣу: молодѣ дѣже сѣа лѣубѣлат. А буѣ дѣругѣй царь на дѣругѣм свѣтѣ. Не знаѣи, йак його загубѣти. Кѣжи: Но, зѣатьгу! ілі пѣт того царѣяа поганина, та учѣйиш, йак там йи! — Даѣ йѣму грѣшѣ, та лѣдит його випраѣльѣти; а його дѣнькѣа дѣже плачи за лѣгѣнѣѣм. Вѣдаѣ сѣа лѣгѣнъ, идѣ. Прийде іт тѣму дѣдови на перевѣз. Йак його дѣдо перевѣз, кѣжи: Де ти, лѣгѣнѣу, идѣш? — Дѣло ни познаѣи, шчо тотѣ його годѣванок. —

Кѣжи лѣгѣнъ: Иду пѣд дѣругѣго царѣяа.



Кажі дыдо: Ідзі, най ти Бог помагат; та ўчўши, шчо будэ поганнв казати, йаку новину за мени. Йа ўже на сым перевозы тисыча годў вижиў, тай ни можу витци вийти.

Тай тогди виткониў сьа леґинь, та иде. Прийде ў йиден варош, а ў тим вароши чельадь дўже тихо, лишэ у йинным боўты держит йиден пан ниво. Зайде леґинь, кажи: Дайте йиден пугарь пива! Вичуї і йаў зьвїдати: Пани, шчо ў сым вароши чельать тихо?

Кажі пан: Ўже сто лят, йак чельадь ни майи прилода; бо туй була кирицья така, шчо йак чоловїў майи сто лят, тогди прийде, напий сьа, видмолонне; а тинерь ни тичэ.

Кажі пан: Де идете леґиньу?

Кажі леґинь: Иду пут того царья поганина.

Кажі пав: Ідзі, най ти Бог помагат, ачэй йаку новину повим і нав, шчо ни тичэ кирицья.

Видаў сьа леґинь, иде. Прийде нуд другого пана у варош, а ў тим вароши чельать тихо, лишэ йиден пан ў боўты. Зайде леґинь, та сидит. Зьвїдат: Шчо туй, пани, чельать тихо?

Пан кажи: Була йинна дичка, родила дички, а тинерь ни родит, та чельадь іла і молодя була, а тинерь чельадь вистарила сьа. Кажі пан: Де идете леґиньу?

Иду пут того царья поганина.

І леґинь видаў сьа иде. Приходит иг тому царевн, а там тичэ вода; та сьїў, та гадат собі: Боже! ци верну йа сьа витци? І ўстаў, иде, йак собі подўмаў. Прийде, а слўги замитауть двір ў черлених чоботых, а царья дома ни йи, а ў тїў полаты царьска мати, того леґинья друга маточка, шчо була у ночи іс тоў другоў, та казала його убїти. Зайде леґинь до хижі, а баба його спознала. Кажі баба: Сине, иди лыгай пут корито, та будеш чути, шчо йа будў говорити іс своїим сином.

Прийде царь, бабин син, поганин. Кажі: Мамо! туй йи душа іс того сьвїта.

Баба кажи: Ни йи, сине. Сьйдаї, та будеш ісyti; та йди, та льясь, та спи, бо рано тоби би уставати.

Царь вичерьяў, та лых, та спит. Баба прийде, вимкне йиден волос із голови. Кажі царь: Дайте ми, мамо, поки, шчо пьа изапьяйште?

Кажі баба: Шчо тоби, сине, спит?

Кажі царь: Мини спит, шчо у сым вароши коло мени ни далеко чельадь дўже стара, бо була дичка і родила дички, а тинерь ни родит. А баба кажи: Сине! шчо би робити, обї родила груши?

Кажі царь: Путкопати, та там йи йиден коринь, та около коренья обвїў сьа гид; та тото ўбїти, та тогди будэ родити назад. — І тогди

кажи баба: Спи! — А він уснуў. А баба вімкне другий во́лоє із голо́ві. Кажі царь: Мамо, шчо нья збужа́йните?

Кажі баба: Сіне! тотó тобі шчоєь сьа снит.

Мильі тотó сьа снит: Кóло тóго вáроша йи д́ругий вáрош і чé-  
льть там д́уже старá. А ў т́ім вáроши б́ула кирні́цьа, а типéрь  
ни тичé.

Кажі баба: Сіне! шчóбц іє т́ім ч́иніти?

Тотó трéба ч́иніти: Вікопати глубóко, а там йи жаба, шчо вóду  
пий, та трéба уб́іти і будé кирні́цьа течі.

Кажі баба: Сіне, льясь і спи. — І ов́ин уснуў. Вімкне баба  
трéтий во́лоє із голо́ві і кажі: Тóбі сьа снит, сіне. А шчо ти сьа  
снит?

Кажі: Тотó ми сьа снит, шчо д́ыдо йидéн йи на перевóзї, та вó-  
дит ўже двіста гóдїў, тай ни зна́йи, йак витгі вийти.

Кажі баба: Та шчо трéба, сіне, іє т́ім ч́иніти?

Тко прійде на переві́з, та будé д́ыдо весті, та тогд́и най віскочит  
ов́ин у перéд не чоўна́, а тот котрóго будé весті, тот сьа там опста́не.  
І царь тогд́и заснуў. Даў Біг дeнь і царь устáни і пішоў. Тогд́и баба  
кажі томú ле́гінєви: Устáнь іє пут корі́та. Кажі: Ци чуў ти, шчо йа  
ч́инїла сéйи нóчи на тóбі? І ле́гінь ўстаў і ідé. Позірат йидéн пан, ци  
верн́уў сьа вит тóго погани́на тот ле́гінь. Ув́идит пан, шчо ідé. Тогд́и  
ўпр́яжé ко́ньї і ідé спéрет тóго ле́гіня́. Поклоніў сьа радісно. Кажі  
пан ле́гінєви: Ци дóбри ти, ле́гіню, ходиў? Сьáде на виз і прійшли́  
ў вáрош. Кажі ле́гінь: Туй трéба шієть ле́гінн. Росказаў грúшу пут-  
копáти. Пирикопáли, найшли гл́а і уб́или. Пригреблі́ гл́ноў і д́ичка  
ўрóдила. Йáли д́ыдї л́їєти нá-колы́нки; котрий д́ыдо покúшаў грúші  
і молод́ім стáне. Тогд́и пан кажі: Чолові́че! шчо прóснш за тотó?

Не кажі ле́гінь нич. А пан даў двана́цьят ко́ни, тай шієть вóзїў  
грóши, тай шієть кóчишїў, тай шієть м́ихїў дичóк. Тогд́и ле́гінь ідé.  
Прійде у д́ругий вáрош. Рáдуут сьа йомú д́уже пани́ і зв́идуут йогó:  
Но, йакú новинú нам несéш?

Будú вам казáти. Рáдуут сьа д́уже йомú л́уде. Росказаў, чéти-  
рьо́х л́удї йáли копáти кирні́цьу і в́идьат, де водá теклá, там велі́ка  
жаба і пий тотú вóду. Ім́или і ўверли вон і пригреблі́ гл́ноў і йáлá  
течі водá д́уже. Л́уде рáдуут сьа і йáли помáлу старі́ ітї і котрий  
на́йи сьа воді́ і удмолóдне. Кажут л́уде: Шчо хóчнш ле́гіню за сесé,  
шчо водá нáзат течé? Далі́ двана́цьят кóчишїў і шієть кадї воді́.  
І ле́гінь ідé. Прійде іт тóму д́ыдови на переві́з. Кажі: Д́ыду, перевезі́  
женé на тот б́ік! А д́ыдо зв́идуїи ле́гіня́ за новинú. Кажі ле́гінь: Пе-  
рevesі́, д́ыду, тогд́и будú тобі казáти! І д́ыдо переві́з ўш́итко. І ле́гінь  
віскочит іє чоўна́, а д́ыдо опстаў. Кажі ле́гінь: Д́ыду! когó будéш



вести по сьому, тогді віскочи ти, а тот сьа опстани і будé возіти!  
І тогді легінь іде іт своїйї жонї.

Прійде іт жонї, а жонá дуже плаче, а йийї отець, царь, шчо овін буў йийї ўзяў, йак ўвідїў, дуже сьа ізрадуваў і звїдат сьа: Вітки ти сїне тотó дїстаў?

Кáжи: Вітти, десь нѣа загнаў.

І царь, йогó тесьть кáжи: Ідў і йа, ачей і йа собї готó прикѣну. Набраў грóши і пішóў. Прійде ід дьїдови, а дьїдо дуже чѣкат, кобї дáтко прїйшóў. Кáжи царь: Дьїду, менé везї! І сьáде ў чоўн. І дьїдо перевїз; і дьїдо віскочит, а царь опстаў возіти. А молодї жїли, зáки ў нїх сьа жїли нї пїрвáли. А ми сьїли на веслó, та сьудї нас прї-неслó.

*Зап. с цвѣтнї, 1896, від Михайла Нодя, в Кушнїци, Мара-морської столицї.*

Паралелї: Драгоманов, Малор. народ. пред. и разск Ст. 229—332. Дїтя з ангельським голосом; Марко богатий. — Казки Ігнатїя зь Нїкловичь. Ст. 39—44. — Чубинський, Труды. II, Ст. 133—138 (деякі мотиви спїльні). Тамже. Ст. 341—344. — Grimm, Märchen. T. I. St. 140—147. Der Teufel mit d. drei Haaren. T. III. St. 56—57. — Спїльні мотиви заходять також в: Етнографічнїм Збїрнику. T. I: Роздольський Ст. 3—5 і 80—81. Обширна лїгература, звязана з сею казкою в рїжних відмінах, подана М. Драгомановом в статї: Славянскїтѣ сказанїя за рождението на Константина Великий. Диви: Сборникъ за народни умотворенїя, наука и книжнина. T. II. Ст. 132—184. T. III. Ст. 206—246. — Аванасьевъ, Народ. русскїя сказки. T. III. Ст. 109—119: Марко Богатой и Василий Безсчастный. T. IV. Ст. 425—436. — Stier, Ungarische Volksmärchen. Ч. 17. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. T. I. Ч. 20. — Wolf, Deutsche Hausmärchen. Ст. 184—197 і 312—321. — Valjavec, Narodne pripovjedke. Ст. 157—171. — Wenzig, Westslawischer Märchenschatz. Ст. 36—40. — Erben, Slovanská Čitanka. Ст. 1—7. — Gliński, Bajarz polski. T. III. Ст. 193—213. — В. С. Караджич, Српске народне приповијетке. Ст. 73—81. Ч. 13: Уезд. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 59. — Wiadomości do antropologii kraj. T. XVI. Від. 2. Ст. 72. Ч. 17. — Романовъ, Бѣлорусскїй Сборникъ. T. III. Ст. 198, 336, 338. — Иваничкїй, Матерїалы по этногр. Вологодской губ. Ст. 198. Ч. 28. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самарскаго края. Ч. 86. — Сборникъ за нар. умотвор. T. VII. Від. 3. Ст. 154—155. — Veselovskij: Le dot de l'empereur Constant. Romania. 1877. Ч. 22. Ст. 161. — P. Dobšinsky, Proston. slov. povesti. K. II. Ст. 1—12: Cesta k slncu. — Тамже. Ст. 50—59. — Chelchowski, Powieści i opow. lud. z okolie Przasnysza. Ч. II. Ст. 17—21. — Oesterley, Gesta Romanorum. Ст. 315—317. — Gotfr. Viterb. Chron. C. 333. Muratori, ser. 7. 441; Mencken, 1, 18. — Ricobaldus Ferrariens. histor.

imp. (Muratori, 9, 120). — Martin. Minorita, Ecard. 1. 1676. — Guelvan. Flamma, Manip. Flor. (Muratori, 1, 616). — Joh. Sperius, Chron. S. Berlini, Martene thesaur. 3. 573. — Sifridus presb. Epitome, Pistor. 1, 1036. — Andr. Ratisbon. chron. gen. Pez. thesaur. 4, 3, 482. — Eisengrein, Chron. Spirens. 11, 179. — Legenda aurea, 171, s. 840. — Paul. Lang, Chron. Citiz; Pistor. 1, 1139. — Herm. Corner, 1027. — Magn. Chron. Belgic; Pistor. 1. 110. — Gobelín, de persona, Cosmodr. anonym. Leob. Perz ser. r. austr. 1. 769 — Chron. MODOEFIENSE, Muratori, 12, 1082. — Wern. Rolevinc fasc. temp. 1034. — Naucerus, Crusius annal. 2, 198. — Hans Sachs, 3, 2, 17<sup>n</sup>. — Massmann, Kaiserchron. 3, 1094; 1095; handschriften das note 3. — Gold. legend, Pelag. bl. 379. — Douce, 391; Mèl. de littérature orient. 2, 76. — Galland, contes tures, 1707. — S. Grundtvig, Dänische Volksmärchen. T. I. Ст. 95—109: Die Träume. — B. Němcova, Národní báchorky a pověsti. T. I. Ст. 2—18: Tři zlatá péra. — I. G. Krauss, Sagen und Märchen der Südslaven. T. II. Ч. 8: Der Findling. — В. Н. Добровольскій, Смоленскій этнографическій сбор. Т. I. Ст. 293—295: Якъ купецъ хатѣу работника спагубить, и затѣмъ тога самъ сябе спагубиў — и придеказанія прарокыў сполнилась. Е. Р. Романовъ, Бѣлорусскій сборникъ. Т. I. Вып. III. Ст. 198—205: Василь-удовинъ сынъ, богатаго Марочки зять. Ст. 336—336: Знайдзенъ. Ст. 338—340: Марка богатый. — Materiały antrop. archeologiczne i etnograficzne. T. II. 2. Ст. 83—85. Ч. 55. —

## 27. Янко чарівникъ.

Йидѣн гáзда ни маў дýлий, лем йидно дýча. Тримаў собі слущку за годóванця, жи йак вiросте, та бýде його зять; бýде ў нього много рóкуў служити, а ун ни бýди платити.

Ун там служиў много рóкуў, вiрний слугá буў! Вiрус до хлóна і дýча його вiрусло, то́го гáзди, де вун служиў. Порáдили са жонá з гáздом, то́го слуги гáздiньа: Нашчó нам сiрохманá за зятьа? Возьми́е собі за зятьа гáздýського сiна!

Испрáвили свáтанки од богáтого гáзди, жи йiм дасть сiна пристава́ти. Колi свáтанки робили, слугу́ до мiна загнáli, шчоби ни вiдьiў, колi будýть хýстку давати. Повiдають слугóви льýди: вáша са дýка вигдайi, то́го гáзди син iд нýй пристаи!

Ни роекажу собі, новiў слугá. Многом рóкуў служиў; та дам на прáво, нъай порухiють моi рóки, та нъай ми заплатять.

Колi робили весельá, зогнáli го скóро ў но́чi, жеби йшоў на дривá на трéтьий хóтарь, бо на свóйум дроў ни йи. Покормиў во́ли скóро, запрiйáх i положиў лáнци на вус, пушоў на дривá. Вийшоў до льса:



А Бóжи, ўсем му вiрно служыў і тiпeрЬ бóду; ни будó рубáти пуцлóй дeрeвo з вeлiкiмa сýкaмa, зóгнy глáткoйи. Пpийшóў iд бyквiццi i хóчн iйнi рубáти, бo iйнi глáткóй дeрeвo. Бyквiццa пpopeклá: „Тi сa нiнeсь мáў вiнчáти, ни дpивa вoзiтi“. Вун стoйiтЬ, кóлo сeбi пoзiрaтЬ, хтo тo з ним гoвópитЬ. Ни ззáду, ни спeрeдy нiкoгo ни вiднo, лeм пeрeд ним дeрeвo: Мóжнi мнi сa пpичýлo, жн хтoсь бeсьiдyйнi; будó рубáти бyквiццy! „Ни гyб ньa, бo iйнa тoбi ў пóмoчн“. Пeрeстáў i ни бóдe рубáти. Пoчáў сa сaм сiбe звiдoвaтi: Хтo тy iйнi, шчo мнi ни кáжн дpивa рубáтн? „Iйнa бyквiццa“. КптЬ тн ни мáйшн бýтн сiрoхмáн i iйнa ни мáу бýтн ў iйгo двopi; iяк тн будeш гáздa, тoгдi мy будeш дpивa вoзiтн, тiпeрЬ iйдн дoмý с пoрoжнyм вóзeм, бo дóмa вeсeльá. Нa рóскac пyшóў дoмý с пoрoжнyм, óкpeм дpoў. Дóмa вeсeльá. Нaгнáў вýльмн i вóзeм дo двopá, вiбiг д нóмy гáздa, кoтpий рoбiў вeсeльá i ни кpичáў нa ньoгo: Нпч пpo тoтo, сiнy мyй, жнс нн пpитвáх дpoў. Вiпpыйязь вóлн iз iйapмá, yйáж дo хлiвa, пoй дo хiжн, будeш пiтн i iйeтн, бo iйнa ўжe нн бóдy вeсeльá рoбiтн!

Вóлн вiпpыйязь, дo хлiвa ўйязáў, нa iйaслi сoбi сiў, дo хiжн нн пyйдн, бo мy жалЬ. Гáздiньa пpóснть гo: Тн y мeнн тýлькo рóкyў слyжiў, пoй дo хнш, будeш iйeтн i пiтн!

Нн ўвoйшóў вун дo хнш дo вeчнpa. Нa вeчyp, iяк сa бýлo тeмнo, вийшóў гopi лáзнвoм мóчкн нa пýт, сxoвáў сa нa сýсiк, чeкáў мoлoдi, зáкльa вийдyтЬ спáтн кóлo дeўiйáтoйi гoдiнн. Уклáдoвaлн мoлoдi п'янькo i мáтн спáтн. Pocкaзáлн iйм, жeбн сa ў iйднo oбepнýлo iйднó iд дpyгoмy нa пoдi. I слyгá тaм зa сýсiкoм. Iяк iйх ўвiдiў ў iйднo слyгá iззa сyсiкa, yнi iйм свiтiлн свiчкoў, тнм мoлoдiм — слyгóвн бýлo мн'я Iянкó — Iянкó ззa сyсiкa пoвiў: Ньaй тaк бóдe, бiсьтe ўсe ў iйднo лeжáлн, óкpeм мoгo рoскaзy бiсьтe вiтгaм нн ўстáтн! I зншóў Iянкó с пoдá дoлý. Вчeр'яйáў i мáргy дoзвiрáў. Iяк гáздýўствo дoзвiрáў дpyгiй рac, тaк i пoт вeчyp дo рáнa бiлoгo.

Дaў Бoг рáнo; шчo сa ў вeчyp пoрoбeхoдлн, стapóстa i зáстáўннн, кoтpи вeсeльá нáйлiйшe тpимáлн з гyдáкoмa, пpийшлi нaзáт. Кaзáлн: Пóймe мoлoдi згaньáтн. Вийшлa нa пyд мáтн: Устaвáйтe мoлoдi, бo вac вийдyтЬ гyдáкн з гyсл'ямн згaньáтн! Нн бeсьiдýтЬ нч, áнн сa нн-гaньбл'ятЬ, áнн нн рýшaутЬ, тáкoй лeжáтЬ. Вийшóў oтeць: Чoмý сa нн гaньбiш Мáрьiйo? Ужe тy лýдн, a тн нн вáжнш ўстáтн! Нн хoт'ятЬ i з вyтцóм бeсьiдoвáтн. Oтeць сa рoзгвiвáў. Iмiў зa нóгн, тa дoлóў т'ягнн. Тo сa т'ягнн ўшiткoй ў iйднiў гpомáдi. Вepх дoлóў с пoдá. Тoтo сoбóў гýннyлo. Збáдpилa сa свáдьбa: Тa тo iякoсь чýдo! Учeрa сa пoжeнiлн, днeсь сa нн хoт'ятЬ рoзлiстн. Пyйтi бн дo пoпá, чeйбн дaў iякý пoмýч; кидь iйх тaк твeрдo звiнчáў, тa жeбн чнтáў oд гoсьцý. Пpивeслн вaнгeлiйн, пpийшóў i пyн oтклннáтн, жнбн сa рoзyйшлн мoлo-

дї — йиден день ізвінчаў, а другий розвінчуваў, шчобы са розуйшли, нхай ни лжакъ у сїнох лядом на чўдо. Ростворїў пуп вангелии, увїдїў слуга: Тримаў бись го дотля, закля йа ти ни повім, жебїсь ни пушоў вїтти! Пуп застоўшїў. Зустаў йак шаленїй стоїати.

Ни сам пуп йїх ізвінчаў, айбо в дьаком; закликати йїх обѡх, ішчі т попѡви і дьака, нхай читаўтѡ обѡ, чей са розуйдутѡ молодї. Прийшоў і дьак, приньўс собї псалтирь, шчо будѡ тотѡ заклинати. Утворїў псалтирь, слуга ўвїдїў: Затля бись йїй ту тримаў, закля йа ти ни повім, обїсь вїтти пушоў!

Пушоў слуга на роботу, йак і другий раз робїў. — Кѡло молодїх йѡйкаутѡ двї матерї: йидна йѡйкаутѡ за дьўкоў, а друга за сїном, на йакў йїх ганьбу поженїли. Йї ту баба валальська — пупорїска — шчо знаїи корїня, та ачѡй бўдѡ ўкўрьїувати, та йїм тотѡ спомѡже; заплачїмѡ йїй! Прийшла баба ўкўрьїувати корїном, увїдїў слуга: Бѡбо там стоїати! Дѡтля бись там стоїала, закля ти ни повім, жебїсь гет пушла!

Порайїли лядї на сѡмум валалї барз розўмїу бѡбу, шчо кїтѡ тотѡ ни спомѡжи, та йїм нїхтѡ ни спомѡжи. Кѡгѡ там загнаїи? Повїдѡтѡ гѡзда тот, котрий дьўку вїтдаваў: Загнаїи Йанка, тот найперше схѡдїтѡ! Далї Йанкѡви пѡлїнкї і хлїба до кобїлки, за бѡбоў, жебї йїй припрѡвадїў. Прийшоў там за тоў жѡноў. Унѡ мѡла двѡх сїнуў; наказала сїнїм, жебї добрї газдовѡли, бо унѡ йїде спѡмѡчї, та дустанї пїѡтку. Прийшли д йиднїў вѡдѡ бѡба з Йанком, шчо йїй прѡвадїў двѡїм спѡмагѡти. Прийшли т такуй вѡдѡ, шчо вїлїка бўла на йиден мѡтер. Імїла жѡнѡ за кабѡти, пуньнѡла ў гѡру, шчо йїй ўшїтко вїдно бўло. Тѡт шчо йїй прѡвадїў, так повїў: Жебї ни пўстїла шѡтѡ долў. Прийшла унѡ там, ўшїткї лядї са смїутѡ, же са бѡба заголїла. Бѡба са ўпамїѡтѡла, же ўнѡ злѡ зробїла: Нїхтѡ там ни буў, лѡм ти сїну, шчѡсь нѡа прѡвадїў; то ти мїнѡ тотѡ ўчїнїў; нхай йа пушчў долў свѡїї кабѡти, тобї дам корѡву! Пушли обѡй жебї му далѡ тотѡ жѡнѡ; шчо хотѡїла зарѡбїтї пїѡтку, а ўнѡ ўтрѡтила корѡву. Прийшли там до йїїї дѡму, повїдѡтѡ свѡїїм сїнїм, жебѡбї далї тѡму чѡловїкови корѡву. Дѡїти йїм, мѡмо, ви тот зарѡбок, шчѡсьтї зарѡбїли! Одїязала бѡба корѡву і далѡ слугѡви. Імїў са сїн хвѡста, ни дасть корѡву. Таѡкой са трїмѡтѡ хвѡста корѡвї. Увїдїли, же тот са корѡвї хвѡста трїмѡтѡ, почѡлї го здоганѡїти: Пѡїти, пѡїти, возьмїте корѡву; котрий вам ни хотѡїў далї, тот будѡ позѡд вас гнѡти. Одогнаў корѡву тѡму слугѡви.

Увїдїў пуп, же то мудрий слуга, повїў пуп: дам ти, сїну, сто золѡтїх, лѡм нхай йа йду вїтти! Пушоў слуга с попѡм, одѡбраў сто золѡтїх. Прийшоў нѡзад там домў, де служїў.



Повідать му дьак: Сіну, пусь нъа, дам ти пїадцєать золóгих, пьай ту на гáньбу ни стоїу! І баба валáльська прийалá са дати двáцать рьйáфуу полотнá; лем нъай ўтти пўйду! Поплатїли му чєсно, пушли собі дому.

Просить тот гáзда, у котрóго служїу; даст му воли і пóли, лем би му вїтти дьўку пўстїу; а тот гáзда, котрóго буў снї, тот воли й корóву, лем би са розуїшли. Повїу Йанкó: Устаньте! Йак схóпїу молодїї так ўтїкаў, шчо ачєй й днєсь утїкать!

Йа там буў на гостїни, кўсьдѣам обїїдаў; прийшлó тойї жебракової дьўча<sup>1)</sup>, шчо приходить за новинкáми, од мени тóго просїла; йа са погнїваў на сиротїну, ударїу їм їїї по шїїї, такóй їуї пуд бóродоу, йак пїасєть напўхло. Ыїї отцá по гóловї, прїтоўк їм му йазїк, добрі ни вигвáрьїать. Ту у нáшум силї йїдєн її лїсїї, ни мат на гóловї волóсьа: йа сїрбаў горьїачу пóлиўку, ун уд мєни просїу; йа са погнїваў, лїнуў їм му на гóлову, шчо аж му волóсьа 'блїзлó. Чїжми по кўстки, соломянáнї вострогї, мотускáми поўїзанáнї. —

*Зап. в липки, 1896, від Михайла Пустяк в Збуру, Землянської столицї.*

Паралелї: Аѳанасьєвъ, Народныя русскїя сказки. Т. II Ст. 492—494. Т. IV. Ст. 334—335: Диво дивное, чудо чудное. — Grimm, Kinder- und Hausmáchen. T. I. St. 310—314: Die goldene Gans. T. III. St. 111—112. — Wolf, Zeitschrift für deutsche Mythologie. T. II. St. 197—201. — Erben, Slovanska čitanka. St. 34—35. — Wenzig, Westslavischer Márchenschatz. St. 61—62. — Худяковъ, Великорусскїя сказки. Т. III. Ч. 99. — J. G. Hahn, Griechische und albanesische Máchen. T. II. St. 152—154: Hãnschen, dem ein Mohr in den Mund speit. — Wisla. T. IX. 1895. St. 323: Głupi Jaško (7) — Materyaly antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. T. II. 2. St. 116—117. Ч. 88. — П. В. Шейнъ, Матерїалы для изуч. быта и языка руск. населєнїя сѣвер. запад. края. Т. II. Ст. 165—167: Дзиво. — А. Веселовскїй, Слав. сказ. о Солом. и Кит. Ст. 344—345. — Maurer, Islãndische Sagen. St. 163. — Liebrecht Orient und Occident. T. I. St. 131. — Spazier, Altenglische Sagen und Máchen. Braunschweig, 1830, T. I. St. XXIII. — Ciszewski, Krakowiacz. I. Ч. 184: Jak się parobek mścił za to, że mu gospodarz nie chciał dać córki. —

## 28. Чорт наймитом.

Ўїшоу йїдєн сїгїнь лїгїнь кóпань прокóпувати на киндирицьу, та ни ўзаў собі нич йїсти лем отакїй (оп. пок.) малїй фáлагчик хлѣба і тотó покляў на пнѣа. Чорт прийшоў таї зьїў тотó. Вóн їдє на полўнне,

<sup>1)</sup> З Збура; воно приходило за милостинню; оповїдач кєркує собі з нього.

обі тот хлыб звісти; прийшоў, а хлыба ни йи: Но, кажи, най му Бѡ заплатитѣ, ко се зыў: тѡлько лем залѡйаў. Но вѡн цылий день робіў голѡдин, бо нышчо булѡ йісти. Прийде д ньѡму чорт ў вичѣрѣ ўже лигнѡм і кажи: Шчо ви робити чоловѡчи?

Нибѡжи, ѡддѡка кѡнлы сам; дыти дрѡбныі, та жѡна ни гѡнна лишити ў дѡма.

Йѡбѡх сѡ, кажи, найаў ў вас за слугу.

Ну, та йак ти сѡ наймѡш, нибѡжи, колѡ минѡ самѡму нышчо йісти?

Та шчо ви бѡдѡти, гѡздо, йісти, тай йа бѡду; ви будѣтѣ голѡнныі, тай йа бѡду. Но, кажи, гѡздо, йдытѣ ви дѡмѡ на нѡч; ци йи ў вас, кажи, йакий плух, та бѡсѡе зѡрѡли, та лѡнше ги копѡти.

Ой, кажи, ни йи. Буў ў нѡа зѡмолоду, дѡким маў вѡли, а ти перѣ ни йи.

Та ўнѡсѡтѣ хотѣ йакий нѡпотрѡбѡний, кѡбѡ буў хотѣ на слѡву, та зѡреѡе.

Та чѡм зѡреѡе, хотѣ би й буў плуг, кѡдѣ нѡ-йи вѡлыў ў нас.

Ў мѡни сѡтѣ двѡ кѡзи, шчѡм заслужѡ собѡ, то тѡми кѡзѡми зѡреѡе.

Та тѡ чѡуў кѡзѡми ѡрѡти?

Ну та ўнѡсѡтѣ плуг, та буду ѡрѡти.

Туй вѡльѡми ни мош, хлѡпи, зѡрѡти, бо ту хѡшчѡ, пѡныўѡа, а кѡзѡми тѡ чѡуў ѡрѡти?

Но і гѡздѡ рѡныцѡко ўйшоў, ўнѡе плуг, айбо сѡа гѡздѡ тѡвѣрѡ учѡдуваў рѡно, шчо то ни так, гѡ вѡн лѡишѡ рѡно укѡпѡни, бо ѡтѡ нѡли чѡстой ўже на дрѡгий дѡнь, йак ўйшоў гѡздѡ. Тѡ то, нѡбѡки, тѡбѡ по-магѡў зѡробѡти тѡлько, шчо йа за мѡсѡацѣ ни зѡробѡў би?

Но лѡм налѡджуйтѣ плуг, будѣѡ ѡрѡти, вам до тѡго нич.

Та чѡм будѣѡ ѡрѡти, кѡдѣ нычим?

Йа йду дѡрас привѣду двѡ кѡзи! — Привѡў вѡн двѡ кѡзи, ўирѡйѡгли ў плух тотѡ кѡзи, ѡрыўтѣ так, шчо лѡм фурчѡгѡ. А тѡго гѡздѡ брат ўже там на дрѡгѡм пѡли чѡтѡрма вѡльѡми тѡждѡнь ѡре, та тѡлько ни зѡрѡў, ги онѡ до пѡлѡдне двѡма кѡзѡми. Но бѡрат му сѡа чѡдуўѡи, шчо то тѡкѡйѡи, шчо бѡрат тѡлько землѡ кѡзѡми зѡрѡў! Прийшоў бѡрат ид ньѡму на пѡлѡдне позѡрѡти, тот богѡч, кажи: Бѡрати! шчо тѡкѡйѡи за дѡво, шчо ти кѡзѡми тѡлько зѡрѡў до пѡлѡдне, гѡ йа за тѡждѡнь чѡтѡрма вѡльѡми?

Но, йа кажи, і сам ни знѡу, шчо то тѡкѡйѡи.

Ўтки ў тѡбѡ двѡ кѡзи сѡтѣ?

Та сѡсѣ слѡшка у мѡни сѡа найаў с нѡчи; йа ни хотѡў, бо минѡ ни трѣба; кѡбѡх маў сам шчо йісти, ни слѡгом давѡти; іѡбо тѡку дѡѡку маў, жи.. Та то сѡсѣ слугѡ мѡй привѡў кѡзи, та ни знѡу ўтки.



Газда собі подумаў: Та замінаў би йа за воли сесы кози, бо воли мно́го зыда́ть, а то́лько хо́сна ни чы́вають, гі оті ко́зи: Чи ни мі́няў би ти, бра́ти, зо мноў сисы ко́зи за во́ли?

Йак слуга учи́нить, так най́ буди, бо то ни мо́йі ко́зи, ай́ слу́сьскі.

Слуга ка́жи: Замина́йме, га́здо, коли́ би брат мі́няў, за во́ли. І во́ни помі́няли с тим га́здом ко́зи за во́ли. Даў газда́ во́ли чо́тири за оті́ дві ко́зи. У́прыйаг оті́ ко́зи газда́, ко́зи о́рыють і ў га́зді. Ора́ли до ве́чара оні́ тї́ми ко́заяи. Пу́стиў газда́ у виче́рі ід во́зови ко́зи, обі́ йїли сы́но, ай́бо ко́зи ни хо́вають йїсти сы́но, а йїм би те́рња. Ну, і газда́ опстаў сы́а на нощ на то́м по́ли ночыва́ти. Но, слуха́уть ў но́чі, ко́за верешчы́ть. Ану́ біга́й слуго́, шчо ко́за верешчы́ть? Аче́й воўк іміў ко́зу. Так і йи, ож воўк іміў. І то́та дру́га за тоў верешчы́ть і ўты́кла, пропа́ла. Но, ка́жи, га́зда, ни йи ны́ во́лыў, ны́ ко́з, ўсе то́то біда́: і лью́де сы́а буду́ть із ме́ни сме́йати і мо́а біда́. Ай́бо вон ни знаў, га́зда то́й, ош то ни ко́зи. Ні́тко ни знаў, а то чо́рти бу́лі, ни ко́зи! Тот снї́нь ли́гнь ма́йи чо́тири во́ли, шчо му даў газда́ за ко́зи, а га́зда ни ма́йи ны́ во́лыў, ны́ ко́з. Ж жалю́, з біди́, то́т сы́а га́зда пові́сиў. Звіда́ть сво́го га́зду́ то́т слуга́, йак поко́нали кнндрі́цьку: Та ў́же бо́льши ро́боти ни ма́йіме, га́здо?

Та, нібо́жи, ни йи, бо ны́шчо ко́сіти ў на́а.

Та по́деме на во́жон, та за́жнемé со́бі пши́віцы. Ци хо́дили ви да́коли на во́жон?

Йа хо́диў ўсе, та́й тнпéрь по́деме.

Ну йды́м, ай́бо бпрі́ме с собоў чéльади бо́льше, бо нас пан ни прій́ме дво́х на та́блу!

Прій́шли до па́на, пан звіда́ть, чи ма́уць чéльады оні́.

На шчо нам чéльади, ка́жи слуга́, та ми два зо́жнемé.

Пан за́смійаў сы́а с то́го, ка́жи: Ви мо́йі сы́яна́а за ро́к ни зо́жннті́ два.

Лем ўка́жнть, па́ни, сы́яна́а сво́йд, де йи.

І пан за́гнаў іно́ша ўка́зати ім сы́яна́а. Пан со́бі дума́ть: Най́ жнуть, до́ки дру́гі лью́де ни прій́дуть; йак прій́дуть, та на́жéну бо́льше лью́дїй, та зо́жнуть! — І оні́ сы́а с па́ном сто́кмили; за ко́рець буду́ть жа́ти, за то́т ко́рець, шчо ў йндéн мо́гуз забе́руть со́бі. Пан сы́а за́смійаў с то́го; і за па́ном оні́ прій́шли йндéн, обі́ йшоў уві́дїти, бо оні́ жжа́ли ўшн́тко йнннóйі но́чи. Пан сме́йаў сы́а, йак оні́ прій́шли ка́зати, ни віру́ў. Прійшоў пан, ўві́дыў, оні́ жжа́ли ўшн́тко: Но, ка́жи, йакўсти сто́кмили рась, та́ку́ бпрі́ть!

Ни треба ні вазоў, ані ніч. Простёр слуга моуге, та збіў ўшітко сыйанья ў тот могуз і паньскоїи і свѡїи і газдѡм там вер свѡїим у тот козѡл, та заўйазаў могузом: Ынѡ вѡхор завѡйаў, пѡшоў!

Пан глїинне, й свѡїи зерно забрала й паньскоїи. І прийшли до того газдї і там бѡўкнули на сїрид дворá тот козѡл іс пшвинїцїу: Но, то газдо, мáйнти за тот богáж, шчѡм зьїў ут тѡа ў кѡпани; мўсїў йнм ти за отѡ слово служїти рѡк, шчѡсь казáў, обї ми Бѡ заплатїў! Добуў рѡк і пѡшоў.

*Зап. в мартї, 1896, від Михайла Фотула в Стройнї, Бергескѡї столицї.*

Паралелї: Манжуға, Сказки. Ст. 127—128: Якъ чортъ одслужавъ шматочокъ хлїба. Літературна перерїбка тої казки зладжена Манжурою під псевдонїмом Івана Калїчки була видана в Катеринослави, 1885. Другу таку перерїбку зладив Лев Трещаківський в оповїданю: Село Лїновицї (Зоря Галицка 1851 і осїбно). — Етнографїчний Збїрник, т. I. Н. 17, ст. 60—63). — Жите і Слово, III, 52. — Чубиньскай, I, 157. — Ивановъ, изъ области м. н. легендъ. Эгн. Обзорїне, 1890, кн. IV. — Гринченко, Этногр. Матерїалы, II, Н. 68, ст. 66—71; порївнай також початок сáдуючѡї казки (Н. 69): Вѡек та сьвятий Юрїй. — L. Bechstein, Neues deutsches Märbchenbuch: Der starke Gottfried. — Hatt- rich, Deutsche Volksmárbchen aus dem Sachsenlande. Ст. 61—64. — Wenzig, Westslavischer Märbchenschatz. Ст. 124—127. — Аванасьевь, Народнїя рускїя сказки. Т. I. Ст. 410—414. Т. IV. Ст. 147—156. — P. Dobšinský, Prostonárodnie slovenské povesti. Кн. II. Ст. 89—92: Čert. slúži. — J. Świętek, Lud Nadrabski. Ст. 341—344. Ч. 22: O dyáble, co u chłopa za parobka sluzul. — Kolberg, Lud. Kujawy. I. Ст. 182—184: O chłopu i diable robotniku. — Тойже, Lud. Krakowskie. IV. Ст. 165—171. Ч. 68—70. — X. Sadok Barącz, Bajki, Fraszki... na Rusi. Ст. 41—42: Diabeł. — Chełchowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza. Ч. II. Ст. 101—124: O jednym djable, co u chłopa sluzul. (Казка дуже обшїрна і повна). — Wisła. Т. VI. Ст. 312—313. Ч. 5. — I. G. Krauss, Sagen und Märbchen der Südslaven. Т. I. Ч. 51: Der Teufel dient einem Menschen. — Е. Р. Романовъ, Бѡлорускїй сборникъ. Т. I. Вып. III. Ст. 327—328: Чортъ злодїй. Вып. IV. Ст. 52—60: Чортъ у мужика на службї. — Mate- ryały antropologiczno - archeologiczne i etnograficzne. Т. II. 2. Ст. 106—107. Ч. 80. — M. Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 26—27. Ч. 87: I czort sumlenie maje. —

## 29. Чорт шибеник.

Бўли два брáтá; йнѡден буў богáч, а другїй худѡбнїй. Та тот худѡбнїй ўсе ходїў до того богáчá, до брáта, просїти на робѡту зерна;



та кождий день ўсе до нього ходиў, бо ў того худобного дитий було мно́го, а ў богачья ни було. Айбо ўже ни хочи му брат давати. Ў того худобного була йинна корова. Погонаў на ва́шар і даўть йому́ со́рок зо́лотіх за оту́ корову. За ко́лько йийі даў? За со́рок. Чьуйи, айно́ бии бубни; бубну́уть, шчо хотья́ть йинно́го ле́гінья́ вішати; а тко́ би сьа та́кий найшо́ў, оби́ за то́го ле́гінья́ даў со́рок зо́лотіх, та тогди́ то́го ле́гінья́ даду́ть томú, оби́ го служи́ў за оті́ грóші. А то тот ле́гінь чорт бу́. Тот чоло́вік, шчо прода́ў корову, думать собі́: Йи ў мени́ со́рок зо́лотіх; даў бих йа за то́го, оби́ го ни за́висли, айно́ йак сьа домо́ ука́жу ід дьтём? Розра́днў сьа так, шчо да́йи вóн со́рок зо́лотіх за то́го ле́гінья́, за чо́рта: Па́нови сла́ўни! Йа дау за сьо́го ле́гінья́ со́рок зо́лотіх.

Кидь да́йиш, та дава́й!

І вóн даў со́рок зо́лотіх. Айбо тот чоло́вік ни зна́йи, шчо то́то чорт. Приві́ў то́го до́мо, звідать жо́на: Корова де?

Йа прода́ў.

А грóші де?

Ге да́йиим за сьо́го.

Та шчо ти сь сьо́го, кидь і сам йісти ни ма́йиш шчо.

Та за́дармо будеш говори́ти, жо́но, бо ўже ото́ иньшак ни́ буди. Сесь у нас будé служи́ти, до́ки хóчеме. Буду́ йа ходи́ти зарабля́ти, та будé й вóн. Шчо зарóбиме, то й зьимé.

Айбо чорт звідать сьа, ци йи хлѣб. — Го, йи хлѣб! Тоди́ чорт по́де невиді́мо до то́го га́зді́ бра́та; до́раз набирé тингирѣ́цы, сѣра, грóшнѣ́й, та принесе́ до сьо́го га́зді́. Айбо йаў пома́лу га́здова́ти шчо худобни́й іе слуго́ў. А ў то́го, шчо бу́ў га́зда, ў бра́та му, йало́ ў доли́лу йти га́здóўство, бо вóн браў ўсе ут то́го, та до сьо́го носі́ў. Айбо тот га́зда, шчо бу́ў богачо́м, до́раз увіды́ў: Ого́, мо́й брат йак найа́ў слугу́, та́й зага́здова́ў, а ў мени́ ни́йи сьа, гѣни; бизо́ўно брат уд мени́ краде́, та до сѣ́би но́сять.

А ў то́го га́зді́ йинна́ ба́ба стара́ йи: Ни так, ба́бо, ай по́йти ви́ ў сусѣ́к, йа вам дам йісти ў сусѣ́к, та будете́ сокотѣ́ти, тко́ туй хóдить ў сусѣ́к.

Даў ба́бі йісти хлѣ́ба, пиро́гі с сѣ́ром, во́ду, оби́ ба́ба ма́ла шчо йісти. Раз лем чорт прѣ́йде ў но́чѣ, набере́ ўтти собі́ грóшнѣ́й, зѣ́рна іе сусѣ́ка, ба́бу зада́вить, та забѣ́ў пирóг ў рот, ож ба́ба сьа ўда́вила. Прѣ́йде ра́но га́зда, шчо ба́ба дѣ́йи. Позѣ́рать, айно́ ба́ба ўме́рла, та́й та́кой пирóг ба́бі ў ро́тьѣ стврѣ́ть: Йой, йой, ка́жи, ба́ба сьа ўда́вила пиро́го́м! Побѣ́г скóро до по́па: Так і так па́ночку, ба́ба на́гли ўме́рла, шчо ни ўсти́г йим і за́клѣкати ўсповѣ́дати; та дам вам два во́ли, оби́сте ба́бу спрѣ́йгали.

Піп сприйіатаў бабу, два волі ўзяў за опровод. Айбо чорт пөдө ў ночі, бабу ўіме з грөба, та принесе до газді, до сіна ііў. Та там буў сир ў комөрі ў гилетках. Чорт ўбраў із гилетки сир із іиднобі, та забиў бабу ў гилетку, та тоді даў бабі лөшку ў рүки, та наладиў бабі рүку з лөшкоў ў другу гилетку, де буў сир, а бабу оббобраў сіром сьуді (опов. пок.) колю рөта, ож баба сир поіла, та ож ўже з другоі гилетки копле. Прийде рано газдінца ў комөру, ўвідить, шчо баба ў гилетці сидіть, та сир копле із другоі гилетки. Напүдила сьа і кажи: Йой, газдо, анүж, баба з іиннобі гилетки сир поіла, та ўже з другоі копле! Йак сьа сіром зайла!

Прийде газдä, позіраць, а вонө так йи. Тоді скөро побіг до панä: Пани: ни дөбрести сприйітали бабу. Шчи вам даў два волі, прыйächи лйиши, обі ми ни ходіла паскүдльаи по комөрі.

Піп пөшөў, прыйächе. Запрыйіатаў бабу; а чорт опйäch пөшөў ў ночі, та ўняў бабу з грөба. Було шість годөўникөў ў төго газді: Пйäch порізаў чорт, та поносіў до свөго газді, а шестого годөўника заколоў, та ўсадиў бабу на ньөго, та даў бабі нөж у рүку, пукотий рукаві бабі, бабу кроўльоў оббобраў, обі гадäли, ож баба годөўникі поіла. Прийде рано слүжницца пушчäги годөўникі, позіраць, а баба іс таким ножншчөм сидіть на годөўнику, та ріжи. І слүжницца зайөйкäch: Йай, пани газдо! Анүж, баба ўже ўсьи годөўникі поіла, тнпөрь шестого ріжи.

Позозіраць газдä, айно так й ии. І расе прййде чорт і кажи: Ни так ви, газдо, чпнйäch. Тотй шчи два волі, шчо ў вас сьуть, дächти ви тотй волі мнйчй, йа вам так бабу запрыйächчу, шчо ни бөйти сьа, ни бүди вам бөльши паскүдити, колю оншäрьйа.

Газдä пристäў на тотө: Най будө. — І чорт поныс бабу, запрыйächтаў, бо ўже знаў, шчо ўже бөльши ў төго газді ни ии худөби. І прййшөў, узяў два волі, пиридäў свөму газдй. І тоді кажи чорт: Но, газдо, ци утелужий йа вам сөрок золотйх?

Ой утелужий! кажи.

Ци пушчäйвите ньа пак гет?

Газдä пустиў йөгө і чорт пөшөў.

*Зап. в марті, 1896, від Николи Проця, в Дусині, Бергьскої етолиці.*

Паралелі: Kolberg, Lud. Krakowskie. IV. Ст. 224—226: Przebiegłość organisty. — X. Sadok Barącz, Bajki, Fraszki, Podania, Przysłowia i pieśni na Rusi. Ст. 75—79: Gospodyni. — Chelchowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolie Przasnysza. Ч. I. Ст. 54—61:



О једном кси́дзу і јего органи́сцие. — П. В. Шейнт, Матери́алы для изуче́нія быта и языка русскаго населе́нія сѣв. западнаго края. Т. II. Ст. 235—236: Дурень, попъ и цыганъ. —

### 30. Про нечисте місце.

Буу йидѣн герциг і мау герцигіню. І ў тиу палаты, де жили, ўсе йавили сѣ нечисти дѹхи. Рас пришоу тот час, шчо треба було ити у кѹпиль томѹ герцигови; там були за шість тѣжнѹ. Дѹти рѹсказ дау, обѹ дрѹгу полату збудували на тим мѣсти, бо там нечистои було. Пришли пак вѹтти ўже ў шість тѣжнѹ, та ўже полата гѹтова була, та ўже там пришоу з дрѹгими герцогами, з родиноу, обѹ сѣ там гѹстити. Йак пришли того вѣчера дому, та кѹнтеса тотѹ пѣшла у онѹ і сѣла собѹ, двѹ свѣчки горѣли кѹло неѹ, а она писала. Чѹи, шчо двѣри сѣ удѹперли. Кѹнтеса гадала, шчо то слѹжинѣца увѣшла; ни чѹи, обѹ ходѹ хто; позират, а там йидѣн пан стоѹт у двѣрѹох. А ѹна ѹзме тогдѹ свѣтичи ў обѹ рѹки, та йде позирати, шчо то за пан. А ў того пана рѹги. А она така була сѣмла, шчо йиднѹ свѣчку дѣржит собѹ ў руцѹ, шчо горѣт, а дрѹгим свѣтичом за паном, а пан ў двѣри. Тогдѹ дѣвѣнкали на вѣчѣрѹу, та усе сѣ зѹшли. Йак удвѣчѣрѹвали, кѹждѹ дѣстау окремишнѹ комнату спати, та де упау сѣ идѣн приц, а де два, шчо почували. Рас тѣлько шчо ўсѣ йидѣн гроуф, чѹи, а там такѹи гѹмин, хѹдѣат, играут! Приѹде йидѣн пан, чорт і пѣдѹиѣе того гроуфа, обѹ позирау, йак играут. Позират, а там ѹх тѣлько, шчо ѹ иглоу би ни дѣбѹнуу. Тогдѹ приѹде тот пан опѹат, та кладѣ зноу спати. Спит мѹло, спит, опѹат приѹде чорт і пѣдѹеѣе го горѹ, обѹ позирау. Йак навѹкау сѣ, опѹат го покладѣ спати. Раненько ўже поустаут ўсѹ, дѣвѣнкаут на фрѹштик, обѹ ўсѹ сѣ зѹшли. Аѹбо вѹн ганьбѹ сѣ казати, шчо из ним сѣ стало. А ў дрѹгѹи комнати чѹу йидѣн гроуф, шчо з ним сѣ стало. Кажѹ сѣѹ гроуф: Ти сѣ сѣѹи нѹчи ѹвеселѹ.

Та, кажи, шчо, ѹа ни зѹау нич. А вѹн сѣ ганьбѹ казати, бо гадау ўсѣ, шчо ѹому сѣ свѹло. Та тогдѹ ѹау казати, шчо сѣ з ним стало. Тогдѹ пѹчала і кишѹсонѹ казати, шчо з неу сѣ стало у вѣчѣри. Аѹбо хѹжнѹи герциг ни видѹ. По фрѹштиковѹ пак пѣшли ў ѹиннѹ комнату ў карти бити. Та герциг сидѹ так на ѹнѣредѹ і ўсѹ грѹми ѹграу ут своѹих гѹстѹи. Пѹчали на нѹго позирати, он шчо тот чѹивт, шчо ни мѹи чѣсти; і ѹакѹсѹ му карта ѹинна з рук ѹпала; та знимѹ пак из землѹ, та глине, а ззад нѹго йидѣн пропѹсник стоѹт; тот му помагау. Та кажи: Прѹшу панство, ци видѹте, шчо ту ззад мѣни?

Кажѹ: Ми нич ни видѹме.

Та взад мѣни пропѣсник! — Та ўвѣдѣли, ош то нечѣстойи мѣсто, ливѣли ўсьо, полѣту і ўсьо і пішли на іньше мѣсто.

*Зап. в цвѣтти, 1896, від Михайла Біксайа з Ітстичова, в Заодні, Марамороської столицѣ.*

### 31. Чому громи бють ?

Де буў де не буў пидѣн йагир і забраў сѣа до лѣса с пўшкоў, та сидѣть пуд пидноў скѣлоў, та піскаць на орьѣанку. Раз захмарило сѣа скѣро і почѣало гримѣти і дўжи почѣало хрѣйаскати, громѣ бити до тоїи скѣли, де вун сидѣть. Раз вун так глѣпше ў скѣлу і вѣдѣть, ўттам ўхопѣть сѣа така дѣгѣна мацѣцька чѣрна; а то пропѣсник глумѣў сѣа громў. За доўгий час тотѣ так чинѣло. Ўсе ўкажи сѣа ўттам, а грум запѣлить, а тотѣ сѣа скрѣйи у скѣлу, доки грум долѣтѣть, та ни гѣдѣн забѣти. А унѣ ўсе зад ўставѣть, йак пучѣне гримѣти. А тот йагир сѣашчѣну кўльу кѣло сѣоби, та друбѣйѣ набўй с пўшки ўнѣаў, таї пустѣў кўльу тоту сѣашчѣну і прѣтѣ сѣа т скѣлы. Та йак унѣ ўказѣло сѣа с скѣли, а ун тогдѣ пўшку на лицѣ, трѣе до тогѣ! С тогѣ лѣм чорнѣло стеклѣо. Забѣў пропѣсника. Дѣрас хмѣри сѣа розуѣшли і зачѣало сѣонци грѣти. — Та то колѣсь праўда бўла. — Чьўйи, йде по лѣсови шчѣсѣ ид нѣо́му грѣскаучи. А ун сѣа гѣ убѣаў, бо то бўло йакѣйшѣ сѣа́то, та дўмаў, жи согрѣшѣў даѣак, а то д нѣо́му йшоў чорнѣокрѣжѣник, шчѣ с хмѣрами хѣдѣть, таї гѣйкатѣ на нѣо́го: Васѣльу! ни буй сѣа, йа ти нѣчѣго ни зрѣбѣльу. І ун пунѣў ид нѣо́му і кѣжи йѣмў: Шчѣ хочѣ за тотѣ, шчѣ ти забѣў тогѣ пропѣсника? Ми ўже тўлькѣй часѣ за ним глѣдаѣйѣме, таї ми ни гѣднѣи го ўбѣти!

А ун йѣмў кѣжи: Та шчѣ бѣм хотѣў за тотѣ? Далўть ми набѣйѣу сѣвогѣ!

Та чорнѣокрѣжѣник ўнѣаў мѣшчѣ́а з набѣйѣом і даў йѣмў і так сказѣў: Де шчѣ запѣзѣраш, тотѣ ўбѣиш тѣм набѣйѣом. І ун маў тогѣ набѣйѣу, доки жиў.

*Зап. в липпи, 1896, від Шилѣпа Опѣлсѣника в Ворѣчѣвѣ, Ун-гварськѣй столицѣ.*

Паралѣлѣ: Драгоманѣвъ, Малѣр. Нар. пред. и разск. Ст. 42. Ч. 3. — М. Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 153. Ч. 425: Jak strálec czorta zabił. —



## 32. Звідки бере ся град?

Йиден йагир пушоў на йиден хотиль; а там вилікі ў тум хотли ріби булі. І там вартуйи вун ріби, жи забий. Рас прійде д ньому чорнокрижник: борода доти, до упаса, а волосья по плечах, великойи. І кажи томў йагрови: Іди гет вotti, бо нидобрі опетаниш.

А вун сьа сховаў до йинного дуплавого бўка і позирать, шчо то бўди с того. Рас сьа спустила йидна така хмара ў долину, а долў тиж коли ни прійшло множество чорнокрижникуў і дораз заморозили тот хотиль! Стаў сьа лед і тот лед дораз почьали сукати кўнями — на кўнях ізуйшли долў — і почьали брати до бисах до сарьяних і дораз почьали сьа пуннимати уд землі на вoздух. А тот так замeрз ў бўкови, шчо лем зубами циркониць. І почьало с того дораз гривити, блискати, вітор дўти, шчо онь дeрева вальало на землў. А грат такий ўнаў, шчо сeсь чоловiк лeдвн домў прійшоў. Тай тот то приказуваў дрўгим лўдьом, шчо вiдбiў.

*Зап. в липни, 1896, від Пилипа Опаленика в Ворочові, Унгарської столиці.*

## 33. Як бідний забогатів через кумову скіру.

Де буў де не буў йиден богатий чоловік, шчо му чорт грoший на-носiў, а вун йому поубицьаў скіру iс себи. І так ун знаў, жи ун чорт-туў йи. Йак ўмираў, та закликаў худобного кўма свого: Кўми му! Йак мине проховауть у цвинтарі, оби ви так добрі ўчинили зо мноў, шчо йа вам скажу. Уконтe собi йаму пильа мого гроба, так де з на два сьаги уд мого гроба і возьмiть сьашчeнойi вoди і сьашчeну грeйду і зроби собi такий великий цiркиль коло себи, бо прійдуть у ночi чортi — а і кльукўську сьашчeну узьвiть iс собoў. Та чортi мине ўгребуть, та пўчнуть мноў трiйасти, та ўшитко косьт'а з н'а ўтрийасуть, а скіру собi хот'ять ўз'яти. Та вeржуть iззат себи скуру, бо ўни вас ни ўвид'ять, а косьт'а будўть назад загрiбати. А ви тогди тоў кльукўськоў пот'агнiть до того цiркильу скіру. Уни ўт'амл'ять потoму, жи ўни там йи, тай пўчнуть просiти, али ви ни дайти. Уни вас ўс'ако будўть страшити, млинний камiнь будўть пушч'ати на вас, али ви сьа ни бўйги, лем так слўхайти, ги йа кажу. І гадoма будўть страшити, пўлькати сьа, али ви сьа ни бўйги. І гнитўў будe на вас бiшти, али ви ўсе ни удавайти, доки вам ни привeсуть гордўў грoший, до того цiркильу доки ни

положати, пиштовані білоу пишатьоу, а ви ўсе ни давайти, бо тоті грóші такої ў мѣни суть, та уні вóзьмутъ і принѣсуть там.

Тот бідний там сидить ў цѣркиль; і грóші принѣсли, когуті за-співали, а чорті сѣя ростеклі.

Тож і зноу тоту скúру поховайти, кúми, а грóші тоті хосвуйти із дьитий на-дѣти, бо мнѣсьти слободили ут пронасникуў.

Тай так худóбний збогатыў по сьóму. Тай да́ле ни йи.

*Зап. в липни, 1896, від Пилипа Опаленика в Ворохові, Унгарської столиці.*

Паралелі: Grimm, Kinder- und Hausmärchen. Т. II. Ст. 368—372: Der Grabhügel. (Деякі мотиви спільні). — Ciszewski, Krakowiacy. Т. I. Ч. 125—126. —

### 34. Як вийшов піп на гостині у чарівниць.

Йидѣн пуп сповідаў льудий пѣред великодньом іт пасьцьї. Прийшла са сповідати йидна босурканьа. Звѣдуи са од неї пуп, йакій уна гріх майи. Уна йому отновила, жи жадного гріху ни майи. Шчо ти за йидна, жебісь гріху ни мала?

Уна йому повіла, жи ўна босурканьа: Йа ни лау чórта, ані Бóга, бо ми ни слубúдно, бо йа понуд нѣбо у вóздусї хóджьу, кидьбим да-йидному звередїла, таби нѣа вѣттам дрїлїу. Бóгу ни впрѣджу, бо би нѣа вѣтор дрїлїу; чóртови ни впрѣджу, бóби нѣа ни нѣуе, верг би мноў; бо нѣа і тилѣрь понѣсе на жиўний четвѣр у вѣчур. Будемѣ ма́ти гостїну ўшиткі босурканї.

Пуп повідасть, ци ни ўзѣала би й йогѣ на туту гостїну: Мош прийти, пани, і йим на туту гостїну. Ни слобúдно са божити там, ани за Бóга гутовити, ани перекрестити, ани за чórта бѣсьїдовати, лѣа: „тобі та мнїні; йїджме, пийме, танцьуйме; нѣай нам банда граїи; ни впрѣдемѣ нікому“. У шезмерїцькум країу гостїну будуть ма́ти! повіла босурканьа понѣви.

Та йак ви там дуйдити? Пуп са звѣдуи.

Уна йому повіла: І ви так, пани, дуйдити; прийди за ва́ми коч. Йак будете хотѣли йти на страсть у чтвѣр вѣчур, красні са ўбѣрѣти і коч чикайти, до цѣрькви ни хотѣти!

Так уп і зробїу. Красні са зобраў і коч чѣкаў. Ходїу понут фáру по гáнку, за́кляа прийди коч. Прийшоў коч на гостїну йти на босорканьску до шизмерїцького країу. До тако́го до́му го притѣгли — нїгда



ни відьїу такїї шумний дум, ани нігда ни чуї такїх музикантуї, йакі там дїжи грали. Ни їїї нігда такоїї йїдло, ани пун такїї нігда нанїї ни шїї. Пун собї сїї на такїї столець, шчо жоїтої фярбої фарблєний буї. Лєм тот йїден столець там такїї буї. Йак са найли і танцовали. Пун-танцоваї із йїдної царїїа дьїкої, прїнцєної, із йїдної Амєрїки. Помїнїаї з нїої пєрєтїнї: Унї йїмої дала свуй, шчо на нїум бїла корїна кральїїєска, а ун йїї крем корїни. Йак са натацовали до пїїночи дост, хотїли са гєстїти, бо йїти трєба домї. Пун страву переблагословиї; такїї вїтор задїї, шчо дїгде кїнарїїа обламаї. Пун са нанїдїї, та са стульцїа свїїого їмїї — а то буї сухїї кїнарь — та са їмїї кїю сухїого кїнарїїа так (оповїдач показує: обнїаї кїнарь). Зустанї са трїматї до бїлого рана. Відьїло са попїви ї вєчур, колї прїїшїої на гєстїну, жи то шумна кирї; йак са розвїднїло, пун у виртєнї на йїндїум дєрєвї, котрїї дєрєво обламаїної, ни йї на нїум нїч, лєм тот йїден кїнарь, шчо го са пун трїматї. Опкльїнїї са і Бїгу са мїлїтї: Ни дай Бїжї їгїнїтї! Вольїї йїа ни завнїтї бєсуркнїєскї гєстїни. На тум дєрєвї їгїну. Кїло пїлуднїа прїїшлї йїгнїєї з вуїцьїа мїєїа. Пун почїї кричїтї рїєскїм йїзїком. Ни розумїїтї. І нїмїєцкїм — ни розумїїтї. І латїнїєскїм — ни розумїїтї нїч. Лєм чїї гїлос і позїрали са, жи чїловїк са рукама трїматї, а дєрєво обламаїної. Даї Бог розїм такїї йїгнїєсум, шчо дрїгї дєрєва їстїнїали, та прїавїлї алаш. І спустїї са пун долїої кїнарїїом на сїсї дрїгї дєрєва і зуїшїої ї дїлїну. Почїїї з нїїа бєсїдїуватї. Унї йїгої ни розумїїтї, ани вун йїї. Йак ходїли хлїнцї, так ходїї і вун, закльїа ни прїїшлї до валїлу. Пунїої пун по жєбранїу. Ни розумїї йїзїк нїїакїї, шчїбї собї мух хлїба вїпрїсїтї, лєм до рїта укїзоваї пальцїома, жи рот бї їїї. Ходїї по жєбранїу за трїцїтї лїт. Прїїшїої до тїїї Амєрїки, дє тотї кральїїїа бїла, шчо з нїїм пєрєтїнї помїнїїала — а то буї рїєскїї пун — йї тот пєрєтїнї носїї завїшенїї на йїндїум нївтлїчїтї кїло шїїї. Унїа йїгої свїїа лала, тотї пнїї кральїїїа, бо їжє бїла кральїїїа тогдї, розмїнїїала са з нїїм на пєрєтїнїї і бєсїдїовала їжє: Чекїї до вєчїра, дам твї вїдвєстї свїїїма вїнїма і кїчїм на тотї мїсто, вїткїм твї узьїлїа — бо то їна йїгої їзьїлїа. — Прїїшїої пун на тотї мїсто, їжє ани там фїра, а понадїа у жїдїї гїсїї пїєсла. Ізїїшлї са назїт і понїїї ачїїї дїєєї.

*Зан. в сєрїїї, 1896, вїд Мїхїїїла Пустїа, в Збїю, Зємлїнїєскїї стїлїцїї.*

## 35. Попадя і її мертвий коханок.

Иидна понадя любила войака; а того войака покликали до воеька за реіментам, та там на вуйні загиб. Уна окрўтно за ним банувала, бо сьа барз любили. Повіла: Лем хотьби ўмерлий буў, лем кибі го шче ўвидыла! Дала йидну бабу стару т собі заклікати, обі йуй порадила, обі го шче раз ўвидыла. А ун ўже похований буў до долу. Тотá баба порадила, обі виньала с цїнтарья дѣйять голоў і приставила до жельвьяка, жебі тотó кшїло. Наколі йидна гóлова пўгсочила, йак стаў горнєць кшїти, на тоді ўна йшла на двур позирати, ци йде вуи. Вийшла на двур, вуи ўже йде на сївум коні. Ун йуй повідать: Бері пуг сєбі і дуд мєни перїнку, сьїдай і дохнї на конья! Йак сїли на конья, у хмари злєтыли з ним і прїйшли на тот цїнтарь. Ун йуй повідать: Лысь там до тої дьїри, кадї йа вильз. Кáжи: Лысь ти ўпєрїд, бо йа там ни знау ўходжái. Ун пушóў ў пєред, а ўна зостала. Ўзвала тотї двї перїнки і тоту дьїру закрутила, кадї ун пушóў долу, а самá гет ўтыкала, кўлко моглá, велїкима лысóма. Ў тих лысóх найшла йидну хшчїну; у туй хшчївы сьа сьвітїло. Ўна там до тої хшчїни ў дух скóчила. Там не бўло нїкого, лем зась войак ўмерлий лежаў. Уна собї стáла за кáфлю. Тот войак дóраз за нюў прилєтыў, шчо го любила. Повідать: Пáйтáш, пусьть пьа ў дну, бо пўдла душá ньа з мїста рўшила. Ун стаў с тої пўслани, йде пушчати. А там гóрци сьа грїли, його мїти. Уна ўзвала тот горнєць, та на нюго вильльала; а ун пушóў, та лых собї на ад на пўслань. Ун на дрўгий крат клїче: Пушчái ньа у дну! Ун зась ўстаў, зась іде пушчати. Уна зась на нюго дрўгий горнєць вильльала. Ун пак ўже ни хотїў ўставати на трєтїй зáвод. А тот с тої хшчїни верх зурвáў і назад на свой мїсто пропáў. Там когўтьа заспівáт і уна сьа схóпила і тькái. І прїбїгла до свóго дóму і чєрез пóруг ўпáла і тáмой сьа росїпала.

*Зап. в липни, 1896, від Петра Коваля в Збую, Земплинської столицї.*

Паралелї: Драгоманов, Малор. народ. пред и разск. Ст. 391—393: Не плач по мертвому. Мертвец в гостях у жони; Мертвий любовник. — Чубинський, Труды, II, Ст. 411—416. Ч. 119—121. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. II. Ст. 106: Das Totenhemdenchen. T. III. Ст. 109. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 123. — P. Dobšinský, Prostonárodní slovenské pověsti. Kn. VI. Ст. 23—30: Mrtvý Frajer. Варянт сєй дуже зближений до поетичної обробки польського поета Міцкевича, п. з. Ucieczka. — Wisła. T. V. Ст. 790—791: Ułamek polskiej „Lenory”. — Chel-



chowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza. Ч. II. Ст. 40—42. — Erben, Vybrané báje a pověsti národní. Ст. 107: Pláč po mrtvých. — В. Н. Добровольскій, Смоленскій этнографическій сборникъ. Т. I. Ст. 126—127: Якъ живихъ взъ мертвýchъ, съ тога свѣта, за навѣстны прѣхваў, навѣсту съ сабой увѣзъ и лѣдва ни страѣтилъ, да, болозе, пакойная хрѣстная matka парѣила дѣўки, якъ збавитца ать чорта. — Materiały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. Т. II. 2. Ст. 21. Н. 4. — M. Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 22—23. Ч. 75: Jak czort Ź młodzikowój postaci jѣzdziŹ da dzieўki. Ст. 66—67. Ч. 196: Ab miereŹ jak da dzieўczyny z tahó swietu pryjechaŹ. Ст. 68—69. Ч. 201: Jak upor zabraŹ dzieўku Ź mahiŹu. — Wisła. Т. I. Ст. 740. Т. IV. Ст. 667 i 958. — Твори Степана Руданського. Т. III. Ст. 49—58. — И. Созоновичъ, Ленора Бюргера и родственные ей сюжеты въ на родной поэзи европейской и русской. Варшава. 1893. — O. Kolberg, Lud. Т. XIV. Poznańskie. Ч. 41: Zmarły kawaler. — Gołębiowski, Lud polski, jego zwyczaje i zabobony. Warszawa. 1830. Ст. 171. — K. Bartsch, Sagen, Märchen und Gebräuche aus Meklenburg. 1879. Ст. 142. — Archiv für Slavische Philologie. Т. X. 1887. Ст. 356—359: Krek, Beitrag zur Literatur des Lenorenstoffes. Т. XIV. 1892. Ст. 146. — W. Bugiel, Eine Kleinrussische Version der Lenorensage. — R. Zamarski, Podania i bańnie ludu w Mazowszu. 1852. Ст. 121—132. — S. Grudziński, Lenore in Polen. Sprawozdanie Dyrekcyi gimn. w Bochni. 1890. Ст. 14—17. — Zbiór wiadom. do antrop. kraj. Т. III. Ст. 321. — Ks. Siarkowski, Materiały do entografii ludu polskiego z okolis Kiele. — Świt, Warszawa, 1885. Т. II. Dr. H. Biegeleisen: Tło ludowe Uciezki Mickiewicza. — Pamiętnik Naukowy, Warszawa. 1819. Т. I. Ст. 358—366: Lach Szymra; Kamilla i Leon. Тамже. Т. II. Ст. 275—282 Lach Szymra: Uwagi nad balladą Bürgera-Lenora. — Жуковскій, Вѣстникъ Европы, 1808: Людмила і Сочинѣня В. Жук. Петр. 1835. Т. IV. Ленора. — J. Kallenbach, Kilka słów o balladzie „Neryna“. (Osobne odbicie z XIII. t. rozpraw i sprawozdaŹ wyd. filol. Akad. um. w Krakowie). 1888. — Головацький, Народ. лѣсни галицкой и угорской Руси. Т. I. Ст. 83. Ч. 40. — Кіевская Старина, А. М. Старицкая, Живая могила. (1889. Т. X. Ст. 70—102. — Русскій филологическій Вѣстникъ, 1890, Т. IV. Ч. 4, 5 і 6: И. Созоновичъ, Русскіе варианты сказки „о женихѣ мертвецѣ“. — Зоря, Львів, 1893. Ч. 6. Ст. 112—113: Д. Мордовецъ. Під небом України. — Archiv für slavische Philologie. 1882. Т. VI. Ст. 243: Wollner, Der Lenorenstoff in der slavischen Volkspoesie. — В. Каллашъ, Ленора (Женихъ — или братъ мертвецъ). Библиографическіе этюды по литературѣ сказочныхъ схемъ и мотивовъ. Живая Старина. Період. изд. отдѣл. этн. имп. рус. геогр. общ. Слб. 1892. Т. II. Ст. 142—145. Там подана такожъ бібліографія, що відносить ся до сеї теми. — Т. Шевченко, Кобзарь. Т. I. Ст. 14—20: То поля. — Записки Наукового Тов. ім. Шевченка. Т. III. Студия д-ра О. Колесси: Шевченко і Міцкевич. Ст. 61—81: То поля. —

## 36. Циган воїн.

Буў йіден циган, та пшоў ў лыс дрова готавити ў зимі. Буў ў нього коник білий, та с тим коником пшоў у лыс на дэрево, на верх, та рубать. Чоловік іде ў хашчі так с фэйсоў, позіраць, а циганін рубать дэрево, горі ўлыс. Кажи йому: Циганіні! Шчо ти робиш?

А шчо робљу?

Умреш.

А шчи ти Бух? (по циганьски). Та ци знайиш, коли йа ўмру?

Кажи чоловік йому на сміх: Тогді ўмреш, циганіні, йак ти гузицьа застїни.

І чоловік собі тот пшоў гет. Циганін йак стоїаў так на дэреві на стоўпі і того стоўпа пуд ногами собі утгяў фэйсоў і ўнаў долі; та пи ўбиў сьа так, обі нараз ўмер, а лежить на снїгу, бо то ў зимі було. Так сьа лем ўбиў, шчо годин би ходити, айбо ни ўстайі. Понїтаў сьа циганін за гузицьу, ци застїла му, йак тот чоловік казяў; гузицьа застїла му ў снїгу: Ну, типерь йа ўмер, кажи, бо гузицьа ми застїла!

Воўк пришоў, іміў коня іісти му. Вби позіраць на воўка, ож іість му коня, айбо ни ўстайі, бо ўмер. Воўк ізьзіў коня. Іде соўгабироў на саяках на други сіло, айбо тот циганін лежить посиріг пугі на попірэк дорогі, ож нїкуда пїгї соўгабирова. Соўгабироў гойкаць: Устань, циганіні, бо коньі тьа змісьаць!

Циганін кажи: Йа ни ўстану, бо йа ўмер.

Та йак ти ўмер, тай ти говориш, циганіні?

Кажи циганін: Гузицьа ми застїла.

Но, кить ти гузицьа застїла, та йа іі буду розогрївати, шчо ти ўстаніш! — Кажи соўгабироў котышови: Йди лем му дай 25 бігароў на гузицьу, то ўстані!

Котыш так і учинїў. Узяў собі бігарь іс саянок, ўличїў циганінови 25 бігароў на гузицьу і йак ўличїў, тоді циганін іміў сьа за гузицьу, а она йак огень горїть. Тодї схопїў сьа циганін, стаў горі і кажи: Йой, бодай пан соўгабироў на много рокоў панували, шчо они миіе живстом подарували. Киб буў йа ни ўмер, моу кобілу воўк би буў ни ззіў!

І соўгабироў собі пшоў, а циганін домб пшоў бис кобіли. Звідать го дома отець му: Де кобіла іі? А, кобілу воўк ззіў, кажи вїтцьу.

Та ти де буў, шчо воўк ззіў кобілу?



Та йа, кажи, ўмер буў.

Та йак ти до чорта ўмер, тай ти туй? Кажи му отець.

Минэ, кажи соўгабироў завирнуў с то́го сьвіта, а йа ўже буў ўмер.

— Ей, йди до чорта! ти кобілу, кажи, скитнў; йди до чорта, обих тва ни відыў.

Вон сирдїтний, йак му отець даў йісти, та кажи, йди собі ў сьвіт — та мўхи му насыдэли на страву, йак то ў цїгана дўжи мўхи суть; та зганьаў мўхи клебаном із мїски, та ўдариў клебаном на мўхи на стод, убиў на рас три сто і трицьцять голоў мух. Йак ўбиў, полишў вон тотó: Но, даду, кажи, тинерь мині сабљу праў, бо йа йду на воїну. Йа, кажи, нашчо би біді ко́ло тебе відыў, коли йа за йинним ма́хом убиў три сто і трицьцять голоў!

І справиў му сабљу отець, іде: Убий, даду, лўмира на сабли, йакнїй йа воїак, ко́лько йа за йинним ма́хом го́дин нараз голоў ўбити!

І вон забраў сьа і пшоў гет іс тоў сабльоў. Іде до царьйа протó. Айбо со́нци пригрїло так ў лыты на циганина дўжи. Зайшоў собі з бо́ку так, тай лых пуд корчём ў хо́лод, а сабля на ным. Царь іде на гиньтóви тоў доро́гоў. Кажи царь свому ко́тышови: Анў йди ўвидь, ко спить там, попозирай!

І ко́тыш пшоў, ўвидыў, ко спить там і пришоў, та повў цареви; кажи: Присьвітлий па́ррьїу! Спить, кажи, дўжи прївликїй йиден воїш; кажи такий воїш, шчо за йинним ма́хом тристо і трицьцять голоў ўби.

Царь кажи: Такого би мині трэба воїака, тако́го лўбљу. Анў йди го зганьай, та кажи най йде сьудá до-мнѣ, т цареви.

І ко́тыш пшоў го зганьати. І зганьать го, кажи: Пан воїак, ўстаньти! Титу́лу му дўжи дайї, бо відить, ож воїак вилїкий, бо на сабли ўбито, ож ко́лько вон голоў ўби; а там ни йи каски, ож вон то́лько мух ўбиў, а го́лови. Устаньти, т присьвітлому цареви, пойти на сло́во, на дві!

Циганїи ни хо́чи йти. Изганьать го по ма́дьарски — ни розумїи циганїи тоту бесїду. Изганьать го по нїме́цки, ни розумїи тотó. Изганьать го рўски, ни розумїи нїйак; циганїи ни знаїи, лем по нїганьски. Изганьать го ко́тыш, кажи: Пойти т цареви на сло́во, на дві; о́ндика царь клічи присьвітлий.

А вон кажи: Йди до чорта, шчо муркопїш там, та йа ни розумїу.

Но, завирнуў сьа ко́тыш упїать, бо царь лўбить твѣрдо то́го воїака. Кажи: Пойти т присьвітлому цареви лем на сло́во, на дві.

Но циганїи кажи: Царь ни соўгабироў! — Вон соўгабирова за бо́льшого пана рахуваў. — Узваў го царь іс собоў, циганина то́го. Кажи йому́ царь! Но, шчо ви хо́ччїти, воїаку, ци грóшї, ци крайїну, обих вам даў йакў, ци шчо?

Йа, кажи, присьвітлий царьїу, пичь ни хочьу, лем йичнїу хїшку.  
Но, там шчо хочити, йакоїи дорогїи йїдїнїа? Царь звїдать циганїна.

Та ни хочьу, присьвітлий царьїу, бѣльши ничь, лем каші.

Царь лем засьмїяў сьа, шчо циганїн прѣсїть тѣго, шчо й пси паньскї ни хотьбать йїсти.

Ну, дам ти, шчо прѣсїш!

Ў той час прїйшло царєви на вѣйну йти, на бїтку. І царь їспустїў на циганїна ўшїтко, обї вѣн завїдуваў вѣйском. І прїйшоў циганїн; прїйшоў й другїй царь на бїтку. Циганїнови даў царь коньб, ўшїтко, шчо му трѣба, кашу. Но, ўдали собї рост на пѣли і там хотьбать обїдати на пѣли; і тот циганїн кажи: Но, тїпѣрь будемѣ обїдати, варїти йїсти собї.

Кажуть йому старшї, шчо маї старшї уд нѣго — айбо царь ўдаў роскас так, шчобї циганїна слўхати — кажи тот циганїн: Туй будемѣ варїти йїсти!

Но, і варьїають там йїсти. Айбо старшї кажуть на-скоро: Геї, кажи, та вѣн би минї росказаў? Йа го кидь буду бїти, то кажи, мѣттири йому ни... буде плакати.

Ну там другѣго царьїа катўни трўбляють ўже ставати на бїтку. Старшї йому кажуть: Скоро пилўїме, бо там ўже даўно трубїть, та ставати час на бїтку! — А вѣн то ни слўхать. І коньї ўже розумїють катўнєскї, шчо трубїть ставати на бїтку, а вѣн ни розумїи ничь. Тодї повїў: Кить трубїть, то сїпте кашу ў кѣтли, та ў мїхи кладїть, та на коньї, та йдемѣ бїти! — Айбо каша горьїача дўжи, но і каша ничѣ, коньї скѣчуть, алї мўсвать слўхати циганїна. І циганїн йак сьїў на коньб і другї сьїли на коньї — і на бїтку адѣлику ни ставаў, а йшоў нарас прѣсто мїжи тѣго нїпрїйѣтїльа, тих катўн. І мнѣго там звоївваў циганїн, тѣго нїпрїйѣтїльа збїў. За шчо вѣн збїў? Бо горьїача каша пїклѣ, та коньї їгрѣли. І другїй царь йому даваў ўже пардѣн, мїрїти сьа їз ним хотьїў, бо сам мнѣго згубїў і коньї мнѣго згубїли народа. І ўже буў би стаў на мїр циганїн, айбо ни гѣдїн буў коньї спѣрти. І ймїли циганїна дўжи прѣсїти, обї стаў бїти сьа. І циганїн кажи: Ни минѣ прѣсї, ай коньб гасї!

І так йогѣ сьа катўни такої догадали, шчо коньї такў бїлу рѣбляють, бо ничѣ каша і стручаїли с коньїи бесѣги с кашоў. Йак ўвїдїў циганїн, шчо мнѣго звоївваў — хотьбать тотѣ вѣйско трўїльа, нѣпрїйѣтати — айбо циганїн ни хочи так; циганїн кажи, обї тотѣ вѣсти до царьїа ўшїтко, обї царь вїдїў, шчо збїў. Ну, і циганїна мўсїли слўхати, йак



росказуваў. Забрали на вoзи отo, миртві, і мўсьілі прывeсти до царьіа. Привeзли, царь кaжи: Шчо тoтo йи?

Кaй: Гeлдика царьіау, обісь вiдбiў, шчoм iзбiў, бо ти би буў нi вiруваў, шчо йа такiй вoйaк.

Царь сьа с тoгo зaсмиїаў, oш такiй дурнiй і кaжи йoмў: На шчо ти прoвaдiў сьудa у мoй бурк миртві лўдe?

Но і царь за отo йoгo нi рaхувaў за ничeснoгo; даў тoтo спрiятати, тoтi лўдe миртві. Но, шчо ти хoчiш, вoйiни, за сисe?

Та нi хoчў ничь, лeм йиннoгo кoньa, обi мi далi крaснoгo, та йиннў сaблў, та пўшкa.

Царь сьа с тoгo зaсмиїаў; шчо тo цaрeви йидeн кoнь, сaблў та пўшкa? Даў му. Звiдaть йoгo царь: Та шчо тoбi с тoгo?

Гeй, кaжи, сьaтy сoбi на кoньa, a вoзьму на сьа пўшкa, та сaблў, та прiйдy дoмo, обi цiгaни нaўчiў рoзўмa, обi вiдыли, oж йа пaн! — I так вoн ў нoчi прiйшoў на цiгaн зaснaних — бo цигaнiн пo цигaнськи, ўсe дурнiм живe трiбoм. — Прiйшoў вoн ў нoчi і нaпўдiў лўжi цiгaн і цигaни сьа сxoпiли зaснaнi і кaжуть йoмў: прiпaн турeцький. A брaт му мeншiй спoзнaў йoгo, припoзирaў сьа на ньoгo — і тoмў вoйiнoви булo мньa Лькo — кaжи тoт малiй, шчо гo спoзнaў: Дaдy, тoтo наш Прилиликoс (тo пo цигaнськи)!

Старiй цигaнiн скaзaў сирoхмaнoви малoму: Бeз (брeшeш) синe! тo прiпaн турeцький.

Ей, дaдy, тoтo наш Прилиликoс.

I тoт кaтунa ўгнaў цигaн ўтти на смiх. Цигaни, йaк даў Бo дeнь, та спoзнaли гo: Но, і тaкiм вae хoтiў нaўчiти обісьтi ньa сьa бoйaли. Тoтo царь нi хoть кoмў дaсeть кoньa, кaжи вoн цигaнoм, і пўшкa, тай сaблў.

*Зап. в мaртi, 1896, вiд Мiхaйлa Фoтулa в Стрoйнi, Берeгськoй стoлицi.*

Пaрaлeлi: Чубiнський, Труды, II, Ст. 582—583: Цигaн та чoлoвiк. Ст. 635—636. Швeць-бoгaтирь. — Grimm, Märcnen. T. I. Ч. 20. Ст. 103—112. Das tapfere Schneiderlein. T. III. Ст. 32—37. — Рудчeнкo, Народнiя южнoруськiя скaзкi. T. II. Ст. 185—187: Цигaн вeликoвoйи. — I. G. Hahn, Griechische und albanesische Märcnen. T. I. Ст. 173—176: Herr Lazarus und die Draken. — F. S. Krauss, Sagen und Märcnen der Südslaven. T. I. Ч. 94: Das Nashorn. — В. И. Дoбровoльскiй, Смoлeнськiй этнoгр. oбoрнiк. T. I. Ст. 622—624: Oaмa — Широкая Бaрaдa — бaгaтирь мaгучий и хитрeй.

Прo тe, як цигaн сiдiв на гaлузи і рубав iї, диви: Aeaнaсьeвь, Народнiя руськiя скaзкi. T. III. Ст. 472—473. — Рудчeнкo, Народ-

ныя русскія сказки. Т. III. Ст. 472—473. — Рудченко, Народныя  
жужнорус. сказки Т. II. Ст. 182—184; Циган-дурник. —

### 37, Казка без правди.

Та були три брата, а ўсѣ три були пушкарі. Та ходили на вадаску. Обночовали сѣ, та жони їм порачили сѣ, ож они дома не ночують, та мауть криўду. Та забрали уд них, оби не мали огнѣ, кресало, піску.

Ў ноци ўвидили, не мауть огнѣ. Тогди поглядали, не мали огенъ, та кажуть: Но, идеме домі! йиден кажи.

А другий кажи, меньший: Не идеме домі, будеме почовати, а ўвидиме на горі огенъ; підеме, та собі принесе́ме. Доми да́леко ходити, а пушкарѣви трѣба шчи рано гатковати! І загнаў йидного: Но, йди там, принеси́ огнѣ.

Тот уйшоў на гору і найшоў коло огнѣ старо́го чоловіка, шчо сидить. Кажи: Шчо тобі трѣба?

Трѣба, кажи, минь огнѣ.

Йа, кажи, тобі дам тогди огнѣ, коли ти минь повіш каску бис праўди.

Но, кажи, йа тобі повім.

Айбо, кажи, кидь минь не повіш, та удеру ти с хрипта риминь. Імй казати, айбо не ўмй повісти.

Тогди го перевѣрнуў і видраў му риминь с хрипта і 'гне му ни даў. Братя му, йак прийшоў, кажуть: Де огенъ?

Не даў ми, кажи. І братым не повіў, шчо йому видраў риминь.

Пушоў другий, середунчий. Так тот прийшоў на гору: сидить коло 'гне. Кажи: Дай ми 'гне.

Дам ти, кидь ми повіш каску бис праўди; кидь ни повіш, видру ти с хрипта риминь. І тому видраў риминь, а 'гне ни даў. Они прийшли обайи, та тому меншому не кажуть, ож обдерты, лем кажуть, ож тот не хоче дати.

Кажи: Йакі ви инпотрібны! Ану йа ци ни принесу!

Прийшоў на гору і кажи: Помайби чоловіче!

Водай здоробь, чоловіче.

Йиден другому сѣ поклонили. Та кажи: Дай ми огнѣ!

Йа ти дам огнѣ, кажи старий, кидь ми повіш каску бис праўди. Йа тобі, кажи, повім каску бис праўди, айбо кить ти минь ни повіш, то ти удру риминь, йак братым ти.



Він кажи: Їа тобі новім, айбо ўдру тобі три ременьі. Но, кажи, ци знайиш ти, келі йа сво́го нья́нѣ жениў, тогó шчо мине сплòдиў? Їа, кажи, колі нья́нѣ сво́го жениў, та йа буў виликий богач — колі браў маму́ тоту́, шчо мине рòдила. — Та йа пушоў, та купіў гордіў паленки, там привіа́ домі. Качаўїим у двірі, та ни ставало; качаў ў обòлок, ни ставало; а хòпнїим цїпник, та провертыў ў одвірку дырку, та пушоў гордіў ў тоту́ дырку. — Та сыў йа ў млин рихтовати; та набраўим на плечі, та ўсадиў конья́ на се́би. Приходить ў йиден лїе, а ў лїесі пичені пòтъата цыпкауть ў дуплякú. Тогдї йа льяу, досьгау пòтъата, ни мож. Пушоў йа до мельника: Позич жи фейсе.

А на шчо тобі, кажи, фейсе?

Ўрубати пичені шнакі із дупляка́.

Кажи: Їа бих тобі фейсе позичиў, айбо мо́йа фейса пòросна!

За́ким він са ўрубаў, а фейса сьа упоросїла (най ўбачуть). Пришоў ў млин, уддаў мельникови шість, а йидно сокирїа́ собі спер, таї стару́. Помайбі, кажи, мельниче.

Бодай здорòў, чоловіче.

Ци б́ду йа молòти, мельниче?

Будиш чоловіче, айбо млина́ ни йи до́ма, пушоў на йагоди. Усплеш на́раз, ўбириш до́рас.

Насїпаў мукú, а ўбраў зёрно. Ўсадиў конья́ на мукú, іде домі. Пришоў на во́ду, а ў воді купали сьа гуси. Ниў би д́жи воді, а оно́ ни ланно му ісхильати сьа. Та удорваў го́лову с се́би, та вёр у во́ду. За́ки сьа го́лова наїла воді, а гуска знесла 12 йайиць ў го́лові. Но, кажи, та добрі йи, бо змòлòўим і йайи́нѣ б́дуть на свадьбу. Пришоў, ісклаў мукú, лем заводїти свадьбу, жени́ти нья́нѣ; та пушоў бра́ти пла́тьа на сьа: білоїи метаў, а чòрноїи браў. — І блиха́ росскакала сьа із білого пла́тьа, пушла ў чòрноїи і перевернула́ гордіў с паленкоў. Гордіў сьа розольбаў, а паленка іста́ла. Кажи: Ци знайиш, йак йа браў маму́, шчо нѣа рòдила?

А тот старий кажи: Брешиш.

Но, кажи, добрі; типерь йа тобі ўдєру три!

Перевернуў го і ўдраў три римєні іс хрипта́ і ўзаў собі гнє.

Кажуть му бра́тья: Чому́ ти сьа так забавиў?

Йа за вас, кажи, мусьїў за обо́х говорїти. І тогдї кажи: На тобі римїнь йидєн за твїй; дрúгому римїнь зась даў за йогó римїнь; а, кажи, мнїнь сесь, йакїй шпрòкий за тогò, шчом сьа забавиў!

*Зап. в липни, 1896, від Митра Бочка в Солочинї, Берєгськой столицї.*

Паралелі до ріжних небелиць диви: Moszyńska, Bajki. Н. 29 і 30. — Чубинський. II, Н. 85, ст. 336—337; Н. 13, ст. 517—519; Н. 143, ст. 678. — Ястребовъ. Этногр. Матеріалы, 11—13: Од чого зайці купі; НН. 35—36, ст. 178—180. — Драгомановъ, Малор. народ. преданія, НН. 42 і 44, ст. 372—374. — Сборн. Харьк. И. Ф. О. VI. 171—175. — Харьк. Сборникъ, VIII. 144. — Гривченко, Этногр. Матеріалы, I, НН. 176—179; II, 241—247. Ст. 334—342. — Записки о Южной Руси, I, 228—230. [Перепечатано в кнвжці: Веселый Оповѣдачъ, М. 1893, Н. 74]. — Дзвінок, 1890, ст. 47. — Kolberg, Pokucie. IV, Н. 73. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. Т. II. Ст. 117—118: Der Dreschegel vom Himmel. Т. III. Ст. 188—190. — Аелзасъевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 401—421: Не любо — не слухай. Т. IV. Ст. 512—517. — Худяковъ, Великоорусскія сказки. Т. II. Ч. 74. — Труды Яросл. Губ. Статистич. Комит. Т. V. Ст. 148—149. — Даль, Пословицы рус. народа. Ст. 1095. — Wolf, Deutsche Hausmärchen. Ст. 424—425. — Haltrich, Deutsche Volksmärchen aus d. Sachsenlande in Siebenbürgen. Ч. 56. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. Т. I. Ч. 39 і 59. — Kulda, Moravske narodni pohádky a povesti. Т. II. Ч. 39 і 41. — Stier, Ungarische Volksmärchen. Ч. 18. — Schleicher, Litauische Märchen. — Ст. 37—38. — Valjavec, Narodne pripovedke. Ст. 264—165. — Norwägische Volksmärchen. Т. I. Ч. 1. — Wolf, Zeitschrift für deutsche Mythologie. Т. II. Ст. 201—203: Der Märchenerzähler. — Твори Степана Рудавського. Т. I. Ст. 126—136. Ч. 85. — Ciszewski, Krakowiaczy. Т. I. Ч. 194—196. — Chelchowski, Powieści i opow. ludowe z okolic Przasnysza. Ч. 6. — Kolberg, Lud. Т. XIV. Ч. 103. — Zbiór wiadom. do antrop. kraj. Т. XVI. Від. 2. Ст. 19 і 71. — Манжура, Сказки. Ст. 83—84: Брехня. Ст. 123—125: Якъ мы зъ дидомъ багатили, а батька ше на свити не було. Небелиця. — Dobsínský, Slov. pohadky. Т. III. Ст. 33—38. — J. Świątek, Lud Nadrabski. Ст. 429—431. Ч. 52. — Kolberg, Lud. Kujawy. I. Ст. 193—194: Dziwy. — Materyały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. Т. II. 2. Ст. 112. Ч. 85. —

### 38. Казка-небелиця.

Поки ми з п'яньом газдовали, дыда не женили: ни п'ечи, ни лави. Дыдо ни хочи с п'ечи злысти без баби. Буў оден суньук, а другий комарь: то вилікі волі кишелі і кажут: Сегень, сегень; а він йак укўсит, то кажи: пинь!

Пішоў ў хашчу, вімок кільконацьцать буюі, без йиден ни двацьцать. Привіз домі, тоньчима кіньцями приўказаў на суньуга та на комара, ўчиний хату виліку. Піч убій на два ч'ельусти. І пішоў, кільконацьцать, без йиден ни двацьцать, міхіў йарцьу, т. й. пшениці, жита і пиньчого збіжа зобраў. Привіз у млин, мельник кольісьа т'еши, а млин пішоў на йагоди. Пішоў і зобраў кільконацьцать, без йиден ни двацьцать, горд'овіў



паленки, руму і ўсёякого нап'юу. Привіз домі, комора пороздонірана, годы до комори зайці. Буў індён цыпнік, зарабіўнік-свэрлік; попроверчоваў стыні тым, позакачоваў гордове до комори. І буў індён гудыўнік; у кучі за 17 лят молоко паренойе піў. Не мож было ішо нійак ўбити дыдови на свадьбу. Заслаў за канопом; із кучоў перевернуў сьа, йак устріліў канон, бо інычак не мож было приступіти д ш'юму. То на сьвату нидыльу билó. Увядыла ворона, іміла гудыўніка ў лаби, підтвагла і пустила на ляд. Розчехне сьа гудыўник на леду. Зобраў сымнацьаць люді із пошамі і ўнесли гудыўніка до хиж і обхарили. Йти би мині люді гостити тїх. Зайду йа до комори, занесе бідá ближү. Паленку повипивала і йак сьа ўпіла, і гордове подимікала і обручі погрязла. І захожду до хижі, занесе бідá мўху. Узьме гудыўніка на крила: не штоби гудыўніка ни ўзвала, і кроў залізала.

Ни п'ечи, ни лави: дыдо без баби ни хочи іс п'ечи злыісти. І тогди што чиніти? Била йидна кобила; задыў за ремінь топорыя і пу, пу, пу, пу, ілү. Топорыя відцьокало задок: далёко ў мочари пасе та пігоче за перелком. Йа сьа лыноваў йти; най пасе. Підутьаў вербу, натторочыў задок і тогди позазираў назад сэби: веі ба віросла до неба. — Сього мині трэба. Йа йду, бо тілький кильчиг на свадьбу дыдови наладиўйим, тай тому путя не йи. Вийшоў до неба, радыў сьа, што радыў. Рас позазираў, верба ўнада, бо кобила підорвала вербу.

Буў у няа міх п'опелу, а дрўгий полóви. Стаў йа сучі мутўзья с того: ўсе вірхний прывуў, а ніжний натторочу. І зийшоў йа до посирид сьвіта і вітти скочыў — застрьяг йим по цыцкі ў зёмню. І побіг домі по аршоа і викошаў сьа. Увиріў на болоты дїкого качурá: блага би дыдови хоть на кўрицьу на свадьбу. І веірег топором: качур утык, жельізо силлío, топорішче ўнало на спід. Што чиніти? Віломиў собі йидно віло, стаў болото вішати по вільшу за топорішчем. Но ни міг го вівшати, бо збігало долы вільшом. І стаў тогди з боклажками. Буў у няа шваблїк: болото западыў, болото згоріло, жельізо згоріло, топорішче сьа ўста́ло. Прийшоў домі: дыдо пімоў за бабу служіти ўже. Ўчиніў великий бат із фарачагү. І тогди йаў им іграти на восчаним пудаженту. Йа ни відыў, што били міхи поприіраны з водоў горі кутом і запнаўйим шарканьц'овом і вільаў тотү воду з міха. Старші сьа пустили і мине хотыли йміти, а йа ўтык. А дыўку йміли, та верлі на гоф: мало охроміла, айбо ни хибіло йи нич. А йа забіў сьа ў кўхню ў клóча. Каноньри віроковали йти стрільати. Забйўт мине ў канон із клóчом і вістрільат ў вирхсвину у йидну йалицьу. Но тай конець. Тай стаўйим на міх, та туй мноў опіх. Тай стаўйим на весло, тай туй няа принесло. Тай туй йим сьйў, тай ту казку оновіў. —

*Зап. в липни, 1895, від Юри Головиака, в Воловім, Марамо-  
роської столиці.*

Паралелі (кромі поданих при попереднім номері): Драгоманов, Малор. народн. пред. и разск. Ст. 338—339: Дурень на небі — Чубинський, Труды, II, Ст. 83—85. — Wisla. T. IX. Ст. 329—330. Ч. 12: Niepodobieństwo. — В. Н. Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 467—470: Абъ старикъ — „самъ на кутѣ, носъ на крюку, ноги на грядкахъ“; якъ той старикъ двумъ братамъ на паласѣ мяса изъ спини вирізаў, а третій братъ старику тоя жъ здѣ далъ. Сказка, што мяньшой братъ старику баіў; у тэй сказки дубъ да нябѣсъ. Ст. 663—665: А мужикъ, што лоўка ўрать умѣў. — Е. Р. Романовъ, Вѣлорусскій сборникъ. Т. I Вып. III. Ст. 413—418: Не любо — не слушай. — Materiały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. T. II. 2. Ст. 95—96. Ч. 68. — П. В. Шейнъ, Матеріялы для изученія быта и языка рус. населенія сѣверо-западнаго края. Т. II. Ст. 244—257: Не любо — не слушай (шість відмін). — Uhlands Schriften zur Geschichte der Dichtung und Sage. 3 Band. Ст. 221—229. — Вук. Ст. Караджич, Српске народне приповијетке. Ч. 44: Лаж за онкладу. —



II.

А. БАЙКИ. Б. ОПОВІДАННЯ ПРО ІСТОРИЧНІ ОСОБИ.  
В. АНЕКДОТИ.



## А.

### 1. Як медвідь боров ся з стрільцем.

Іс першú та не знала звíрка, котра старша. Мидьвiдь казаў, шчо вiн найстарший. Тогдi кажи лицяца йому: Тотó ни гóдно бути; йи нат тебе старший. А мидьвiдь кажи: Идыме тинерь iт пúтеви, та будеме там дивити, тко старший.

А биў оден осёл у баби; она ни гóдна бúла зимовати, бо обóга бúла дúжи. I вiвела го так у мóчарь, хоть жиї, хоть погiни, бо не-йи чим зимовати.

I тот осёл маў ўха дúже великi, та роспустиў йiх, а мидьвiдь надийшоў, та кажи: Ци ти старший, ци йа?

А осёл йимú сьак повiдаїи: Йа, кажи, ни знаїу, мóжи йа старший, бо йа по христовому роженству Христа на сóби носїў.

Ну, та йа, кажи, тоби й так ни вiруїу, хоть ти i носїў Христа. Ай тинерь идыме сьа рошчибати.

I кажи мидьвiдь: Йак будеме сьа брати? Ни так будеме сьа рошчибати, ай зогиў йа дúба однóго.

I йак изогиў, тогдi кажи вислóви: поддержи.

Ўзяў осёл так сóби пiд грúди (ту показуе оновiдач) держати. I тогдiж мидьвiдь пúстит фля́тола того. А тот розмóгат вислóж, тай вёрже ў вóду. А там булó мно́го риб I залызут йимú ў ўха: ў йиднóйи три, а ў дрúге двi. I виплыў на бéрег i синаў вóду з ух; а мидьвiдь кажи: Чогó ти там ходїў?

Айбо вiн тогдi повiдат: На рiбум ходїў, тай йимў рибу. А кой ти такий хлоп, кажи мидьвiдьови, та имi ти рiби.

Айбо мидьвiдь засорóмїў сьа, тай идé ў вóду. Забрїў ў вóду, айбо дúже затаностоваў у ту вóду. I лédво вiгти вóльиз, бо набрала сьа вода дúжи крiпко ў шерсть, ў лаби.



Тай тогди кажи: Ни бѹду йа ўже с тобоў бороти сьа, бо йа ни годин: ти і рѹбу іміў і виліз звѣтти, а йа ни годни буў і сам вилѣсти.

Айбо йак витпочиў на поли, кажи лисици — бо й вѣн собѣ тотѣ за живѹ держаў: — ішче йа собѣ, кажи, ни вѣрьйу, кой йа сьа з ним ў рѹки ни браў.

Кажи му лисица: Ти тотѣ ни дивѣ, аж йа малѣйка, айбо дѹжи разумѣйка. Айбо нат тѣби старшии йи про того.

Но, йа го хѹчу видѣти, хоч жиўй, хоч гѣну, йакий йи старшии від мѣни.

І кажи йому лисица: Но, сидѣ туй кѣло дорѣги, то прийдѣ т тобѣ. А она сидѣла малѣ з бѣку за корчѣм, та дивѣла, шчо вѣн будѣ чинѣти.

Тогдѣ надѣйхат йидѣи нан ў чѣрний одѣжи, дѹже шоўковѣй, шчо аж мрьйакало.

Кажи: ци отѣт старшии, што йдѣ?

Лисица йому повѣдаѣи зза корчѣ: Ни тот, кажи: тот сьа тѣбѣ бойѣт.

Айбо тогдѣ сидѣт далѣ. Іде катуна на патрѣл і приходѣт на дѣсать крѣкиў вѣт нѣбо. Катунѣ кажи: Гѣльбердоў! ба повѣдаѣи дрѹгий раз: гѣльбердоў! кажи трѣтий раз: гѣльбердоў.

А вѣн стаў собѣ сьак (опѣдач показуѣ), рѹки розѣбраў, оби сьа ў рѹки ймѣли.

Табѣ катуна тогдѣ потьаг пѹшку і стрѣлиў ў чѣло. Айбо кѹля сьа іскоўзла іс чѣла пѣверх голови, а мѣдвѣдѣ пѹстиў сьа іт катуни брѣти. А катуна бух! багнетѣм його, пробѣй.

Айбо тогдѣ ни платѣо нич, ни коштѹйи тотѣ мѣдвѣдѣови.

І вѣхѣнит сѣблѹ з ѣживѹ і прѣтнѣ обѣ ўха, лѣщ такѣ (показуѣ опѣв.) сьа кѹрты остѣли.

І вѣттѣк ўтѣчѣ від катуни і так лисици кажи: Типѣрь тѣкаѣме, де маѣ висѣка гѣра, обѣсѣме чѹли вѣтти, ткѣоби туй вѣйшоў ід нам. Бо тотѣ істѣнно йи старшии від мѣни пушкач.

І кажи йому лисица? Ни назрѣ сьа, ни ўмрѣш. Йа тобѣ будѹ пѣсѣти курѣчки й гусѣчки, та поѣйти, та головатѣи.

І йак там го вѣдгѣдовѣла, ўчинѣй сьа дѹжий опѣать. Айбо кажи: Ішчѣ собѣ ни вѣрьйу, кой сьа за рѹки зо мноў ни браў. Бо колѣ плѹчуў мѣжѣ-ѣчи, пѣмороки ми зайшли. Айбо, кажи, колѣ нѣа стѹснуў, (ни дивѹйти) пѹцѣкоў, пробѣй нѣа на скрѹзь. А колѣ нѣа лѣзнуў йазѣком пѣверх голови, та обѣ ўха отпѣли. Та шче, кажи, тотѹ фѣтлѣ зо мноў ізробѣй. Ай кобѣ сьа буў зо мноў хрѣста ймиў, бѹлибѣсѣме сьа хрѣста рошчѣбѣли. Ай тотѣ йа сьа побаловаў із ним, та ни знаѣу, тѣко йи стар-

шиї типерька, ци йа, ци він. Айбо буду сьа його типерь сокотіти, ци він дұшчий, ци йа, та бұлу йти ў гұшчу, де май висока горá і там буду спáти. А на його доро́гу ўже шұга ни піду, най він сво́йоў іде, а йа сво́йоў буду іті.

Йому лисіцца кáжи: Обісь ньа тако́й пігда ни бізоваў, обісь сьа до то́го ни браў, а йи по сво́му, а він по сво́му.

І пото́му на сумній дeнь, де май висока горá, мидьвїд ў гұшчи лежит.

*Зап. в липни, 1895 р. від Андрія Брляника, в Голятинї, Мара-мороської столицї.*

Паралелї: Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. I. Ст. 337—338: Der Wolf und der Mensch. T. III. Ст. 121.

## 2. Про вовка, що не мав нігде щастя.

Де бұло, де не бұло раз у йиннұм силї. У тум силї бувáли пан превелємнї іє сво́йоў пáньоў, та мáли тако́го стáрого пса, шчо ўже на-ўчиў сьа по мадьярськи і розумїў шчо пан іє пáньоў говоріли, так йак трéба. Так бесідұуть пан іє пáньоў, ож дамé го забїти, бо ўже стáрний ни йи з нбóго хуенá. А ун йак тотó ўчуў, та забраў сьа сам гет ут хїжі і пушоў ў гұшчяву. Найшоў його там воўк, та хóчи його звїсти; а ун кáжи: На шчо би ти мнє, воўчи, йїў? Йа сухїй і стáрний.

Али воўк йому кáжи: Та шчо с тобоў мау робїти?

Пес йому кáжи: Та годїй ньа, дóки ўтїу.

Воўк дурний його послұхаў, та хóдить, їмать молодї йагнãта, ай гұси молодї, та так пес ўже сьа удїйїў кóло воўка, шчо ўтїў. Ай йак ўтїў, таї спївать собї. Та кáжи пес воўкови: Ци знáйшиш шчо? У нáшого пáна йи малá дьїтїна; та ўїдуть на за́городу пан іє пáньоў іт сїну, таї дьїтїну узьмұть іє соббў малєньку. Та ти воўчи йди пóза тєрнã помáлу — бо то за́города пуд лїсом так, гї ў нáшого пáна — та тоту дьїтїну ўхоп, áли так, бїєь йи ни покусáў, та тогдї несє і' до мнї; а йа дұжи на тєби збрєшу.

Ай пан іє пáньоў ўтãмили, жи воўк дьїтїну ўзяў і ўтїк до гұшчяви, таї бїгли. Пес тогдї уньнãў ут воўка дьїтїну, бо таку бєсьїду мáли. Йак прїйшли пан іє пáньоў воўк утїк, а дьїтїна кóло пса, пес уньнãў. Йак найшли дьїтїну, та зрадовали сьа дұжи, жи ни стáла сьа публїка на свїтї. Пáнї ўзьбали дьїтїну на рўки, а пан пса, жи буў їм ў прїгодї. Та бесідұуть пан іє пáньоў: Бұдеже прáвити крїстїни



туй дьтінні. Пес знаў, коли уні будуть правілі; та пушоў, та повіў воўкови, жибі прійшоў на гостіну ў тот день, коли будуть кетіні, айбо би ніхтó ни знаў, лем пес та воўк.

Прійшоў воўк на тот день, коли му сказаў пес. Поприходілі паві на крестіні, котрі булі заваняні. Йак сьа гостілі, таі попілі сьа паві так до потребі... Ай прійшоў і воўк; та пес воўка до півніцці ўвіў, та там ззілі хлыба і мнаса; ай шчо пушчалаі віно до мождова, та уні сьа нахлентаілі, та сьа попілі, та поччалаі сьіваіти. Пес кажи: Нибóжи! помалу сьіваі, бо нас ўчууць, та мнїні ничь ни буди, бо йа дьтінцу уньнаў, алі тибé забійць.

Воўк кажи псóви: Ти ў мени сьіваў, коли йа тибé гóстиў, таі йа бóду.

Та тотó ўчула домашньа чельады, жи там ричіть, ни так гі трéба; та ўйшли вон і ўзьалаі собі бігарі і кўля і воўка ўбили лем лéдва живий утьўк, жи го ни забілі на вдіхіль. І так кажи воўк: Чикай, кибó йа дашчо найшоў побóви!

Ідэ ун йинноў лўкоў, найде коніну, шчо пасé із малім гачатьом. Таі ун хóчи тотó малой гачьа, жи ззіеть. Кажи му кобіла: Ни слобідно тобі йісти.

А ун кажи: Чом?

Бо ў мени йи кóнтраг, жи ни слобідно.

А ун кажи: Та де йи?

Там кóнтраг із заду.

Ун сьа натыгать, де кóнтраг, а уна тоглі прае його пуктовáми ў гóлову. Воўк пушоў йак пїаний, та кажи: Кибі йа найшоў ішчі дашчо попóви, та йа би ни читаў кóнтрагати.

Найде ун барана, шчо пасé на йидиум грукў. Та кажи йомў: Чій ти бара́н?

Ун кажи: Йа попуў.

А воўк йомў кажи: Дóраз будеш готўў, йа тобі ни будў кóнтраг читáти, лем тьа ззім.

Бара́н йомў кажи: Ш чо́гó бись ньа йіў помáлы? Стань собі пуд груп, та роздоймі пісок, та сам до-тьа скóчу.

Воўк дурийй послўхаў і там. Бара́н сьа рóзогнаў, та тріснуў воўка по гóлові з рóгами. Воўк лем сьа нўвирнуў, так го запаморочиў. Таі ўстаў, таі пушоў у дві пўтї, а бара́н собі домў утьўк. Кажи воўк: Кибі йа найшоў ішчі дашчо попóви, ни йіў би йа вараз, лем помáду! Таі ідэ, таі найде ў пóтоку слугў, шчо готóвить дрéва; і кажи йомў: Чій ти чоловїк.

Йа пупўў слугá.

Йа тибé ни б́уду на́раз й́исти, лем помáлу; ай кóнтра́т ти ни б́уду ч́итáти.

Кáжи му слугá: Та йак будéш н́а й́исти, кидь йа шче ни м́итий?

Кáжи воўк: Та мий с́а скóро.

Та ўшиў с́а слугá і р́убать собі дóбрый бук у р́уки.

Кáжи воўк: Та ти на́шчо то́о р́убаш?

То тим с́а б́уду ќетити; áли ни ма́у с́а ў шчо поўтирати; киб́сь ми даў хвостá, воўчи!

Воўк йому подаў хвуст, жи ун с́а будé ўтирати; а ун закрутíў хвуст кóло р́уки л́івойи, а ў праву ўзяў тот бук; кой ни поч́аў б́ити воўка! Од голови́ до хвостá изб́иў го.

Та воўк кáжи: Н́икда ни хóчбу собі заходити íс по́нами ничь! Í типéрь ни ч́увáти, жи́би́ дáшчо воўк р́ушиў попóви, бо ут тогд́и с́а бо́йáть ўсьи.

*Зап. в липни, 1896, від Пилипа Опаленика в Ворочові, Унгарської столиці.*

Парале-ї: Чубинський, Труды, II, Ст. 126—127: Куций вік та кравець. — Етнографічний Збірник. Т. I. О. Шимченко. Ст. 25: Дурний вовцюга. — Аванасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. I. Ст. 86—91 і 93—95. (Два варіянти). Т. IV. Ст. 25—31: Волкъ дурень. — Черниговск. губерня. в́домости. 1860. Ч. 21. Ст. 129—161: Казка про кравця и вовка. — Haupt. u. Smoler, Volkslieder der Wenden in d. Ober- u. Niederlausitz. Т. II. Ст. 161—164: Des Wolfes glücklicher Tag. — Повѣсти, сказки и рассказы казака Луганскаго. II. Ст. 459. — Библиотека для чтения, 1836 р. Т. XIV. Ст. 133. — Отечества. Записки, 1856. Т. V. Ст. 20 22. — Матеріалы для изучения нар. словеса. Ст. 42—47. — Valavec, Narodne pripovjedke. Ст. 267—269: Vuk-Rimljan. — Hahn, Griechische u. albanesische Märchen. Т. II. Ч. 92—93. — Wolf, Deutsche Hausmärchen. Ст. 419—421. — Gliński, Bajarz polski. Т. III. Ст. 177—191. — Рудченко, Народныя южпорусскія сказки. Т. I. Ст. 1—13. Ч. 1—6. — Твори Степана Руданського. Т. I. Ст. 146—148: Старий вовк. — X. Sadok Baracz, Bajki, Fraszki... na Rusi. Ст. 215—219. — Erben, Vybrané báje a pověsti národní. Ст. 256—258: O hloupém vlkovi. — В. И. Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 653—655: Якъ воўкъ хазяина заставíў кармити сабачку и якъ сабачка ваўка обманíў. — В. Р. Романовъ, В́лорусскій сборникъ. Т. I. Вып. III. Ст. 15—17: Вовкъ и собака. Ст. 18—20: Вовкъ дурень. — Materyaly antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. Т. II. 2. Ст. 61—62. Ч. 33. — П. В. Шейнъ, Матеріалы для изучения быта и языка русскаго населенія с́в. западнаго края. Т. II. Ст. 262—263: Баранъ и волкъ. Також ст. 344—348: Голодны воуък.



## 3. Вовк і лисиця.

Раз на йвниїу свадьбу лишка клікала воўка. Кажи: Куми! поїми на свадьбу, там свадьба.

Іа бих, кажи, кумици, йшоў, айбо боїу сьа, ож ўбїють. Лішка пушла. Зайшла там у нву і збирала кірки, шчо падали, та йїла, таї йому ўнесла раз, двічи полизати косток. Но, кажи, кумочку, пой й ти, бо йа ўже пїана.

Іа бих, кумици, йшоў, ай боїу сьа, ож ўбїють.

Ни бой сьа! кажи.

Воўк сьа ўтах до хїжі і там йакїсь косткі збирай. Ў хїжі сьа ўтїампи, та кажуть: Воўк, воўк, воўк! І там його побїли. І вон ўтїк звїтти і сїў собі на-боцьї, та сидїть. Лішка йак того ўчїула, побїгла та покачала сьа ў паздїрьїу, а паздїрьїа сьа набрало на нву.

Кажи воўк: Ой кумо! поклїкала ти мїне, а мїне позвїдали, шчо голову ми розвалїли.

Она кажи: Мїне ни так побїли; позирай, з мїни косткі лїтїать; йа ўже жїти ни гонна! І потрїясє сьа, а з неїї паздїрьїа лєтїать.

Кажи: Кумочку! йа звїтти ни гонна їти.

Узваў її на плєчі, та нїсє. Йак її нїсє, а она тогдї сїпївайї йому: Нїсє бїтїй, нїбїтого; нїсє бїтїй нїбїтого.

Шчо ти, кажи, кумочко, говорїш?

Кажи: Снїть ми сьа, бо нїа дўжи побїли.

Ай нїт, кажи, — кумо, йа вїджу, ош тїбє ни бїли, та ти сїпївайїш.

*Зпн. в липни, 1896, від Митра Бочка в Солочинї, Бергської столицї.*

Паралелї: Чубинський. Труды, II, Ст. 114—118. — Рудченко, Народн. южнорус. сказки, II, Ст. 6—9. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. I. Ст. 340—341: Der Fuchs und die Frau Gevatterin. — Haupt und Smoler, Volkslieder der Wenden in d. Ober- u. Niederlausitz. T. II. Ст. 164—166: Ч. 6. — Аванасєвѣ, Народнїя русскїя сказки. T. I. Ст. 1—16. Тамже. T. IV. Ст. 1—15 зведенї відмїни рїжних текств казки про лїса і вовка (медведя, зайця, kota) — Dr. F. Krauss, Sagen und Märchen der Südslaven. T. I. Ст. 28—33: Reinekens Rache an Isegrim. — Вук Ст. Караджич, Српске narodne pripovijetke. Ч. 50: Лисица се осветила вуку. —

## Б.

## 1. Про Матяша кралья.

Коли Погандзіўчи бувало ў замку ў Каміянці, та дужы было пудло людям на-світы. Бо коли го будували, та тогдзі мўсїлы кажда газдїня вєсти солоткой молокó ай пайца ут курїї, та с того робїли вакўўку, та так дум тот іс тїя муровали мїсто ванна і пїска і вóди. — Тай із Вóрочова посїли. Йак Мадьяри прїйшли з Азїї, тай ўже го найшли пустїї. Тїпєрь го мало обновїли, банда хóдїть там і панї гóсь-тьять сьа із Унгв́ару. —

Тотó Пóгандзіўчи ни муг нїхто вўгнати ўтти. Али Матьаш-краль, шчи нїхто ни знаў, жи бўди вун даколї за кралья, — служїў на Орїховици у газди у Галаїди, Руснака. Тай пушли урагї на пóли. Йак óрїють, а хотїли кралья ўбрати, коронувати. Многї сьа стрóїли, жи бўдуть за кралья. Та кажи хлопчїско газдóви: Пóйме, газдо, на корунацїю!

А газда занїаў істик до зэмлы, тай кажи: Но, кить сьа тот істик розóўїи дóки обўїдеме зэмлю, та будў знати, жи з нас мóжи бўти краль з дакотрого.

Дóкля обуйшли, а істик сьа розвїў, удариў з ньóго молоднїк. І забрала сьа тогдї, пушли на тотў корунацїю, де ўже кралья клали. Пустили корўну, обї лїгала, та на кóго сьади, тот бўди за кралья. Та лем на ньóго сьїдять, на того хлопчїска; а дрўгї панї гнївауть сьа. І трїчь тотá корунацїя бўла, а ўсе на ньóго сьїдала корўна. За тотó го ни хотїли покоронувати, жи вун такїї нивєлїкнїй, худбнїї, сїрохман і Руснак. Та уи пак найаў сьа до йїннóго ковальá служїти. І коваль йогó йїнў йакóсь і ўвїдыў йомў плєчї; а йомў на плєчах золотїї хрест. Тогдї коваль кажи: Йа твуй будў слугá, ни ти муї! І почьали ут того чьáсу робїти гвєри — йакїсь коваль мўдрїї буў — багнєти, саблї, шчо трєба прóти вóїни.

І так бўла шчи раз корунацїя ў вáроши. І корўна на ньóго сьїла. А ўже вўрус такїї, гї трєба хлоп, до рóзума, до сїли. А то Пóгандзіўчи ўсе ў замку бувало, нїхто го ни гóдин буў ўгнати; ут прїхóду ид замкови канóви нарóбленї бўли запраўленї ў стьїнах — шчи й тїпєрь такї дьїри еуть — а з дрўгого бóку ни мож заїтї, бо на скáлї зроблєнїї, на горї висóкуў; а хто йшоў ўтци, та йогó забїла; ни пустила нїкого ў свїты. А Матьаш краль ўже опєтаў за кралья, опєсаг корўну і почьаў с Пóгандзіўчом сьа борóти. І у ночї набраў кóнїї, набраў вóлуў, набраў свинь, набраў овєць, набраў псуў, набраў гусїї, набраў курїї, набраў камьóк, мнóго людї, на кáжду створинў уўїазаў чїнтó-



вик і запалиў; на кáжду створинú свѣчку, а льúдьми гвѣри даў понабивáти і кóло пúночи так йти кóло тóй горі. То ўсьáкий гóлос справіў: йáкá створінá там бúла, та кáждой іньшій гóлос мáло; а льúди почбалі стрі́лбáти і там сáя прибли́жувати. А унá сáя ўпúдила, жи то ўсьáкий йáзик. Коліску золотú мáла, вѣрла йі до стúдні. Стúднѣ такá глúбока бúла, кóло тріста сáяг, рúно в горóу; і ўсьі дорогі рíчи зметáла до стúдні. — Йá там камінѣя катулѣа до гáти, та сáя найшóу жельзінній кирбáчъ де с пúтретѣя шúха буў дóугий; мóжи тим била льудій, колі тотó будóвачо; та ту буў ун ў нáшого чоловіка, ни знáу, ци йи; с пíятицáть рóкуў бúди, йáк йá го відúў; а дзвун й типѣрь йи на Орíховици, шчо найшла го Волошкінѣя ў лѣсьі, шчо го вúрила дíка свинѣя. — І тотó Пóгандзѣичи сýло собі на тáтоша і зачбалó ўтыкáти. Али Мátѣаш краль зá-ним на дрúгум тáтоши. Тоті кóні булі брáтѣя собі. Та перédній ўсе дочікуваў зáднього. Али вун догоніў йіні ў зáгуницькум лѣсови, бо ў тум лѣсьі дúжи жóлудь вилíка ўпáла, та кунь сáя хóўзаў на жóлуди. Та прокльáла лѣс тогдí, шчо нíгда ни рóдить жóлуть по сýму. Йáк йі доганѣаў, та почбалá му сáя просíти: Ти ни мáйши жонí, йá ни мáу гáзди, та бóдеме ў йідно царьйувáти. А ун тотó ни позирáў, лем ўтѣг сáблѣу і стѣаў йуў гóлову. Йáк буўби ун йуў ни стѣаў, то унá булá би його стѣалá.

Головá йі скакáла де з на три мíллí д землí. І так спочили льúди ут тóго чýсу. Али уна булá валóушна íс Турѣшніни. Та ўже ў Турѣшніні знáли, жи унá пропáла. І Мátѣаш-краль забрáў сáя до Турѣшніни там де шчо шнíгоніти. І пушóу там до тóго царьйá турѣцького. І кáжи йомú турѣцький царь: Вітки ти?

Йá з Угóршніни.

Та ци шѣуў ти за Мátѣаша крáля?

Ой шѣуў.

Та йáкий тот буў Мáчѣя-краль?

Тáкий акурáт ги йá. — Сам так на сѣби. — Али Мátѣаш-краль знаў гúсти, та з гúслами до тóго царьйá пушóу і кáжи: І так знаў вадь гúсти ги йá! А то ун сам і буў; знáуть?

Кáжи йомú турѣцький краль: Ой кóбі ми сáя ў рúки ўпаў! Завіснú бим го.

І путнисáў на ворóтах на царьськíх, жи то вун. А сам Мátѣаш-краль пустиў писмó — а вать першѣ наказáў свóму вóськови, жибі го там чикáло на гранíци; та тим чинóм зайшóу до крáля турѣцького. — Али його дóраз ўтѣмили пúтнис, шчо лишíў на ворóтах і його íмилí. І царь му кáжи: Ти стѣаў Пóгандзѣичи, мóйу родинú?

Ой йá.

Та зóтну йá тибѣ, а хоть тѣя завíшу; йáк сам хóчши.

Та лем нѣа завісь.

Та де тѣа вішати?

Та на граници.

Та ўбѣрну тѣа твѣариў ў твуй край угѣрський; ѣак бѣдиш на шибеници, обісь позираў, віткись приишоў.

Запрѣйѣх до вѣза кѣни турѣцький краль, поклѣли го на вуз, Мѣташ-крѣла, а і сам сиў іє царициў ітї його смѣрть відѣти. А Мѣташ-краль везѣ сѣа, таї сѣа смїи. Кѣжи його турѣцький царь: А шчо сѣа смїиш?

Сми сѣа, жи пирѣднѣу тильгиу кѣни тѣагнути, а чого зѣднѣа за поў ѣде?

І вѣйшли там на граници і законѣли сулѣк на граници і хотѣть вішати Мѣташ-крѣла. Мѣташ-краль кѣжи цареви: Слобѣдно на остатнѣм часови зашчѣ попросити собї?

Царь кѣжи: Слобѣдно.

Та Мѣташ-краль трич задѣў у такѣ трукѣ, ѣак при вѣську ѣи призначѣно, на свѣйїх: Скѣро, скѣро, брѣтѣа, дѣ-миѣ, бо миѣ смѣрть за плѣчиѣа.

Його вѣсько зрозѣмїло, бо блись там бѣло і пристуѣили ўсї ў ѣколо і турѣцького крѣла тогдї імїли і на гѣстовий сулѣк, котрий вун зладѣў Мѣташ-крѣлови, та його завѣсили: Кить ти миѣ хотѣў обирѣтати твѣариў ў Угѣршчину, тепѣрь ѣа тибѣ обѣрну у Турѣшчину. А за тотѣм сѣа смїѣаў на вѣзи, бо ѣа мѣсиў ітї, ѣле ти чого за мѣоў ішоў? Та тепѣрь позираї ў Турѣшчину!

Таї так забрѣў сѣа до Угѣршчини Мѣташ-краль з вѣськом, таї крѣлуѣаў, дѣки жиў. Розбиў зѣмок ў Хѣсты, розбиў зѣмок ў Кїрагѣлменцу, розбиў зѣмок ў Серѣднѣум, розбиў зѣмок Камѣанѣцький і тепѣрь пустѣи стоїѣть. І хтѣ би ни віроваў, та очїа мѣгои увїдѣти, бо ѣи так. Вун тримаў рѣську віру, тримаў із ѣародѣм благѣчѣстївїм, храниў Угѣршчину.

*Зап. в липки, 1896, від Пилипа Опаленика в Вороховї, Угварської столицї.*

Паралѣлї: Драгоманѣв, Малорус. нар. пред. и разск. Ст. 425—429. — Кѣзки Игнатїа зѣ Нїклович. Ст. 52—56. — Останнїй мотив, Мѣташ в Турѣшчинї, належить до круга оповїдань про Соломона. Пор. Етн. Збїр. Т. III. Ст. 37—46. —

## 2. Про Мѣташа крѣла.

Однѣжди стѣло сѣа так у Бѣдашѣтї: ѣидѣн шѣстер дѣже прѣкраснѣи цѣйкѣи ушиў; ѣле худѣбнїй бѣў і дѣти маў. Алї його жѣна



кажи му так: Понеси тої цїяжи найяснїшому царьїу ў подарунок. Знайши, йакїй вун ласкавий йи, та вун тибѣ добрі обдаруйи!

Послѹхаў вун жонѹ і писѣ до царьїа. Но там були три вартї. І кажи му варташ: Де йдеш?

Ун кажи: Царьїови несѹ дарунок.

Кажи му варташ: Та кидь ми половинку з дарунку даш, шчо дустанїш уд царьїа, та тѣа пѹшчы.

І тот му приобицьаў.

На другу варту прийшоў, такожде так опстаў. Не іначе на третью варты. І дуйшоў аж ид царьїови.

Царь пообзирать дарунок і кажи му, шчо жадать за дарунок.

Тот отповідать царьїу: Сто палиць.

Царь му кажи: Та ни ти шалений чоловік? Не льїшше ти сго дукатуў, гї сто палиць?

Ньїт, лем нѣай ми сто палиць путнїшуть.

І царь путнїсаў.

Ідучи уд царьїа, гварить му перша варта: Но, та дай ми, йакїе обїцьаў, половину дарунку.

Шѹстир му отповідать: Пой дале, нѣай вас нарас подыльбу. Так і другуй варты повїў. І тотї йшли за нїм. Прийшли іт третью варты. Вийме шѹстир царьської писемьї і укажи. Ўнесли дереш і по роказу царьїа пудыліў варташуў. Учинїў сѣа великий йойк. А царь хогїў сѣа дувнати, шчо за йойк? І даў закликати шѹстра т собі назад. Довїдуйи сѣа уд нього: Шчо ти начинїў?

Найїаснїший царьїу! по обїцьаньцї мойуй подыліў-їиї нїх царьским дарунком.

Шчо царьїови дѹже польубило сѣа.

Казаў шѹстир: Шчо йаби буў за хосен маў із нїх сто дукатами, кить тотό мнѣ на-троїи трѣба роздыліти мѣжи варташами? Так вольїуть у нїх зустати.

А царь насїпаў му поўнї кишѣнї дукатами.

*Зап. в липни, 1906, від дяко-учителя Ренал, в Убли, Земплинської столицї.*

Паралелї: Мотив про відступлюване кїв другим особам, див. Grimm, Märchen. T. I. Ч. 7: Der gute Handel. T. III. Ст. 23. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 148—150. — Kolberg, Lud. T. XIV. Ч. 76. — Jahn, Volksmärchen aus Pommern u. Rügen. T. I. Ч. 24—25. — Pauli, Schimpf u. Ernst. Ст. 542. Ч. 614. — P. Dobšinský, Prostonárodní slovenské povesti. Кв. II. Ст. 77—88: Drevená krava (лиш конець). — П. В. Шейнъ, Матеріалы для изуч. быта

и языка рус. населенія сѣв. зап. края. Т. II. Ст. 200—203: Мужикъ и царь. — Твори Степана Руданського. Т. III. Впорядкував А. Кримський. Ст. 129—131: Спілка. —

### 3. Про Матяша-кюраля.

Такóжде тот власний царь йшоў чéрез йидно́й село на гентóвi. А там із млина вiвергли млинський камiнь на ўлицьу і так царь iзломiў тингель до камeня. Закликаў старшину села і даў рóсказ: Кидь ми пут трыо́жá днeмá тот камiнь ни удретé, пудло з ва́ми бóде!

До трéтього днeа ўшиткi громадзани журили, йак то камiнь мож удэрти. Но нийак йiм до розуму ни могло́ прийтi. Так дужи сeа позажурыували! Вирiўска áле дьiўка прийшла мэжи них і кажи йiм: Не жу́рте ви сeа ничь, йа бóду царьiови утновiдати.

На трéтьий дeнь прийшоў царь і вопрóсать сeа: Ци ўдралисьте камiнь?

Змiжи ўшиткiх дьiўка отвiту́и царьiу: Наййасьныи́ий царьiу! у нас ничь живóй ни друть. Зарiште го, то йа го ўдру.

І царьiови польубиў сeа óтвiт. Прийде до́му царь і розмiшлять: Йак тотó дьiўци на розум могло́ прийтi?

Дасеть йiй д́ругий во́прос прeс пóсла, усе: Йи у мэни сторiчної клóчeа; жеби́ ти тотó по́прьiала на йидва́бны нiтки.

Дьiўка пóслом утказу́и царьiови: Йи у нас сторiчний плут. Дай ти з ньóго зроби́ти золотóй веретéно, та по́прьiалу́.

Царьiови сeа ч́удно зроби́ло. І заже́не д́ругого пóсла д ньу́й iз йидним на бóцьи дыра́вим кошóм, жеби́ о́пá тоту́ дыру́ заплáтила.

Но уна́ пóслом утка́же царьiови так: Ничь у нас з вон не пла́тауть на лицé, лем на рубi. І кажи пóслови: Несí ко́муў назáд до царьiа́ і кажи́ му так: Ньа́й вуи́ вiверне́ ко́муў на лицé, та йа заплáтау.

Царь сeа ч́удоваў і даў дьiўку закликати і даў за йидно́го офи́цера удáти, жи так м́удрий отвiт дава́ла.

*Зап. в липци, 1896, вiд дяко-учителя Репая, в Убли, Земплинськой столицi.*

Отсе вiдривок з новелi „Про мудру д́вчину“, причiплени́ до Матяша прина́дково. Пор. Егн. 36. III. Ст. 189—190.

### 4. Про Матяша-кюраля.

Ў 36. рóцьи то б́уло (1856). Та тот Матяш-краль зайшоў на трахти́рню до Ко́шиц, та си сказаў гóтовати шти́ри йа́йца. Йак iзвьiў —



там було більше панів, не він сам — та написаў цидулку, та полóжиў пут тот портóчок, жи на стóблы булó. Їак писаў цидулку, та написаў: Той буў, панóве чéсьнї, шчо мéжи ва́ми штири йáйця ізвѣй, Мátьшакраль. А йогó повіли схóпити, та забіти. А ун буў мúдрий чоловiк; та вийшоў с трахтирнї, та си купиў уд йидно́го фúрмана кáлап і йидно́й кóлесо. Та живіи буў тотó кóлесо не нїс, бúлиби спóзнали, жи Мátьшакраль, áли жи кóлесо нїс, та: бiдний фúрман, мýсьї кóлесо купити! На трѣйох вáртах буў і перейшоў. Так му там мóвили: Кидьбись ни нїс кóлесо, та буўбись Мátьшакраль. Їак перейшоў ўсѣ три вáрти, та казаў: Хвáлаш тоби, Бóжи, хвáлаш тéби, шчом сѣа з бiди ментозаў. Їа мúдрий чоловiк буў барз і учéний, та типéрка Бóгу дя́кку за ўсё благойи.

*Зап. в листи, 1896, від Стефана Лабанца, в Улицу, Землинської столиці.*

## Б. Про Йосифа II.

Ў оден час царїця хвóра булá і царь даў рóскас, штóби кóло бúргу з вóзом ни ходити. Хотыў царь увiрити сѣа, ци рóскас йогó тóчно подérжаний. Сѣў на коньá, пушоў на пóле. На пóли ораў шваб з двомá во́ли. Кажи шва́бови царь: Кладї во́ли ў вуз! І вер іс сѣа плáтьа, таї царь вер сво́йи. Царь облéк шва́бове плáтьа на сéби, а шваб цáрьськoйи на сéби. І кажи царь шва́бови: Май гáтку на коньá, бо йа іду́ із вóзом ід бúргу! І даў шва́бови йиден дукáт, обi гáтку маў на коньá. Сѣў на вуз, зѣаў батúг у рúки і пугнаў во́ли ід бúргу. Там пёрша стра́жа, во́йак, кличи: Стуй! сьудї ходити ни слóбудио! — Шваб не творїў сѣа на тотó, гнаў во́ли дáле. Дрúга вáрта кажи: Стуй! Тáкже ни творїў сѣа. На трéтьої вáрти во́йак побойаў сѣа, што іс тóго будé бiдá. Пришóў іт шва́бови, имїў за руд, і кажи: Назáд! Но шваб ни творїў сѣа. Пóчаў во́ли батугóm бiти. Во́йак відїў, што іс шва́бом ни мош порáдити, ўрваў йомú з рук батúг і чítаво побїў йогó пó-плечох ремiнни батугóm. Шваб відїў, што сесé ни труфáлка, убернїў вуз і пушоў іт томú шва́бови, передáў йомú вус таї плáтьа, облéк сѣа во сво́йи плáтьа, сѣў на коньá і пушоў у бург. Попóлудньу даў призвáти іт сóби вáрти командáнта. Росказаў йомú, штóби тотú вáрту, котрá стойáла при бúргу тóйа і тóйа годїни, штóби постáвили сѣа пред цáром. Онї сѣа постáвили. Царь звiдаин сѣа от пёрвого: Штo сѣа стáло при тво́йї вáрти?

Он отвiтоваў: Прóшу пресьвiтлий цáрьїу, одiн шваб йшоў з вóзом з двомá во́ли. Клікаўйим на нéго: Стуй! Ни хотыў стáти. — Кажи

другий воїак: І йа на нього клікаў, так же ви хотыў стати. — Кажі третій воїак: Йа відыў, што іс сего можи велика біда бути; іміўим за руд і хотыўим обернути вуз, айбо шваб батугом биў воли і гнаў да ле. Йа тогді ўрваў батуг йому з рук і читаво набиў шваба по-плечох. Тогді шваб обернуў сьа і пушоў собі.

Йак царь ўслухаў усьіх трьіох воїакуў, тогді вер ісь сьа кабат, тай сорочку і показаў йому плечі — а по-плечох сьлїдно батугі. І кажи: Но, відиш сїне, тот шваб йа буў. Ти йак вірний воїак, точно йис подержаў рєказ, ай другий раз обїс на биў іт чоловіку такій бесчєсний. — І обдаріў усьіх трьіох воїакуў.

*Зап. в цьвітні, 1896, від о. Грибовського, в Задні, Марамороскої столицї.*

## 6. Чому Кошутівці побирають пенсію ?

Чїсарь Франц Йозиф догварьїали сьа с Кошутом Лайошом: Йа ни мўшу годовати твоїих жибракуў! — тих воїакуў, шчо йому служили; на них Франц Йозиф сєрдилі сьа. — А Кошут Лайош повїдали: Йа жау на свбїих жибракуў грбші. Кидь ми служили, будуть пєнзїю брати. Капітан стўўку, гаднаць пїадисьятку, фєльльєр дисьятку, фрайтер золотўўку. І ут того чьасу пєнзїя йи тим, шчо живуть. І ў Березнїм Великум дваїї беруть. —

*Зап. в липні, 1896, від Пилипа Опаленика в Ворочовї, Унгварської столицї.*



## В.

## 1. Циган у царя.

Була у царьїа принцезна йинна. І царь такий росказ даў: Ко-би оту його принцезу россмійаў, за того дасць її. Ходьать там панї, дужи мўдрї лўде, айбо ни мўжут россмійати царьскў принцезу. Найшоў сьа циганїн йиден такий, шчо вїн циганїн, айбо ни спїзнати, ож вїн такий. Йде вїн до царьїа. Айбо куниў на сьа удьїшчину паньскў — і вострі-тиў вїн учїтильа йинного, шчо йде во школи. Кажї вїн: Ытки йдетє учїтельу?

Та йду во школи.

Та поїти во мноў, будетє ми товариш.

Но, де ви йдетє?

Йа йду до царьїа, таї ви поїти учїтельу. Будетє у мєни за іноша там ў царьїа.

Пришли до царьїа і царь їм даў гостїну, ужє вичїрьїу. Йак повичїрьїали, царьскїа принцеза лижїть ў постїли; коло царьскїой принцези катуна стоїить ис сїбльоў із голоў. І конєць голови свїчка горїть, царьскїой принцези, і конєць нїг свїчка горїть. Но, ужє лыгауть спїти, тот пан і тот циганїн. Айбо ў нїого учїтель за іноша їн, у того циганїна і шчо му росказуїи пан тот, учїтильови, тот мўсїть слўхати. І царь даў постїль тїму пану на нїч. Пан тот ни хїчи лыгати на постїль. Росказаў свїму іношови тот пан: Унесї минї дїську на пїать мїтрїў. Инош мўсїў ўнєсти дїську: Йа на отї лїажу спїти собї, на дїську. — Та йак тот пан лїажї спїти на дїську? Так: На-ладїў тот інош дїську сьак (опов. пок.: прїосто до горї) і на отї по-зїрать царьскїа принцеза. Йак тот пан лїажї спїти на отї дїську, тко на тїм гїдин спїти? І вїн собї лыгаў спїти на отї дїську так, горї-нїць. Ис тїї дїськи вїн ўпаў, бо йак так, йак дїська д горї?

Тодї царьскїа принцеза засьмїяла сьа на тїм, йак тот пан ўпаў в дїськи. І таку мїли мїжи собїў бєсїду, ож колї сьа засьмїїи царьскїа принцеза, обї тот катуна записаў отї, колї сьа засьмїїи. Но, кажї, тот пан свїму іношови: Изуїи нїа. Но, ци знїїш нїа ззувати?

Кажї інош: Йа знїу.

Но, на ззуваї.

Айбо тот інош їнїў так ззувати, гї колї ззувауть, айбо вїн кажї: Ни так минє ззувати!

Айно йак?

Сьак стань, наспирєт сєбї ззуваї минє, гї колї ногавїцьї стручаї.

Но, інош іміў ззувати пана того, айбо інош ни гѳдин так звѳти пана і пан тот кѳпнуў іноша ў гузицьу, таї інош ўнаў, таї убіў рот так на-кроў. І тогдї царьскѳ принцѳза на томь сѳа зѳсьмїйала унїать. Катунѳ записѳў тодї і інош того пана: Но, кѳжи, тот пан іношови свѳму: Напѳй минѳ, дай ми водї!

Но, інош принїє водї, та дайї пану вѳду. Айбо пан ни хѳчи брѳти так вѳду. Кѳжи: Ци так минѳ пѳйш?

Аїно йак?

Ўльий ми ў рот, кидь йа лѳжу, зальий нѳа.

Інош даў водї пану, йак розкѳзуваў пан. Ци напиў сѳа пан? Ни напиў сѳа, лем засморкнѳў сѳа, бо так ни гѳдин напиѳи сѳа. І на томь царьскѳ принцѳза зѳсьмїйала сѳа трѳтий рас. Тот пан звїдѳть царьскѳ принцѳзу: Ци мѳсїть катуна стоѳти тот кѳло вас?

Айбо она ўт присьвїтлого царьїа такѳ мѳйї бѳсьїду, обї ни ка-зѳала нич, лем тѳлько, обї казѳала: Нѳи: Звїдѳть йї тот пан: Ци мѳсїть тот катуна стоѳти кѳло вас?

Она кѳжи: Нѳи.

Но, кидь нѳи, най катуна йде собї гет! І катуна пѳшоў. Звїдѳть унїать: Ци мѳсїть свїчка горїти конѳць голови?

Она кѳжи: Нѳи.

Но, пѳшоў тот інош паньскїй, задѳў свїчку. Звїдѳть вѳн: Ци трѳба, обї свїчка горїла конѳць нѳг?

Кѳжи: Нѳи.

Задѳў вѳн й тотѳ свїчку. Прийде пан іт привнцѳзѳї, йак ўже сѳа тѳмно ў хїжї: Ци мѳсїти ви бѳти ўкрїтї?

Она кѳжи: Нѳи.

Но, пѳнїїу тодї роскрїў тот. Йак йї пан роскрїў і пѳшоў ід нѳїў спѳти; кидь нѳи, то нѳи.

Даў Бѳ день, звїдѳть царь принцѳзу: Ци лѳбиш ти того пана?

Лѳблѳу.

А ти, пѳни, ци лѳбиш принцѳзу?

Лѳблѳу.

Но, ци пѳдеш ти, принцѳзо, за того пана?

Пѳдѳ.

Ци вѳзьмиш ти, пѳни, мѳу принцѳзу?

А йак йа вѳзьму принцѳзу, кидь мѳйїў жонї мѳа Катїрїна? —

А то булѳ цїганка. —

Аїно шчо ти хоч, пѳни, за отѳ?

Там йї кѳло нашого силѳ дубрѳва царьскѳ, та най ми дадѳть тотѳ дубрѳву на ўгльѳ спѳлїти.

Но, берї цїганїни, даў ти.



*Зап. в марті, 1896, від Михайла Фотула в Стройні, Березької столиці.*

Паралелі: Про розсмішення царівни див. Grimm, Märchen. T. I. Ч. 7. Der gute Handel. T. III. Ст. 23. — G. Basile, Pentamerone. III. 5. (25). Lo scarafone, lo sorece e lo grillo. — Аелнасьєвъ, Народныя русскія сказки. T. III. Ст. 86—88: Несмѣвна-царевна. T. IV. Ст. 405—406. — Wolf, Zeitschrift für deutsche Mythologie. T. II. Ст. 197—201. — Wolf, Deutsche Hausmärchen. St. 301—302. — Худяковъ, Великорусскія сказки. T. III. Ст. 85—86. — В. Н. Добровольскій, Смоленскій этногр. сборнякъ. T. I. Ст. 620—622: А царѣни Нисмѣяни. —

## 2. Про Галичанів.

Були ту трійи Польаки за Бескіда, перейшли ту до нас. А там са тингірица ни родить; та у нас йіли, далі тингірицьці йісти вареноїї, ті ў восени, молодойї. Та ў нас так йідьаць тингірицьцу варену, шчо лем верньата 'бйїдауть, а гичку завёржуть. Далі Польакум йиден горчик тингірицьці, а ўни з гичками поїли. Одобрала газліньа горчик од них, та са звідуйи од них, де гички. А, газлінько, ў нас тингірица са ни родить, та ми ни знаіи 'бйїдати, тасми думали, жи то ўшитко зі ти.

Та нъа са звідовали, ци дужи бірүү с присьажникома пийи. Даколи пйуть, йа повіў, а даколи пйіт. А ўни повідали, жи ў них мусить каждий день бірүү пйіти. Та раз, ў йидной рані нийакойї залогі ни принесли з валалу ид корчлі, жиби бұло зашчо пйіти. Ачей пришеє кирейтуў дайакій залух, шчо побере за царину, або худобу прижеє. Та нічого ни бұло. Прйїшоў хотарьний, та бірүү на вього кричаў, жи: За шчо са напйїме? Увідьїў качмарь, шчо шчось по вусьї білой ходїло, указаў бірівум, біріви на хотарьного, жи добрі хотарь ни дозірать, ани ни йи за шчо са добрі напйіти. Пушоў хотарьний тоті з вуўса нагнаїти, а бірүү тимчасом три кварти горїўки узяў. Ўни каждой рані палинку пйїли, та носїли хлїб у кишени нозат палинки закусувати. То бұла собака. Прилудїў йий до качмарьїовой станныї, вер собацьці хлїба і бірүү ўже му лишиў тойї палинки. Палинку попйїли і гварьїаць: Хотарьний, шчось нагнаў з вуўса? Грицькову собаку. — Так Польаки на йиднїу собаку, шчо по вуўсы ходїта, три кварти палинки вйїли.

*Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустя, в Збую, Землинської столиці.*

### 3. Як Юраїняжи йшли на вимолот.

Йшли трійи з Країни на вимолот на мадярський край ў ночі за путьоў. Йдён пан са перевозуваў з йидно́го міста на дру́гой та ўйуз с собо́ў начиньа ўспийако́й, пўшку, го́днику і до́ўгий нуш; бу́ло мно́го на ко́чі ўшитко́го. Ко́чш гнаў кўньми, а пан іза́ду са задрімаў, заспаў на ко́чі і од вло́го са пўшка с ко́ча одверну́ла, ўпа́ла на земљу; на йидно́й місто ўпа́ла го́дника і до́ўгий нуш. Го́дника ма́ла золоті́л ланцо́к, шчо са ў ночі світиў. Йшли молотці́ позза́ду трійи, найшли пўшку, али ни зна́ли, шчо то́то йи. Зна́ли пўшку ў го́ру і земљу. Повіда́ть йидён дру́гому: Йака́ оде́ фу́йара. Ко́нець піўку, так йак бу́ла дупла́шка, два ціўки, та ўзяў ціўки до піска, жи бу́де ду́ти, а дру́гий пальцо́ма перебира́ти, бо то ни така́ фу́йара кўрта, ги што уни́ биру́ть за ву́цьа́ми! Йдён за ко́гута́ рўшиў на ко́минку, пўшка бу́ла наби́та, то́му шчо дуў, та ў зўби́ стрілило. Тот ўпаў го́рі-знач. Ра́цьа́ть са два́йи: Шчо бу́деме́ робі́ти, кидь Васи́ль ўпаў? Тоті́ йидён дру́гому гва́рять: Ни бу́й са, Ива́ни, лем ми два́йи по́льми! Фу́йару ве́ргли, бо то фу́йара чо́ртова. Йшли да́ле, найшли го́днику. Ци́ види́ш ти, гва́рять, а́де чо́ртова хи́шка і чо́рт ў ньуй ше́пче? Прусте́р ціни́ йидён, уда́риў по го́динці́, бо ду́маў, жи чо́ртова хи́шка, шчо чо́рта ўби́ў ў ньуй. Йак биў по го́динці́, а нуш ко́ло го́дники на пу́ті буў до́ўгий. У́да́риў по но́жі, нуш пўтско́чиў ў го́ру, упаў кунцо́м Ива́нови на го́лову. І тот зу́стаў. Пан са пробуди́ў, вирну́ў са с ко́чшом гля́дати, найшо́ў живо́го ко́ло ўмерло́го. Почаў са звідува́ти: Шчо ту́ робі́ш? Ун па́нови повіда́ть: Ату́ найшли́сьме чо́ртову хи́шку, шчо ў ньуй чо́рт шиптаў. Та йа́ гва́риў, жи́би́ йий лі́шити, а Ива́н вилі́ў розбі́ти. Йа́ ўда́риў ці́па́ми, чо́рт пўтско́чиў, та́й Ива́нови го́лову проби́ў. Та ў́же, гва́рить, ни зна́у, шчо з ним чи́нити! Пан са звіду́йи, ци́ йи да́йка́йи знак і с то́їі хи́жи? Ни йи ни́ч, лем мо́тушча́. Пан си́бзнаў, жи то з його́ го́дники ланцо́к. А бу́льши ни́ч-йи́сьти ни найшли́? А́де йидён нуш, шчо чо́рт верх Ива́нови на го́лову. А бу́льши ни́ч? Йидну́ фу́йару; ата́м-сьми ве́рли до ша́нцу; бо Васи́ля за́би́та. Указаў па́нови, де фу́йара. У́зяў пан фу́йару, Йурка́ зпа́заў, во́ложиў до ко́ча, даў го до ра́мга́зу, же́би го́ди́нку витейці́ў. Та так а́ни йидён з вимолоту́ ни при́йшоў, бо два́ тако́й зу́ста́ли, а тре́тій пушо́ў до ра́мга́зу. —

*Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустал, в Збую, Земплинської столиці.*

Паралелі: Чубинський, Труды, II, Ст. 578: Про трьох жидів і рушницю. — Аєчасевъ, Народныя рускія сказки. Т. III. Ст. 505—506. — Твори Степана Руданського. Т. I. Ст. 59—60: Оливо не вадить. —



## 4. Як Верховинець висиджував лошака.

Прийшоў йдэн Вирховинець ў вярэш. Пришоў ід бабам і ўвідыў, шчо продаць динь-грязачкі. Зьвідать вон, шчо с того йи; вон ни знаў шчо с тим чинити і ни знаў, йак сьа то зве. Зьвідать вон бабу, шчо тото йи. Баба йому на сміх кажи: Отó кбнськойи йайце.

Кажи вон бабі: Та шчо с того будэ йайця?

Кажи йому баба: Будэ лошук.

Ну, та йак с того лошук будэ? Ця сидыти на ным треба, ни йак?

Баба дурному Вирховинциви кажи: Три мисьяцы будеш сидыти на тьіу дини, та висидиш лошукá! Айбо баба ни кажи, шчо то динья; тай вон вить.

Но, бабо, шчо ти хоч за отó йайце кбнськойи?

Пйатку даш ми! кажи.

Вирховинець уняў пйатку, заплатиў. Принис домб, тотó йайце. Жона кажи йому: Шчось принис гавдо?

Ба, кажи, шчом принис. Ге, кажи, кбнськойи йайце.

Шчо с того, кажи, буди Гривью?

Ба, будэ же лошук. [Иа ўже так говору, йак Вирховинци, Опов.].

Та йакже с того лошук ўйде?

Шчо миньі тотá продайуха казала? Обих сидыў три мисьяцы, та вбсиджу лошукá!

Но й вон так учиниў. А то бўло йпин ў сьінокоси, коли косьять траву, пашу, гей кажуть там. Жона з ним сьа вадить: Чому ни робини дашчо?

Вон кажи: Ньйак миньі робити дашчо, бо лошук застудить сьа, та шчо з него буди?

Но сидыў оден мисьяць, жона дужи з ним вадить сьа, косачоў наімаць собі, бо вон ничо не робить, йак мисьяць, фурт сидыў, нїгда ни йшоў. Сидити би шче два мисьяцы. Жона з ним вадить сьа: Чоловichi! хоть йди на поли сиди собі, та хоть будиш видьити, шчо робитники рблгать. Возьми с собоў на поли отó йайце.

Вон ўзяў на поли, там сьіў, та сидить на дини. Ба, динья ўже гниий, а дурний Вирховинци сидить. Кажи жона: Дурний чоловichi! Йди собі до чорта, ни сиди туй на дини. Ко чуў, обі ўсидыў конья чоловік?

Но вон ўстаў, та зачáў иї доганьати, бити за отó. А то бұло пут хашчоў на поли. Йак ун ўстаў, динья искачала доли берегом і ударила собоў до корча. А там зайаць ў корчи спаў і напудиў сьа дини і почáў ўтыкати. І Вирховинци ўзрїў на тотó і зачáў бїгнути іс пїрид зайаця

і почаў го́йкати на жону́ сво́у: Но, ка́жи, ко́лько ми ни мно́го сидѣти б́уло, та ўже би буў лош́ук буў, та ўтык. Ци видиш? І здоймиў клеба́н і іміў го́йкати на ньо́го: На со́нька, на! Ну, ка́жи, видиш жоно́ прокля́та! Нігда би жону́ ни сл́хати, бо жо́на зводіть; бо ўже ў два ро́ки б́уў бих то́го ко́ня ўприга́ў, шчо ўтык уд н́а. Типе́рь, ка́жи, коли́сь так учині́ла, то спраў хоть ми́ні тако́го ко́ня, йак ўтык.

А она́ ка́жи: Хиб́а е тобоў спраўлю.

*Зап. в марті, 1896, від Михайла Фотула, в Стройні, Бергської столиці.*

Паралелі: Чубинський, Труды, II, Ст. 571 - 573 (перша половина): Жиди та мужик. — Твори Степана Руданського. Т. I. Ст. 44—46: Що то мати, що то діти. — Ciszewski, Krakowiacy. Т. I. Ч. 168. — Манжура, Сказки. Ст. 116. — Іваницький, Матер. по этногр. Вологодской губ. Ст. 218. Ч. 45. — Jan Świątek, Lud Nadrański. Ст. 443—445: Jak góral kupił banieę za kobyle jaje. — Жите і Слово. Т. IV. Ст. 193. Ч. 8. — Wisła. Т. IX. 1895. Ст. 325. Ч. 3, b: Jak błazen djabelski jajko zajęcze wysiaduje? — Манжура, Сказки. Ст. 116—117: Дурный жидъ. — В. Н. Добровольский, Смоленский, этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 708—709: Баринъ — яму мужикъ параў — лашадей сабѣ изъ тыквъ высаживаў. — Materiały antropol. archeolog. i etnogr. Т. II. 2. Ст. 79. Ч. 49. —

## 5. Цигани юсарі.

Буў йиде́н пан, та́й наймаў ко́сьцьіў ко́сити, та пайаў цігани. Цігани при́шли до ньо́го на фріштик, даў пан фріштик ціганом, зы́ли цігани фріштик, ка́жи йиде́н тоді цігани́н: Ци зна́йти шчо, па́ни? Ўже нам да́йти й полуде́нок, та ўже ко́сити до ве́чера будеме́. Зы́ли полуде́нок, тоді дру́гий цігани́н о́йя́ть ка́жи: Па́ни! да́йти нам ўже й виче́рьіу, та ўже внесе́ сѣа до нас ничь ни творі́ть! Айбо цігани зы́ли виче́рьіу, та́й шчи со́нци ни зойшло́. Ка́жи йиде́н тоді ід дру́гому: Фе́рку, ци ко́сиў ти по виче́ри да́коли?

А Фе́рко ка́жи: Угу́, на́ньо мо́й ни ко́сиў нігда, та́й йа ни буду́. Тко чуў по виче́ри ко́сити?

Польга́ли цігана́, сплять ці́ліий де́нь, нич ни ро́блять. — Дру́гий ра́но по́шли цігани ко́сити, ни внесе́ пан істи. Ни йи ни фріштика, ни о́бїда, цігани голо́нны. Айбо пан поно́луньу ў п́ять часо́ў ўзаў со́бі кнш іе сіром, та́й ко́су, та́й при́шоў іт ціганом. При́йде, а цігани ду́жи йойкауть, та́кі голо́нны, шчо... Пан ўзаў ко́су, по́чьяў ко́сити і ка́жи т ціганом: Йакось ма́рга ро́бить, та́й іе траво́у жи́й; ану́ байлу́йме й ми па́сти траву́!



Почьали па́сти. Цігани траву́ мнуть, а пан ўзяў книш пуг плече́, шчо ўкусить книша́, схилить сьа, ож вѡн траву́ пасе́, а вѡн книш ѡйсьть. Цігани думають, шчо ѡ пан траву́ пасе́ і кажутъ: Ей, пано́чку, ми ви го́нни с сим жити́!

А пан ка́жи: Ба, минѣ приѡйѡи.

ѡак ізѡў книш пан, напоў сьа води́, та ўзяў ко́су, та ко́сць.

А цігани хѡдять ги́ пѡанѣи.

Ка́жи пан: Но, цѣтьти цігани, йду ѡа до́мѡ, та заже́ну за ва́ми ко́чиша з вѡзом, обѣ вас ско́ро до́мѡ привѣс.

Пушоў пан до́мѡ, росказаў ко́чишови, шчо́би чиниў. Ко́чши урѡйѡг ко́нѣи і пришоў іт ціганѡм і ўбернуў там ко́ло дуба, а ко́ш призаўѡ ід дубѡви. Цігани посѣдали ў ко́ш; Ка́жи ко́чши: Ци ни кѡвати ко́нѣи?

Цігани́и ка́жи ѡидѣн: Кам маѡ ско́ро же́ни.

А дру́гий цігани́и ка́жи: Помалу́, помалу́, бо дѡшу з нѡа ўжинѡи.

Рѡшиў ко́чши ко́нѣи, а цігани оцѣтали с ко́шѡм. Бѡють то́го, шчо казаў обѣ ско́ро гнаў ко́нѣи; убѣли то́го на сме́рть. У́же тот ўмер, та шче ме́ртво́му кажутъ: Ге, де ко́чши, та там бу́ли би ми ўже бу́ли.

Пришли́ там цігани ў двѡр пі́и, зайдуть до хи́жи до па́на, таѡ ма́ти ѡим з ни́ми, ціганка. Аѡбо дрѣ слѡжинѡѣи занѣсуть ѡинну́ тѣпшу пасѡлы ціганѡм. Цігани ѡидьа́ть. Аѡбо за тим занѣсуть кѣсто. Цігани ка́жутъ: Ей, па́ни, ва́и сокачки́и зѡали ва́рѡти, аѡ ни зѡауть, ѡак на стоў дава́ти. Нам наўперши бу́ло дати́ кѣсто, а пото́му пасѡлу. За кѣстом занѣсуть мѡа́со. Цігани би ѡѡли, аѡ ўже ни бирѡуть; аѡбо ѡидьа́ть на-силу. ѡак ізѡѡли мѡа́со, занѣсе пан скля́нку с па́ливкоў. Цігани сьа дѡжи насѣрдѡли: Ви, па́ни, ви зѡаѡити ѡак дава́ти на стоў! Цігани ѡѡуть і па́лику, ўже за ѡидьѡнам, аѡбо похворѡла ѡим сьа ма́ти. Ка́жи ѡидѣн цігани́и си́ну собо́и: Бѡгаѡ ско́ро до по́на, таѡ ка́жи, обѣ пришоў ма́тьѡр ўспѡидати, та наўци́льу му то́пѡр!

Приѡде цігани́и до по́на, стѡпнѡть у двѣри́, а по́п кри́шить сѡр. Цігани́и, шчо маў сьа покло́нѡти, а вѡн ка́жи: Ври́даѡи па́ни!

А шчо́сь пришоў?

У́же забѡў; чѡи ѡим сѡр уви́дыў, до́раз ѡим забѡў.

врѡзаў му по́п скѡбу сѡра: Ну, ўже зѡау́, чѡм пришоў ти́це́рь. Так наш нѡа́ньо наказаў, обѣсьти пришли́ то́пѡр ўспѡидати, та нѡа́ньо вам ма́му наўци́лити.

По́п ўхо́ниў ко́шчѡр, пагнаў цігани́на. Приѡде цігани́и до́мѡ, зѡѡѡ-да́ть цігани́и си́на, оте́ць му: Ци йде по́п?

Аѡде!

Та ѡа́кѡсь казаў?

Так ги ти казай, обі прийшоў топор ўсповідати, та му маму наўцелиш.

А старій сьа россёрдиў: Ци йа тобі сьак казай? Ўзьай клепаць, бий циганіна.

Типёрь ўже мама ни ўміраць; йак йі спрыйачеме, тоді по́ду опіаць, та іньчак скажу, кажи циганій; йа ни годни ко́ждому ўго́дити.

*Зап. в марті, 1896, від Николи Проця, в Дусині, Бергської столиці.*

Паралелі: Аонасєвъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 473—476. — Твори Степана Руданського. Т. I Ст. 68—69. Ч. 36. — Рудченко, Народныя южнорусскія сказки. Т. II. Ст. 191—192: Про цигана (а, в). —

## 6. Циган у монастири.

Буў йиден циганій. Дорадиў сьа так, шчо вон йде ў монастирь, та стани за черця. Прийде ў монастирь: Пан гўмен! прийміть мине за черця, бо йа робіти ни годен, а та́ким чьуў, он черцям дўжи до́бри: робіти ни трэба, йісти, піти йи, та йа буў би тот.

Гўмен кажи: Та йа тьа прийму. — Заведе його ў йинну возарню: но, сисе тьоа хїжа буде! За́мкне циганіна ў возарни за три ни. Третього нья понаўдвичір окло чотіри часи по́лодуньу прийде гўмен, отворить возарню, а циган стоїить сїрег возарні, та жве тріску ў ротьі, голо́ден. А шчо ти, цигані, робиш?

А шчо, паночьку? Ге, жву тріску, обім ни забуў йісти. Ой, кажи, йду йа собі гет, ни хочьу йа черцём б́ути.

Ўйшоў вон то́го силá циганій, а йидін йа́гир видé йинного пса старо́го, хочи го за́бити с пўшки, бо старій.

Кажи циганій: Ой, паночьку, де ви то́го пса ведете?

А, хл́бни, де го веду́? Веду́ го гень там на по́ли, та ўб́йу го с пўшки.

А циганій кажи: Про́шу вас, не б́йте го, не б́йте; авўш поведьіть го ў монастирь, та там самій згіне з голо́ду; ни трэба го біти.

Так циганіна найла б́да там, ож мірковаў, шчо й пс там здо́хне з голо́ду.

*Зап. в марті, 1896, від Николи Проця, в Дусині, Бергської столиці.*



Паралелі: Етнографічний Збірник. Т. II. М. Дикарів. Ст. 22:  
Циган монах. — Афанасьєвъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст.  
478—479. —

## 7. Як циган свою маму ховав.

Пушоў циганин на роботу ў полі, найшоў зайаца ў насулі, пры-  
ныс до пана: Паночку, купіть ў ня зайаца!

Та штоби ти хотыў за зайаца?

Два золоты.

А де йа тобі дам два золоты! Сэрце, будь здороў, йди собі гет!  
Ўйди циганин вонка: Ба што тотó мині пан казаў: сэрце? Іако́йи то  
сло́во? Вэ́рне сьа зьвѣдати. Паночку великомóжний! Тотó знау, шчо́сти  
ми каза́ли, будь здороў, ож обѣх буў здорóвий, ай онó тотó ни знау,  
йако́йи то сло́во: сэрце.

То, хло́пи, вели́койи сло́во. Отó тако́йи сло́во, гейбим ти йидѣн зо-  
лотѣй даў.

Ага! ка́жи циганин, онтипѣрь йа пан! Йѣе путьом, та ўсе лічыть —  
сэрце: ко́лько сэрцоў повѣсьеть, то́лько золотѣх. Типѣрь ни бѣду ро-  
біти нич!

Раз ўмре ў циганина ма́ти. Пѣде циганин клікати на опровѣд, по-  
грѣба́ти ма́му. За пѣадисѣать золотѣх опровѣд.

Ци ў те́би суть грѣши, циганини? зьвѣдаць сьа пан.

Ви за грѣши ни зьвѣдайти, ў мэни дѣста грѣшии!

Пѣшли, ўпра́вили опровѣд за пѣадисѣать золотѣх. Іду́ть ўтгам, про-  
сѣть пан грѣши.

Йа па́ну учѣтелеви ма́й пѣрше дам. Па́не учѣтель! Шчо йа вам  
дѣўжен за опровѣд?

Пѣать золотѣх.

Йа вам ни пѣать дам, ай сѣм золотѣх, бо йа сьа з ва́ми ни  
токмиў.

Уличиў сѣм золотѣх. А вам, па́ночку, ко́лько?

Та ти зна́йши ко́лько.

Дѣршти долѣны.

Циганин ймиў за ру́ку: Сэрце, йидѣн золотѣй; сэрце — два, три,  
так да́ле; пѣадисѣать і два налѣчиў і тоді ка́жи: Айно, ка́жи, два ми  
ўберни́ть на́зад, бо передáўйим вам. Та загнуў го́лову, та пѣшоў.

*Зап. в марті, 1896, від Николи Проця, в Дусині, Бергескої  
столиці.*

Паралелі: Твори Степана Руданського. Т. I. Ст. 70: Циганський похорон. —

## 8. Як циган заробив шатя і до церкви пішов.

Другий циган зась такий буў, зась прийшоў до пана: Паночку! кидь би ми купили червѣні нагавицьї, червѣний лайбик, червѣні чізми, червѣну шапку, та сто палиць бим ўтримаў! Пан повіў, жи кўпить. За чьаў пан трѣпати цигана. Ўтрипаў му 90 палиць, циган утьўк. Їак сьа загойїў, циган назат прийшоў: Паночку! тотό жим казав, та би ми купили, та ўтримау сто палиць!

Но, тадь казав їм ти, жи кўпїу, лем трїмай. Так пан ўбїў 99 на цїгана палиць. Цїган сьа схопїў, та ўтьук. Їак сьа загойїў циган де ў мїсяць, прийшоў назад до пана. Шчо ту циган прийшоў?

Тать тотό, шчѣм казав, знать, жибї ми купили; та прийашти минѣ, паночку, мотузом, бо їа зась ўтечь.

Їак цїгана пан приязав, ўтрїскаў сто палиць, та тогдї пустїў го: Но, пой зо мноў до сабѣва! — То ў вѣроши десь бѣло. — Та ўбраў собї циган такѣй шатя, їак би лем ўросло на ньум і забраў сьа до цѣркви. Увойшоў до цѣркви тогдї, колї пун пѣсли чьашьу, а лѣуди тогдї кѣждий кльакнуть, бо так приписано; а циган дѣмаў, жи то пїрид ним так кльаклі лѣуди, та кѣжи: Лѣуди, ни кльакїти, їа ни ўсе такїм паном буў!

Ут тогдї цїгана почьали лѣуди закликати: Ти дурний.

*Зап. в липци, 1896, від Пилипа Опаленика в Ворочѣвї, Унгварської столицї.*

## 9. Як циган з паном обїдав.

Їидѣн пан дѣжи буў лукавий; нїхто д ньѣму ни муг увойти, бо кѣждого ўгнаў вон. Їидѣн циган залѣмаў собї там прийти до того пана. І утвориў двѣри, таї пан його ўзрїў: А шчо циган?

Їой, паночку, шчо би то сьа стоїало такий дѣраб зѣлота, їак їиднѣ цѣгла?

Пан сьа зрадоваў, жи ў цїгана їи зѣлото, ай ни казав пан, жи: Ўкажи циган зѣлото! — лем сьїў іт столови пїти, їїсти с цїганом



зацьаў з радості. А барз брыткій буў цїган і цўндравий. Ёак цїган сьа найііў, напіў і тогдї пан ка́жи цїганови: Укажї сисе́ золото!

Та ў ме́ни, па́ночыку, ни йи, йа лем сьа прійшоў до́вїдувати, жи шчо́би сьа сто́яло, кідьби бу́ло.

Так? Ну, чекай.

Тогдї со́бі ўзьаў пан каріка́ш, двэ́рі зарігльваў, обі́ цїган не ўтук; тогдї трі́єни по цїганови. Шчо ма́йи цїган йо́йкати, а вун лем скочы́ць, та крїкне: Ей гу́! Пан побі́гне у дру́гу заку́тину, там трі́єне цїгана карікашом; цїган скочы́ць, та зась заго́йкат: Ей, гу́! Да с пїа́ть-дысѣа́ць карікашўў ў́трїпаў пан на пьо́го, аш с цїгана кроў тїкла́: обі́ ти знаў цїган, йак йти і́т па́нови брехати́! А чільа́ць па́нова дўжали, жи й пан сьпїва́ць с цїганом, та пан сьа тым ганьбіў, шчо с цїганом ііў та́кім брыткі́м; та утворїў двэ́рі, ко́нцуў цїгана, та́й ун пушоў.

*Зап. в листи, 1896, від Пилипа Опалсника в Ворохові, Унгарської столиці.*

Паралелі: Чубинський, Труды, II, Ст. 647. Мужик і пан. — Жите і Слово. Т. III. Ст. 70. Як то циган штукою назів ся. —

## 10. Пан і циган на ловах.

Йіден пан пшоў на задаску на за́йацы. Айбо́ інен де за́йаца найшоў, там і цїганїн буў. Пан стрїліў ў за́йаца, та ўбіў за́йаца с пу́шки. А цїган вер віла́ми ў за́йаца. Цїган дўмаў, шчо вон віла́ми забїў за́йаца, а то пан с пу́шки. Бире́ пан за́йаца, айбо́ цїганїн ни дайї. Ого́, ни так ды́ло. Йа за́йаца ўбіў з віла́ми! цїган ка́жи.

І пан ка́жи: Кить так ды́ло, ти ка́жиш, шчо ти за́йаца ўбіў, та ни так чинї́м. По́й до ме́ни, та за́йаца опчїстїме, йа дам за́йаца красно́ спечї, та на ра́но котро́му сьа ма́й красно́ буде́ спїти, то́го буде́ за́йаць.

Пан пшоў, та лы́г, та спить. Айбо́ цїганїн ни спить. Ўсе позїра́ть, ни до́раз за́йаць існеченїй. Ёак сьа за́йаць іспїк, цїганїн ўнѣаў за́йаца, та́й зыў, та́й лы́г спїти. Ра́но поўстава́ли, ўстаў і пан і цїганїн. Ка́жи пан: Но шчо цїга́н, шчо то́бі сьа спїло?

А йа ни ка́жу наўперш; онї́ най наўперше ка́жуть. І пан: Хло́пи, ми́нї сьа спїло, шчо йа буў на не́бі.

Но, та́й ми́нї сьа так спїло, ге́йби йа вас відїў на не́бі. Йа со́бі подўмаў, шчо пан де́би ўже із не́ба зойшли́ за́йаца йїсти? Йа зыў за́йаца! Та́й загнуў го́лову та́й пшоў.

*Зап. в марті, 1896, від Николи Проца, в Дусинї, Бергської столиці.*

Паралелі: Oesterley, Gesta Romanorum. Ст. 436—438: Quod est vigilandum contra fraudes diaboli, ne nos decipiat. — Petr. Alphons, 20, 1—8, Schmidt, ст. 63; 17, ст. 120. Paris. — Vincent. Bellovac, spec. mor. 1, 1, 26, ст. 100. — Bromyard, E 8, 14. — Scala celi, 73 b. — Hist. Jeschun Nazaren. ed. Huldich, 1705, ст. 51. — Luscinus, 161. — Camerar. 212. — Nugae doctae, 146. — Demierit. ridens, 1689, ст. 187. — Enxemplos, 27. — Ysopo coll. 5. bl. 152. — Scelta di facezie, 112. — Giri Cinthio, Hecatomm. 1, 3; нїм. 1614, 12. — Facezie del Gonella, 1616, 28. — Coctoiement, ст. 127. — Le Grand, 1, 322. — D' Ouville, 2, 353. — Facéties et mots subtils, 24. — Nouv. contes à rive. 273. — Facét. journ. 152. — Boner, 74, Zürich, 1757, app. 4. — Selentroit, 97 b. — Dunlop. Liebr. 280 — Sindibad nãneh, 35, ст. 175. — Mesnevi, Kairo, 1835, ст. 705, 2, 288. — Hammer, Rosenöl, 2, 303, Ч. 180. — Benfey, Panchatantra, 1, 493. —

## 11. Чому цигани не сповідають ся?

Индєн цїган ни хотьў сьа нїколи сповїдати, бо ун доганьаў, жи нан малєнько даўть причьасьтєа. Загнали нан церкуїника, жиби вун пришоў сьа сповїдати: вєце дадуть нан, гї друкїм лўдьом, тобі.

Тот ўзаў с собоў хлопчїска такоґо с сїм рўчного, жиби й тоґо сповїдати. І так нан росказали церкуїникови нарисилувати хрїну і вуцїту сїльного ўсїпати там і наприґи. Йак пришли причьасьтєа братї лўди, а цїган йшоў найзаду лўдї. А ў друкїм було зґотованої про цїгана, ни там де лўдьом. Позад цїгана йшоў хлопчїсько йґоґ; та ўже йак принесли тоґо цїганови причьасьтєа, та добру лощку нарихтовали, вилїку; ай так му нан сказали, наскоро прожерти, бо грїх плїнути. Цїган скоро прожер; ў грўдох спєклó: хрїв, оцєт, наприґа — ни гóдин прогварити, лем отак рóбить по грўдох (онов. показує: тре сьа), жи пичє. Колись нєколивсь прогварїў, жи ни трєба тўлько малóму хлопчїськови дати гї йґоґ, бо го сьа ўраґ їмть. Потóму цїгани ни хотять вєце причьасьтєа.

*Зап. в липни, 1896, від Шилипа Опалника в Ворочовї, Угларської столиці.*

Паралелі: X. Sadok Baracz, Bajki, Fraszki i т. д. на Rusi. Ст. 36: Sугану. —



## 12. Піп і дяк.

Ссєрднїу сѣя пѡп із дѣакѡм. Пѡшѡу дѣак читати апѡстол на слѣжбї. Пѡп гѡйкать: Ни тот апѡстол! Дѣак читать. Опїят пѡп: Ни тот апѡстол. І дѣак тодї обєрне сѣя і кѣжи д лѣудѡм: Но лѣуде чєсьнїи, ци ни сєє наш апѡстол? — Читать дѣале. Кѣжи пѡп: Переступїи. Вѡн читать. Опїят пѡп: Переступїи! І тодї дѣак на зємльу апѡстол, переступить ногѡу. Но, лѣуде чєсьнїи, ци ни переступїу їиѣ? А то бѣло ни так переступїти, а їидєн пунт ўлишити, та дѣале читати. Дѣумать собї дѣак: Чєкаї, наўчу ѣа ї тїбє.

На дрѣгий тїждєнь ўнайшоу пѡп собї їивангєліїи і пѡшоу кадїти цєрѣкоу; а дѣак пѡшоу, ўнѣау зѣлошку с кнїги, переклѣу дѣале. Приїшло читати їивангєліїи, а оно ни там зѣлошка, де вѡн поклѣу. Пѡп глѣадать, та ўсе кѣжи: Речє Гѡспѡдь! — Перевєртать ў кнїзї, та ўсе: Речє Гѡспѡдь. А дѣак заклїче їє крилѡса: Тать наї ўже речє, шчѡ мѣи!

*Зап. в мартї, 1896, від Николи Проця, в Дусинї, Берєсѣкої столицї.*

Паралєлі: Драгоманов, Малорусскїя народн. пред. и розказы, Ст. 166 Ч. 52

## 13. Піп і посєстра.

Хѡдїу пѡп до однѡї посєстри, до Марїїи. І хѡдїу так ўсе на нѣч д нѣу. І такѣ бєсѣду мѣли: Шчѡбїсь дѡти ни їшоу до хїжї, дѡки їа ни ўїду вѡн, бѡ мѡжи гѣздѣ бѣдє кѡло мєни. І мѣли бєсѣду, дєби стѡїау пѡп, їак прїїде. Кѡло хїжї булѣ близ колїшнѣа: Но, там обїсь стѡїау, пѡни, дѡки їа т тѡбї ни прїїду. Но, вѡн стѡїау пуд колїшнѡу. А там кѣри нѡчувѣли на пѡдинїи. І увѣ д нѡму ни ўїшла, бѡ гѣздѣ буу дѡма. І пѡп сѣя на нѣу твєрѡ прогнѣвау; Но, їак їїу лѣти знѣти, ѡж їа там буу? Но, прїїшла нїдїлѣа, прїїшла пѡнѡва посєстра до цєркви, а вѡн зачѣу сѣнївѣти так, обї їѡгѡ посєстра розумїла, ѡж вѡн там буу, і кѣжи:

Їа стѡїау пуд дѣахѡм,  
А мнї сѣя ни ўтворѣахѡм,  
Мнї кѣри присїрѣахѡм!

А она стить сьа: Во і мйá Отцá і Сина:  
Гриць буў домá, Гриць буў домá.

*Зап. в мартї, 1896, від Михайла Фотула в Стройні, Березької столиці.*

Паралелі: Chelchowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza. Ч. I. Ст. 233—234. —

#### 14. Піп і невіста.

Прийшла йидна невістка сповідати сьа. Ўшіткі гріхі пáну сказа́ла, но шчи за йиден гріх зна́йи, айбо ни ка́жи пáну, бо га́нбить сьа каза́ти. Ка́жи пан: Ци сказа́лась ўсьи гріхі?

Ка́жи: Па́ночку! шчи ма́у йиден гріх.

Та йакій ма́йиш гріх? Пові́ж, ни га́нбй сьа. На сповіди мош хоть шчо повісти. Ти дурна́, пові́ж.

Ка́жи: Па́ночку! Ў ночі сьа ўсика́у.

У, дурна! йа нира́з пер́дну ў це́ркви, та́й нітко ни зна́йи.

Ка́жи: Па́ночку! Йа йім існйу кошу́льу за ото́, оби́ нікому ни повіли, ож йа сьа ўсика́у ў ночі.

Ци́ть, ка́жи, ни повім нікому́.

Но че́кать пан йидну́ ниды́льу за кошу́лиў, айбо ни йи. Че́кать і дру́гу, но, че́кать і тре́тьу, кошу́лы ни йи, шчо она́ оби́цьа́ла. Айбо ла́дить сьа ў це́ркви сьпівáти на слў́жбі ййў. Прийшла́ она́ до це́ркви на слў́жбу, а нйп зача́ў сьпівáти так, оби́ сьа дога́дала:

Сикў́ля, сикў́ля! Де мойá кошу́льа?

А она́ йому́: Во імйá Отцá і Сина...  
Ти прокля́тий пеа́рьйу!  
Хо́диш і пер́диш по олта́рьйу.

*Зап. в мартї, 1896, від Михайла Фотула, в Стройні, Березької столиці.*

#### 15. Як баба сповідала ся.

Ни сповідала сьа йинна́ ба́ба за сім ро́ккў. Назбирáла за сім ро́ккў сім золоті́х. Но, йде она́ на спові́д, йак назбирáла. А ў то́м силы́ ни



було попá, де она́ бу́ла. Йде она́ на дру́ги сплó так гáби типéрь пiрид вилiкодним. Рубать чоловiк жéрдья на городiну. Кáжи: Де ти йдеш, бáбо?

Йду сьа сповiдáти.

Бáтко, ни йди ти, йа ўсповiдау тибé.

Кáжи бáбо: Ци ўни тотó, пaн привилéбний, шповiдауть?

Ой йа, бáтко, сповiдау, йа; бо ўйшоў туй жéрдья рубáти, та́й котрiйн йде чильáднья, та́й йа ўсповiдау, обi ни фарадувáло до цéркви iтi ў силó.

Ци ўни тотó пaн привилéбний, даў би йiм Бó блáго?! Йа нажби-рала пáну привилéбному сiм гóльдiў óддика на сповiдь.

Пáну нiгдa сьа за сповiдь ни платiть, айбо бáбо дурнá булá, та назбирала попóви сiм золотiх на сповiдь. Кáжи тот чоловiк, бо вiн ни буў пaн, а чоловiк прóстий: Анú бáбо, де отi суть грóшi? Най йа полiчу!

Бáбо ўнвала грóшi, далá йому полiчити i вiн ўзьаў iт сóби. Шчо вiн тогдi ўчиниў? Пiшоў i вiрубаў сoби жердь йиннi; жерть тотá булá ивóва. Но, пoй сьудá, бáбо, буду тьа сповiдáти! Найшоў йиннiгo грáба: За сьoгo грáба iмi сьа, бáбо, рукóў, йа тоби буду проводiти, а ти обiсь говорiла за мноў. Но, говорi сьудá бáбо: Жердь ивóва, бáбо змиiова. Сповiдалa сьа бáбо кóло зилéного грáба. Сповiдаў йi пiн Гóрка, сiм золотiх ни двóрка. Жердь ивóва, бáбо змиiова.

А ўсе тогдi бáбу утнé жéрдьoў. До сiм раз йiў проводiў за сiм золотiх. Кáжи: Сповiдалa сьа бáбо кóло зилéного грáба. Сповiдаў йi пiн Гóрка, сiм золотiх ни двóрка. Жердь ивóва, бáбо змиiова!

I пiшла бáбо домó с сповiди тóйi. Дужи тьáшко пiшла, бо бáбо хвóра, побiта. Звiдать мáму донькá: Мáмко, шчо вам йи, шчо ви такi хвóри?

Гдi, кáжи, пéсьа дьiўко, ци ти ни знáйиш, колi ти сьа сповiдалa?

Бáбо леглá сoби на пiч хвóра, крéкни дужи. Зайшлá кóло нéйi донькá, чoсь тра йiў бу́ло на пiч; дотулiла сьа до нéйi: Йой, кáжи, пéсьа дьiўко, йди, шчо сьа до сьатoгo тьiла дотулiла? Бо тьiло бaльáшчeyи, ни дотулáй сьа до ньá, бо йа сьатá.

Ни знáли за бáбу, йакá она́ сьатá. Звiдать сьа донькá: Ну, мáмко, де ви сьа сповiдали?

Гдi, пéсьа дьiўко, ци ти ни знáйиш, колi ти сьа сповiдалa, йакá ти?

Йак булá лáскава, тогдi ўказала дьiўцi, йак она́ сьа сповiдалa. I так дьiўка знáла, йак сьа ўсповiдалa i почьалá сьа з нéйi насьмiвáти.

*Зап. в марті, 1896, від Михайла Фотула, в Стрільці, Березької столиці.*

## 16. Як дівки молять ся в осени.

Коли прийде Покрови, тогди наші дьївки так молять ся Бóгу: Ой ти святий Покрòвеньку, покрий мòю голòвеньку. О ви святі апòстоли! Коби йа спàла с евоїим гáздиком на постили. Ви, кáжи, святі! Коби йа вiтци ўзватá. І ти святий Пилип! Коби йакій до нѡа прилїп!

*Зап. в липни, 1896, від Митра Бочка в Солочинї, Березької столиці.*

Паралелі: Grimm, Kinder- und Hausmárgchen. Т. II. Ст. 219  
Dat Máken von Brakel. Т. III. Ст. 215—216.

## 17. Проворний вiвник і пан.

Буў йидѣн пан іе пáньоў, та пáньї пушлá до кúнелюў, бо шчось хвóра бóла, а пан дóма опстáли. Та повiдать кóчiшови:

Кóчiш, привѣдь ми йидиў невісту.

Даў йомў пiать золотóвок, шчóби му приўйўў йидиў шўмну невісту, а кóчiшови двáццать грєцáруў. Али кóчiш дўжи жáловаў за пiяткóў. Буў лем рад, кибi нивiстi двáццать грєцáруў, а йомў опстáла тотá пiятка. І повiдать:

Мáрiю, óдде пан загнáли двáццать грєцáруў. А ўна йогó виганьбила і йогó спровáдила гет. А вун йшóў, та ўже жўрить са: Ни даў-им нивiстi пiятку, та мўшу пáнови виддати! Ідѣ за пучьóў, та са жўрить. Зустрiтiў барє стáру цигáнку, бриткў і чóрну.

Де ви ходiли кóчiш?

Ходиў-им глбáдати пáнови невісту.

А цигáнка повiдать: Ци ни ўзваў бись менѣ?

Та кўлько нивiстi пан обiцáў?

Двáццать грєцáруў.

Тай йа за тўлько пўйду. Али так повiшти пáнови, шчобi лáмну не палиў; а йа мáленько почѣкау, йак са дўжи стемцiийи, та на бiзóўно прiйду.

Прийшóў кóчiш т пáнови: Но, ци будѣ даштó? Ци узвэлá Мáрiяна пiятку?



Їзв'яла.

Прійде на біз'оўно?

Прійде, лем ма́ло почека́йте, бо ма́йні до́му рабо́ту.

За́рас са стемви́ло, утвори́ў ко́чін двéрі і пусти́ў цигáнку. Пан са в́радоваў, хо́ниў і верг н'оў до по́стелы. Учини́ў свой д'я́ло і опци́ловаў Ма́рію, че́йби дру́гий рас прии́шла. Запали́ў пан ла́мпу, у́видыў Ма́рію: то цигáнка така́, йак чорт.

Ї́бix до машта́льні пан ко́чиша бі́ти. Ко́чін пови́ў, кидь го рас пан ударі́ть, та повісьть па́ни, жи пан іс цигáнкоў д'я́лаў. Пан са вит то́го напу́диў, повіда́ть: Мі́шку, ф́рас би тибé ула́пиў за мо́йу п'я́тку. Ни слугá ти му́й, лем до ра́на. На дру́гий де́нь закли́каў пан слугу́: На то́бі тво́йі гро́ші, а йди гет.

Узв'я́ў Мі́шко гро́ші, пушо́ў іт па́ни до ку́пельу́.

Шчо́ ту ро́биш Мі́шку? пи́тать го са па́нэ.

Уже́ н'а удогна́ў гет пан.

Та шчо́ за причи́на, же ти ў́же три ро́ки ў нас, а ти шче хі́бу ни ма́ў а́ни рас.

Казáли ми пан, шчо́би-м йім купи́ў ма́ло́й ку́рча на по́лиўку, а йа йім купи́ў ста́ру ку́рку.

Шале́ний тот пан. Ки́ бу́ла йа до́ма бу́ла, оби́ йа му тоту́ ку́рку приладі́ла, та́би ма́ў і на два ра́зи йі́сти, а з ма́ло́го ку́рчати лем на раз. Туй будь Мі́шку ко́ло ме́ни, ти ішчи́ про то́то ни п'уйдиш од нас.

Прии́шоў пан за па́ньоў до ку́пельу́: Цо́ ти ту ро́биш?

Ни крич, му́й па́ни, ни йи́ за шчо́ крича́ти. Ун то́бі, па́ни, до́брі учини́ў, а ти йо́му зле. Ун нам ві́рно служи́ў, а ти го гет прогна́ў. Ти йо́му даў два́ццать гре́ца́руў, же́би ти купи́ў ма́ло́й ку́р'я́а, а ун то́бі купи́ў вели́ку ку́рку. Тотá ви́новáта, шчо́ вари́ла, бо зле приладі́ла. Йак йа буду́ до́ма, йак йа то́бі приладжу́, ни бу́диш ти Мі́шку бі́ти.

Пра́ўду ма́йниш мо́йа па́нэ.

Приста́ў пан на то́то, же́би Мі́шко шчи служи́ў, бо Мі́шко до́брі зви́йи брехáти і од па́на гро́ші бра́ти.

*Зап. в липни, 1896, від Михай́ла Пустая в Збу́ю, Землинсько́й столи́ці.*

## 18. Парафраза гласів.

### I.

I. Ци́ йа ни бу́ла газди́н'я, ци́ ни господи́н'я? Три загра́ди, одна́ ди́н'я. Ци́ло́ льі́то поли́вала, йинну́ ди́н'ю ўкохала. А сви́н'я са́а запи́кала і то́ту ў н'а ди́н'ю зде́микала.

II. Ци чуйиш ти, Ів'яни, йак твойа жона сьпівайи? Озьми собі тот прут, шчо із ним мак тругь, та нажені йийі ў тысний кут.

III. А кидь би хотыла ўмерти, намочити мотусе, та треба йий потёрти.

IV. Сидить козак над водоюу, тримать паху пут тримоюу. На козиці проривайи, доблю своюу проклинайи. Доле мойа нишчаснайа, жона у н'а никраснайа. Чужі жони йак ластоўки, мойа йак жидоўка. Дала йисти биз обруса, сама сьила йак закуса. Дала йисти, дала пити, сама сьила ўши бити. Убила вош на варьўсы, замішала кашу ў мисі. Льуде гварьйять, ош то свинья, а онó отó чортова газдинья.

V. Стрїтїў черч бабу на леду, попытаў бабу с п'ереду. Дьякуу ти п'ани черче і твоїиму доўгому животу, шчось мине попытаў таку мізерну сироту.

VIII. Господи мой, Господи, ашчи ўзйїду на гроб мой, там увйжду дом мой. О гроби ти мой гроби, землици, ти доме мой. Каменний сосьїди мойї; травицьа, ти одєждо мойа, а чирв'ачки госьты мойї.

Подібну пісню, як ся, сьпіввають у нас на похоронах.

*Зап. в мартї, 1896, від Николи Проця, в Дусинї, Бергьскої столицї.*

## 2.

I. Ци чуйеш ти Ів'яни, йак ти жінка в кóршмі сьпівайе? Ай, возьми ти довгий прут, та нажені своюу жінку ў вузький кут. Ци ни газдинья, ци ни господинья? Пупуд турнац [хїжу] вода тикла, позад водї хлыба ни пикла. Хлыбиць йуй са не здаваў, пупуд кўрку мазур бїгаў.

II. Стоїт козак над водоюу, дєржит козу пуд собоюу. Над козюу рубайе, доблю своюу проклинайе: Доле мойа нешчаснайа, ў м'ени жона никраснайа. Дала їсти биз обруса, сама сьила ги покуса. Йа гадаў же то сьвїн'а, а то мойа господинья.

III. Ужє три-дни, три недьїлы, йак ми жінку синьугї (комарї) розїїли, таї горазд ўчинїли, што бїду зайїли. Коли ўмирала, та отказувала; на пона вуздү, на дьака пивдү, а на громаду тотó, што взяду.

VII. Бо ти горó високайа, каменю, лупай с'а;  
Далаж мамка за нильуба, сьвїту коротай с'а.  
Далаж мамка за нильуба, сьвїток ми коротат:  
Минє газда шуганит, ни бїе, лишє наполошит.



VIII. Ішоў черніць з монастир'яа, стрітнў йнго дрўгнїй чирніць : Откўду ти брати чєрчи грїадєш ? Чи мати ти ўмєрла ? Ужє твоїа мати чєрчи даўно ўмєрла.

*Зап. в липни, 1895, від Юри Хилчука, в Голятинї, Марамо-  
рської столицї.*

Гласів не зазначених тут (I, 6, 7; II, 4, 5, 6); оповідачі не пригадували собі.

## А П О С Т О Л.

Премўдрость ! Нїїякого Апостола чтенїїи. Воньїи !

Братїїи, не ходї по хамвїчу, не дерї шматїїи, бо йак тотó по-дерєш, чорта собі зберєш. Пушла синїцьа до попадї на мучїцьу, попадїа ўзьала польїнцьа : нек синїцьу по кольїнцьу. Синїцьа полєтїла аж до самóго мўрїа. Там пїц, йак бобóвий сьнїи : óчи з пудпóрами, зўби з нашчóками. Бўў йим у Рїмї, бўў йим у Будинї : так ми сїа вїдїт, што не бўду пáсти гольáтнїцьскї свїнї.

Мїр ти. Аллїлўїа.

*Зап. в липни, 1895, від Юри Хилчука, в Голятинї, Мара-  
ської столицї.*

## П О С Ъ М І Х О В И Н И.

### I.

Буў пїи Васїлик, маў кобілу сїву ; поїхаў на страсти, Бóжи тябє, кáжи, кобіло прости. Кобїла ўмєрла, копїтами двєрї путнєрла. Лўдє гадаўтє, ош тотó мнїи шкóда, а тотó мнїи вилїка нагорóда. Із зáннїх нїг бандолєтї, а с пирєннїх пїстолєтї ; с хвостá сїто, із гу-зїцї трумбїта, іс шкатулòў окуларї, іс копїт драбїнки, іс гиндїухá цїсарьскїи бўбен, іс кїшки попóви на кадїлїнцьу, із головї лампу, із ух вїйачкї, із очїи годїнки, із рóта вєрша, із зубòў тóрнїки, із йа-вїка попадї на прáнїк.

### II.

Дьáчи, кáжи, дьáчи ! А што пóни ? Цї пригнаў ти, кáжи, дрóбнї бегегє ? Ни обїх пригнаў, кáжи, дрóбнї бегегє, а йншїи опстáли вáшї

вилікі бигігі. А ва́ші сиво́хи пови́со́хи на дубо́хи. Йо́й, ка́жи, побі́ў би вас Бо́г, дя́чи.

Пор. Zbiór wiad. do antr. kr. T. VIII. Ст. 234. 1. Pip zlodij. —

### III.

Ко́лі Харха́ліна Оле́на ўмира́ла, три ку́ни догану́ пожада́ла; сім по́ніса́роў зглода́ла; хва́рами її гони́ло, лы́сі лемі́ло. Па́но́ви, ка́жи, кура́торо́ви уткава́ла шчо на коли́бі, шчо пуг коли́боў, шчо ў коли́бі. Хто ду́ў, хто ни ду́ў: Харха́ліна Оле́на ўсе нибо́шка ду́ла.

### IV.

Бу́ла Маи́дали́на Ка́ліна, бу́ў у не́йі син Да́віт. По́шоў ў ха́шчу, ўда́риў са́ ў пра́вий бо́к, там лежа́ў за ро́к. Дочу́ли са́ скору́ши, при́несли йо́му окру́ша. Дочу́ли са́ сини́цы, при́несли йо́му води́цы. Дочу́ли са́ дзя́нкі, при́несли му́ дзя́мки. Дочу́ли са́ со́йкі, ўда́рили ў йойкі́. Дочу́ли са́ воро́ни, ўда́рили ў усе́ дзвóни. Дочу́ли са́ со́ро́ки, при́несли йо́му мо́лока́.

Пор. у Головацького, Нар. піс. Галицької і Угорської Руси. Т. II. Ст. 564—566, зо звітною піснею: Гукнуло, пукнуло в лісі, комарь з дуба повалив ся...

### V.

Ішо́ў йим чирі́з лы́с, дубро́ву, найшо́ў йим ша́пку і ривере́нду по́пову. Стаў йа, то́тэ обля́к, попозира́ў горі́ собо́ў, до́лы́ собо́ў: бу́ў би з ме́ни по́н. Го́лова́ динья́на, нё́с огирко́вий, зу́би часни́кові, о́чи цибу́лькові, пу́цина ў ньо́го ги́ чирва́к, ні́гда во́н на чо́лові́ка ни пах.

Пор. у Головацького, Нар. піс. Гал. і Уг. Руся, Т. II. Ст. 485—486, з піснею: Їхав Ляшок морквяний, а ківь бураковий...

*Зап. в марті, 1896, від Івана Русина в Дусині, Березької столиці.*



## ДОДАТОК.

Випускаючи в світ I. том „Матеріялів“ зазначив я, що деякі паралелі подам в додатку до II. тому, а власне такі, що їх дібрав я вже по надрукованю відповідних чисел. Наводячи їх понизше, зазначую, що крім наведених вже збірників (I, XVI—XX) порівняв я свої „Матеріяли“ ще з отсими двома новішими збірниками:

LVII. *Materyaly antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne wydawane staraniem komisji antropologicznej akademii umiejetności w Krakowie. Tom II. 1897. Dział etnograficzny.*

LVIII. *Lud białoruski na Rusi litewskiej. Materyaly do etnografii słowiańskiej zgromadzone w latach 1877—1891 przez Michała Federowskiego. Tom 1. Wiara, wierzenia i przesady ludu z okolic Wolkowyska, Słonima, Lidy i Sokółki. W Krakowie. Nakładem Akademii umiejetności. 1897.*

### **Т. I. Легенди.**

Ч. 1. В. Н. Добровольскій, Смоленскій этнограф. сборникъ. Т. I. Ст. 229—231. Ч. 8—9. — Е. Р. Романовъ, Бѣлорусскій сборникъ. Выпускъ IV. Ст. 1—10. —

Ч. 2. В. Н. Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 224—226: Вражда Саваоха и Саваула, свѣтлаго и темнаго духа. — В. Ст. Караджич, Српске народ. приповијетке. Ст. 93—95: За што у льуди није табан раван.

Ч. 3. В. Н. Добровольскій, Смол. этногр. сбор. Т. I. Ст. 237—239: Ибъ Нои Правиднымъ.

Ч. 7. В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сбор. Т. I. Ст. 147: Фараоны аднаглазын-людаѣды. — М. Federowski, *Lud białoruski*. Т. I. Ст. 109. Ч. 336: Фараонкі, Фараону. Ст. 231. Ч. 1096—1098. — Н. Тихопроровъ, Памятники отреченой русской литературы. Т. I. Ст.

233—253: Исходъ Моисеевъ. — Пыпинъ, Пам. стар. рус. словесности. Т. III. Ст. 49—50: Сказаніе о переходѣ чермнаго моря. —

Ч. 10. А. Веселовскій, Славянскія сказанія о Соломонѣ и Китоврабѣ. Ст. 106—110; 209—212. —

Ч. 11. В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сборн. Ст. 258—266: Абъ Саламонѣ. —

Ч. 12. В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сборн. Ст. 245—257: Объ царѣ Саламонѣ. —

Ч. 13. Буслеавъ, Христоматія. Ст. 718—721. — А. Веселовскій, Слав. сказ. о Сол. и Китов. Ст. 220—244. —

Ч. 14. А. А. Schott, Walachische Mäarchen. Ст. 115—121. Ч. 7: Der Teufel im Fasshahnen. — В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сборн. Ст. 388—389. —

Ч. 15. В. Н. Добровольскій, См. эт. сб. Ст. 246. — Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сборн. Т. IV. Ст. 186: Праведная судья. —

Ч. 17. Кулиш, Записки о Южной Руси. Т. II. Ст. 60. —

Ч. 19. Grundtvig, Dänische Volksm. Т. II. Ст. 147—160: Die stumme Königin. —

Ч. 21. Вук Врчевич, Српске нар. приповијетке. Ст. 45. Ч. 103: За што су Србљи најспромашији. — Вук Стеф. Караджич, Српске нар. приповијетке. Ст. 289. Ч. 5: За што су простаца спромахи. — Erben, Vybrané báje a pov. národní. Ст. 66—73: Osud. —

Ч. 24. В. Němcové, Národní báchorky a pověsti. Т. II. Ст. 294—295: O Pánu Bohu. — Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сборн. Т. IV. Ст. 64—66: Убогій и коваль. — М. Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 11. Ч. 21: Jak Pan Jezus użyłłai umierlych. — П. В. Шейнъ, Матер. для изуч. быта и языка рус. населенія сѣв. зап. края. Т. II. Ст. 144—145: Коваль, чортъ и пашъ. —

Ч. 28. В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сб. Ст. 291—292: По какому поводу дана была когда-то власть женщинамъ и отнята у нихъ (за грубое обращеніе одной женщины съ апостоломъ Петромъ). —

Ч. 29. 1) М. Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 10—11. Ч. 20: Czamu Būoh zrabii muzykã starszym nad žiōnkaju. — П. В. Шейнъ, Матер. для науч. р. н. с. з. к. Т. II. Ст. 370—371: Богъ, попъ и Микола. — Perger, Deutsche Pflanzensage. Ст. 117. — 2) L. Aurbacher, Ein Volksbü hlein. Ч. I. Ст. 85—86: Sanct Peter mit der Geige. — F. S. Krauss, Sag. u. Mär. der Südsl. Т. II. Ч. 60: Gott und der heilige Petrus. — В. Němcové, Národní báchorky a pověsti. Т. II. Ст. 295—296: O Pánu Bohu. — 3) Wisła. Т. IX. Ст. 116—117: Legiendã o św. Piotrze i podkowic. — 4) В. Němcové, Nár. bách. a pow. Т. II. Ст. 297—299: O Pánu Bohu. — Wisła. Т. IX. Ст. 102—103. XI.



Grzyby. — Lud. T. II. Ст. 19—20. — Zbiór wiad. do antr. kraj. T. VI. Ст. 256. — 5) В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сб. Ст. 269—276. Ч. 34: Абъ Андреи Критскимъ. Ч. 35: Ибъ Андреи Привазаннымъ. Ч. 36: О Купчихѣ, пустившей по обѣщанію сына своего на воду. — П. Я. Порфирьевъ, Апокр. сказ. о новоз. лицахъ и соб. п. рук. Сол. библ. Ст. 231—235: Сказаніе обѣ Іудѣ предателѣ. —

Ч. 30. Рудченко, Нар. южнор. ск. Т. II. 153—156: Безщасный Данило і розумна жона. —

Ч. 31. В. С. Караджич, Српске народ. приповиј. Ст. 81—84. Ч. 14: Ко манье иште, више му се даје. — В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сб. Т. I. Ст. 242—244. —

Ч. 34. Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сбор. Т. III. Ст. 330—334: Церква восковая. Т. IV. Ст. 45—46: Доля. — F. S. Krauss, Sagen u. Mär. des Südsl. T. II. Ч. 73: Glück im Alter. — В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сбор. Ст. 267—269: Купецъ увозитъ прачку на караблѣ. Яе мужъ и сыны шукали яе, да разблудились на разнымъ востравамъ. Ст. 530—532: Ибъ Ивани Миласернымъ.

Ч. 36. П. В. Шейнъ, Мат. для изуч. быта и яз. рус. нас. сѣв. зап. края. Т. II. Ст. 159—161: Купецкія дѣти и бѣда. — Рудченко, Нар. южнор. сказки. Т. I. Ст. 161—163: Богач та біда. —

Ч. 37. В. Ст. Караджич, Српске нар. приповијетке и заг. Ст. 73—81: Усуд. —

Ч. 38. П. В. Шейнъ, Матер. для изуч. быта и яз. Т. II. Ст. 167—168: Шавецъ и рыбаць. — Erben, Vyb. báje a pov. nář. St. 73—75: Štěstí a neštěstí. —

Ч. 39. Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сбор. Т. III. Ст. 312—317: Бѣднякъ и мертвецы. —

Ч. 43. А. Веселовскій, Слав. сказ. о Сол. и Кит. Ст. 107—108 і 324. — M. Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 230. Ч. 1093: Aniál smierci. —

Ч. 44. В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сбор. Т. I. Ст. 323—325: Разсказъ обѣ адной женщины. —

Ч. 47. Gebr. Schott, Walachische Märchen. Ч. 15: Der Versöhnungsbaum. — В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сбор. Ст. 157—161: Вьюнущъ дабывантъ кальцо, што яго мать атдала чорту. — Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сбор. Т. III. Ст. 307—312: Юда разбойникъ. Т. IV. Ст. 162—163: Андрей Крицкій. — Materyaly antr. archeol. i etnogr. T. II. 2. Ст. 98—99. Ч. 71. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 371—373: Великій грѣшникъ. —

#### Новелі.

Ч. 1. Gebr. Schott, Walachische Märchen. Ч. 22: Bakála.

Ч. 2. Gebr. Schott, Wal. Mär. Ч. 43: Die Botschaft vom Himmel. — Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сбор. Т. III. Ст. 418—422: Дурные люди. — Mat. antrop. arch. i etnogr. Т. II. 2. Ст. 18—20: Durna Chima. Ст. 87—88. Ч. 57. — F. S. Krauss, Sag. u. Mär. d. Südsl. Т. II. Ч. 106: Die Mutter u. ihr dummer Sohn. — В. Němcové, Nár. bách. a pov. Т. II. Ст. 338—340. — Pauli, Schimpf u. Ernst. Ч. 205. — П. В. Шейнъ, Матер. для из. быта и яз. Т. II. Ст. 180—184: Мужикъ и панъ. — В. Ст. Караджич, Српске нар. прип. и заг. Ст. 309—311. Ч. 28: Еро е онога свијета. —

Ч. 3. Mat. antr. arch. i etn. Т. II. 2. Ст. 38—39. Ст. 96—97. — Вож. Němcové, Nár. bách. a pov. Т. II. Ст. 341—343: Půjčka za oplátku. — Till Eulenspiegel, Die fünfundvierzigste Historie sagt, wie Eul. zu Eimbeck ein Brauerknecht ward und einen Hund, der Hopf hiess, statt Hopfen sott. —

Ч. 4. П. В. Шейнъ, Мат. для изуч. быта и языка. Т. II. Ст. 36—42. Ч. 19: Ослокъ работникъ и попъ. Ст. 331—332: Мужикъ, цыганъ и пѣмецъ. —

Ч. 5. П. В. Шейнъ, Материалы. Т. II. Ст. 213—219: Казка про пона и дзяка. Ст. 304—306: Дѣдъ воръ, баба вирожитка. — В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сборн. Ст. 673—676. Ч. 2: Якъ старуха съ сынымъ деньги зарабатяла; сынъ чужии вещи хувантъ, а старуха схову атгадантъ. Ч. 3: Якъ попъ съ дяканымъ дяньгу наживали: дяканъ чужея вещи хуваль, а попъ атгадываль. — L. Aurbacher. I. Ст. 107—108: Die guten Tage. —

Ч. 11. В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сб. Ст. 696—700. Ч. 12. — Mat. antr. arch. i etnog. Т. II. 2. Ст. 36—38 i 50—51. —

Ч. 12. Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сбор. Т. III. Ст. 383: Цярехъ. — П. В. Шейнъ, Материалы. Т. II. Ст. 184—193: Мужикъ, его жена и панъ (4 варианты). — Рудченко, Народ. южнор. ск. Т. I. Ст. 185—190. Ч. 71—72. — В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сборн. Ст. 355—357: Якъ дваровый чилавѣкъ вѣрныеть свяей жонки спытываль. — Mater. antr. archeol. i etn. Т. II. 2. Ст. 67—68. — Victor von Andrejanoff, Lettische Märchen. Ст. 72—74: Duimm-Liese. —

Ч. 15. Tuti-Nameh, Das Parageienbuch. Т. II. Ст. 96—102: Geschichte der treulosen Neme-Nâz. —

Ч. 16. В. Němcové, Nár. báchorký a pověsti. Т. II. Ст. 323—326: Tři rady. —

Ч. 24. Горекій и Невоструевъ, Описание. Т. IV. Ст. 682. Ч. 326. В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сбор. Ст. 253—254. — А. Веселовскій,



Слав. сказ. о Сол. и Кчтовр. Ст. 96—97. — Пынинъ, Памят. стар рус. словесности. Т. III. Ст. 57—59: О третьей притчѣ царя Соломона и о премудрости его и каковы бысть судъ отца его, царя Давыда, судима дву мужей. —

Ч. 26. В. Němcové, *Národní báchorky a pověsti*. Т. II. Ст. 282—292. —

Ч. 27. 1) Grimm, *Kinder- u. Hausmärchen*. Т. II. Ст. 44—47: Die kluge Bauerntochter. — В. Н. Добровольскій, Смол этн. сборн. Ст. 253. — Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сборн. Т. III. Ст. 390—392: Два братья. Ст. 392—396: Семилѣтка. — Grundtvig, *Dänische Volksmärchen*. Т. II. Ст. 161—168: Die kluge Königin. — П. В. Шейнъ, Матер. для взуч быта и яз. Т. II. Ст. 197—199: Кацарына. — *Uhlands Schriften zur Geschichte der Dichtung und Sage*. 3. Band. Ст. 212. — 2) В. Н. Добровольскій, Смол этн. сб. Ст. 359—361: Упирливая дѣвка; якъ Иванъ Бѣдный жиниу ея зъ ею, потѣмъ яе атхадіу. — Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сб. Т. III. Ст. 387—388: Празнишная жонка. —

Ч. 29. В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сбор. Ст. 381—383: Какъ на охоту Петръ (I) ѣздилъ. —

Ч. 30. П. В. Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 203—208: Хитрый воръ. — Куліш, Зап. о Южной Руси. Т. II. Ст. 59—60 (лиш дещо спільне). —

Ч. 31. *Mat. antrop. archeol. i etn.* Т. II 2 Ст. 75—76. Ч. 45. Ст. 99—101. Ч. 72. — F. S. Krauss, *Sagen u. Märchen d. Südsl.* Т. I. Ч. 55: Vom Burschen, der sich auf Zigeunerstreiche verstand. —

Ч. 32. В. Ст. Караджич, Српске нар. прип. и заг. Ч. 46: Ко умје, пьему двије. — Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сбор. Т. III. Ст. 410—413: Михай Кравецъ и Мартинъ шавецъ. — П. В. Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 120—127: Клишко. (Мас спільні мотиви також в новелю ч. 33). Ст. 208—210: Честный воръ. Ст. 247—249: Клишко воръ и черти —

Ч. 33. В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сб. Ст. 681—686. Ч. 7. Ст. 686—690. Ч. 8. Ст. 693—696. Ч. 11 — В. Ст. Караджич, Српске нар. припов. и загов. Ч. 47: Два новца — Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сборн. Т. III. Ст. 403—409: Шуть. — *Mat. antrop. arch. i etn.* Т. II. 2. Ст. 62—64. Ч. 34. — П. В. Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 300—304: Мужикъ Романъ и жиды. —

Ч. 35. В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сборн. Ст. 376—377: А шемякнымъ суди. — Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сборн. Т. III. Ст. 396—400: Судья праведнач.

Ч. 36. Е. Р. Романовъ, Бѣл. сбор. Т. III. Ст. 319—320: Два брата. Ст. 310—321: Чортова маць. Ст. 321: Богатый братъ и бѣдный. Ст. 322—327: Правда и Кривда (три варианты). — Mater. antrop. archeol. i etn. T. II. 2. Ст. 24—26. — Victor von Andrejanoff, Lettische Märchen. Ст. 44—47: Was sich die Hexen in der Johannisnacht erzählten. — F. S. Krauss, Sagen u. Märchen d. Südsl. T. I. Ч. 95: Morgentau. — Чубинский, Труды. Т. I. Ст. 185—186. —

### Том II. Казки.

Ч. 1. Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 151—154. —

Ч. 6. Mater. antrop. archeol. i etn. T. II. 2. Ст. 112—114. — M. Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 91—93: Jak czaraŭnik chlopca wúczuŭ. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 57—60: Хитрая наука. —

Ч. 7. M. Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 196. Ч. 747: Ab miedźwiedziu szto żyŭ z babaju jak z żyónkaju. Також ст. 110—113. Ч. 338 і 339; ст. 132—135. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 86—91: Кацигорошыкъ. Ст. 102—110: Сучкинъ сынъ. Ст. 110—116: Ивашка-Барашка Мядѣжьа Вушко. — Malinowski, Na dziś. T. I. Ст. 307. —

Ч. 38. L. Aurbacher. I. Ст. 134—136: Ei so lüg.

Для показу, як в 60-их роках записували казки Угорські Русини, наводжу тут одну без найменших змін в оригівалі. Її записав о. Олександр Митрак, автор російсько-надярського словаря, але де і від кого, невідомо мені.

### Жінона пірвана шарканьом.

Бовъ де не бовъ еденъ царь, та вженився, та взявъ одну принцезу, а тога принцеза не мала анѣ у тридцять роківъ сына. Найшовся еденъ хлопець у 30 роківъ, та якъ тотъ-хлопець по́друсъ, та дали го до ошколы. Мати му така была, што кибы была уйшла на двѳръ коли солнце ўцѳркося — восходъ — та шарканьи ѳ узяли бы были. Хмарноса было, та другѳ царѳ ходили по кишкертѳ, а вѳнѳ увойшовъ до хижѳ та каже: ой, другѳ царѳ ходять, проходжувуться, поѳ, теперь солнце ачей не ўцѳркнеся. По́шовъ изъ невѳ проходжоватися; солнце изыйшло, ўцѳркося, та шарканьи хонились та понесли. А вѳнѳ пакъ каже: Эй Боже мѳй, каже, кедь бувъ емѳ знавъ, якъ ми казала, та не вѳвъ бы вонѳ ѳ, най бы бытися другѳ водили. А ен сынъ бовъ уво



школѣ, та не знавъ того ничь. Якъ пришовъ изъ ошколы, та каже: Эй няньку мой, што вамъ едно воко смутное, а едно веселое. Едно воко за того веселое, што тебе виджу; а другое смутное, што матѣрь не виджу. — Ий! Няньку мой, та деся мама наша дѣла. — Увѣвъ емъ ѣ вонъ, та сонце зыйшло, та ѣ шаркань взяли. — Идѣтъ лемъ ви минѣ няньку мой, приженѣтъ еденъ мѣнешь кони, най я собѣ уберу такого коня, обыхъ я годенъ изъ тымъ свою мамку найти. Пушовъ овѣнъ, загнавъ отецъ му слуги, та пригнали мѣнешь кони. Якъ пригнали, у двѣрь нагнали, а вѣнъ собѣ убирать. Не годенъ бовъ собѣ убрати, и не убравъ межи тымъ мѣнешомъ. Та каже: Няньку теперь ви минѣ приженѣтъ тотъ мѣнешь, што май пуцій. — Загнавъ отецъ слуги, та пригнали тотъ май пуцій мѣнешь. Якъ пригнали, повязали въ машталиѣ, та пошовъ сынъ, та наразъ одного потягнувъ за хвѣстъ. Якъ го потягнувъ, каже му кѣнь: иди, та кажи вѣтцю, обы зметавъ зъ пода вѣтцьову саблю, пушку та канчугъ та сѣдло. Принеси та мене ввяжи, та пѣйдеме. Якъ на нього ввязавъ, та каже: Якъ изъ тобовъ ити, ци по пудъ хмары, ци вѣхромъ? Вѣнъ каже: Якъ ти дяка, такъ иди, якъ май лѣпше. Овѣнъ ся пуствивъ вѣхромъ, та не неставъ, онъ пудъ еднымъ лѣсомъ. Та каже: теперь иди, бо мы съ твоимъ дѣдомъ много тутъ бѣды наробили. Иди, тамъ у лѣсѣ еденъ шарканъ е, та прійдешь идъ ньому, та поклонися та кажи: Ци не чули вы дагде за мою маму? Шарканъ каже: Я не чувъ, хiba мой гинде май середушій братъ. Хлопецъ му каже: Дай Боже вамъ добру нѣчь. А шарканъ му каже: Стой сыне мой любый, нейди нигде а й тутъ, каже, до рана переночуй; рано пѣйдешь до мого май середушого брата, па дамъ ти свои боканчѣ сесѣ, та понесуть ты онъ тамъ до мого брата, та оберни боканчѣ сюда пысками, та назадъ сюда прійдутъ ви самі. Пѣйди до хѣжи та поклонися: Дай Боже добрый вечѣрь, та кажи: ци не чули вы, ци не видѣли вы за мою мамку. — Я не чувъ и не видѣвъ, хiba гинде мой найстаршій братъ. Утклонився та каже: по теперь я иду геть. А шарканъ му каже, — нейди нигде, переночуй тутъ, та я ти дамъ свои боканчѣ. Якъ пѣйдешь тамъ до мого старшого брата, та оберни боканчи пысками сюда и поклонися и кажи: Ци не чулисте ци не видѣлисте дагде за мою мамку. Ой я, каже, чувъ, и видѣвъ за твою мамку, теперь лемъ иди у авонтотъ городъ, што отъ хмаръ на ланцу висить. Тамъ пѣйдешь, де шарканъ материнъ ти, што взявъ ти матѣрь, та пѣйди тотъ шарканъ, што держить пѣдъ собовъ сѣмъ мѣль земли. Якъ шарканъ пѣйде на сѣмъ мѣль, звѣдай за ёго силу матѣрь и кажи матери собѣ: де ёго сила е? Та якъ ти повѣсть, узьми ёго силу, узьми собѣ и матѣрь на тоты боканчѣ та пѣйди въ матѣровъ, прійди сюда до мене, я тобѣ повѣмъ, та пѣйдешь просто идъ тому коньови, тамъ за лѣсъ,

десъ го лишивъ. На того коня сядешъ та поѣдешъ та кѣнь ти буде казати: Кибы бовъ есь лемъ мало не пришовъ, та бы бовъ емъ пошовъ геть, бо вже 7. рокѣ неѣвемъ, неппевемъ. Сѣвъ на коня, та пошли вѣхромъ онъ до свого вѣтця. Отець ся зрадовавъ, обцѣловався зъ матѣровъ собѣ. Ий, каже, жѣнко моя люба, де ты была, што я тебе 7 рокѣ не видѣвъ? — Газдику мѣй любый, де быхъ была, тамъ быламъ, што ня шарканѣ узяли; бо я тобѣ казала, ожъ я найду, бо сонце може ся ўцѣркнути, та мене шарканѣ возьмутъ та понесуть.





# ПОКАЗЧИК МОТИВІВ.

## Т. I—II.

(ЕТНОГР. ЗВІР. Т. III—IV.)

### Легенди.

**1. Про початок світа і перших людей.** Бог творить різні світи, в кінці землю. За нею посилає диявола на дно моря. Диявол виносить її аж за третім разом. — Далше творить Бог чоловіка, Адама, а з його ребра жінку, Еву. Диявол зводить перших людей так, що вони їдять заборонені яблука. Адамови стає яблуко в гортанці, від чого й до нині лишив ся слід у мужчин. — По Адамовій смерті находять пастухи приладково його голову. Люди присипують її, чим хто має, в наслідок чого повстає на тім місци гора Голгофта. Хрест Адамів.

**2. Борба св. Михайла з Люцифером.** Люцифер захотів зрівнати ся з Богом, але не успів, бо ангели стружили його з неба. Михайло злітає за ним на землю і підступом відбирає від нього прекрасні ризи. — Люцифер творить собі нових ангелів і підносить нову борбу проти Бога, але поконаний, паде на віки до пекла.

**3. Про Ноя.** Ной робить корабель. Чорт вноє, при помочи жінки, Ноя горівкою і довідує ся, що буде потоп. З злости розносить корабель. Ной будує його на ново. Опис потоцу. Горівка.

**4. Лот і його жінка.** Христос виводить Лота з Содоми і Гомори. Жінка Лотова стає стовпом соли.

**5. Про Содому і Гомору.** Початок Содоми. Гріхи в ній. Содому замкають для прихожих і смуровують докола. Три найбільші содомські богачі сперечають ся з собою, хто з них має в Содомі царювати. Содомляни окликують всіх трьох царями. Пожар в Содомі. Голод. Лот ратує декого. Содома відновляє ся. Нове право для прихожих. Арешту-

вання бідного чоловіка. Кара над ключаревою служницю, що арештанта тайно годувала. Ангел виводить Лота з Содоми; вона западає ся.

**6. Про Йосифа прекрасного.** Брати продають Йосифа, а перед батьком кажуть, що його вовк з'їв. Йосиф у царя (в Єгипті). Його арештування. Цареві сні. Йосиф відгадує їх. Цар іменує його своїм наслідником. Голод. Йосифові брати приходять до Єгипту за зерном. Йосиф пізнає їх. Срібний пугар. Йосиф дає себе пізнати. Яків приїздить з родиною до Єгипту.

**7. Жиди і цигани за Мойсея і Фараона.** Мойсей виводить жидів з Єгипту, викликавши вперед ріжні чудеса. Жидів заходить в дорозі великдень. Циганський царь, Фараїон, жене за ними. Перехід жидів через море. Фараїон з військом гине. Звідки взяли ся цигани в нас. Жиди з Мойсейом в пустини. Смерть Мойсея.

**8. Про Самсона.** Батько йде з Самсоном в старости. Самсон вбиває медведя в дорозі. Від дівки дістає відмовну відповідь, за що жетить ся на ній так, що спалює всім Филістянам збіже. Филістяни бажають дістати його в свої руки. Два рази не вдає ся їм се; за третім разом, коли його любовниця відтяла йому ангельські волоски, спіймали його і осліпили. В пів року Самсон прийшов до давньої сили. В часі великого балю у цесаря Самсон розвалює цесарську палату і гине під її розвалинами wraz зі всіми гістьми.

**9. Коли Давид писав псалтирь?** Давид викопує колодязь, щоби в пій брата свого згубити, а з жоною його оженити ся. З причини ангела впадає в нього сам. Каючи ся за гріхи, починає писати псалтирь, через що виратовує ся. Жаба розсерджена на Давида змушує його вписати її в псалтирь.

**10. Соломон дитиною, парубком, царем.** Соломон дитваком дає ради старим людям. Давид проганяє його за те. Соломон пасе свині. Давид жилює за сном і висилає за ним своїх офіцерів. Соломон вгадує, де світ стоїть на Петра. Оцінює золотий плуг. Вертає з великим майном до батька. Давид іменує його наслідником і видає гостину. Соломон пописує ся на ній своїм знаням. Видає приказ мудрій королівні і чортові ставити ся перед собою. Королівна висилає йому намість себе тисячку дівчат, але Соломон відсилає їх назад. Чорт не хоче прийти — але його Соломонові офіцери впоюють і спроваджують насильно. Приходить по ньому також мудра королівна. Соломон справджує, чи вона така людина, як другі. За чортовою порадою вводить Соломон в себе звичай, щоби жінки не дивили ся ніколи на чоловіків. — Соломон вписує ся. Чорт кидає його на 400 миль землі далеко від столиці, а сам намість нього царює. Соломон вертає аж по двох роках. Чорт утікає перед ним.



**11. Соломон від дїтства до смерти.** Давид боре ся з слоном (Голїятом) і поконує його, в наслідок чого царь Македон іменує його своїм наслідником. Син Давида, Соломон, семилїтним хлопцем засуджує вужа, що вкусив хлопця, на оббитя. Притча Соломона про те, що батько Давид не буде видїти добрих дїл його, які він по Давидї буде творити. Соломон важить женський розум. Цариця-мати проклинає його, Соломон опїнює на час. Коли однакож зробив з лави скрипку і заграв, проговорив на ново. — Соломон мірїть небесну висоту і морську глибину. Соломон жebraком. Соломон оцїнює золотїй плуг, клочану і шовкову одежу, а відтак чоботи і постолї. Соломон кушцем продає царици перетїнь і їде з нею спати. Рано дає ся її пізнати. Цариця вмирає, а Соломон стає царем. Суди його; столець; смерть. Адам запишує сатанї людий. Христос виводить з пекла душі, лиш Соломона лишає; Соломон визволює ся сам із пекла.

**12. Соломон і його жона. А.** Соломон мірїть висоту і глибину. Важить женський розум. Стає нїмим, та зладивши з стола скрипки, проговорює. Поган-царь умовлює ся з Соломоною жоною, щоби її викрасти. Усипляє її штучно, а міністри думаючи, що вона вмерла, ховають її в неприсутности Соломона. Соломон вернувши, не дає віри жонї, щоби вона вмерла і каже горячим дротом пробити її руку. Колиж вона не рушає ся, Соломон дає її спокїй. Тепер Поган-царь викрадає царицю, оживлює і стає з нею жити. Соломон висилає своїх людий, перебраних за купців, щоби відшукали його жону. Вони віднаходять її. Соломон вїїздить з трьома полками вїйска до Поган-царя. Лишивши вїйсько в поблизькому лїсі, сам перебраний за жebraка, приходить на царський двір. Поган-царь пізнає його і каже його повісити. Зо стричком на шиї трубить Соломон в свою трубку. Укритї його полки прибігають, Соломона здоймають з шибениці, а Поган-царя вішають. Жону свою каже Соломон розірвати кїньми.

**13. Соломон і його жона. Б.** Йосиф (Соломон) запомагає бідного маляря, за що той змальовує йому портрет прекрасної жєнщини. Йосиф віднаходить її і женить ся з нею. На весїлю познакомлює ся молода з турецьким башою і обїдує з ним жити. Баша в часї неприсутности Йосифа уводить його жону, підїшовши перше вояків штучкою, що становили сторожу її. Йосиф збирає три полки і їде з ними до турецького краю. За горою лишає вїйсько, а сам удає ся до башї. Баша пізнає його і каже повісити. Однакож в рішучїй хвили прибігають Йосифовї полки і завїшують башу з полюбовницею. Йосиф жиє дальше з жоною башї.

**14. Соломон і чорти в бочцї.** Соломон замикає всіх чортів в бочку, з виїжком одного, і вкопує її під престїл в церкві в думцї, що вони звїдти ніколи не вийдуть. Незамкнений чорт перебирає ся за наймита,

стає на службу у попа, в котрого церкві закопано чортів, а переконавши його, що в бочці під престолом гроші, намовлює, видобути їх. Під виконує бочку і розбиває її. Чорти виходять з неї і поривають з собою ще й попа.

**15. Соломон розсуджує жебранів.** Соломон розсуджує двох жебранів, що посварили ся за лоша, не знаючи, кому воно належить, чи тому, що мав кобилу, чи тому, що мав віз.

**16. і 17. Про пророка Йону.** Йона не слухає божого приказу і їде через море. В часі бурі його вкидають в море; кит поликає його, але по трьох днях викидає знов на беріг.

**18. Про Анну пророчицю.** Розказана тут історія хрестного дерева. З яблука, що його захотів Адам перед смертю, але не з'їв, виросло велике дерево. Чорти, помагаючи будувати Соломонови сьвятиню, принесли його на материял, але ремісники зіпсували його. Тоді училено з нього кладку. Колиж Христа вели на смерть, казали жиди зробити з кладки хрест і на ньому Христа розпяти.

**19. Богородиця і її служанка.** Служниця Богородиці діткнула ся, проти наказу, студії з золотою водою, зза чого оден палець став в неї золотий. Вона завинула його, а на питаня Богородиці, що йому бракує, не хотіла відповідати. Богородиця викинула її за се з неба. Оден царевич найшов її і оженив ся з нею. Але вона доти не зазнала щастя, доки не признала ся, що стало ся її в палець. Від тоді жила спокійно.

**20. і 21. Як Бог роздавав народам долю.** Колись роздавав Бог всім народам долю. Тим, що скорше зголосили ся до нього, дав що ліпше: Жидови філії (купецтво), Кальвінови (Мадярови) добру землю, панови, чого той захотів, Циганови ковальство, а Русинови заробітки. Так і до нині воно є.

**22. Христос, Петро і Павло молотільниками.** Христос навчає газдиню молотити. Про се довідує ся пан і запрошує Христа з Петром і Павлом, щоби й йому помолотили збіже. Христос пристає. В ночи запалює збіже, а таким чином вилучує ся зерно від полови і соломи так, що на рано всею готове. Рано пан хоче заплатити за роботу, але Христос не приймає заплати. Се обурило Петра і Павла. Вони покинули Христа і наймили ся окремо молотити. Запалили збіже, як Христос, та не знали як угасити. Колиб Христос не прийшов на час і не виратував їх, булиб їх люди з гніву забили.

**23. Христос і Петро молотільниками.** Коротша відміна попереднього.

**24. Христос лікар і жид.** Христос уздоровлює хору дівку таким способом, що рубає її на кавалки, а потім на ново складає. Жид, що ходив



з Христом і видів, як він і що робив, не діставши ані гроша за удорвлення дівчини — бо Христос не приймав заплати — покинув його і почав лічити так само на власну руку. Він порізав одну графиню на кавалки, але не потрапив її оживити; колиб Христос не привів її до життя, жиди були би повісили.

**25. Христос з Петром при перевозі.** Христос додає богачеві, що не хотів його і Петра перевести через воду до одної пари волів ще чотири, кажучи, що богачеве царство лиш на сьому сьвіті; бідному-ж, що перевіз їх, відбирає й тоті одні, обіцяючи йому за те царство на другім сьвіті.

**26. Сьв. Петро в горальни.** Сьв. Петро випиває в горальни кілька пугарів горівки, а не маючи чим заплатити, попадає в прикре положення. На щастя чорт, що давав йому горівки, впадає до котла і там гине, а Петро тимчасом втікає.

**27. Христос і коваль.** Христос кує коні тим способом, що вперед відтинає їм ноги, а потому прибиває підкови і приліплює ноги назад на своє місце. Коваль хоче його наслідувати, але се не вдає ся. Ковалю хотять вішати, та Христос виратовує його.

**28. Як сьв. Петро уперед жона, а відтак п'яниці у коршмі побіли.** На просьбу сьв. Петра дав Христос, що жона стала розказувати мужові. Колиж одна оббила сильно Петра на нічлігу, він став просити, щоби муж розказував на ново жоні. Христос зробив так і так є до нині.

Петро пішов до коршми проти волі Христа. За те Христос зробив йому на плечах скрипки. В коршмі зажадали піяки, щоби їм Петро заграв; колиж він відпекував ся, піяки оббили його.

**29. Христос і сьв. Петро та Павло.** Петра бє баба на нічлігу, а відтак п'яниці в коршмі. Петро збирає черешні з пороху на дорозі, а відтак краде колач, з котрого повстають гриби. Юда. [Про кровосумішника]. 1) Жона бє Петра на нічлігу (як впеше). 2) Петра і Павла бють піяки в коршмі за те, що не хотять їм грати (як висше). 3) Петро не хоче підняти на улиці крейцаря. Христос піднімає і купує за нього черешень. Ідучи дорогою опускає по одній черешни на землю, а Петро, голодний, схилиє ся за кожною, підносить і з'їдає. 4) Петро краде в перекунки колач, але не може його з'їсти, бо що вкусить, Христос заговорить до нього, і колач треба виплювати. З виплюваних кавалків виростають гриби. За радою Христа Петро збирає гриби, пече і їсть, а люди наслідують його в тому до нині. 5) Пекарь не хоче видати Христови купленого хліба, за що Христос проклинає його так, що його син „буде йому на проклятя, а Христови на проїятя“. Пекареви родить ся дійсно син Юда. Пекарка не хоче Юди і пускає його в кошику на воду. Юду

притримує мельник і виховує. Юда довідує ся, що він не син мельника, покидає його і йде шукати свого батька. Припадком він вбиває свого батька, не відаючи кого, а женить ся з матерію, не знаючи з ким. Довідавши ся про се він удає ся до Христа з питанням, чи буде йому гріх відпущений. Христос приймає його за свого ученика.

**30. Христос сватом.** Христос висватує молодого парубка Петра з прекрасною дівчиною. Царь спостерігає її і намагає ся її від Петра відобрати. Він приказує Петрови через ніч ліс вирубати, викорчувати, засіяти виноградом і рано принести з того винограду вина: коли сього не зробить, то жінка не його; Петро виконує однакж сю задачу. Царь задає йому другу: виставити за ніч красний дім як царський і зробити коло нього срібний міст, срібні дерева, срібних пташків. Петро виконує. Царь каже йому виліпшити з глини корову і принести від неї молока. Христос помагає Петрови і в сьому, через що жінка його остає ся при ньому.

**31. Христос, вдова і її сини.** Христос з Петром почують у вдовиці, що мала трьох синів. Кождому з них Христос щось дає: найстаршому млин, середньому корини, наймолодшому газдівство. По році відвідує Христос всіх трьох перебраний за старця; два старші не хочуть його логостити, за що Христос карає їх таким способом, що вони западають ся зо всім майном під землю. Наймолодший не лиш угощує Христа, але власну дитину кидає в піч, щоби лиш тим способом Христа, ніби то хорого, уздоровити. За се Христос благословить його і дає так, що дитині в печі нічого злого не стає ся.

**32. Про Василя і Евладія.** Один вояк (Евладій) записав ся чортам на те, щоби вони помогли йому оженити ся з царівною. Чорти довели справді до того. Раз підглянула служниця, як він молив ся дяволови, а на роснятя плював і донесла царівні. Царівна сказала цареви. Царь прикликав до себе тоді сьв. Василя і порадив ся, що йому робити. Сьв. Василь забрав Евладія з собою до церкви і молив ся доти, доки чорти не вирекли ся його. Від тоді мав Евладій спокій.

**33. Про графа Теофіста.** Поганський граф Теофіст відбирає християн від офіцера-жиди, що провадив їх на суд, і оселює в своїй посілости. Згодом переходить він сам на християнство; за те грозять йому погани смертю, через що Теофіст мусить з родиною утікати. Він плине через море. Капітан корабля залюбує ся в його жоні, увозить її з собою, а Теофіста з двома синами викидає на острів. Тут пориває Теофістови одного сина вовчиця, а другого лвиця; Теофіст дістає ся до селянина і стає в нього на службу. По п'ятнадцяти літах вибухла війна в родинній землі Теофіста. Царь висилає двох вояків, щоби віднашли Теофіста, бо без нього він нічого не вдіє. Вояки віднаходять його; він стає на чолі армії і побиває ворога. Оба вояки, що віднашли Теофіста, згово-



рюють ся з собою і показує ся, що вони сини Теофіста. Віднаходить ся також їх мати, що сповнювала при армії функцію маркетанки. Ціла родина заживає знов щасливо, але лиш коротко, бо цар дізнавшись, що Теофіст християнин, каже його з родиною спалити. —

**34. 35 і 36. Чи ліпше за молоду, чи на старість каміне гризти? Чи ліпше за молоду, чи на старість в гаразді жити? Чи ліпше за молоду, чи на старість мати щастя?** Отсе варіанти попередньої легенди, але значно від неї відмінні. Спільні в них отсі мотиви: Двоє молодять побирає ся і живе якийсь час в гаразді. Нараз тратять вони майно, вибирають ся в світ, розлучують ся з собою і з дітьми, переходять ріжні житеві події, зходять ся на ново, і збогачені заживають, хоч коротко звичайно, але щасливо.

**37. Про розділюване щастя.** Оден чоловік, що не мав щастя, пустив ся в світ, щоби найти його. Він віднайшов діда, що розділював щастя; приглянув ся його роботі і примусив його вказати йому долю. Та хоч дід зробив те, він не зумів покористувати ся долею.

**38. Щастя і Нещастя.** Два графи пустили ся в світ. Вони здибали бідного мотузаря, що сукав мотузя з клоча і постановили йому помочи, хоч не в однаковий спосіб. Оден з графів дав йому двіста золотих з умовою, що ними має доробити ся і по році капітал звернути. Мотузарь взяв гроші, але вони не принесли йому хісна. По році другий граф дав мотузарюви лиш крейцарь — але з нього так мотузарь розбогатів, що покинув ремесло, переїс ся до міста і став зовсім безжурно жити. На ньому сповнила ся проте приповідка, щастя — то гроші.

**39. Доля богача і бідака (Бідак богатіє через розбійників).** Доля богатого брата каже бідному братови шукати своєї долі між розбійниками. Бідний брат находить її, забирає в розбійників гроші і страшно богатіє. Богатий дізнає ся про все і йде собі до розбійників за золотом, але його там убивають. Пізнійше вилапують розбійників і вішають.

**40. Про три віри русьні.** Троякий характер жіночий виводить оповідач від трьох доньок дідових, що походять від дівчини, свині і суки. По особистим прикметам можна їх завсїгди розпізнати.

**41. Кальвін прикликаний на сей світ руським попом.** Розгніваний князь, що руський піп сьмів зле говорити про Кальвіна, наказує йому прикликати Кальвіна з того світа, інакше відбере йому життя. Піп приликує, а ся сцена так глибоко врізує ся в душу князя, що він приймає руську віру.

**42. Чому Кальвіни ходять з квітками до церкви?** У Кальвінів помер піп. Його вложили до желізної труми і занесли до церкви. В церкві маґнесове склепіння притягло трумну до себе, а Кальвіни ду-

маючи, що їх піп святий, пішов до неба, розійшли ся до дому. Коли однакж піп заловітрив так церкву, що до неї навернути ся не було можна, викинули вони святаго попа за порадою руського єпископа з церкви і стали тоді її на ново уживати.

**43 і 44. Ангел на службі у попа. А. Ангел на службі в монастири. Б.** Ангел прогнаний з неба за несповнення божого приказу стає на службу у попа. Дивним своїм захованям звертає на себе увагу. Їдучи по при коршму, він хрестить ся, в церкву-ж каміням кидає. Коли піп замовлює собі чоботи, він сьміє ся... Запитаний про причину сього, пояснює її і вертає назад до неба, відбувши свою кару.

**45. Піп ручить ангелови за душу свого парохіянина.** Піп молить ся за бідного парохіянина, і Бог дає йому таке майно, що він купує в місті посілість і заживає спокійно. Розбогатівши стає однакж гордим так, що колишнього свого добродія попа викидає за двері. За те карає його Бог так, що робить його знов убогим і каже звертати ся за помочю до того попа, з котрим так негарно обійшов ся.

**46. Про рицаря і смерть.** Богатий лицар хоче бороти ся з смертю, душний в свою силу і багатство, та смерть скошує його, не зважаючи ні на погрози, ні на пізнійші просьби.

**47. Про Мадея.** Батько записує сина чортови, не знаючи, кого записує. Коли син підріє і дізнав ся про се, вибрав ся до некла, щоби відобрати свій запис. По дорозі здибає розбійника, що вбив сто дві душі і прирікає йому розвідати ся в неклі про його муки. Відобравши запис, сповідає розбійника, задає покуту, а сам іде до Риму і стає попом. По сімох літах переїздить знов попри розбійника і переконує ся, що він сповнив покуту. Розбійник в місци росинає ся порохом.

## Н о в е л ь.

**І. Про Якіма псотника.** Яким, як німецький Айленшпигель, виправляє ріжні збитки. Грає на сопівку так; що піп в терню танцює і до чиста обдирає ся; попадя знов танцює в бочці на стриху, паде звідти і убиває ся. Каже держати за себе вербу, що скрипала, щоби ніби то не впала в жито. Судні каже тримати бабу намість улія з медом. Від молодого відмовлює молоду, а сам за неї перебирає ся; на весілю їсть добре і не, а в ночі лишивши на своїм місци барана, втікає. Його гонить шість парубків; Яким на місци мельника, що через нього втопив ся, приймає їх в млині на ніч і вистроює їм такого збитка, що вони ще в ночі втікають від нього.



**2. Дурна баба.** Баба дає гончареві бєсаги грошиї за горшки, намість збіжа, а дідови сало, думаючи, що він весна. Увидівши гнії на осетникови, дивує ся, як він там дістав ся. То розлоблює так її сина, що він йде в сьвіт шукати ще таких дурнів; коли найде, то бабі за ті дурниці нічого не скаже; коли не знайде, то її вбє. В одній коршмі передає йому жидівка для свого Чміля на другий сьвіт їду, одєжу і гроші. Жидівчин син дізнавшись про те, хоче від бабиного сина забране відобрати, але ще й сам тратить копя, на котрім їхав. Бабин син полишає стару при житю, бо знайшов дурнійших від неї.

**3. Дурний піп і його наймит. А.** Піп приймає наймита і дає йому такі негочні прикази, що той виконуючи їх дословно, лиш шкоду робить попови. Він зарубує йому воли і перекидає через браму; ссинає гнії у воду, намість вивести на поле; варить пса, що звав ся Петрушка, а дитину ріже і вішає на клинок; через нього піп запалює свою хату, а сам утікає з попадею; але наймит не попускає ся його і топить попадю на нічлігу, а попови видає ремінь з хребта.

**4. Дурний піп і його наймит. Б.** Попівський наймит ріже дитину, втоплює на нічлігу попадю і йде з попом на вандрівку. В часі її поводить ся з попом так, що вкінци видає йому з хребта ремінь.

**5 і 6. Дяк злодій і піп ворожбит. А. Б.** Піп і дяк не маючи доходів, постановили якось інакше на хліб заробити. Умовили ся, що дяк буде красти, а піп ворожити; який дохід з того прийде, будуть ділити ся. Через якийсь час вело ся їм добре; колиж попа завіззав багатий пан (або царь), щоби йому виворожив, хто закрав у нього гроші, тоді зробило ся і попови і дякови дуже горячо. На щастя з'уміли вони не лиш видобути ся з біди, але ще й заробити тільки грошиї, що давали їм спроможність жити дальше без ворожбитства.

**7. Мужик з жидом в спілці.** Мужик зарізав корову і половину сховав для себе, а з половини зробив обід, на котрий запросив багато гавдів. Тоті поприходили з псами і коли вони гостили ся в хаті, пєс рознесли другу половину корови. Мужик пішов з тої причини до царя на скаргу. Коли її вчула царівна, що здавна не сьміяла ся, розсьміяла ся, що не можна її було здержати від сьміху. За се призначив царь для мужика нагороду. Він вибрав на неї для себе триста палиць і розпродав їх військовим сторожам і жидкови, а сам дістав справдішню нагороду від царя.

**8. Пан і жид.** Від багатого, бездітного пана хотів жид видерти гроші. Він підмовив другого жиди, щоби пана зарізав; коли той згодив ся, вложив його до скрині, завіз до пана, сказав, що то його гроші, та що він їх мавби охоту переховати у пана, бо вибирає ся в далеку дорогу, а не має їх кому повірити. Пан згодив ся, але як зчудував ся,

коли його пєс скавудів доти при скрині, доки її не отворено і знайдено в ній намість грошій жиди! Справа виїшла на верх і жидів покарано.

**9. Убийники рідного сина.** Вояк, що вислужив в війську і зложив собі там кілька крейцарів, вернув до дому, але не дав ся пізнати родичам, лиш впросив ся до них на ніч. Родичі думаючи, що то якийсь чужий вояк, злакомили ся на гроші, його убили, а гроші взяли. Раю видадо ся всьо; сина поховано, а родичів забрано до криміналу.

**10. Як пєс уратував життя панови.** Пєс утік від попа тому, що його раз піп набив. По кількох роках їхав піп на соборчик, запізнив ся і заїхав до коршми на ніч. До його кімнати вихав ся пєс і що він лиш бажав заснути, пєс перешкоджував йому. Нараз почув він, як постіль стала з ним рухати ся. Він вискочив через вікно, побіг до міста і вернув звідти вже з жандармами. Вони обступили коршму і вилапали всіх опришків, що в ній своє гвіздо мали. Пан взяв пєса назад до себе.

**11. Випарений піп.** Внадив ся піп до Марійки, що хоч мала вправді мужа, але він ніколи до дому не тримав ся. Жона в неприсутности мужа приймала завсїгди пона, а щоби відвернути від себе підозріння, що забагато сидить дома, вдавала з себе хору. Коли раз вона з попом гостила ся, прийшов незамітно до хати циган і сховав ся під постіль. По часі приїхав несподівано і господарь. Піп не маючи де подіти ся, вліз також під постіль. Тут вимантив циганин від нього погрозами одежу, виліз з під постелі, виїшов і ввійшов знов незамітно до хати і заявив господареви, що як освятить йому хату і вижене чорта, його жона буде все здорова. Господарь пристав. Циганин вигнав пона окропом з під постелі, кажучи, що то чорт, взяв заплату і пішов.

**12, 13 і 14. Жоні правди не казати. А. Б. В.** Чоловік находити (або краде) гроші, а щоби їх спровадити до дому, бере до помочи жінку. Знаючи однакож, що жінки незвичайно слизькоязикі, забезпечує ся всіми способами проти можливої зради жінки. Він виїжає з ріки дику курку, вкинецу там скорше, і каже, що він її тепер там встрілив, як воду пила. Завішує риби на вербі і каже, що вони там пасуть ся. Розкидає колачі по надвірю і каже, що се була колачова туча. Вкладає гроші до пазухи, а вдає, що кладе їх до бочки з капустою. Крик вчинений в селі — пояснює, що то судю бють цигани за те, що закрав ковбаси і т. д. Жінка всьому вірить і тримає через якийсь час при собі, але по першій сварці з чоловіком видає тайну. Чоловік заперечує, мовби він мав які гроші, а на доказ наводить, що його жінка дурна і не знає, що говорить. Судя з допитів перекопує ся справді про невинність мужика і жінку карає. —

**15. Про чоловіка, що служив за розум.** Парубок служить в пана за розум. При кінци року пан, пім відправив його, прикликав до себе,



подарував пушку і дав такі три ради: Коли почувеш де в лісі, що біда, біжи там з пушкою і клич других за собою, хоч будеш лиш сам. Не бреди ніколи в воду, коли не знаєш, як глибока. Де тебе ніч заїде, там почувуй. Де прийдеш на ніч і знайдеш молоду жінку, а старого, чоловіка там не почувуй, бо там біда. Нарубок пішов від пана з тими радами, тримав ся їх і добре на тім вийшов.

**16. Не подумавши не починай.** Купець дає своєму помічникови три ради: вечірній гнів відкладати на рано, новою дорогою не ходити, і не почувати в коршмі, де молода коршмарка. Помічник запам'ятує їх, а се виходить йому лиш в користь.

**17. Робиш, що робиш, усе посмотри на кінець.** Один цар їздив по своїх країнах, щоби навчити ся розуму. За винагородою висказує йому бідний дід таку сентенцію: Робиш, що робиш, посмотри на кінець. Цар запам'ятує сентенцію, а застосовувавши її в практиці, виратує ся від нехливої смерті.

**18. Чудова машина.** Один майстер вдумав таку машину (фонограф), що мала заступити пана і дяка в церкві. Люди могли з того лиш тішити ся, бо через таку машину зменшили би ся їх видатки. Паніє майстер машину до газетяря, щоби її описати, а потому разом з ним до царя. Через газетяря машина наговорила тільки неприємних слів цареві, що він хотів майстра за те повісити. Країна виратувала одначе його.

**19. Добре заробив.** Властитель кавярні, у котрого захолював пан і зажадав сповідника, прикликав сам духовного, щоби лиш не дати заробити слугі п'ять золотих за дорогу, що пан визначив. Та який жаль мусів його огорнути, коли з прикликаним духовним заложив ся на дві сотки і програв їх!

**20. Виграв!** Ішов пан з панею містом. За панею тягла ся сукня по землі. Офіцер з неваги, став на сукню і роздер. На жаданя пана офіцера арештовано і випущено аж за інтервенцією капітана, що за сукню зложив сто золотих. Капітан зажадав одначе, щоби пані зараз віддала йому заплачену вже сукню. Пані не могла того зробити, а капітан не хотів відступити від жаданя. Скінчило ся на тім, що пан мусів заплатити капітанови дві тисячі золотих, а тоді той пішов собі без сукні.

**21. Покаране зло.** Учитель правує ся в суді з мужиком, а потому з судією, головню за образу чести і остаточно виграє.

**22. Дурний дає, мудрий бере.** Посварили ся братя над коровою, не можучи нею поділити ся, і стали правувати ся. Адвокат, що боронив рівночасно обох братів, казав обом заплатити по шістьдесят золотих за оборону, та ще й корову забрав. Брати остали з нічим.

**23. Піп і владика.** Піп, пообіцявши владичі лапове, остав ся перушений на парохії, на якій хотів бути.

**24. Як жид Русина правотив.** Відний газда, їздячи по зарібках, з'їв у знакомого жида двоє яєць, обіцяючи заплатити пізнійше. Уплило вісім літ. Газда став тимчасом заможнішим; тому зажадав жид, щоби йому заплатив тепер, та вже не за двоє варених яєць, але за всі кури і яйці, які могли з двох яєць за вісім літ бути. Газда не хотів платити, тому жид запізнав його до суду. Через дотеп цигана, що підняв ся боронити газду, виграв той процес.

**25. Як прийшов богач на біду.** Два сусіди, Дзвонарчик і Мікула, посварили ся в коршмі; по довгих процесах сварка закінчила ся арештом Мікули. Коли він відсиджував кару, його сина взяли до війська, а жона умерла. Мікула, вийшовши із арешту, трафив як раз на похорон, котрим заняв ся найбільший його ворог, Дзвонарчик. Поховавши жінку підпалив Мікула замість Дзвонарчикової хати свою, а сам пішов в світ за прошеним хлібом. По кількох літах вертає до села і не пізнає своєї давньої хати; вона відновлена, мурована. Він поступає до неї і довідує ся, що хату збудував його синови Дзвонарчик, віддавши за нього свою доньку. Він позбуває ся свого гніву до Дзвонарчика і живе в свого сина до смерти.

**26. Як царівна зійшла на біду, та знов панию стала.** Один царевич приказав малювати себе як найбридше. З готовим портретом вислав він старостів до прекрасної царівни. Та вдививши на портреті, який він гарний, не хотіла за нього йти, кажучи, що навіть не дала би йому свої черевики вичистити. Розгніваний царевич перебрав ся за голяря і став на службу у батька царівни. Підступом пішов з нею спати. Вона пізнавши, що зле зробила, згодилася з ним втікати до його родини. Царевич робить її по дорозі всякі прикрости; сидить з нею в арешті, не маючи ніби чим заплатити за себе в гостинниці; каже їй йти босо, а відтак везти ся на ослі; каже їй продавати горівку, потому горшки, а рівночасно приказує воякам горівку вилляти, а горшки побити; доводить вкінці до того, що вона його батькови чистить черевки. По сьому доперва дає ся їй пізнати і женить ся з нею.

**27. Цар, пан і царівна.** Царь хоче дати свою доньку за того, що прийде до нього на кони і не на кони, вдітний і не вдітний, і принесе йому дар і не дар. Находить ся такий дійсно і царь віддає за нього доньку.

Молода царівна не хоче однакж нічого робити. Муж змушує її до роботи голодом. Се так старого царя радує, що він обіцяє дати зятеви все, чого той лиш захоче.

**28 і 29. Русин-вояк і царь. Вояк і царь.** Царь заблудивши в лісі здибає ся з вислуженим вояком (девертиром) і приходять разом з ним



до розбійників. Розбійники наміряють побити їх, бо боять ся, що би не донесли про них властям. Вояк спостерігає се і задумує випередити розбійників. При вечері запитує їх, чи вміють пити вино по мадярськи, помішане з солю і кипуче як окріп. Коли розбійники дали відмовну відповідь, він обіцяє показати їм. Заварує вино, каже стати розбійникам в колесо, хватає котел в руки, обертає ся швидко і виливає вино їм в очи. Розбійники падають на землю, а він відтинає їм голови. Царь повернувши до дому нагороджує вояка за те, що виратував його від смерти.

**30. Царевич злодій.** Одного царя син не хотів вчити ся в школі, та учив ся за те дуже радо всяких ремісел. Між иншим вивчив ся він добре ковальства і стельмаства. На доказ своєї здібности зладив при численних гостях прекрасний віз для царя і окував такі коні, до яких крім конохарів, не міг ніхто приступити. Царь похвалив його зручність. Користаючи з сього висєднав він у царя дозвіл учити ся ще одної роботи, якої не знає, а яку здалоб ся знати. Коли царь дозволив, тоді він виявив, що хоче вчити ся злодійства і при його помочи добути доньку у сусідного царя. Зібрав ся про те, пішов в світ і почав свою практику.

Він краде в різника ялівку в білий день, на гладкій дорозі, задуривши його грудкою золота. Заробує пів кірця гороху, дає його міщанинови за сніданок, а вечером йде з міщанином красти в царя гроші. Приносить їх два міхи самим сріблом. Другого вечера вибирає ся знов там. Міщанин паде в яму з смолою; царевич не маючи надії виратувати його, стинає йому голову, а сам набирає знов срібла і вертає до міщанки. Третьої ночі наставляє царь желіза на злодія; царевич вникає в желіза кіл, а сам знов набирає гроший. Царь завішує міщанинового трупа на стовпі за містом в надії, що хтось буде за ним плакати і в той спосіб видасть себе і спільників. Коло трупа ставить сторожу з 24 вояків. Царевич споює вояків і перебирає за попів, а трупа здіймає з стовпа і закопує. Царь йде до коршми, висипає таріль гроший і дивить ся: хто буде збирати, той злодій. Царевич виліплює смолою подешви, збирає на них веї гроші, а царь не находити злодія. Царь дозволяє бавити ся кождому з своєю донькою, хто хоче, а її намовлює назначити ляпісом того, хто в неї буде. Царевич виходить назначений від царської доньки і значить ляпісом так само п'ятих міщан. Царь наказує викопати під сходами яму: хто піде до його доньки, впаде там і його злапають. Царевич впав, але запалив в ямі солому; люди почали бічи гасити, щоб дім не згорів і не знаючи, що під сходами яма, попадали до неї. Царевич вирвав ся з ями, а міщан полишив в ній. Царь оголосив вкінці амнестию для злодія, зажадав однакж,

щоби зголосив ся до нього. Царевич зголосив ся і оженив ся з царською донькою.

**31 і 32. Піп і злодій Шоловка.** Про злодія Данна. Злодій (Шоловка, Данко) краде в попа барана з рук, а навіть попову одежу. Та попови сього не досить; він хоче ще ліпше перекопати ся про зручність злодія. Він заставляє його вкрасти в себе поочередно коня зо стайні, стереженого кількома парубками, вола від плуга (або всі плуги), вкінці свою жону. Злодій краде все по мистецьки, а понадю продає навіть чортам; на просьбу попа відбирає її однакож від чортів, настрашивши їх, що збуде в неклі монастир.

**33. Як немудрий мудрих одурив.** Один бідак оженив ся з графинею. Коли не стало їм хліба, забрав він жінчині сукні і поніс на продаж. Три рази ходив на торг, три рази продавав сукні жидам братам, кожний раз иньшому, три рази оциганили вони його. Вкінці порішив ся він оциганити так само жидів. Одному продав коня за тисячку, кажучи, що він наплодить йому срібла. Другому продав медведя за тисячку на пастуха до волів. Третьому продав вовка за тисячку на пастуха до овець. Кінь понищив сукні, стелені під нього, медвідь побив волів, вовк подусив вівиці. Жиди рішились забити за се бідака. Та той не лиш весів від них викрутити ся, але ще продав їм пофарбовану палицю, що ніби то мала перемінювати стару жону на молоду, коли нею добре по голові вдарило ся. Жиди як почали відмолоджувати жони, то побили їх на смерть і аж тоді зрозуміли, що бідак обдурив їх.

**34. Як вояк паном став?** Було двох братів; оден господарював другий служив в війську. Вислуживши приписаний час вертав до дому. По дорозі вступив до коршми. Коршмарева донька залюбила ся в нього на перший вид і за дозволом батька виїшла за нього за муж. В якийсь час по віччаню забажав вояк відвідати свою родину в дома. Коли був вже в дорозі, ввидів девятьох убитих людей. Він казав візникови забрати їх на віз і їхати далше. По якомусь часі понав на 12 розбійників. Трупами з'умів їх так застрашити, що вони дали йому девять міхів грошей, а трупи приобіцяли поїсти. — В дома не застав вояк брата, лиш братову; що прогнала його геть, скоро пізнала, бо не терпіла його. Вояк поїхав до бідної сестри. Шурич заставив зараз пилу і сокиру, котрими заробляв на хліб, і угостив вояка як знав. За те постановив вояк його винагородити. Як раз продавав тоді властитель село. Вояк купив його для сестри і віддав її в посідання, а сам вернув до жони. На дорозі здібав ся знов з розбійниками і вимусив на них ще девять мішків золота. Від тоді розбогатів так, що не було понад нього.

**35. Про бідного чоловіка і судию, що любив хабарі.** Богатий брат вислав бідного в неділю орати. Ледви той зацінив плугом, з'явила



ся перед ним смерть і запитала, що він волить: Чи най його брат вмер, чи братів син, чи воли най поздыхають? Бідний вибрав останнє і воли зараз здохли. Довідав ся про се богач і пішов позивати бідного брата до суду. По дорозі вступив з бідним до коршми. Богач сів при столі і почав їсти. Бідний виліз на піч, здрімав ся, внав на землю і забив дитину, що жидівка купала в коршмі. Іде і жид позивати бідного. Бідний думає: Однак мені смерть! Скочу з моста в воду і втоплю ся! Подумав, скочив Під мостом ловив чоловік рибу; бідний скочив йому на карк і скрутив вязи. Йде й сей позивати бідного. Прийшли до суду, розказують як що було. Судя позирає на бідного, а той все щось підтягає під пахою. Думає судя, що то добрий хабарь для нього і розсудив прихильно справу для бідного: старший брат, по присуду, мав дати йому ще чотири воли на власність, жид мав дати корову, а третій мав дати два коні. Цитає вкінці судя, що бідак тримає за пазухою? А той витягає цеглу і каже: Якби ви були мене засудили, був би я цю вас забив.

**Як бідний правотив ся з богачом.** Сей нумер складає ся з двох частин; перша ідентична майже з попередній нумером, друга єсть казкою. Оба брата, богач і бідак вертають з суду до дому. Бідак просить в богача хліба. Той дає йому, але рівночасно вибирає очи, заводить його під шибилицю і там лишає. В ночі прилітають під шибилицю чорти. З їх розмови довідує ся він, як пускати в одному місті воду, що чорти затримали, як уздоровити хору царівну і як привернути собі зір. Він виконує все те, женить ся з царівною, дістає багато грошей від міста і вертає додів. Старший брат, богач, розвідує його про все і каже вибрати собі очи та завести себе під шибилицю. Чорти, що чекали вже на нього, роздирають його.

## Ю а з ъ и.

**І. Баронський син в Америці.** Баронський син вліздить з трьома сотками людей до Америки. По трьох місяцях подорожи виходить їм пожива; вони старають ся з тої причини як найскорше прибити до берега. Магнесова скала притягає в одному місці їх корабель до себе. Сто люда з між них видранує ся по шнурах на беріг. Там находять овочеві дерева і живять ся. Заспокоївши голод йдуть дальше в глуб краю. Спостерігають дім і заходять до нього. Великан, високий на три сажні, втручує їх до середини і годує турецькими оріхами. По часі вибирає з між них трьох, вбиває на рожен і пече. Веї живі тим перестрашені. Приходить родина великана і приглядає ся добичі. По її відході

великан пече знов трьох людей на вечеру і кладе ся спати. Баронський син виймає тоді патрони, що мав при собі, вкладає великанови в уха і підпалює. Вони вибухають і приголомшують великана. Баронський син з товаришами вибирає йому очи, вбиває і втікає на корабель. При поверті величезний гад пожерає ще трьох людей. Інші вбивають самі себе на кораблі і їдять з голоду одні других. За радою баронського сина вибирає ся кілька човнів шукати поживи. На невеличкому острові знаходять величезне яйце; кладуть коло нього огонь, печуть, наїдають ся самі і набирають, що можуть, для товаришів. Птах, що зніс яйце, ввидів людей, як його яйце поїдали: він кинув ся на них і два човна з людьми затопив, інші втікли. Незадовго збирають ся вони з чужим кораблем і прибувають за ним до сухої землі. Мужики дістають там землю і осідають на ній, баронський син женить ся з царевою дочкою — хоч мав в краю жону — і стає наслідником трону. Несподівано його жона вмирає. По краввому звичаю мусить і баронський син дати себе поховати разом з нею. Він набирає з собою золота, хліба, ліків і дає себе спустити до склепу. Того самого дня умирає царський огородник; його ховають разом з жоною. З нею здибає ся отже баронський син і починає роздумувати, якби вийти звідти. Вкінці находять отвір, виходять ним, всідають на корабель і вертають до Європи. Баронського сина жона приймає огородничку у себе і вони живуть в згоді. Баронський син не може ніяк забути про свої пригоди і аж по два рази денно їх розказує.

**2. Модний „Робінзон“.** Богатого купця син пустив ся на море шукати щастя. Однакож корабель, що на пім плив, потоцув, а його буря викинула на остров. Там приучує він малпу до послуг і живе з нею. По якомусь часі з'явили ся на острові дикуни, що хотіли їсти наших людей. Купецький син почав стріляти до них з револьвера; вони повтікали, а одного раненого полишили. Купецький син навчив його своєї мови і зробив своїм товаришом. Йому удалось також виратувати з рук людоїдів молоду дівчину; він женить ся з нею і чекає лиш на нагоду, як видерти би ся з острова. Нагода не трапляє ся; тому він збиває човен з товаришом, накладає на нього срібла, якого мав подостатком на острові, пускає ся на море і щасливо прибуває до Англії.

**3. Про Францка.** Францко пропиває весь маєток оділичений по батьку і паймає ся до чорта на службу. Чорт дає йому що ночі тисячу золотих і каже всі пропити. Францко так добре сповнює службу, що ще понад тисячку пропиває. В остатній день служби завиває його чорт в шкіру і висилає в ній на неприступну гору по золото. Пізнійше обіцяє і по нього вислати шкіру. Францко сповнює приказ. Чорт не посилає по нього нікого. Псоглавель, властитель гори, находить його, да-



рує йому жита, а навіть хоче зробити своїм наслідником. Та Францко сумує проте ненастанно. Псоглавець женить його з заклятою дівкою. По трьох роках родинного життя вибирає ся Францко в відвідниці до матери. Там накупує собі маєтків і господарює. По якомусь часі вибирає ся на лови. В часі його неприсутности жона утікає з дитиною від нього. Францко шукає її. При помочи миші, воробця і льва, котрих з'умів дуже добре поділити паршивим конем, находить її, дістає ся назад на Псоглавцеву гору і там остає на завєжди.

**4. Про двацять чотирох братів і про Палирожу.** Одному газді вродило ся нараз двацять чотирох хлопців. Пупорізка зібрала їх до коша і повнесла топити. Ніп, що їхав тоді дорогою, відобрав в неї діти і виховав у себе. Як вирости вони на парубків, стали в одного паря на службу. В нього заслужили собі і гроший подостатком і по коневі дістали. Як вернули до дому, вислали батька в старости, бо задумали женити ся. Батько найшов попа, що мав двацять чотири доньки, порозумів ся з ним, вернув до дому, забрав синів з виїмкою наймолодшого, що лишив ся на господарстві і виїхав з ними на свадьбу. Коли по свадьбі вертали ся до дому, чорт перемерував їм дорогу за те, що відпочивали в тіни його грушки, а не лишили для нього крейцаря в нагороду і не пустив їх доти, доки не записали йому того, про що не знали в дома. Вони згодили ся, бо забули про наймолодшого брата і вже дальше поїхали без перешкоди. Наймолодший син дізнавшись про все, вибрав ся в дорогу, щоби ставити ся перед чортом. Чорт вислає його по прекрасну Палирожу, жону чорта Гордова. Перша жона Гордова, Мишбаба, помагає йому в власнім інтересі украсти Палирожу. Викрадена Палирожя приобіцює знов вирвати його від чорта, якому записано його. Вона їде з чортом на весіля на скляну гору. Він висмарований молодильною мастю, перебраний за офіціра, здоганяє чорта на своїм віщім коні і грає понад його головою. Чорт міняє ся з ним за коня. Віщій кінь розносить чорта, а він з Палирожою вертає домів.

**5. Крикус-Какус.** Два вояки, що втікли з війська, найшли в великій лісі пивницю, а в ній повно бочок. Розбили одну бочку, а в ній друга меньша; розбили тоту, а в ній ще меньша. Вкінці дійшли до такої малої як орїх. Розбили й тоту, а там паперець. Скоро лиш письменний вояк вимовив імя написане на картці, зараз став перед ним чорт Крикус-Какус і заявив, що достарчить йому всього, чого він забажає. Вояки гостять ся порядно, а потому приладжують обід для цілого війська, за що цісарь звільняє їх від служби. Вояки розходять ся тепер: письменний бере дрібну сплату за свої претенсії до карточки, письменний карточку. При її помочи він, вернувши до дому, женить ся у багатого пана. По весілю відпускає від себе на кілька днів Крикус-Какуса;

та той пориває з собою й карточку, а вояк стає ще біднійший як був. Тесть забирає свою доньку до дому, а його каже привязати до стовпа і тримати, доки не згниє. Воякови удає ся відзискати назад карточку. Він стає знов багатим і жону бере назад до себе.

**6. Гонихмарник і його вішчий слуга.** До гонихмарника наймив ся на службу бідний хлопець. Коли гонихмарник видалив ся з дому, хлопець заглянув через дірку від ключа до одної комнати і ввидів там великі чотири золоті букви; як глянув на них, зараз пізнав, що де в сьвітї дїє ся. Він зробив собі такі самі букви з золотої маси, що стояла під лавкою і втік до дому нїм вернув гонихмарник. Щоби родинї своїй приспорити гроша на житя, перекинув ся він раз в золотого барана, раз в бика, то знов в коня і казав батькови продавати себе: коли батько взяв гроші, він втік від того, що його купив. Два рази удала ся штука, та третього разу купив його гонихмарник, перебраний за пана, разом з уздечкою, через що він не був в силї утечи. Гонихмарник бажаючи пімстити ся на нїм, повів його до коваля і казав підкувати. Та нїм він вийшов з кузнї, ковалава дївчина зняла з коня уздечку; кїнь пронав, а гонихмарник остав ся в дурнях.

**7. Медвідь Іванко, Товчикамінь-Печиколачі, Сучи-мотузок.** Одна баба мала від медведя сина, Медвідь-Іванка. Коли він підріс, пішов на улицю і ввидів, як дванайцять возів попало в болото, а не могло нїяк видобути ся з нього. Він прирік витягнути вози, коли йому дадуть на мізильний палець желїза. Люди згодили ся. Він звязав всі вози разом, зачіпив на мізильник і витяг. Йому дали сто сотнарів желїза; з них казав Медвідь-Іванко скувати собі палицю і пішов з нею в сьвіт. На дорозї здибав Товчикаміня і Сучимотузка; вони подружили ся з ним і пішли разом. Живили ся так, що двох йшло на лови і було дичину, а оден лишав ся в дома і варив обід. В часї готовлення обїду звик був появляти ся малий дїдок і поїдати, що було. Так видер обід Товчикаміневи і Сучимотузкови, ще й їх побив. Коли одначе прийшов до Медвідь-Іванка, той пірвав його за бороду, занїс до ліса, розколов дерево, вклав в щїливу бороду діда і пішов до дому. Та як здивував ся, коли вернув з товаришами на те місце і не ввидів ані дерева, ані діда. По слїду пізнав він, що дїд пішов під землю, тож вибрав ся за ним на другий сьвіт. Там відбиває від шарканів три дївчини, привязує до линви і каже витягати товаришам на сей сьвіт. Вони витягли дївчата, але його не схотїли. Зжурений Медвідь Іванко накриває орлята своїм плащем в часї огненного дощу і виратовує їх від загибели. За се вносить його орел на сей сьвіт. Він віднаходить виратовані дївчата, а товаришам, за-судженням на смерть за зраду, дарує житя.



**8. Сучкир Янко і його подвиги.** Неплідній цариці радить ворожка з'їсти рибу з одного ставу, а буде мати певно дитину. Цариця з'їла, але рівночасно покушала риби також служниця, а ости пооблизувала сука. По девяти місяцях породили всі три по синови. Царь віддав їх до школи; найліпші постиги в науці робив завсїгди сучий син, прозваний Сучкир-Янком. Як хлопці подоростали, вибрали ся всі три шукати сонця, місяця і звїзд, що шірвали були шаркані. За вказівками свого стрійка найшли шарканів; по тяжкій борбі поконав їх всіх трьох Сучкир Янко, відобрав сонце, місяць, звїзди і пустив в воздух. Шарканьовими кіньми розділили ся брати. Коли вони вертали до дому, поступив Сучкир Янко, переіменний в kota, до Гинджібаби, теці шарканів і підслухав, як тота видавала прикази донькам, щоби позбавити життя братів. Тому на дорозі розтинає він красну хустку, грушку з смачними овочами, керницю з студеною водою, в які попереінювали ся три сестри, і убиває їх. Гинджібаба жене ся тепер за братами, щоби піметити ся на них за зятів і доньки. Брати втікають щасливо на подвіря стрійка; тут удає ся їм Гинджібабу зловити і переіменити в коня, на котрому мав їздити Сучкир Янко. По сьому вертають брати до дому. Нараз заступає їм дорогу малий чоловік, Лакцібрада, брат Гинджібаби, відбирає її в Сучкир Янка і відїздить. Сучкир Янко виправляє братів до дому, а сам пробує дістати назад Гинджібабу. Силою не удає ся йому се; тоді встунає він на дорогу угоди. Коли Сучкир Янко привезе з сьомого краю для Лакцібради царську доньку, він віддасть йому коня з Гинджібаби. Сучкир Янко годить ся на умову і їде по царівну. По дорозі добирає собі чудесних помічників: одного, що був все голоден; другого, що скоро ходив; третього, що далеко кидав; четвертого, що далеко видів; пятого, що все було йому зимно; шестого, що вмів багато пити; сьмого, що вмів багато їсти. Вони помагають йому виконати всі праці, задані царем і дістати царську доньку. Лакцібрада відбирає її у Сучкир Янка, а кобили — Гинджібаби не дає. Сучкир Янко видачи, що силою не поконає Лакцібради, підмовляє жону, щоби довідала ся, де його сила і йому повіла. Жона довідала ся: Сучкир розбив яйце, в котрому остаточно находила ся сила Лакцібради і убив його. Жону забрав з собою і вернув до дому.

**9. Про царя Ворона і його вояків: Голода, Мороза, Студїнь, Теплоту.** Царь Ворон воює по сьвіту з вояками Голодом, Морозом, Студїнею і Теплотою. Вони нищать все, нічо не сьміє їм оперти ся. По повороті на родину замикає їх царь в арешті, дає їм їсти певні страви, а по році каже їх зарізати, щоби переіменити ся, що кому найліпше хіснувало. Дослідї свої подає до публичної відомости.

**10. Як Коньтюфіть дістає сонце і місяць.** Коньтюфіть їде з двома братами на скляну гору до Гинджібаби, щоби відобрати в неї сонце і місяць. По дорозі бере ся з трьома шарканями і убиває їх. По сьому дістає ся до Гинджібаби і забирає в її неприсутности сонце і місяць. Гинджібаба спостерігає крадіж і кидає ся в погоню. Вона перекидає ся то в керицію, то в ягоду, то в грушку, думаючи звести Коньтюфітя, але се не вдає ся, Коньтюфіть вбиває її. В дорозі відбирає від Коньтюфітя сонце і місяць малий чоловічок, Рукомнять, і обіцює віддати їх тоді, коли Коньтюфіть приведе йому доньку царя Златокрідлика. Коньтюфіть дістає царівну при помочи чудесних помічників (Голода, Мороза і т. д.), передає її Рукомнятьови, забирає сонце і місяць, прибуває домів і женить ся з донькою свого царя.

**11. Як руський кральович з великим Янком сватав царську доньку.** Один Русин став при помочи багатой Американки царем. А було в нього трьох синів. Доки сини були малі, вчили ся добре, доти й царь був вдоволеній; колиж сини підросли і не хотіли вчити ся, почало в царя одно око плакати. Та ніхто не внав, яка сьому причина. Захотіли сини вже й женити ся. Набрив один гроший, поїхав; промарнував гроші, мусів стати наймитом в жида. Другому повело ся так само. Поїхав третій. На дорозі заплатив за великого Янка гроші, викупив його з неволі: за те пішов той з кральовичом і поміг добути йому чудесний плащ, капелюх і шаблю, а при їх помочи, царівну. Руський кральович женить ся з царівною; батькове око перестає в наслідок того плакати.

**12. Про трьох царевичів і царівну на Ясінській горі.** Трьох царевичів вибирає ся один по другім за ліками для батька. Двох перших вкидають за довги до арешту і засуджують на шибеницю. Третього заносить лис на ясінську гору; він набирає там води слабій, сильної, молодій, спить з царівною і вертає до дому. На дорозі викуплює братів від смерти. За те крадуть вони в нього сильну і молоду воду, а лишавють слабу. Він дає її батькови, батько ще гірше слабне від неї. Старші брати уздоровлюють його другими водами. Батько думаючи, що наймолодший син наставляв на його життя, приказує його убити. Стрілець дарує йому в лісі життя, а на доказ ніби то смерти царевича приносить його палець і з заяця серце. Тимчасом царівна на ясінській горі породила сина і видала приказ, щоби батько дитини ставив ся перед нею. Обидва старші брати поставили ся, та вона вкинула їх до арешту; третій, що мав вже женити ся з кунцевою донькою, довідав ся, що за ним шукають, покинув кунця, ставив ся перед царівною і оженив ся з нею. Старші брати померли в арешті.



**13. Три брати : Вечеря, Північник, Зоря.** Трьох братів постановило принести з заклятого міста води для свого батька; колиб нею вмився, перестало б його око плакати. Два перші не дійшли до заклятого міста, бо промарнували гроші і мусіли за довгі свині пасти. Третій не лиш дістав води, але приспав ще з заклятою царівною хлопця. З поворотом до дому викунив своїх братів, та вони відобрали від нього воду, а його самого вкинули в глибоку студню. Вмив царь своє око водою — перестало плакати. Тимчасом царівна з заклятого міста породила сина і видала приказ ставити ся тому перед нею, що там був. Два старші поставили ся, але не змогли царівни одурити. Поїхав третій, що видістав ся зі студні, вернув до батька і став був в нього за візника. Царівна пізнала його і вийшла за нього за муж.

**14, 15, 16. Чудесний млинок, баранець і палиці. Чудесний столик, коза і палиця. Про барана, порток і палицю, що Бог дарував чоловікови.** Бідний чоловік, не знаючи як прожити, йде до Бога на скаргу. Його завертає хтось (Бог) на дорозі і дає йому обруч (столик, млинок), що видає з себе найліпшу поживу, та барана (козу), що висипає с себе тільки грошей, кілька властителей треба. Властитель (бідак) не вмів з подарками поводити ся; їх викрадає в нього жидок, звичайно на нічлігу. Бідак жалує ся знов Богови. Бог дає йому палицю (одну або більше), що сама вмів бити. Бідак випробовує наперед її на собі, а потому відбирає при її помочи від жида викрадені подарунки. Він приносить їх до дому і заживає щасливо. В деяких відмінах випробовують ще силу палиці на собі пан (або єусід) та цікава жінка.

**17, 18. Про пушкаря, що розумів бесіду усякої животини Про чоловіка, що розумів бесіду звірів.** Чоловік виратовує царевича-гада з огню (або убиває шарканя) і в нагороду за те дістає дар розуміти бесіду всіх звірів. Через те удає ся йому відкрити скарб; він багатіє і заводить у себе велике господарство. Раз довідує ся, як старий, прогнаний пес стереже його добра, а як молоді песики дозволяють його вищити. Він вибирає ся з жоною в гостину. На дорозі сьміє ся з кобили, що оправдує ся перед конем, чому поволи йде, та ще й шпотає ся. Жона допитує ся, чого він сьміє ся; він не признає ся, бо колиб виявив тайну, мусів би умерти. Жона не зважає на те, і натискає на нього чим раз більше, щоби лиш заспокоїти свою цікавість. Муж купує трумну, лягає в неї і наміряє вже виявляти тайну. Нараз почуває розмову пса з когутом. Когут сьміє ся зі свого господаря, що має одну жону і не годен з нею дати собі ради, а він хоч кілька їх має, всеж потрапить з ними упорати ся. Се порішає його судьбу. Він зриває ся з трумни, бе жону доти, доки тій не відхочує ся відкрити тайни, і жие спокійно дальше.

**19. Як Кудлош Янош був псом.** Стрільць убив зайця. Заяць віджив і відіслав стрільця до Кудлоша Яноша, від котрого мав про більше чудо довідати ся. Кудлош Янош став розказувати стрільцеві, як був колись псом. Він був богатим господарем. Його жона залюбила ся в наймиті, перемінила Кудлоша на пса, прогнала його від хати, а з наймитом стала жити як з мужем. Пес заблукав ся між вівчарів; тоті по часі продали пса панови за добрі гроші. У пана поривав чорт новонароджені діти. Тепер мала бути знов у нього дитина, тому приставив він пса стеречи паню. Пес достеріг справді. Він відкрив печеру чортову, завів там пана і виїс йому аж трое його дітей. В пів року покинув пана і вернув до свого села. Його пізнала давна служниця, ударила його зачарованим прутом і він став знов чоловіком. Колиж його давна жона повернула з наймитом з коршми, він перемінив їх в пару ослів і нагнав, а сам оженив ся з колишньою служницею і став знов господарювати.

**20. Про Немтуду.** Бідний чоловік наймає ся на службу в чорта. В неприсутности чорта дотикає ся пальцем золотої студії, від чого стає в нього золотий палець. Щоби чорт не довідав ся про його непослух, відгинає палець. По якомусь часі маючи змити коня, обливає його водою з золотої студії. Кінь був вішун. Він приказав себе і другого коня обляти в цілости золотом і втік в парубком, що також обляв ся золотою водою, чим змога скорше. Чорт гонить за ними. На приказ коня кидає парубок поза себе раз згребло, другий раз покровець, в наслідок чого повстає гора і море. Чорт тоне в морі. Парубок пускає коні, а сам наймає ся на службу перше в царського візника, потому у огородника. Коні обіцяють на його зазив завжди ставити ся. В одно свято прикликує парубок прозваний Немтудою, тому що вдавав німого, коні, скидає з себе бідну одіж і золотий проїздить ся по городі на золотих конях. Царівна спостерігає його, тому відмовлює руки аж трьом царевичам, а виходить за нього за муж. Царевичі підносять ззатого війну проти царя. Немтуда побиває всіх на своїх конях чудесною шаблею. Його раняють, а царь завиває рану своєю хусточкою. По війні справляє царь велику гостину і прикликує на неї вперве свого зятя з гусячої хати. Зять не хоче йти. Підглядають, що він той золотий лицарь, що воював в ворогами. Царь переконає ся також, що се правда, тому приймає його до своєї ласки.

**21. Про сімох братів гайворонів і їх сестру.** Одна мати заклала в злости своїм синам, щоби поставали гайворонами. Сини полетіли зараз в ліс і там стали жити. По них вродила ся матери дочка. Як піросла, пішла шукати своїх братів. Вітер заносить її до них. Вона ховає ся від них, та брати відкривають її і приймають до себе дуже радо. Якась



баба задумує звести її зо світа. В несприсутности братів дає коралі, що дусять її, та брати відратовують її; другий раз дає їй яблуко; сестра давить ся яблуком; брати не можучи її відратовати, вкладають її до скляної скрині, вішають в корчах, а самі стріляють ся. Молодий царевич находить її в скрині, відратовує і женить ся з нею. Та мати доти грозить йому всякими способами, доки царевич не згодив ся її стратити. Він відводить її в ліс, та з жалю відтинає лиш руки і пускає, а пса убиває, виймає очі і серце та приносить матери на показ, що послухав приказу. Царевичова жона дістає ся аж на місце, де жила з братами. Її відростають руки і родять ся два хлопчики. По батьковій і материній смерті віднаходить її царевич і забирає до себе.

**22. Про царя, що мав діти срібноволосі.** Один царевич женить ся з дівкою, що обіцяла йому породити двоє дітей з срібним волосям. По весілю йде на войну. Царівна родить хлопчика і дівчину, але пунорізка пускає їх на воду, а під царівну підкидує двоє щенят. Старий царь каже її за те закидати гноюм аж до шиї. — Діти ловить один чоловік і виховує. Як вони вирости, покидають його, заходять в великий ліс і там осідають на житя. Брат женить ся з дівчиною з Черногори, що подібна цілком до його сестри. На ловах здигає ся з своїм батьком царем. Батько запрошує його до себе на обід. Він йде з сестрою і жонкою. При дорозі здибує свою матір, замуровану вже в слуп: він обчищує її і цілує. При обіді в царя починають оповідати собі казки. Жона молодого царевича висвітлює всю правду. Царь приймає діти і невістку до себе, жону каже відмурувати зі стовпа і справляє велику гостину.

**23. Як царевич вирвав царівну у чорта.** Молодий царевич, увидівши принадкою у свого батька портрет царівни, в котрій любив ся чорт, постановив віднайти її і оженити ся з нею. Він вибрав ся в дорогу з одним слугою. На дорозі дістає слуга підступом чудесну одіж, палицю, чоботи, книжку. З ними прибуває до царівни. Вона задає дві задачі царевичови: принести з її пальця перстень і з її любовника-чорта голову. Царевичів слуга виконує задачі. Царевич женить ся з царівною і стає по батькови царем.

**24. Про хлопця, що сім літ у колодязи сидів.** Їхав цар улицею, а гавда бив свого сина за те, що не хотів йому оповісти свій сон. Царь забрав хлопця до себе. По якомусь часі зажадав, щоби хлопець йому розказав свій сон. Хлопець не схотів. За кару казав його царь закопати в глибоку студню. Як його закопували, молода царівна, що полюбила хлопця, казала викопати потайно підземний хідник для себе і коли хлопця кинули до порожньої студні, вона ходила до нього попід землю і годувала повних сім літ. По тім часі приєднав поганський царь до

її батька три качілки: батько мав відгадати, де в них грубший кінець. Дальше прислав три однакові коні, щоби царь відгадав, котрий з них старший. Вкінці кинув до нього величезною кулею і загадав, щоби її хто відкинув, інакше розпочне війну. Хлопець, що сидів в студні, порадив, як що зробити; до виконання третьої задачі його витягнули навіть зі студні. Поганський царь невдоволений, що так справа пішла, забавив видіти того, що кинув до нього кулею. Хлопець ставився, але ще з двома такими товаришами, що поганин не міг пізнати, котрий з них витязь. Тоді визвав його поганин на поєдинок. Хлопець убив його, а з царською донькою оженився. Перед вінчанем признався також, що йому в батька сишло ся.

**25. Про царського похрестника.** Газді родить ся син в часі, коли в нього царь ночує. Царь стає йому кумом. Як хлопець виріс, іде до хрестного батька-царя. Розбійник переймає його в дорозі і змушує признати себе царським похрестником. Царь приймає похрестника радо з слугою. Похрестник-розбійник старає ся всякими способами позбути ся слуги, але йому не вдає ся. Вкінці висилає його до сусідного царя сватати за себе дочку. Царь задає йому три тяжкі задачі, але він при помочи мурашок, риб і птиць виконує їх, забирає з собою царівну і вертає домів. Похрестник-розбійник вбиває його в пивниці; царівна оживлює його і виходить за нього за муж. Розбійника вішають.

**26. Марко багатий і подорож до сонця.** Царь довідавши ся, що з його донькою має оженити ся мужицький син, купує його в батька і кидає в воду. Хлопця витягає з води перевізник і виховує в себе. Царь здибає його випадком і висилає до цариці з листом, щоби його казала повісити. Баба перемінює на дорозі лист і цариця женить хлопця з своєю донькою. Царь висилає його до другого царя в надії, що він в дорозі згине. Він тимчасом не лиш не згинув, але за те, що пустив молодильну воду з керниці, обконав грушку, що родила молодильні грушки, зібрав великі гроші і вернув з ними до дому. Тесть захотів і для себе дістати тільки майна, та при перевозі перевізник втік, а він став на його місце перевозити.

**27. Янко чарівник.** Слуга жетить ся на газді за те, що віддав за нього, а не за його доньку так, що виставляє молодята на сьміх, а попови, дякови, бабі, що хотіли молодятам помочи, робить неприємні збитки. За порядним окупом звільнює всіх від своїх чарів.

**28. Чорт наймитом.** Чорт краде в бідака кусник хліба. За те мучить в нього служити цілий рік. Він вимінює за кози (чорти) воли для свого газди, а в дідича забирає на посторонок все збіже для нього. Бідак стає богачем, а чорт вертає до пекла.



**29. Чорт шибеник.** Бідак продає корову і за отримані гроші викупує від смерти чорта. Чорт служить йому за те. Він краде в багатого брата свого газди, що може, та носить до себе. Вбиває бабу в богача, робить з нею різні фіглі і вимагає на богачу, що той дає йому воли, коли бабу поховає. Збогативши так газду, відходить.

**30. Про нечисте місце.** В князівській палаті появляють ся що ночи чорти. Князь не знає, як позбутися їх, тому покидає палату і переносить ся на иньше місце.

**31. Чому громи бють?** Стрілець вбиває сьвяченою кулею чорта і за те дістає нагороду від чорнокрижника, що гонить хмарами.

**32. Звідки бере ся град?** Чорнокрижники заморожують воду, розбивають лід на кавалки, підносять з собою до гори і в формі граду скидають його в долину.

**33. Як бідний заобогатів через кумову скіру.** Один богач записав ся чортам. Перед смертю порадив своєму сусідови, щоби не дав його шкіри чортам на цвиптари, за що дістане бочку грошей. Бідний послушав і таким способом розбогатів.

**34. Як вийшов піп на гостині у чарівниць.** Один піп вибрав ся в гостину до чарівниць. Коли на ній поблагословив страву, зірвала ся буря, чарівниці зникли, а піп опинив ся в глибокому лісі. Трійцять літ блукав ся, заки віднайшов чарівницю, що його на гостину запросила була. Чарівниця пізнала його і відіслала до дому.

**35. Попада і її мертвий коханок.** При помочи чарів прикликала попада свого жертвого любка. Він увіз її з собою, та коли казав її лізти в отвір, що вів до його помешканя (гробу), вона настрашила ся і втікла. Вправді не вдало ся йому її назад зловити, але ціла прогулька не вийшла її на добре, бо по повороті до дому зараз вмерла.

**36. Циган воїн.** Циган паде з гилі, котру рубав сидячи на ній і думає, що вмер. Судия каже дати йому 25 буків. Циган відживає. Батько проганяє його з дому. Він вбиває куну мух і каже вибити собі на шабли, що за одним махом 330 голов вбиває. Царь здибає його і бере до себе, думаючи, що він великий герой. Зчиняє ся війна. Циган обіймає начальство над військом. Горячою кашою припікає так коні, що тоті летять просто на ворога і весь тратують. Циган відносить побіду, бере від царя в нагороду коня, пушку і шаблю та вертає до дому.

**37, 38. Казка без правди. Казка - небелиця.** Обі відміни тої самої казки розказувані умисно так, щоби весь було в них неправдоподібне.

А. Байки. Б. Оповідання про історичні особи.  
В. Анекдоти.

**А. 1. Як медвідь боровся з стрільцем.** Медвідь бореся раз з ослом. Не вміючи ловити риби, як осел, не хоче з ним другий раз брати ся. По сім пробує бороти ся з вояком, та спіймавши доброго облизня, втікає в ліс і більше з нього не показує ся.

**2. Про вовка, що не мав нігде щастя.** Піп нагнав від себе старого пса, що був вже йому непотрібний. Пес побіг до ліса і підмовив вовка, щоб вхопив попову дитину; він відбере її від нього і з того будуть мати оба хосен. І справді піп взяв пса назад до себе. Пес запросив з вдячності вовка на хрестини, та його там оббили. Вовк постановив піметити ся на попів. Він хоче з'їсти попову конину, барана, наймита; та йому не лиш не вдає ся намір, але він ще дістає таку научку, що рішає ся раз на все не заходити собі з попами.

**3. Вовк і лисиця.** Вовк вибрав ся з лисицею на весілля. Лисиця погостила ся на нім добре, вовка-ж лиш оббили.

**Б. 1. Про Матяша краля.** Матяш король служив спершу в Газди в Оріховиці, в Русина. Раз пішов він з Газдою орати; на поли дочув ся, що вибирають нового короля і захотів також там йти. Газда запяв истик в землю: коли б він розвив ся, то се бувби знак, що один з між них може бути король. Истик розвив ся дійсно, вони пішли на коронацію. Не вибрали Матяша. Став він в коваля на службу, а як прийшов другий вибір, удав ся там. Його вибрали королем. Став він зараз воювати з Погандівчом, поконав його і вбив. По сьому вибрав ся в Туреччину. Турецький царь пізнав його і постановив повісити, та Матяш заграва на сопівку, войсько прилетіло, його вивеодило, а турецького царя повісило. [Сей мотив взятий з оповідань про Соломона].

**2. Про Матяша краля.** Поніс швець Матяшови дарунок, та сторожа доти не хотіла його пустити, доки не приобіцяв поділити ся з нею нагородою. Швець зажадав в нагороду від Матяша сто палиць і розділив їх між сторожу. На крик вояків влібіг Матяш на двір, дізнав ся про все і обдарував шевця щедро.

**3. Про Матяша краля.** Матяш приказує облупити камінь, попрясти сторічне клоца на шовкові шитки і залатати діравий кіш. Мудра дівчина каже відповісти Матяшови, най він заріже камінь перше, най зробить з сторічного плота золоте веретено, най виверне кіш на виворіть, тоді прикази його будуть в цілости вповнені.

**4. Про Матяша краля.** Матяш визволює ся з біди таким способом, що перебирає ся за візника і з колесом на плечах утікає з міста.



**5. Про Йосифа II.** Вояк оббиває Йосифа II. на сторожі за те, що він перебраний за шваба хотів переступити приказ і переїхати попри царський дворець возом.

**6. Чому Кошутівці побирають пенсію?** Кошут казав дати своїм воякам тому пенсію, щоби їх не називав ніхто жebraками.

**В. І. Циган у царя.** Циган розсьмішує царівну через те, що кумедно кладе ся спати, та не воду і роззуває ся не так як люди. В ночі спить з царівною і дістає за те від царя велику дуброву на вугля.

**2. Про Галичанів.** Поляки не вмють їсти вареної кукурудзи. В коршмі пють на пса, думаючи, що то худобина.

**3. Як Крайняки йшли на вимолот.** Трьох крайняків находить на дорозі пушку, піж і годинник. Один гине від ножа, другий від пушки, третій дістає ся до арешту за те, що потовк годинник.

**4. Як Верховинець висиджував лошака.** Верховинець одурений бабою сидить на днини, думаючи, що висидить лошака. Ще більше набирає тої певности, коли днина скочує ся з гори і виполошує з корча зайця.

**5. Цигани косарі.** Цигани наймають ся за косарів. Наївши ся одного дня, не хотять косити. За те на другий день косять голодні. Аж в вечер дає господарь їм їсти, тай то що ліпше лишає на остаток, з чого очевидно цигани невдоволені. Хора мама циганська.

**6. Циган у монастири.** Циган встунає до монастиря, думаючи, що там не буде нічого робити, а буде добре їсти. Та ігумен замикає його до стодоли і морить голодом. Циган думаючи, що всі монахи так голодують, втікає з монастиря і ще й другим дає відповідну науку.

**7. Як циган свою маму ховав.** Циган каже ховати свою маму парадно, а попови і дякови намість грошей каже тільки раз „серце“, кілька золотих мав заплатити.

**8. Як циган заробив шатя і до церкви пішов.** Циган за буки дістає шатя і йде до церкви. Люди почали як раз тоді клякати. Циган думаючи, що то перед ним, каже: Люди, не клякайте, я не все таким паном був.

**9. Як циган з паном обїдав.** Пан думаючи, що циган має велику груду золота, запрошує його до себе на обїд. Коли переконав ся, що то неправда, оббиває цигана.

**10. Пан і циган на ловах.** Циган вбиває піби то разом з паном зайця, кладе ся з ним спати, а кому красший сон приснить ся, той з'їсть зайця. Очевидно з'їдає циган його.

**11. Чому цигани не сповідаються?** Одному циганови дав піп намість причастя хрину з оцтом і паприкою. Від тоді цигани не сповідають ся, бо думають, що то все причастя таке недобре.

**12. Піп і дяк.** Піп кричить на дяка в церкві. Дяк робить йому збитки за се і сьміє ся з нього.

**13. Піп і посестра.** Піп дізнає ся в церкві, чому не вийшла до нього коханка, задаючи їй питання намість богослужебних слів.

**14. Піп і невіста.** Піп і невіста, знаючи одно другого тайну, перемовляють ся в церкві словами так, що ніхто їх не розуміє.

**15. Як баба сповідала ся.** Баба платить мужикови за те, що її оббиває, думаючи, що платить попови за сповідь. Лиш випадком виходить всьо на верх.

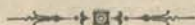
**16. Як дівки молять ся в осени.**

**17. Проворний візник і пан.** Візник спроваджує панови стару циганку намість молоді невісти і вміє паню так підійти, що за її впливом пан полшає його в службі, хоч вже перед тим прогнав був.

**18. Парафраза гласів (самогласних) і апостола. Гра слів.**



## СЛОВАРЕЦЬ УГОРСЬКО-РУСЬКИХ МІСЦЕВИХ ВИРАЗІВ.



**А.** а — і, а;

áдде — тут, отут; сюди;

аж — як. коли; скоро;

áйбо — але; але бо;

ай — але;

áйно — еге, егеж, ая;

акурáт, акурáтньї — лат.  
accurate — як раз; ага,  
ого;

алáш — мад. állás — стайня;  
широкї сїни; руштованя;

алдомáш, олдомáш — мад.  
áldomás — могорич;

альó — ано; і;

ангáрїя — квартал;

анталáк — мад. Antalag — ба-  
ривочка; бочечка;

áпо — мад. apa — батько;

аттú — тут;

ачей — чей, може;

**Б.** багрїти — збивати дзвони  
в колесї;

бáгро — дзвін в колесї;

багáжїя — нїм. Bagagewagen  
— тягаровий віз;

байловáти — мад. bajlódni —  
глядати; шукати; змучити;  
мучити ся;

бáлега — відхід, останок;  
Dreck;

бáлта — мад. balta — топїр,  
сокира;

бáнда — мад. banda — музика;  
оркестра;

банкóўка — мад. bankó — зо-  
лотий;

бáновáти — мад. bánni, bán-  
kódni — жалувати; тужити;

бáпка — ковало, ковалло;

барáцки — мад. baraczk —  
бросквинї;

барáнья — ягня;

барáтóўство — мал. barátság  
— побратимство;

барбїр, барбїль — нїм. Bar-  
bier — голярь;

барз — слов. дуже;

бáрта — мад. balta — сокира;

бáсама кúйон теремтéте,  
бáсама кúтъя, бáсом  
ти дúшу — брїдкї про-  
клони мадярські; (пор. мад.  
baszni);

батальїя — колотівка; мішаль-  
ник;

бáтечко — кум; нанáшко;

бездїткинья — бездїтна  
жона;

безіўшáк — мад. biztosság —  
заклад; кавця;

бéзно — бєадна; пропасть; глу-  
бина;

безплóдньї — безплотнї, бєа-  
тїлеснї;

бизува́ти — мад. *bizni* — слу-  
скати ся на кого; вірити кому;  
бизі́ўно, бизо́ўно — мад.  
*biztosan* — на певно; дій-  
сно; справді;  
бизі́ўний — мад. *bizonyos* —  
певний; дійсний;  
бильшо́ў — мад. *böleső* — ко-  
лиска; гоїдавка;  
бирéшити — мад. *béreskedni*  
— служити;  
бирéш — мад. *béres* — слуга;  
наймит; волярь;  
бир — мад. *bűri* — кладка;  
місток;  
бидува́ти — мад. *birni* — мочи;  
мати силу;  
биро́ўка — мад. *biróné* — вій-  
тиха;  
биро́ўство — мад. *biráskodás*  
— війтівство;  
биро́віў — мад. *biróé* — вій-  
тівський;  
бипі́ў — мад. *biró* — війт; го-  
ворять ще: біро́ў, биро́ў,  
биро́ў;  
бипі́ўський — мад. *biróé* —  
війтівський;  
бірфа — мад. *bérfa* — складова  
частина воза; стоїть на левчі  
(люшні);  
биса́га — торба;  
бітка — війна; борба;  
біти — быти, бути;  
бицкі — бички, волики;  
бичалува́ти, бичалува́ти —  
мад. *becsülni* — шанувати;  
поважати;  
бичилова́ти — оцінити: отак-  
сувати;  
биче́льний лист — оцінка, так-  
сація;  
бичи́ўнок — оцінка;  
біблѣйáш — учений жидів-  
ський; біглий в біблії;  
бігáрь — патик; кій; палиця;  
біжáлмо — турецьке яблуко;  
з нього виідають середину,  
а скірку відкидають;

білогра́д — дорогий камінь  
(ізмараїд?);  
біра́ки — таксатори; пор. мад.  
*biral* — осуджувати, крити-  
кувати;  
біриш (біреш) — парубок до волів;  
бірто́к — мад. *birtok* — майно;  
посілість;  
бісери — коралі;  
біта́нга, біта́нг(а) — мад. *bi-  
tang* — лотр, лайдак; гуцвот;  
бішти — бичи;  
бля́шка — мірка на горівку;  
децилітер;  
блисе́цькі — близнюки;  
бога́ч(ь), бога́жь — мад. *rogá-  
csa* — хліб; малай; печений  
пиріг;  
боже́кати са — кричати: Боже,  
Боже; призивати Бога на  
поміч;  
божі́ти са — присягати (при  
віпчаню); бо́жена жона́  
— присягла, правна жона;  
бокáньчі — мад. *bakancs* —  
черевики;  
бо́рати са — бороти ся;  
бо́ти — чоботи;  
бо́ўд (боўт) — мад. *bolt*, крамни-  
ця, склеп; бо́ўдова́нья,  
боўт — склепіння; прм.  
в церкві;  
бо́ўшойи — буле; те, що було;  
минуле;  
боцо́к — бузько;  
боц(ь)ко́ри — мад. *bocskor* —  
обувє; капці; ходаки;  
бра́дло — слов. — стирга; стіжок;  
бра́да — слов. — брама;  
бре́ка — брика; віз;  
брѣ́твати — голити;  
брѣ́ть — бридь, бридота;  
брост — молоді галузки;  
бува́ти — мешкати, жити;  
бугі́льа́рь — мад. *bugyeláris* —  
шкагулка; пулярес;  
бу́жня — божниця;  
бурбі́ль — мад. *borbély* — го-  
лярь;



бурк — нім. Burg — замок;  
 бурок — палата;  
 б́учний — бічний; побічний;  
 б́утурья — мад. butor —  
 обрус; скатерть; мебель;

**В.** ва́г — вага;  
 ваго́м — поводи; вільно;  
 вагн́елийи — євангелиє;  
 вада́сити — мад. vadászni —  
 полювати;  
 вада́ска — мад. vadászat —  
 лови;  
 вада́с — мад. vadász — ловець;  
 ва́дити сьа — сварити ся;  
 ва́дь (ва́ть) — мад. vagy — або;  
 ва́йца́к — оґерь;  
 ваку́йка — мад. vakolat — це-  
 мент;  
 ва́ньгровáти — нім. wandern  
 — подорожувати; йти в свѣт;  
 ва́лал — слов. — село;  
 ва́лоў — мад. vályu — корито;  
 жо́луб; мішок;  
 ва́лоўшний — мад. valós —  
 приналежний; в. б́ути —  
 походити звідки;  
 ва́рмедь, ва́рмїя — мад.  
 vármegye — повіт, політич-  
 ний округ;  
 ва́ровáти сьа — пильнувати  
 ся; стеречі ся;  
 ва́роська баба — пупорізка;  
 ва́роськїй — мад. városi —  
 мїський;  
 ва́рош — мад. város — місто;  
 ва́рошáни — міщани;  
 ва́рошкaпїтан — бурмієтр;  
 поса́дник міста;  
 ва́рта́ш — нім. Wárter — сто-  
 рож;  
 ва́тага́ — старший над паєту-  
 ха́ми (вївчаря́ми), що сидить  
 в салашу і займає ся мо-  
 лочним господарством;  
 ва́цок — мад. vaczok — ква-  
 тира; загорода; нічліг;  
 ва́шар — мад. vásár — ярма-  
 рок; торг; тижневий торг —  
 heti vásár;

ва́кати — блювати;  
 ве́лькїй — слов. — великий;  
 ве́ра — певно, напевно; справді;  
 ве́рбу́нкош — парубок, що дав  
 ся звербувати до войська;  
 ве́редїти — шкодити; перери-  
 вати урядованя;  
 ве́ц — слов. — річ;  
 ве́це, -й — слов. — більше;  
 ве́чьу́рки — вечерниці;  
 ви́вила — вивила (вивити);  
 ви́дати сьа — вибрати ся (в до-  
 рогу);  
 ви́жля — мад. vizsla kutya —  
 пєся;  
 ви́жиўльїня́ — їда, пожива;  
 ви́зник — сак; крошня;  
 ви́кламати — видурити;  
 ви́копати очи — вибрати очи;  
 ви́проваджáй — наставник;  
 учи́тель; інструктор;  
 ви́фраскати — вибити;  
 ви́цьцьї — відси;  
 ви́ган — мад. viganó — сукня;  
 плащ;  
 ви́для — по; від. біблїйї  
 — по біблїйному оповіданю;  
 ви́ко — міра; наша дїжка, ге-  
 летка;  
 ви́шчити — знати наперед;  
 во́зарня́ — возівня;  
 во́йїмськїй, во́йїмськїй —  
 войсковий; вояцькїй;  
 во́в, во́нка — на двір, на дво-  
 рі, зна двору; поза;  
 во́робель — воробець;  
 во́рожїля́ — ворожка;  
 во́рожїльнїк — ворожбит;  
 во́ро́жки — чари; ліки;  
 во́рох — мішок; ўво́росьї —  
 разом;  
 ву́сьї, по ву́сьї (овес) — по  
 вїсї;  
 ву́шла́вїй — вушивий;  
**Г.** га́днаць — мад. hadnagy  
 — поручник;  
 га́йдук — мад. hajdu — гро-  
 мадєський слуга; палицей;

гайіў (гайбў) — мад. hajó, човен, корабель;  
 гайбвик — човенець;  
 гайшош-капітан — мад. hajóskapitány — корабельний капітан; начальник корабля;  
 галас — мад. halász — рибарь;  
 галасити — мад. halászni — рибарити;  
 гальіў — мад. haló — сак;  
 гамішний — мад. hamis — грішний, проклятий, злий;  
 гаткувати (гад.) — уважати;  
 гаўба — нім. Halbe — пів літра;  
 гаўран — слов. — гайворон;  
 гаўранча — слов. — молодий гайворон; гайвороня;  
 гача, гаш(ь)а — лоша;  
 гачник, гашник, гасеньяк, гашеньяк — вочкур;  
 гачур-(гача) — лошак;  
 гварити — говорити;  
 геньот — отой; отсей;  
 герб — гордість;  
 гербовати — гордувати;  
 герцик, герциг — нім. Herzog — князь;  
 герцигінья — нім. Herzogin — княжна; княгиня;  
 геў — тут, сюди;  
 ге — а вот; а ось;  
 геїльата — ангели;  
 гід — гад;  
 гиньтбў (-іў, -бў) — мад. hintó — віз, брчка;  
 гирбувати — гордувати;  
 гир(ь) — мад. hír — вість; новина; чутка;  
 гирька — гузок; гулька;  
 гі — гей, як;  
 гідеш — мад. hidas — пором, корабель; човно;  
 гійабá — мад. hiába — хибаж, хіба що; щож;  
 годінка — годинник;  
 гóдина — погода; (наша година — час);

годóванець, годóванок — вихованець;  
 годбўник, годіўник — тучена свия;  
 гойдзати са — трясти ся;  
 гойдати ся;  
 гойкати — кричати; галасувати;  
 гольбердоў — нім. halt, werden — стій, хто там (вояцький сигнал);  
 голосніцьа — горло; гортанка;  
 голоўник — вом; убийник;  
 голоўніцтво — убиство;  
 гоньцьі — горшки;  
 гордбў, гордіў — мад. hordó — бочка;  
 городіна — піт;  
 горшчарь, горчарь — мад. gögöncsér — гончарь;  
 госьть — горстка; жменя;  
 гоўбóль, гоўгёрь, гоўгірь — мад. hóhér — кат;  
 гоф — нім. Hof — подвіря;  
 гра́ти, ігра́ти — гуляти; танцювати; бавити ся;  
 грацька (=градська дорога) — мурована дорога, гостинець;  
 грéблиця — згребло; (Kratzbürste);  
 грішник, грбшник — грошовитий чоловік, богач;  
 грóжиня — гложина; глій;  
 грун-ик — горб, гора;  
 гру́шний — грішний;  
 гўблик — нім. Nobel — струг; гібель;  
 гудáк — музика; музикант;  
 гудá — музика; игра;  
 гўнья, гўньча — верхня одяжка з вовни; рід сердака;  
 гўнцьут — нім. Hundsfott — лайдак; падлюка;  
 гўсьлі — скрипки;  
 гўсти — грати на скрипки;  
 гўсош — мад. huszas — давний гріш; 35 кр.



гупоніти — говорити; згадувати;  
 гúшчава — корчі; лісок;  
 Г. гáзда — мад. gazda — господарь;  
 гарáдичі — мад. garádics — сходи;  
 гаргáла — слов. — коновка;  
 гатьі — мад. galya — штани;  
 гвалт — нім. Gewalt — насильство;  
 гейрок, гійрок — кабат; сурдуг;  
 гешéфт — нім. Geschäft — купно; інтерес; торговля;  
 гіриг — мад. görög — грек; купець;  
 гірінда — мад. gerenda — сволок; грам;  
 гіне — рушай ся;  
 гланáрня — шпихлр;  
 глйд — нім. Glied — ряд;  
 го — ку, ік, ід, до;  
 гойда — дудка, фуяра;  
 гойдати — грати на дудку;  
 гольд — золотий; нім. Gulden;  
 гомба — куля;  
 гомбичка, гомбиця — мад. gomb — гүзик;  
 гóтиш — дика курка;  
 гоўдош — мад. koldus — бідний, жебрак;  
 грація — лат. gratiae — ласка;  
 гроўф (гроф) — мад. gróf — граф;  
 гроўфкíня (грóфка) — графиня; грофський — графський;  
 губáня — мад. guba — вершня одіж; гуця; рід сердака;  
 гúля — мад. gulya — корова;  
 гúляшити — мад. gulyás-mesterséget üzni — пасти корови, воли;  
 гúляш — мад. gulyás — пастих до коров, воли; во-

лярь; гúльашка — жона гуляша;  
 Д. дáгде — де, на яким місци;  
 дакадé — кули; декуди;  
 дамшíфа — нім. Dampfschiff — паровець; пароход;  
 дáраб — мад. darab — кусник (хліба); начка (тютюну); кавалок (поля);  
 дáти ісклікати — казати скликати; скликати;  
 дáхто, дáшто (дáтко, дáшто) — дехто, дещо;  
 два крáти — два рази;  
 дéймант — мад. gyémant — диямант;  
 дéрево — трумна;  
 дéреш — мад. deres — стовп; слун; лавка;  
 дéтко — дехто; хтось;  
 дз(ь)áма — бевка; гойданка;  
 дз(ь)верéдло — зеркало;  
 дзéнькати — дзвонити;  
 диййта — нарада; сойм;  
 дйркути — ударити;  
 дйркувати — лат. discurrege — говорити; розговорювати;  
 дйшка — дичка, дика грушка;  
 дйла — долина; земля; підлога;  
 дйбол — дйлко; чорт;  
 дйглоў (дйлоў) — мад. gyalu — гибель (нім. Hobel);  
 дйверь — шурин;  
 дйл — пасмо гір;  
 длўство, дóўство — довг;  
 догáн (дугáн) — мад. dohány — тютюн;  
 дойка — мад. dajka — мамка;  
 дойчти — плекати;  
 докоснўти сьа — дйткнути ся, доторкнути ся;  
 долгáсничок — алькер; кимната;  
 домикáти — отворювати; відмикати;

дорахувати — подумати;  
досокотити — достеречи, до-  
пильнувати;

доўство — довг;  
доходіти — ставати; недохо-  
діти — не ставати;

доходок — платня; дохід;  
драшка — доріжка; стежечка;  
древó — бук; дручок; кій; де-  
рево;

дўіде — десь;  
дўйник — діинця; скопець на  
молоко;

дўкош — богатырь; дукач;  
дуплашка — пушка з двома  
цівками; дубельтівка;  
дупляк — душло;

**Ж.** жéб — мад. zseb — ки-  
шеня; т. с. жéбня;

жебі(и)валóўка — мад. zseb-  
beli — хусточка до носа;  
хустка;

жéнська — жона; невіста;  
живáнський — опришківський;  
живáн мад. zshivány — опри-  
шок; розбійник;

жйдка — жидівка;  
жйдлік — келішок; пугарчик;  
жінчóўка — жіночка;

**З.** забóўдóваний — засклеп-  
лений;

завалóвати — згодити;  
завоніти — засмердіти;

заганка — загадка;  
загартуніти — задусити;

загна́ти — післати;  
загну́ти са — запасти ся;

загоро́да — город;  
загу́рити сьа — забавити ся;  
затримати ся;

за́дар — за дармо;  
задворіти — засьміяти ся;  
закни́ти собі;

заде́нчіти — заднити, за-  
крити бочку дном;

за́йда — торба;

закáпчати — звязати;  
за́кля — нім, занім; заки;

зальóштаний — захляпаний;  
заломіти сьа — запасти ся;  
за́лошка — закладка;

залóх — застав;

за́мішка — лемішка; кулеша;  
заобрі́сти — заслужити; роз-  
добути;

запні́ти — запнути;  
запрэ́ний — запертий;

запрьі́ятати — сховати; по-  
ховати;

запрі́тити ў ко́го — закавати  
кому;

зарму́ток — з слов. — смуток;  
за́сь — знов;

за́става — хоругва; фляга;  
заста́вити сьа — заложити  
ся;

заста́новати — затонути;  
затоў́жки — завгрубжки;

за́то — тому;

зау́шницьі — ковтки;  
зау́гу́рити сьа — забавити  
ся;

зафі́тькати — засвистати;

за́ць — заяць;  
за́що — чого, чому;

зе́льи — зіля; зелене, ярина;  
за́бати — дбати;

за́бити — вибути; витримати;  
ни за́бити ў сьбо́го па́на;

за́бізувати сьа — мад. bízni,  
gábizni — спустити ся на  
кого, повірити кому;

за́бір — гал. соборчик; нарада  
попів з деканату в церковних  
справах;

забо́лькати са — роздягати  
ся до нага;

за́бруй — зброя;

за́відати — питати; допитувати  
ся;

звokáтьіти — зробити великі  
очи; здивувати ся;

за́дріти — дивити ся;

земня́н — селянин; мужик;  
земня́нка — селянка;

зама́ганьа — розжиток; на-  
жива;



золоту́йка (злату́йка, злато́ука, златий) — 1 fl.  
 з'охабіти — занехати; полишити;  
 зра́дити сьа -- урадити;  
 з'у́нувати — знудити сьа; нав'тяти сьа;  
**И.** і́зир, е́зер — мад. ezer — тисячка;  
 і́наш (інош, інаш) — мад. inas (юноша) — слуга; чура;  
 і́ншакий — иньший;  
 і́пен, і́пні, і́пен — мад. épen — власне, як раз, саме;  
 і́стинно (і-) — справді;  
 і́счалува́ти — зчарувати; одурити, оцганити;  
 і́цьа — іарнець; (4 літри);  
**И.** і́а́гнили — ангели;  
 і́їдло — їда;  
 і́о, і́о — вираз подиву, зачудованя: ай ай; ой йой;  
 і́ти на коні́ — їхати конем;  
 і́уга́с — мад. juhász — пастих; вівчарь;  
 і́уга́сити — мад. juhászkodni бути пастихом; вівчарити;  
**И.** і́зго́йкати — скричати;  
 і́знебу́ти сьа — позбути сьа;  
 і́воу́ — кнороз; також: конда;  
 і́зрихтова́ти — нім. ausrichten — зладити;  
 і́зрозмі́ли — зрозуміли;  
 і́зудо́ймїти — відобрати;  
 і́гра́ти — гуляти; танцювати;  
 і́йни — мад. éljen — най живі;  
 і́мїти — стати, почати;  
 і́нї́едова́ти — мад. engedni — дарувати; попускати;  
 і́нош, і́нош — юноша; панський козачок; нім. Page;  
 і́сказі́ти — зломити; зіпсувати; розбити;  
 і́сцорконьї́ти — ссунути сьа так, щоби чути було шелест; замешеліти;

і́сно — істинно; дійсно; справді;  
 і́ті — їхати; Уг. Русини не мають слова їхати; тому кажуть: і́ті на желі́знику́, на коні́, на ші́фі, на ко́чу; і́ті за путьо́м — іти дорогою;  
**И.** каве́йга́з, кавельга́з — мад. kávéház — каварня; кофейня;  
 каве́йга́зник (кавельга́зник) — властитель каварні;  
 ка́виль — мад. kávé — кава;  
 ка́лап — мад. kalap — капелюх;  
 кама́к — пень з пчолами; улей;  
 кама́ра́ство — нім. Kameradschaft — товариство;  
 камира́д — нім. Kamerad — товариш;  
 кана́льїш — канал;  
 канті́на — шинк для вояків при касарні і скленік;  
 канті́ньа́ш — шинкарь і склепарь заразом;  
 канца́ла́рня — канцелярия;  
 капу́ра — мад. kapu — брама; ворота;  
 капуца́ни — кантари; уздечки; поводи;  
 ка́рі́й — чотирикутник утворений вояками для оборони;  
 ка́рі́ка — мад. karika — огниво ланцуха; сам ланцух; перстень; обруч; колісне;  
 ка́рі́каш — мад. karikás — ланцух;  
 касі́ново — мад. kaszinó — казино;  
 кату́на, катона́ — мад. katonai — вояк; кату́нський — мад. katonai — вояцький;  
 ка́фля — піч;  
 кашт(ь)і́ль, касьтíль — лат. castellum — замок;  
 кварта́ль — нім. Quartier — квартира, хата;

квас — квасне тісто, що дають під розчин; також: розчин; розчинене тісто;  
 квасина — незвичайно квасне молоко, переховуване через кілька місяців в бочках; у Гуц. гúсльанка;  
 кивати — рушати; тикати;  
 кидь — коліска;  
 кигіньа — киягиня; так титулюють на Уг. Русі понадою; також молоду, що віддає ся;  
 кий — коли;  
 кийби — коли би;  
 кильтувати — мад. költeni, költekezni — видавати;  
 кильчик, кильчиг — мад. költség — видаток; кошт;  
 кильухі — кишки;  
 кимштовати — практикувати;  
 киндирицьа (гинирицьа) — кукуруза;  
 кипинь (-ень), кипеньак — мад. köpeny — верхня одіж, тільки що: сірач, бунда; плащ;  
 кирельоў — мад. kerülő — польовий; побережник;  
 кирийтьіў (кере-) кирітоў — мад. kerülő — польовий;  
 кирийтовити — мад. kerülőisztet viselni — бути польовим;  
 кирішкідіў — мад. kereskedés — торговля; мад. kereskedő — купець;  
 кирта, кирть, кирт — мад. kert — город; киртовий — городовий;  
 киртіз, киртьіс — мад. kertész — огородник;  
 киртьіс(з)ити — бути огородником;  
 киртьіска — мад. kertészné — огородничка;  
 кистимень (кестемень) — сукно; хустка на голову або в руки дівчині;

китифік, китифій — мад. kötélfék — повід, обру-  
 тьянка;  
 кишéлий — мад. kese, kesely — сорокатиї; перістий;  
 кіфа — мад. kefe — щітка;  
 кіянь — молот;  
 кікля — кабат;  
 кімакпчул — пень пчіл;  
 кішáсонья, кішáсонка, кісáсонка — мад. kisasszony — нанночка; дівчинка;  
 кіфльік — колачик; булочка;  
 класти са — торгувати ся;  
 клéбан — мад. plébános — латинський духовний;  
 клéбан — капелюх;  
 кленáч — мад. kalapács — молот, -ок;  
 кліпáйка — клінка;  
 кліть — комора;  
 кльўка — ключка; гачок;  
 кльукўська — рід дерева; гал. колокічка;  
 кóбель, -блик — міра; наш корець;  
 кобирльувати — коверзувати; зводити кого;  
 ковальня — кузня;  
 ко — хто;  
 кой — котрий, хто;  
 коль, кой — коли;  
 кольіра — холера;  
 колішньа — возівня;  
 команіцьа — конюшина;  
 комешіа — візваня з суду;  
 кондохтори — кондуктори;  
 кондáшити — мад. — пасти свині;  
 кондáш — мад. kondás, konász — свинарь; пастих до свиний;  
 кондашка — мад. kondásné — свинарка;  
 кóддрат (контрáтуш) — контракт;  
 кондумáцьіа — поверх;



коньухарь — пастух до коний;  
 конох;  
 коноўля — коновка;  
 контеса — пані;  
 концик — конець;  
 копань — в горах на викорчу-  
 ванім місці, незоранім, сі-  
 ють збіже; воно зве ся:  
 копань або пасьіка;  
 копач(ь) — пати́к; кій;  
 корбач, кирбач — мад. kor-  
 bács — батіг; нагайка;  
 корда — мад. kard — меч;  
 корунг — конгруа; платня, яку  
 пони побирають від уряду;  
 корч(ь)ага — фляшка;  
 ко́ст — нім. Kost — проживок;  
 їда; стравунок;  
 костовати — нім. kosten —  
 годувати; стравувати;  
 коўдош — мад. koldus — же-  
 брак; коўди — жебри;  
 коўдошка — koldusas-  
 szony — жебрачка; коў-  
 доський — жебрацький;  
 ко́чіш, ко́чиш, ко́тьш, ко-  
 тьуш — мад. kocsis —  
 візник;  
 коч(ь), ко́чія — мад. kocsí —  
 віз, бричка;  
 ко́ч(ь)а́л — зба́нок;  
 кох — місце, де в коваля зси-  
 нає ся вугля;  
 кошар — мад. kosár — кіш,  
 кошик;  
 кра́тцьі — крадом; покри-  
 йому;  
 кре́кнуті — стогнати;  
 кре́лик — клерик; богослов;  
 крем — без;  
 кре́пник — угол; кусник (полю);  
 т. с. вуглик;  
 кре́стьян кральо́уна —  
 християньска королева;  
 кри́цьа — сталь;  
 кри́нта — гробниця;  
 кропе́йї — кроплі;  
 кружілка — колесо;

кеті́ни — хрестини;  
 кеті́ти — хрестити;  
 ку́ля — кіля;  
 кумунці́я — зерно;  
 ку́инка — муравлиско;  
 ку́ичити — купувати;  
 ку́ренці — гончі листи;  
 ку́ринц — письмо; ку́ренда;  
 обіжник;  
 ку́рицьа — курка;  
 ку́ртий — мад. kurta — корот-  
 кий;  
 ку́рцьі — кірці́;  
 кустьа́, кусьдьа́ — кістки;  
 кости;  
 ку́тлик — кітлик, котел;  
 ку́чма — мад. kucsma, sapka —  
 зимова шапка, зроблена зви-  
 чайно з овечої скіри;  
 ку́шчїк, кушчїчко, ку́шчок  
 — мало, трощки, небагато;  
**Л.** лаво́рвир — револьвер;  
 ла́гир, ло́гир — нім. Lager —  
 табор, обоз;  
 ла́да, ла́дичка — скриня;  
 скриньочка; кошик;  
 ла́зиво — драбина;  
 ла́йбик — нім. Leibrock — ка-  
 бат; кафтан;  
 ла́манка — ломана пушка, ру-  
 шниця;  
 ла́ти — заприсягати кого; про-  
 клинати;  
 ла́ўка — кладка;  
 ла́шчати — гласкати;  
 леву́ц — лев;  
 ле́гїнь — мад. legény — па-  
 рубок;  
 ле́ўч(ь)а — люшня (при возі);  
 линга́рь — бідак;  
 лі́нїя — границя;  
 личі́ти — числити; рахувати;  
 лі́тчаник — зільниця; бочка,  
 де зольть ся шатя;  
 лова́с — мад. lovász — конох;  
 сторож при конях; доглядач  
 коний;

ло́дик — човно, човенце;  
ло́ний — торічний; з минулого року;  
ло́сний — власний;  
ло́сно — власне;  
лукта́ — лікті;  
лу́шка, -и — ліжка;  
**М.** мадзі́льний — мізільний;  
ма́жа — мад. mázsa — сотнарь;  
майо́рша́т, майо́ра́нь — мад. majorság — газдівство;  
ма́йно; посі́лість;  
ма́рга — мад. marha — товар;  
худо́ба;  
Ма́ренець — син Марії, Хри́стос;  
ма́точка — чарівниця;  
ма́троўци — нім. Matrose — моряк;  
ма́ч(ь)ка — мад. macska — кітка;  
машта́льня — стайня, шона;  
мельдо́вати са — нім. sich melden — зголосити ся;  
поя́вити ся;  
менто́вати — мад. kimentni (ment, mentő) — вратувати;  
визво́лити; освободити;  
ме́сель — мад. meszely — ра́пнець; і́ця; (4 літ.);  
міа́сарня́ — мад. mészárszék — ятка; різниця;  
міа́саро́ш — мад. mészáros — різник;  
мистирши́т — мад. mesterség (Meisterstück) — архитвір;  
мі́чти — микати; торгати (за волося);  
мі́нєс, мі́ниш (мі́неш) — мад. ménes — стадо; мі́ніс ко́ни (коло 200 штук коний);  
мі́ркува́ти — нім. merken — думати; уважати;  
мі́сто, мі́сьто — місце;  
мі́нїнто́вати, менто́вати — хоронити; заховати; визво́лити;

мо́дзок — мозок;  
мо́и — мо́же;  
мождо́ў — мад. mosdó — ма́кітра; умивальниця; красно вироблена посудина;  
мо́лотч(ь)а́к — веселість;  
мо́товати́ — зрєвідувати, не́реглянути;  
моўть — тихцем; мовчки;  
му́ргати — моргати;  
му́рник — мулярь;  
му́сай — мад. muszáj — му́сить ся; ко́печно; треба;  
Му́ска — мад. muszka — Москаль; Му́ска ца́рь — Москов. ца́рь;  
**Н.** над — тростина; надо́вий — тростинівий;  
на́каз — проповідь;  
на́кой — наколи; коли;  
накса́м — мад. — заробіток;  
на́міт — насин;  
на́нікати сьа — надивити ся;  
напо́зира́ти сьа — надивити ся;  
на́рисильува́ти — мад. geszelni — натерти, на́стругати;  
наўгúл — разом; загалом;  
наўцелі́ти — слов. — наста́лити;  
наўхте́ма — на віки; на все;  
наца́бати — намацати; найти; злапати;  
недьі́тї — нестати; (н. гос-тини, напою);  
ни́збоже́нний — нечислений; великий;  
ні́кади — нікуди;  
ні́кати — дивити ся; глядіти; уважати;  
ні́кус — ані трохи; ані на хвильку;  
ни́сирє́нча — пещастя; недо́ля; лихо;  
ні́тко — ніхто;  
ні́а́ньо — батько, тато;  
ні́ї — них, їх;  
ні́рїйова́ти — мад. nyerni —



добути барш; позискати;  
мати прихід;  
ніжні́ — похва;  
по — лиш;  
новина́, нові́нка — газета;  
новникáрь — газетáрь;  
носі́ти са — бороти ся;

**О.** обистáти, обістáти —  
обступити;

облак, оболок — мад. ablak  
— вікно;

оболоченá — одіж;  
обрі́твити — обголити;  
ові́н — він;  
огласки — оповіди, заповіди;  
ож, ош — що;

окрем — без;  
ольльáта — орлята;  
омаші́ще — муж. стид. член;  
онь — аж;

опстáти — пристати;  
опрека́ти — заперечувати;  
опрові́д — похорон;  
опша́цовáти — оцінити; ота-  
ксувати;

опші́тош — вилужений вояк  
(пор. нім. Abschied);

оридáш — орендáрь;  
орьйáпқа — дика курка;  
ороўшáк — мад. orvosság —  
лік;

орса́г — мад. ország — край;  
також дорога; тому: граць-  
кий орса́г (országút) —  
краєва дорога; гостинець;

осльі́н — довга лавка;  
остро́ка, устро́ка — кутас;  
китиця;

о́строў — драбина;  
остро́ўка — драбинка;  
отка́пчати — відв'язати;  
оха́біти — слов. — покинути;  
лишити; зіставити;

ошалі́ти са — ошаліти;  
ошкóла — мад. iskola — школа;

**П.** пáлінка — мад. pálinka —  
горівка;

пан — звичайно значить: сьвя-  
щенник, піп; з прикметником:  
превелéбий пан —  
завсїгди — піп; без прикмет-  
ника може значити: пан;

пáйташ — мад. barát — това-  
риш, приятель;

пáндлички (пантльі́чки) —  
мад. pántlika — стяжки;  
кавальчики; т. с. пантльі́-  
чáта;

пáнькати са — кланяти ся;  
говорити через „пан“;

парі́на — мад. paripa — ко-  
била під сідло; римунда;

парлáш — дошка;

пáтор — латин. духовний;

пашчéг і пашчéга — пашека;

переби́рувати — мад. elbígni  
— перемочи;

перéже — скорше; вперед;

переклáдувати — роздуму-  
вати;

перестáти — перейти кого на  
дорозі;

перецьі́новий — маґнесо́-  
вий (?);

перст — палець;

пец — слов. — (masc. і fem.)  
— піч;

пі́льа — біля; т. с. попільá,  
попіла́; пі́ла;

пісаній — мальований;

пицо́к, пецо́к — піч;

підьі́нтер — нім. Bediente —  
слуга;

піготáти — іржáти;

пі́яц, пйáц — мад. piac,  
нім. Platz — площа серед  
міста, ринок;

пі́книця, пі́тиця — ков-  
баса;

пі́па, пі́пка — мад. pipa —  
люлька; пі́посáр (-а) —  
мад. pipaszár — цибух;

пі́тний — власний;

пі́шкати — пісати; залагоджу-  
вати природну потребу;

піши́к — стежка;  
 пла́нїта — волоцюга;  
 пла́нки — яблука;  
 плантьу́га (планї́та) — во-  
 лоцюга; проїдсьвіт;  
 пла́хта — верета; прости́рало;  
 пла́ца — плата;  
 плекоторі́ — мамки;  
 по́ать — поють;  
 побага́ти — вибагати; вишу-  
 кувати;  
 побі́дити — поваляти;  
 побі́й — дах;  
 побо́жити — записягнути;  
 побраті́м — любас, коханок;  
 повере́сло — перевесло;  
 повіно́вати са — послухати;  
 по́ррє́йтка — мад. bokréta —  
 китиця, букет;  
 подаме́нт, надіме́нт — під-  
 лога;  
 по́дби́йка — сос;  
 подла́ш і полла́ш — мад.  
 padlas — підлога; поміст;  
 подья́чити сьа — сподобати  
 ся;  
 подимкати́ — побити;  
 подрáшпати — подранати;  
 пошкробати;  
 поені́дудувати — мад. enge-  
 dni — подарувати;  
 позирати́ що — приглядати ся  
 чому;  
 позві́дати — позвідати, постп-  
 нати;  
 показі́ти — побити; потовчи;  
 покальáнити — збрукати;  
 зваляти;  
 пока́рбуля́ти сьа — поко-  
 тити ся;  
 покі́ртити — поломити; роз-  
 бити; (покришити);  
 покля́дувати са — закладати  
 ся;  
 по́кля — поки; доки;  
 покльóнкати — зацукати;  
 полата́ — мад. palota, нім. Pa-  
 last — палата;

по́лиўка — росіл; зуна;  
 польві́ти — помочи;  
 по́льїка — лік;  
 по́льо — поле;  
 польова́чка — лови;  
 полóўка — половина;  
 полóудити — повести;  
 поме́тенья — сьмітя;  
 помóўчейки — потихеньки;  
 пона́удвичі́р — понад вечір;  
 поньу́с — поїс; понести;  
 по́нос — мад. panas — жало-  
 ба; скарга;  
 поносовáти — мад. panaszolni,  
 bepanaszolni — вносити жа-  
 лобу, скаргу;  
 пофрїштикóвати — нім. früh-  
 stücken — поснідати;  
 пописáр, -а — мад. pipaszár  
 — цибух;  
 попі́кувати — поплескувати;  
 попі́тати — помацати;  
 попо́рїти — поперчити;  
 по́роньч (поручити) — мад.  
 parancs — приказ;  
 пороска́нчовати — пороз-  
 пинати; повідв'язувати;  
 порта́ш — дверник; портїєр;  
 порті́к, портóк — прости-  
 рало; обрує; скатерть;  
 по́рцьїа, по́рцьїа — пор-  
 цїя; частина призначена  
 для кого з їди; 2) податок;  
 3) міра; келїшок;  
 построкóшити са — поста-  
 вити ся до кого; зробити  
 міну, що не боїть ся нікого;  
 посьóудовати сьа — здиву-  
 вати ся; зчудовати ся;  
 посука́ти — поломити; побити;  
 поть, подь, по́й — піди, ходи;  
 по́тья, по́тьятко — птиця;  
 пташка;  
 поті́рмати — потрасти; по-  
 термосити;  
 походи́ти — ноступити; по-  
 вести ся кому;  
 поца́пати — помацати;



побіва — похва;  
 пошивати сьа — обшивати ся;  
 правити — робити;  
 правотити — правувати;  
 превелѣбний — поважаний;  
 превелѣбний пане — так титулує селянин священика в розмові;  
 прѣтцай — прецінь; однакож;  
 прѣчік — прецінь;  
 прѣшпонт — вози (послані на приказ уряду); у нас: Форшпан; підвода;  
 приіспонне, приспід — дно моря;  
 прикапчати — мад. bekarcsolni — привязати;  
 приклѣт, прикльять — сіни;  
 приобрісти — набути;  
 припекати — принести з трудом; притаекати;  
 присерейти — напосісти ся на кого; примусити; приеволити;  
 прітца — прецінь;  
 приўнувати — знудити ся кому; обриднути;  
 пришіковати — віддати; звернути;  
 принц — нім. Prinz — князь;  
 принзѣна, принцѣзна — нім. Princessin — княгиня;  
 пробаловати — мад. próbálni — пробувати; (проўбалувати; проўба — проба);  
 пробуўник — пробівник; той, що когось (щось) пробує;  
 продайўха — черкунка;  
 пролати — проклясти;  
 промітник — ворожити;  
 промітувати — ворожити;  
 промітництво — ворожитство;  
 прожкнѣти — проликнути;  
 проньміти — промовити по

їмоті; перестати бути німим;  
 пропасник — чорт;  
 пропїаньчити са — витверезити ся;  
 прохѣт — прохід;  
 прошчава — люди;  
 псик — песик;  
 пѣдло — підло, зле;  
 пульак — мад. pulyka — індик;  
 пунт — пункт;  
 пѣслань — ложе; постіль;  
 пустатїньа — пустина, пуща;  
 путь (masc. і fem.) — дорога;  
 пѣтїй — подорожний;  
 пуўгилѣтница — міра, 16—20 літрів;  
 пухлиньа — пухлина;  
 пѣдир — нім. Putzer — слуга, що чистить річи;  
 пушкѣч — стрілець;  
 пушчий — гірший;  
**Р.** рамгаз — мад. — арешт;  
 рацьцко — раненько;  
 ранкїньа — рабня, невільниця; служниця;  
 раптом — лат. *raptem* — нагло, несподівано; *a. pol. raptem*.  
 рахїтля — картач;  
 ревати — плакати;  
 рѣмплик — пугарь; келішок;  
 рендѣрь — мад. rendőrség — палицей; поліція;  
 рѣшт, рѣшч — арешт;  
 рїбник — став;  
 рїгиль — нім. Riegel — засувка; засув;  
 Рїмський — папа римський;  
 рит — багно; болото;  
 ришикїйа — далековид; люнета;  
 рїаф — мад. rőf — міра, довготи 78 центим.  
 рївес — перевізник; (пор. мад. rév — перевіз);  
 рїзанки, рїзанцї — крайне тісто;

роздѣльч(ь)ати — розіткати;  
отворити;  
роздобрѣти — отворити;  
розумѣк — дуже розумний;  
рокѣш — мад. rakás — куна,  
громада;  
рокувати — нїм. rücken —  
виходити; виступати;  
роскѣпчати — розщипити;  
роєбрѣнути са — розпук-  
нути ся; пукнути;  
рост — нїм. Rast — віддих;  
відночинок;  
рошчибати съа — бороти ся;  
руд — мад. rúd — дшель;  
рудїна — мад. rúd — жер-  
дюка; жердь; дшель;  
рѣжна — рожни;  
рѣх, руг — rig;  
ршчѣний — хрещенїй;  
**С.** сѣбов — мад. szabó —  
кравець;  
саг — сяг;  
сѣлаш — мад. szállás — стадо  
овець; вівчарська колиба;  
фільварок;  
санувати — жалувати;  
сѣра — мад. szár — холява;  
сарвѣшка — назва корови;  
сѣркѣнь — мад. sárkány —  
смок;  
саўтїрѣя — псалтир;  
саш — мад. sás — тростина;  
самобдугий — двоєх разом;  
самотрїть — трьох разом;  
сарѣяний — скїрянїй;  
свадлївий — сварливий;  
свербїгуєка — дика рожа;  
свїтувецъ, вос. свїтуўцу —  
прїднєвїт; прїблуда;  
зайда;  
серѣнча — мад. szerenese —  
щастя;  
серенчливий — мад. szerene-  
sés — щасливий;  
серсѣм, серсѣма, серсѣн,  
сѣрсѣм, сѣрсѣм — мад.

szerszám — знаряди; на-  
чиня;  
сїгїнь, сїгїньѣтко — мад.  
szégeny — бідний, сарака;  
сїгїньдегїнь — szegény  
legény — бідний парубок,  
чоловік;  
сїквистувати — секвестру-  
вати;  
сїмбрїльѣ (сїмбрельѣ) —  
плата; нагорода;  
сїрѣньчїний — мад. szeren-  
csés — щасливий;  
сїрїк — сѣред, посеред;  
сїрохмѣн — бїдак; сїромаха;  
сїсакї — ягнята;  
сїакїй — подїбний;  
сїамѣяний — порядний; до-  
брїй;  
сївешїний — мад. szives, szí-  
vélyes — сердечний, щирїй;  
сїїдик — сїдло;  
сївора — папіроски;  
сїрка — назва коня від сїрка-  
стої барви;  
сїкїльтовати — видати; з'у-  
житкувати;  
сїкїргїтловати — мад. ker-  
getni — прогнати;  
сїкльѣанчїний — скляний;  
сїкрузь(сь) — скрізь; через;  
сїмольѣянк — смолоскип;  
сїпóчи — вчора в вечер;  
сїо — із; з;  
сїокотїтн — стеречи; пильну-  
вати;  
сїокѣчка — мад. szakácsnő —  
кухарка;  
сїобольѣнка, сїобойѣнка —  
мад. szobalyány — служ-  
ниця; покоївка;  
сїомѣрь — мад. szamár —  
осел; сїомѣрїха — осли-  
ця;  
сїоўгабї(и)роў, (-їў, -őў) —  
мад. szolgabíró — судя;  
адюнкт суд.



спаласувати — подерти;  
спилати — набирати; черпати;  
сприймати — поховати (вмерлого); сховати (річ);  
сспанець — шпихлір;  
стити сьа (також ретити сьа) — хрестити ся;

стьати — зарізати;  
стьисьіти (с.т.) — збідніти;  
столаш — мад. asztalos — столярь;

столош — столярь; див. столаш;

столиця — судиї;  
странка — сторона, сторінка;  
стром — слов. — дерево;

студіик — студия;  
студничка — студия;  
студничок — студия;  
стүүка — сотка;  
сулак — слуп; шибениця;  
суньўг, (-к) — мад. szunyog — комарь;

**Т.** табля, табла — мад. tábla — лан; поле; риза;

тадь — таже;  
таді — туди;  
тайстрина — мад. tarisznya — торба; дзюбинка;

тална — мад. talp — подешва; стопа;

тамой — там;  
танья — місце, де сидять розбійники;

таньістра — нім. Tornister — торба;

таплүүка — торбинка; пулярес; мошонка;

татош — мад. tátos — кінь поганських Мадярів;

ташка — мад. táska, нім. Tasche — торбинка, черепа; гуцул. дзюбинка;

твёрдо — моцно, сильно;  
тєлицья — терлиня;

тєпша — мад. tepsі — сковорода; ринка;

тильїашка, тильїа — мад.

talyiga — візок; тильїшка — візочок;

тінгєль — мад. tengely — вісь;  
тимєтїў — мад. temető —

цвинтарь; кладбище;

тыєт (tiєt) — мад. tiszt — офіцер; т. с. тишт;

тко — хто; ткось — хтось;

ткось — трохи; мало;

тòва, тóўа — мад. tó — озеро; став; багно;

тòкма — згода, умова;

тòкмити — годити; умовляти ся;

топáнки — мад. topánka — черевики;

тòравий — паршивий;

трúпа — нім. Truppen — войсько;

трудний — змучений; ослаблений;

труфáлка — мад. tréfa — забавка; жарт;

туй, туйки — тут;

тўрмін — термін;

тўриья — нім. Thurm — вежа;

Ў. ўгрумїти сьа — взлостити ся; погнївати ся;

ўдьячно — радо; радієтно; з приємністю; з охотою;

ўкратцьї — крадцем;

ўкусїти із чого — вкусити чого;

ўсáгди, ўсьáгди — всюди;

ўсловити — пустити поголоску, вість;

ўхапушчòх — на прихапци; на скорї;

ўходжáй — вхід;

ўчєрти — потерти; шаркнути (сірником);

ўшїток — увесь;

**У.** у вòросьї — разóm; в куні;

угрумїти сьа — розгнївати ся;

удабáти сьа — подобати ся;

ўдьян, ўдьян — правда; як раз; досить; добре;

удьяшчина — одїж;

у лоні — минулого року;  
унир'йовати — вивести в поле;  
обдурити;  
у́нвати — виймати;  
у ни́у, у ўну, у ди́у — в середину (хати); в середині;  
упа́с — пояс;  
упла́сати — опадати (про воду);  
у́рфій — мад. urfi — панський син; панчик;  
успі́ховати — зробити; справити;  
учі́тель — дяк, учитель; в Уг. Руси учителі суть заразом дяками — хоч не все; — селяни титулюють їх звичайно „пан учитель“; —  
уши́ник — рубець;  
**Ф.** фа́йно — нім. fein — красно, гарно; добре;  
фа́йт — мад. fajta — порода;  
фа́лат-ок-чик, фа́лата — мад. falat — кусник, кавалок; штука;  
фа́ра — слов. — попівство;  
фа́рар — слов. — піп;  
фа́радий — умучений;  
фа́раллований — мад. faradt, змучений;  
фа́рачак — мад. faradság — умучення; прага;  
фа́тьоў (іў, ол) — мад. fattyú — хлопець;  
фа́йса — мад. feisze — сокира;  
фа́львер, фа́льбир — мад. fegyver — револьвер; зброя;  
фа́льльбир — нижній ступень військовий;  
фа́соўгабі(н)роў — мад. főszolgabiro — судня;  
фа́йакріти — возити фіякром людьм;  
фа́льйіа́рь — село прилучене до парохії; філія;  
фа́шка́ріш, фа́шка́льш — адвокат;

фа́рта́ль — нім. Viertel — чверть;  
фа́лятол — дуб; дерево;  
фа́гадо́во — мад. fogadó — гостинниця;  
фа́от — стадо; фа́от сви́ні — стадо свиний; (около 200 штук);  
фа́о́штір, фа́о́рестір — нім. Förster — лісний;  
фа́ра́йі́р — нім. Freier — коханок;  
фа́ра́йі́рка — коханка;  
фа́ра́йці́(і)мірка — покоївка;  
фа́рас — чорт; дідько; лихо;  
фа́ршті́к, фа́ршчі́к — нім. Frühstück — сніданок;  
фа́ршті́кува́ти, фа́ршчі́кува́ти — нім. frühstücken — снідати;  
фа́у́ндуш — поле, масток;  
фа́урма́ньош — мад. fuvaros — візник;  
фа́урма́н — візник;  
фа́урт — нім. fort — все; дальше;  
**Х.** ха́б — філя; глубина;  
ха́ли — булки, колачі;  
ха́ша, ха́ша, ха́шча, ха́шч — ліс;  
ха́ві́ля — погода;  
ха́ворі́ти — хорувати;  
ха́ба́ль — хіба;  
ха́жа — хата; хіжний — хатний, домашній;  
ха́сновати — уживати;  
ха́отар — мад. határ — село; обшар одного села; границя, що відділює село від села; поле;  
ха́отарний — польовий;  
ха́отиль — озеро;  
ха́оті́ти — мати; ха́оті́ў́бу́ти день — мав бути день;  
ха́рє́сник — похрестник;



х удóбний — слов. chudobný — бідний, убогий;

**Ц.** цéнт — сотнарь;  
цeн — лун, тріс (про удар);  
цeркyї́ник — гал. старший брат; паламарь;

цeрýзa — мад. czeruza — оловець;

ципі́льна пáлиця — палиця з ціпа; ціпильно;

ципи́арь — чоповий; чопнарь (що точить напій з бочки);

ці́ркиль, ці́ркиль — нім. Zirkel — колесо; коло;

цигльáнка — кавалок; штука; кусник;

ціду́лка — мад. czédula — записка; карточка; письмо;

ці́век — мад. czövek — кіл; кілок; тичка; цъвах;

ціме́рман — нім. Zimmermann — тесля;

ціме́(н)рмáнський — теслярський;

ціпні́к — тошенький сверлик; грабельник;

ціпóво — мад. czipó — білий хліб; булка;

ці́ха — нім. Zeichen — значок;

цъáтка — кропля;

цъі́льце — вибране, дібране щось;

цъі́льувáти — мірити, примірювати; ціляти;

цъі́мрýя — нім. Zimmer — кімната; хата;

цъі́мбóра, цімбóра, цимбóра — мад. czimbora — товариш;

цoль — нім. Zoll — цаль (міра; 12 цалів = локоть);

цýндрaвий — обдертий;

цýрaвий — подертий;

цýрук — нім. zurück — взад;

цурýкyти сa пáзат — поступити ся взад;

**Ч.** чaлoвáти — мад. csalni — чарувати; зводити; циганити;

чáмпáний — порядний; грубий; замашистий;

ч(ь)aп — лап, хвать;

чac — година;

чéкaньa — засідка (на ловах);

чeпáк — чепець;

чeрлéний — червоний;

чй́га — мад. csiga — мотуз; посторонок;

чильáднья — кухня;

чим — наколи; скоро;

чй́тавий — великий; сильний; красний; смачний; здоровий;

чй́жми — мад. csizma — черевики;

ч(ь)пíа — ціна;

ч(ь)й́нчeрi — кайдани; ланци; желіза;

ч(ь)удoвaти сьa нa кoгo — дивувати ся;

ч(ь)умі́й — пачка;

чй́гáш — мад. csiköz — парубок до коний;

чй́кoй — мад. csikó — лошаки;

чкóдa — шкода; чкoдoвáти — жаліти; шкодувати;

чoтирiч — чотири рази;

**Ш.** шaйíтний — власний;

шáлькa — нім. Schale — мисочка;

шáниць — нім. Schanze — окопи;

шáркaнь — мад. sárkány — смок;

шaркaньцъóви — мад. sarkantyú — остроги;

шáтьa, шáти — одіж;

шaxítки — штахетки; ґрати;

швáблiк — сірник;

швaк — хап;

шeзмeрiцький кpай — край, неозначений ближше; далекий;

шѣн҃гли — гонти;  
 шесть — слов. — шість;  
 шибень — шибениця;  
 ширїнка, ширїночка —  
 хустка; хусточка;  
 шїфа — нїм. Schiff — корабель;  
 шїрбок — сторож; вартівник;  
 шмїтнїа — нїм. Schmiede —  
 кузня;  
 шор — мад. sor — ряд, поряд-  
 док; за шором — по по-  
 рядку; один за другим;  
 шпагáт, шпагúт — тонкий  
 шнурок;  
 шпáрга — мотуз, посторонок;  
 шпáцьїр — нїм. Spaziergang —  
 прохїд;  
 шпикулáнт — нїм. Speculant  
 — промисловець;  
 шпикулóувáти — нїм. specu-  
 liren — роздумувати над  
 осягненєм чого;

шпїгóнити — шпїгувáти;  
 шпунт — нїм. Spund — чїп;  
 затичка;  
 штáнцьїа, штáнцьїа —  
 письмо;  
 штїнк — смердюх; так жиди  
 прозивають селян;  
 шток — нїм. Stock — поверх;  
 штраф — нїм. Strafe — кара;  
 шубїська — нїм. Schuhwichse  
 — чорпило до чобїт;  
 шуг, шук — сяг;  
 шумнїй — красний, гарний;  
 шúпати сьа — мацати сьа;  
 гладити сьа;  
 шúстир — нїм. Schuster —  
 швець;  
 шчалувáти — одурити; оци-  
 ганити;  
 шчїпкáрь (чїпкáрь) — по-  
 хатник, мїняїло;



## Друкарські похибки.

Стор.	Вірш.	З гори.	З долини.	Надруковано.	Мав бути.
16	15	—	"	ліста	міста
"	1	—	"	полётѣли	полётѣли.
17	18	—	"	іс своіоу	і с своіоу
28	12	—	"	нѣанѣ	нѣанѣ
29	1	"	—	в	а
32	1	"	—	головіка	чоловіка
46	15	"	—	Лекцібрада	Лакцібрада
61	13	"	—	гódна	гóдин
69	18	"	—	кўпннті	купннті
70	10	"	—	лѣка	лѣкн
71	20	—	"	та	па
"	4	—	"	пó гаў	пóчаў
72	9	—	"	вѣроша	вѣроши
73	6	"	—	так.	так,
"	5	—	"	Ап	Ап
76	14	—	"	тѣба	трѣба
"	13	—	"	йду.	йду,
"	9	—	"	брате.	брате,
82	15	—	"	с то тóго	с тóго
85	20	—	"	татó	тотó
"	"	—	"	пóмнч	пóмóч
86	21	—	"	цѣрь	цѣрь
90	6	"	—	чоловнчд	чоловнче
"	9	"	—	Бóже :	Бóже,
93	19	"	—	ннпнў	ннпнў
97	2	—	"	пннкн	пннкн
104	11	"	—	ўгвѣрьнннн	ўтвѣрьнннн
110	6	—	"	лннннў	лннннў
113	13	—	"	крам	крем
118	13	—	"	мн	му
122	3	—	"	сгаў	стаў
123	21	—	"	ўшннтко	ўшннтко

